

ПОЕТ
ИМЕНИ

ЯРОСЛАВА
ГАЛАНДА

КНИГА
ЧЕТВЕРТА

ВИДАВНИЦТВО «КАМЕНЯР» ЛЬВІВ — 1975

**ТІ,
ЩО ВИЙШЛИ
З ТЬМИ,
У ПІТЬМУ
КАНУТЬ**

ЯРОСЛАВ ГАЛАН

ПОСТ

ІМЕНІ

ЯРОСЛАВА
ГАЛАНА

КНИГА ЧЕТВЕРТА
ПАМФЛЕТИ, СТАТТІ, НАРИСИ

«Пост імені Ярослава Галана» — це збірник нарисів, памфлетів, статей, спрямованих проти українських буржуазних націоналістів, їх реакційної ідеології злочинної діяльності. У книзі викривається також звіряче обличчя фашизму, реакційна суть уніатства і сіонізму, дається гідна відсіч ревізіоністським, неонацистським та псевдолівацьким рухам.

Упорядники: Тарас Мигаль,

Богдан Василевич

П **10204—060**
M214(04)—75

21—75

© «Камеяр», 1975.

**МЕТУШНЯ
ПЕРЕВЕРТНІВ**

А БУБОН ДІРЯВИЙ...

Памфлет

Для порядку спершу згадаємо бубон № 1. Склесений напівднікуруч у 1967 році в галасливому Нью-Йорку, він цілих шість років висів на кілку, і, хоч гучно називався «Першим Усесвітнім конгресом вільних українців», світ його згуку не почув та й не міг почути. Бубон припав пиликою, зморщився, як капшук, обручі заіржавіли й потріскали. І дарма, буvalо, котрийсь із націоналістичних лідерчуків, поза Україною сущих, пробував надати йому більш-менш голосногозвучання. Бубон лише стиха постогнував, немилосердно деренчав, а тому й не дивно, що деякі західноєвропейські та заокеанські політики, які свого часу недалекоглядно набивали на нього обручі, проптерезіли й не побажали слухати надокучливого деренчання, зрозумівши нарешті: бубон українських націоналістів — дарма, що він «Усесвітній» — не можна вважати за придатний інструмент у серйозній міжнародній політиці. Висить собі для їх потіхи — то хай і висить. Навіть «вожді» націоналістичних партій — від «найреволюційнішої» ОУНр (бандерівців) до купки монархістів-гетьманців — не вельми на нього покладалися. Бандерівці відверто глузували, що, мовляв, бубон — це останній інструмент в оркестрі діаспори, а якщо біля нього сидить так званий «генеральний секретар СКВУ-1» Микола Плав'юк, той самий заслінений мельниківець, який так розуміється на політиці, як вовк на зорях, то ліпше було б, коли б той бубон і не майстрували...

Бандерівці, звісно, люті вороги мельниківців. (Кожного вони втопили б у ложці води, й у діаспорі в зв'язку з цим ширяться чутки, що на черговому «великому зборі» ОУНр стоятиме «державне» питання про деякі зміни в малюнку тризуба. Всередині планується вмонтовувати ложку — символ ненависті до мельниківців. Чутки, гадаємо, не так уже й фантастичні. Адже змінили колись мельниківці свій тризуб, перемалювавши один його зубець на меч — символ постійної ворожнечі до бандерівців). Зваживши на цю ситуацію, ми

повинні пам'ятати, що члени ОУНр десь у чомусь можуть виявитися необ'єктивними, тому на всякий випадок послухаємо великого спеціаліста виготовлення українських ковбас і голубців у Канаді Миколу Плав'юка. В одній із своїх статейок у мельниківській газетці Микольцьо щиро сердечно признався, що, правду кажучи, ніхто точно не знає, що повинен робити СКВУ «на терені ООН». Сльозливо він бідкався над тим, що в апараті СКВУ засіли «анальфабети», вбогі розумом люди (один уміє читати, другий — писати, а разом це називається канцелярією). Плав'юк так і заявив: в СКВУ бракує постійного фахового персоналу для повсякденної діяльності, особливо — молодих кадрів.

Після цієї заяви стало більш зрозумілим, чому за шість років своєї діяльності СКВУ-1 спромігся лише виплотити кілька недоумкуватих «меморандумів» антирадянського, звісно, характеру та ще кілька «обіжників-циркулярів», які нікого й ні до чого не зобов'язували.

Словом, усохся бубон № 1.

Кілька років тому націоналістична діаспора знову заворушилася навколо скликання СКВУ-2. Ніхто, звичайно, із самостійницьких лідерчуків не вибовкав справжньої мети скликання чергового відъомського штабу запроданців і зрадників. Це, зрозуміла річ, емігранти української національноті, а тим більше український народ в УРСР відразу розгадали, де насправді закопана собака. В світі, завдяки зусиллям Радянського Союзу, настало потепління міжнародного клімату. Людство втомилося від «холодної війни» і постійного балансування на грани війни «гарячої», справжньої. І це не могло не страйковожити «вождів» і «лідерів» різних націоналістичних партій і груп, які годувалися протягом років з корита «холодної війни». Перед ними постала шекспірівська дилема: «Бути чи не бути?». «Якщо так далі піде — то вже завтра-після завтра корито спорожнє, й ми будемо змушені перекваліфіковуватись із «політиків» на «вікномиїв». Метушня навколо СКВУ-2 була розрахована, в першу чергу, на те, що в Європі й в Америці знайдуться серед махрових реакціонерів добри й багаті вуйки, котрі звернуть увагу на націоналістичну діаспору й підкинутъ у корито якийсь надщерблений доллар на прожиття. Ну, а крім того, настало потреба розворушити еміграційний «загал», якому теж надокучило антирадянське виття. Не кожному, прецінь, хочеться нюхати в газетах помії, якими «лідери» обливають Радянську Україну. Найбільш це надокучило еміграційній молоді українського походження. Юнаки і дівчата давно розпізнали

справжнє обличчя «батьків народу». Багато молодих емігрантів, які за останні роки побували на Україні й на власні очі побачили заможне життя її народу, розквіт культури, науки й мистецства, відсахнулись від «батьків», «лідерів» і «вождів», котрі насправді є шкуролупами, спекулянтами маніакальних ідей. Еміграційний «загал» усе скупіше розкриває свої капилки й не вельми охоче жертвує на всілякі «національні фонди» і «збирки». То й не випадково організатори СКВУ-2, випрошуючи пожертвування, були змушені вдатися до обіцянок: «Той, хто пожертвує більше десяти доларів, матиме зменшений прибутковий податок». Погані, справді погані справи в «патріотів», якщо вони змушені піднімати «національний дух» рядових емігрантів аж таким способом. Що ж, на майбутнє ми б Ім порадили для поповнення «національних фондів» продавати в українських католицьких та автокефальних церквах індульгенції на відпущення гріхів по долару за штуку. Зиск буде чималий, бо злочинців-гріховодів серед діаспори не бракує.

Мишача метушня навколо СКВУ-2 розпочалась із створення організаційної підготовчої комісії. Панове, які збиралися на засідання, цілком серйозно дебатували, з якої шкури має бути виготовлений бубон № 2. Врешті було прийнято одностайнє рішення: для бубона найбільш придатні собачі шкури...

— Вношу, однак, уточнення,— підвівся котрийсь із членів комісії.— Собаки повинні бути чистої української породи. Це дасть нам змогу написати на бубні «Єдність», «Консолідація», «Солідарність», «Згоди». Для того бубон, перепрошую, наш конгрес і затівається. Чи не так?..

Уточнення теж було прийнято одноголосно.

Та тільки в цьому й вистачило націоналістам одностайності. Ледве члени комісії роз'їхалися по своїх краях, як у «проводах», «державних центрах» і «національних радах» зародилася думка про створення не просто українських, а своїх окремішних партійних собачих ферм, де вирощувались би для майбутнього бубна собаки бандерівського, мельниківського, гетьманського й так далі зразка. Популярною мовою це означає, що кожна партія вважала своїм обов'язком опанувати СКВУ-2, прибрати його до власних рук. Тобто, кожен «вождь» жадав мати конгресівський бубон... Це додало б йому певної політичної сили і ваги, й, що найважливіше, збільшилися б субсидії добрих вуйків.

Важко сказати, хто перший подбав про власну собачу ферму. Мабуть, і тут бандерівці обігнали мельниківців, бо

скоро стало відомо, що «вождь» ОУНР Ярослав Стецько знайшов спільну мову з «президентом» УНР Миколою Лівицьким. Вони спільно нашкрябали декларацію «Становище до подій на Україні і в світі». Лівицько-стецьківська писанина настільки претензійна, жалюгідна й смішна (як і обидва її автори), що про неї годі й говорити. Це справді собаче витя на сонце. Даремно було б думати, що цього не розуміють Стецько й Лівицький. Маскуючись «високою політикою» (куди ж, оцінка світового становища!), вони просто виробили платформу спільних дій на СКВУ-2. Коротше: створили ферму собак чистої бандерівської породи. Практичним розведенням і вирощенням поголів'я трохи згодом зайнялися лідерчуками нижчого рангу на бандерівській конференції «Організації визвольного фронту».

Згодом спохопились і мельниківці, скликавши свою конференцію «Ідеологічно споріднених націоналістичних організацій». Вони теж мріяли про бубон. Головним натхненником створення мельниківської собачої ферми виступив якийсь Денис Квітковський. Не знаю, якими новими ідеями заворожив мельниківський кагал цей Квітковський, що вибився в «ідеологи», проте мусимо похвалити «ідеолога» за деякі абзаци з його промови, виголошеної на конференції «Ідеологічно споріднених націоналістичних організацій» щодо аншлюсу Стецька з Лівицьким. Він так і сказав: «У справі «Становища» нам видається, що це був звичайний політичний торг двох політиків: я тебе визнаю «президентом УНР в екзилі», а ти мене «головою Українського державного правління...»

Справді-бо, молодець Квітковський! Він вартій похвал хocha б за те, що іронізує з приводу «двох українських урядів». Цим він хотів сказати, що ні УНР, ні її «Державний центр», ні «Державне правління» Стецька насправді не є і не можуть бути ніякими урядами, бо вони, власне, нікого не представляють і над ніким не урядують. Далі Квітковський, близкаючи слиною на адресу Стецька й Лівицького, говорить навпросте, що «ци люди втратили, мабуть, з очей образ України, втратили візію дійсності української нації й, втворивши собі (з себе.—Р. Ф.) різних еміграційних божків, витрачають свою енергію на завоювання «еміграційної України» в ім'я і для задоволення своїх амбіцій».

Здорово сказано, правда? Ото шпилька під бандерівське ребро! Та де шпилька — цілий багнет, та ще й змазаний трутізною. До цього, правда, треба додати, що Квітковський теж не ликом шитий: скидаючи з п'єдесталів божків типу

Стецька, він сам не від того, щоб зайняти їхнє місце. Квітковський прагне довести, що, бачите, тільки мельниківці «справжні борці за Україну», бо вони, ох-ох, не «втратили візій дійсності української нації» і «образ України», нібито Радянська Україна, українська нація страх як потребують того, щоб мельниківці мали їх на оці. Зрештою, всі ці «візії» та «образи» є нічим іншим, а тільки красивими словами, за допомогою яких Квітковський збирався завоювати симпатії «еміграційної України». Мельниківська пісарня, власне, нічим не відрізняється від бандерівської. Гавкання звідти й звідти долинає однакове: антирадянське, антиукраїнське, націоналістичне. Плани мельниківців стосовно бубна № 2 цілком схожі на бандерівський: опанувати корито, влізти в нього всіма чотирма ногами.

Поки ОУНр і ПУН мельниківців гострили на себе взаємно ножі, бубон № 2 не давав спокою і верховному архієпископу Йосипові Сліпому. Глава української католицької (уніатської) церкви виношував думку особисто благословити вертеп у Торонто, до того ж йому картіло, щоб бубон гудів по-уніатському. Однак поїздка чомусь не вдалася, хоч запобігливі члени підготовчої комісії і внесли до порядку денного промову «його преосвященства». Ходять чутки, нібито папа римський тупнув ногою на «сполітизованого кардинала», мовляв, сиди в Римі й не рипайся, досить, що осоромився з Галицько-Київським екзархатом.

Певних зусиль для організації своєї пісарні докладали та-ж кож поріділі «іх превосходительства» із склеротично-нафталінної партійки гетьманців. Вони, правда, не вельми плекали надію, що гетьманські пси будуть найпридатнішими для бубна, бо ѹ зуби їхні монархічні здуплавіли, та ѹ шкура вилиняла від корости, а все ж сподівалися привезти в Торонто якусь свою лепту (пробачте: латку).

Не хотіли пасти задніх і українські «соціал-демократи». Їхня партійка, зваживши на цілковіті фінансове й моральнеuboство, спромоглася завести лише одну сучку.

Зате цього не скажеш про «високий» заокеанський клір української католицької та православної церков на чолі з митрополитами Германюком та Скрипником. Обидві церкви та їх пастири мають чималий досвід у шкуролупстві. Уніатська церква, наприклад, в часи німецько-фашистської окупації разом із УЦК Кубійовича та мельниківським проводом створили бубон, який називався «дивізія СС «Галичина». А це вам не якийсь паршивий СКВУ-2, а «перша дивізія майбутньої української армії!.. Правда, цей уніатський бу-

бон репнув під ударами Радянської Армії у Бродівському котлі, але, як кажуть, досвід залишився.

Православних автокефалістів уніатський досвід трохи насторожував. Ні, вони не лякалися, що іх навернуть на католицьку віру, ім, як і всім іншим, теж залежало на сferах впливу. Тому час від часу автокефалісти показували католикам з-під сутан кулаки.

В такій ось обстановці серед взаємної ворожнечі, звинувачень, міжпартійних бійок і готувалися націоналісти «відбуття», як вони пишуть, свій конгрес. І саме під час цієї метушні стали більш зрозумілими й випуклими слова колишнього прем'єр-міністра Канади й колишнього лідера консервативної партії Джона Діфенбейкера, які він колись виголосив у Києві, характеризуючи діяльність українських націоналістів у Канаді: «Вони ріжуть один одного». Сказано, як бачимо, точно й вичерпно. Дивно тільки, що після цього Діфенбейкер був названий на конгресі «гостем № 1». Та, мабуть, дивуватися нема чого. Націоналісти в усі часи почували себе лакеями й охоче лизали панам руки. Плюнь ім в обличчя, а вони кажуть, що то божа роса...

Заради справедливості треба визнати, що гризня у псарнях точилася до пори до часу по-джентльменському. Ніхто нікому не вибив зуби й не виштрикнув ока. Принаймні, про це не маємо певних відомостей. Бандерівці, правда, згадавши старе бандитське ремесло, мали велику охоту послати до Авраама когось там із мельниківців, а найпершого—секретаря СКВУ-1 Миколу Плав'юка, який на весь світ назвав їх зграєю бандитів. Мали вони зуб і на іншого «лідера» — розкольника Романа Ільницького. Але на цей раз стримались. Свої справжні наміри прикрили гаслами, як і належиться, про солідарність та єдність. За ними викинули схожі прaporи — маски й інші партії та партійки. А що ж мали робити? Сценарій підготовки й проведення СКВУ-2 писали не вони, а іхні господарі з розвідувальних служб імперіалістичних держав.

Кінчався жовтень 1972 року. Все було готове до «здвигу»: визначені доповідачі й промовці, написані «резолюції» і «постанови», запрошені циркачі, клоуни, скоморохи, жалібниці, попи й попаді, лідери й лідерчуки, митрополити та єпископи. Наперед облутили собак й до залі внесли іхні шкури, з яких мали пошити й склеїти бубон № 2. До торонтського готелю Фор Сізон Шеретон з'їхалася публіка «вільного українства» з усього світу. Кажуть, що канадські карикатуристи заповнили свої альбоми зарисовками типів, яких вистачить для публікацій у сатиричних і гумористичних журналах на цілих

десять років. Були там комбатанти УГА, УПА й, певна річ, недобитки з дивізії СС «Галичина»; були криваві бойовики бандерівської СБ, які втекли за кордон, рятуючись від суду народу, були «провідники» і «провідниці», «батьки народу» і його кати. Ощасливили Торонто своїм приїздом «самі» Ярослав Стецько й Микола Лівицький. Пришкандинав і Джон Діфенбейкер. Прибула на конгрес і деяка частина еміграційної молоді, яка мала охоту забавитися, споглядаючи на конгресівську комедію. Всі іменувалися «делегатами», обраними нібито українською «спільнотою». Насправді це були самозванці, бо делегатів як таких ніхто не обирає. Згадуваний нами Роман Ільницький у своїй націоналістичній газетці чи то із заздрості, чи розпачу писав, що «вибір делегатів рішає не загал членів його складових організацій, а тільки їх управи або президії». Далі він пише, що «управи і президії іменують самі себе делегатами на конгреси». Не випадково, визнає Ільницький, що СКВУ не здобув жодних впливів ані серед еміграційного кагалу, ані серед чужинців. Ніхто не вважає це зборище за серйозну організацію.

Але попри все 1 листопада 1973 року в залі готелю Фор Сізон Шеретон пролунав дзвін: вакханалія почалась. Ко-жен із промовців був готовий розіп'яти Радянську Україну на хресті. На голову українського народу, його громадських і культурних діячів були вилиті потоки бруду й наклепів. Промовці закликали стерти в порошок нашу землю, кинути на її села й міста не одну, а сотні атомних бомб. Кажуть, що спостерігачі від інших національних реакційних організацій, а також представники преси тепер посмішковуються із недолугих дідів, які розмахували кулаками. Виглядали вони пігмеями супроти велета — Радянської України. І ще говорять, що українські націоналісти здеградували до решти, бо світ ще не бачив, щоб з такою жовчною зненавистю опоганювати землю своїх батьків і дідів. На СКВУ-2 вони остаточно викрили себе як безбаченки й зрадники.

Хай не думають панове доморослі ціцерони, що всі от іхні «промови», «резолюції» та «меморандуми» когось на Україні зацікавили. Ані крихітки! Люди на Україні знають, що в Торонто збіглися не «вільні українці», як вони себе називали, а ділки від політики, заприсяжені раби й глашатаї «холодної війни». Ніхто й ніде серйозно не приймає їхні сміховинні претензії представляти український народ і від його імені говорити. Прагнення націоналістів не мають під собою ніякої реальної підстави. Вони навіть не мали права щось теревенити від імені українських емігрантів. До речі,

напередодні скликання СКВУ-2 Виконавчий комітет Товариства об'єднаних українських канадців, у рядах якого переважає робітництво та дрібні фермери, ясно заявив: «Не маєте права, панове, говорити від імені всіх українців!» Це був голос усіх простих людей, які живуть і працюють у Канаді.

Замотеличені організатори конгресу, зрозуміла річ, не прислухалися до цього голосу. Вони робили своє: клейли бубон. Бандерівці мріяли: допадемося до бубна, вдаримо булавою по собачій шкурі — і вся діаспора поникне перед нашою силою. Мельниківцям теж снилися новенькі долари.

Бубон клейли чотири дні. Дійство часом відбувалось у напівпорожній залі. (Багатьом присутнім замакітрилось у голові від собачого смороду). Під час перерв і на «імпрезах» вправлялися у комедіанстві Джон Діфенбейкер, Ярослав Стецько та Микола Лівицький. Стецькова жінка, оповідають, під час банкету виконала танець живота.

Коли «делегати» й гості розійшлися, а прибиральниці готелю вимели купи сміття, декому почало здаватися, що бубну № 2 справді притаманий звук, який кличе до «єдності» і «солідарності». Про це напочатку заповзято розпиналися націоналістичні листки. Та ось минув певний час відтоді, як бубон № 2 висить у Канаді, а «єдності» як не було, так і нема. Дехто з націоналістичних публіцистів, спершу обережно виглядаючи із-за «солідаристських» лаштунків, а далі все сміливіше почав приглядатися до бубна зблизька, випробовуючи його на звук. Хотіли послухати, чи їм голосом він буде: бандерівським чи мельниківським, православно-автокефальним чи католицьким, гетьманським, а чи «соціалістичним»?

І виявилося: бубон дірявий! Про ніяку єдність і солідарність не може бути й мови. Націоналістична преса — особливо бандерівська й мельниківська — зарясніла заголовками на кшталт «Світла і тіні Другого СКВУ», що насправді означає: «Бандерівці — свині» або ж «Мельниківці — під ніж». ОУНр, запінившись, кидає в Європі, США й Канаді громи й блискавки на мельниківців за те, що їм не повністю вдалося опанувати «керівні органи» СКВУ, куди заступником «президента» обрано того ж таки ненависного Миколу Плав'юка. Якими тільки словами не обкладають бандерівські борзописці бідного Миколця із ковбасно-голубцівської компанії. Він, мовляв, махінатор, маніпулятор, киринник, розкольник, організатор чорної ради. Через нього, а отже, й через увесь ПУН ледве не дійшло до розколу СКВУ. Що го-

ворити, Микольцю Плав'юк справді наточив із бандерівської фракції не один цебер крові. Він і його підручні збунтували (або підкупили) молодих «делегатів», які піdnімали в залі галас, тупотіли ногами й свистіли кожного разу, як тільки-но на трибуні появлялися бандерівські цицерони. ОУНр не може вибачити Плав'юкові його особистого домагання сісти в крісло «президента» СКВУ. Один бандерівський листок підсма-жує Плав'юка на пательні й пише, що «такого амбіціонерства, невідомо чим продиктованого, не можна нічим виправдати. Цей жалюгідний факт (мається на увазі Плав'юкове прагнення стати президентом.—Р. Ф.) розчарував багатьох делегатів і гостей, зокрема український загал, національна зрілість якого значно більша, ніж таких «лідерів» громадського життя, що намагаються своїй політичні амбіції (яких не можуть здійснити в своїх партіях) реалізувати на громадському відтинку, щоб таким чином створити собі в СКВУ відскочню (трамплін.—Р. Ф.) для політичного лідерства в своїй партії проти своїх конкурентів».

Хай дарує читач за довге цитування, але бандерівський листок мимоволі здер із вертепу лаштунки, показав СКВУ як слоїк з павуками, де кожен готовий відірвати один одному голову, аби тільки доскоочити до «чолового крісла», до вождівства, а отже—до корита. Інший бандерівський «публіцист» прямо пише, що «мельниківці перетворили конгрес на віче черні, чорну раду». І як наслідок: «Не можемо себе й інших обдурювати, що конгрес, незважаючи на «організаційні недоліки», відбувся «успішно». Що правда, то правда. Успіхів там як кіт наплакав.

З кожним днем пристрасті розпалювалися. Лаштунки «єдності» спали із СКВУ-2 остаточно. Дірявий бубон викикає лютъ усіх націоналістичних зграй. Бандерівці, зокрема, вибовкали, що організатори конгресового банкету починали свої промови по-англійськи. Куди ж, «вільні українці»! Банкет, кажуть, фінансували канадські товстосуми, й тому мимоволі спадає на гадку народне прислів'я: «Скачи, враже, як пан каже». Ото й скакали, махнувши рукою на «візію української нації». Сміх та й годі.

В свою чергу спустили з ланцюгів своїх борзописців і мельниківці, котрі глузують із мекання Стецька й Лівицького. Мовляв, «батьки народу» нічого розумного не могли сказати, а тому й не дивно, що їх не слухала й не визнавала молодь. Той же Денис Квітковський називає Стецька й Лівицького смішними «некоронованими монархами», «непоправними батьками», а коротше кажучи, людьми, які давно втра-

тили здоровий глузд. Тут Квітковський уцілив, як кажуть, в самісінське око.

Зизом позирають на дірявий бубон і гетьманці. Вони не можуть забути того, що організатори СКВУ викреслили із програми промову їхнього лідерчука Миколи Газдівського, який мав виступати на «імпрезі в Мейпл Ліб Гарденс». Подібна доля спіткала й лідерчука УРДП (соціал-демократа), який згодом був змушений видрукувати не виголошене на «імпрезі» слово в своїй газетці.

Можна було б наводити десятки й сотні інших фактів, але й цих аж забагато, щоб переконатися: націоналістичні угруповання за кордоном переживають глибоку кризу, з якої вони, зрештою, ніколи не вийдуть. Націоналістична діаспора тяжко хвора, й час уже копає їй яму. Свого часу сяку-таку надію плекали мельниківці й бандерівці на еміграційну молодь. Виявилося, однак, що їх ілюзії марні. Молодь або повністю асимілюється, її не обходить гризня батьків і їхні забави у «високу політику», або ж пильніше приглядається до України Радянської, симпатизує їй. Тож як би «батьки народу» бандерівського, мельниківського, гетьманського чи якогось іншого кольору не покрикували на молоду «спільноту», якими б анафемами не погрожував петлюрівський офіцер Скрипник (тобто митрополит Мстислав) за те, що хтось із молодих прагне побувати в Радянському Союзі — процес відчуження тверезих синів від маніячних батьків цілком закономірний. Його не зупиняють ні «декларації» ПУНу, ні «становища» Стецька й Лівицького. Не допоможуть тут і бандерівські бойовики із служби безпеки. Старе, приречене на загибель дерево, яке виросло на гнилих смітниках імперіалістичних розвідок, омолодити не можна. Про це ще раз досить наочно засвідчує гризня навколо СКВУ-2. Справді-бо, наче у воду дивилася Галина Мухина (близька до середовища УРДП), яка напередодні збіговиська писала: «Буде багато солом'яного вогню, скроминулого ентузіазму, непотрібного шуму. І потім чергових шість років, чи до наступного конгресу, буде мертвецький сон — усе застрягне в каламуті старого порослого річища, з якого вряди-годи виповзе комунікат — без іскри життя, до нудоти сухий, позбавлений свіжості, новості, оригінальності».

Ото врізала Мухина, чи не правда? Ворожбитка! Та ѹ, зрештою, кому, як не Мухіній, ліпше знати потенційні можливості націоналістичного жабуриння. Бодай одна сміливо зазирнула правді у вічі. Цілком можливо, що комедія із СКВУ-2 проторезить ще не одного емігранта.

Так і висить бубон № 2 на кілочку, на цей раз у канадському місті Торонто. І висітиме, припадатиме пилуюю. Скарбники партій і партійок, обурені емігранти, які пожертвували на конгрес «по десять доларів і більше», теж зизом поглядають на нього й зітхають:

— Ех, шкода тільки долларів, витрачених на утримання псаень.

А на Україні регочуть із конгресівського бубна:

— Ну ѿ втяли націоналісти за кордоном! І сміх, і гріх, і курям на сміх. Лаштували, певно, свій бубон для похідних маршів, а ви летів з нього горобець. Ха-ха!

Сміємось, бо хоч бубністи з Торонто, об'ївшись плав'юківських ковбас і голубців, сукали на адресу УРСР кістляви кулаки й погрожували «визвольними походами», нам ані краплиночки не страшно. Україна Радянська в колі братніх народів, кажучи словами поета, стоїть, як скеля непорушна.

Сміємось, бо де у пігмеїв із дірявими бубнами та сила, яка б здолала велета — український народ!

Сміємось, бо смішні й жалюгідні їхні претензії представляти в світі Україну. Україна ж у нас одна — Радянська.

У МОГИЛУ, КРОКОМ РУШІ

Памфлет

«Ми не можемо забувати про те, що в світі точиться дуже гостра, запекла боротьба за молодь. Антикомунізм націлює свій головний удар саме на молоде покоління — майбутнє планети...»

«Ізвестія», 1973, 21 серпня.

Сум... Звичайне, хоч і з сильним емоційним забарвленням, українське слово, синонім жалю, туги, печалі. «Ой, як мені сії суми пересумувати»—лебедить давня народна пісня.

Але є ще СУМ — абревіатура назви однієї організації з дуже сумною репутацією, спрямуванням і завданням. Це так звана «Спілка української молоді», що діє на закордонних емігрантських смітниках.

Якщо придивитися до будь-якої справи, почину, дії цього, з дозволу назвати, товариства, якщо прочитати будь-який звіт чи «декларацію» — відразу ж видно його архіреакційність, людиноненависництво, знавіснілу злобу до українського народу, до радянського ладу. І тим сумніше, тим прикріше, що саме ця самозвана «спілка» взяла на себе роль вихователя емігрантської молоді у Західній Європі й за океаном. Вовкам у лапи віддають батьки своє найцінніше, цвіт свій, виношений під серцем,— дітей; гієнам довіряють плекати, виховувати, виводити в життя юнь, молоде покоління, молоду (в їх розумінні) Україну за кордоном.

Трагедія та їй годі. Адже рідко котрий злодій хоче, щоб діти пішли його слідами, навчалися його «ремесла». А ось колишні різуни з ОУН чи з УПА, батьки, що мали «бурхливу і криваву» молодість, пнуться, щоб іх чада вирости такими ж, увібрали в себе найнижчі інстинкти, виховувалися вовкулаками.

Ось свідчення колишнього члена СУМу Василя Малисевича, якого в 1957 році було заслано з шпигунськими завданнями на територію Української РСР. Він виклав їх у своєму зверненні до емігрантської молоді — «Не ставайте на шлях боротьби проти свого народу»: «У 1951 році я вступив до СУМу у Рогдейлі (Англія), — писав Малисевич. — Я також був одним з керівників цього осередку. Всі ці молодіжні здвиги, таборові свята тощо, які щороку проводить СУМ, не

що інше, як напіввійськові націоналістичні демонстрації з неприхованим антирадянським змістом, що мають одну мету — з дитячих років сіяти ворожнечу до радянського ладу на Україні».

А ще згадаємо слова горезвісного Добоша, який під виглядом туриста був засланий до Радянського Союзу для виконання злочинного завдання: «Повернувшись у 1967 році в Бельгію, я знову потрапив у націоналістичне середовище. І це було причиною, що вступив у націоналістичну організацію — «Спілку української молоді». Ця організація складається з молоді, котра проживає на Заході і котра є націоналістично настроєна. Її мета — боротьба проти Радянського Союзу, за створення так званої «самостійної України», тобто України без комуністів і комуністичної влади. Фактично керує цією організацією ЗЧ ОУН («Закордонні частини організації українських націоналістів»).

«Прикладом того, яке важливе значення ЗЧ ОУН надає діяльності «Спілки української молоді», — продовжує свідчити Добош, — є той факт, що один з керівників «проводу» ЗЧ ОУН Омелян Коваль — непримирений ворог Радянського Союзу — очолює всесвітню «Спілку української молоді», тобто її центральну управу. Омелян Коваль є одним з активних членів «проводу» «Закордонних частин організації українських націоналістів». Він також є «провідником» цієї організації по Бельгії. Коваль піклується в основному про виховання молоді в антирадянському, націоналістичному дусі, прищеплює їй думки про створення буржуазної України і в цьому напрямку організує всю роботу СУМу. Він же також є фактично редактором журналу, який у кожному номері веде антирадянську пропаганду. Саме Коваль організує різні акції на Заході проти Радянського Союзу».

Так, що не кажіть, характеристика повна й ніяких поясень не потребує. СУМ — смердючий передсінок до бандитської клоаки — ЗЧ ОУН. Саме в СУМі обдурана, часто заманена зрадниками, агентами-пройдисвітами молодь, ще поки усталюється її погляди, проходить людиноненависницький курс затяготого антикомунізму, антирадянщини, за своюю честь проповіді ворожого ставлення до рідного народу, до рідної землі.

Курс цієї «науки» добре прометикований такими досвідченими професорами зради, дресирувальниками-майстрами провокацій й шантажу, запеклими ворогами всього, що радянське й прогресивне, як Бандера, Стецько, Ленкавський, Коваль та інші колишні й нинішні горе-ватажки фашистської

ОУН. Вся, так би мовити, «педагогічна» програма цієї «добривільної» молодіжної організації базується на горезвісному декалозі (щось на кшталт статуту) ОУН, складеному ще в 20—30-х роках. Він увібрал усе найнижче, найогидніше із філософії таких ідейних «батьків» фашизму, як Макіавеллі, Фіхте, Ніцше, Шопенгауер та «рідний» зубр націоналізму Донцов.

Взірцем для організації СУМу послужила передвоєнна напіввійськова молодіжна організація «Пласт». Які вже поблажливі були польсько-буржуазні власті до різних вибrikів українських націоналістів — адже вся діяльність «Пласти» була спрямована насамперед на виховання «хоробрих» вояків для війни проти Радянського Союзу — і то не змогли терпіти цієї «січової» армії у своїй державі. «Пласт» було розпущене, оголошено поза законом. І ось ця організація відродилася на емігрантських задвірках після Великої Вітчизняної війни, коли оунівці, упісти, недобитки фашистської дивізії СС «Галичина», німецько-українські поліцаї, гітлерівські колаборанти та всілякі інші покидьки змушені були втекти за кордон, рятуючи свою продажну шкуру. Росли синки та дочки цієї зграї зрадників-перевертнів — і для їх муштри, для виховання в людиноненависницькому й антирадянському дусі ревними «батьками» було відновлено «Пласт», а згодом сплоджено йому молодшого братика — «СУМ».

Молодше дитя майже завжди дорожче, любіше «батькам» — адже то плід уже зрілого віку, часто — останній плід. Провід ЗЧ ОУН так заопікувався своїм «Сумочком», що, коли той уже навіть виріс із штанят та почав хіпівську бороду запускати, не розлучається з кровним нащадком. СУМ звів своє кубельце під крилом ОУН у тому ж приміщенні в Мюнхені на Цеппелінштрассе, де й «тато» — ЗЧ ОУН і добрий «вуйко» — АБН. Першим, сказати б, «ідейним» вихователем, дбайливим керівником СУМу був професор Залужний, який, перейшовши коридор і навіть не змінивши окулярів, заходив до канцелярії ОУН вже як професор Ленкавський. Так, той самий Ленкавський, який після безславної загибелі Бандери став ватахком ЗЧ ОУН і тільки згодом, після «замаху стану» Стецька, змушений був залишити це тепле містечко й піти на «емеритуру», усамітнитися зі своєю коханкою фрау Гертрудою Майнтнер.

А тим часом Сумчик-синочок ріс і розростався, перекинув одну ногу до Австрії, другу — в Бельгію (тут якраз дресирувався згаданий Добош), рукою сягнув до Англії, а потім

натужився та й стрибнув через океан відразу на три континенти: в Північну й Південну Америку та в Австралію. Відтоді СУМ дмететься, як жаба в болоті, назвавши себе «всесвітнім», світовою спілкою української молоді. Навіть обрав свого президента — якогось там пана-отамана Калинника, організував країові комітети всюди, де під його явно войовничим синьо-жовтим прапором зібралася купка дітей-яничарів. Був складений статут і послані прохання до урядів західних держав про фінансування дитячих осель, молодіжних таборів для відпочинку (розумій: «воєнізованих кемпінгів»).

Серед багатолікої емігрантської жеброти появився ще один конкурент, який настирливо почав вимагати: «Давайте, давайте на нашу квітучу молодь. Давайте долари, марки, франки, будь-яку валюту — все приймуть наші діти, цвіт нації. Давайте, давайте. Біс дат, кво ціто дат — подвійно дає, хто відразу дає. Давайте, асигнуйте, заявляйте свою суму. Молодь — наше майбутнє!»

І певну круглењку «суму» було підступно, напівграбіжницьки вийнято з убогих кишень емігрантів. Певну «суму» офірували й окремі західноєвропейські та американські «дядьки», і вже «сумівський» президент Калинник придбав і авто, і будиночок.

Минув ще рочок-два — і «сумик» за освоєнням бузувірського ремесла залишив позаду свого старшого братика — «Пласт». Це належно оцінили батьки з ЗЧ ОУН. Бандера, Ленкавський та їх поплічники перевели свої «багатообдаровані» чада із «Пласти» до СУМу. А за ними потяглися і «вожді» нижчого рангу. СУМ і його опікуни затріумфували, «Пласт» впав «пластом» на грішну землицю.

Але не сподобалась батькам із ЗЧ ОУН щораз більша «самостійність» Калинника, і Степан Перший та Степан Другий вирішили закликати президента СУМу до порядку, тобто забрати в нього вижебрані гроші й покласти до власної кишені.

Тим часом Калинник уже відчув свою силу й ціну грошам.

— Ви, друже провіднику, — визвірився він на Бандеру, — керуйте собі на здоров'я старшим поколінням, але юних мені не чіпайте. Молоддю керувати буду я.

Ось і заварилася каша в Мюнхені на Цеппелінштрассе, 67. Дійшло, кажуть, і до дипломатичних демаршів, і до звичайних бійок. Зрозуміло, переміг Степан. Бо хто такий Калинник? Він навіть з фашистами запанібрата не був. Словом, хвіст. На найближчому з'їзді СУМу Калинника було прогна-

но, як це мовиться на Заході, «через акламацію». Новим президентом обрано вірного бандерівського поплічника Кovalя. А про Кovalя ми вже чули із уст Добоша на прес-конференції в Києві.

Перед нами програма одного з пленумів центральної управи СУМу. І хоча відбувся цей пленум десять років тому, але і він кидає яскраве світло на всю «виховну роботу» цієї націоналістичної молодіжної організації. Ось які доповіді та реферати були виголошенні на ньому:

«Релігійне виховання СУМ», автор—генеральний капелан СУМу отець канцлер Левенець (додамо: колишній польський духовник горезвісної дивізії СС «Галичина»). Як і годилося при такій оказії, ця доповідь читалася першою. А потім виступив голова центральної виховної ради СУМу — з доповіддю, що мала претензійну назву «Проблеми людини, її постати і покликання як принципи виховних намагань — зі становища українського націоналізму». Були вислухані реферати й голови центральної управи СУМу магістра Кovalя, доктора Стебельського (що не кажіть, а націоналісти на емігрантських задвірках полюбляють бучні титули!). Тут же було виголошено ще дві доповіді — «Програма вишколу виховників» та «Правильне таборування».

Отже, йдеться про звичайні військові табори. Ось що, зокрема, розповідає про ці табори Степан Джугало, який довгі роки перебував у рядах ОУН за кордоном і мав можливість особисто перевірити ці табори: «Найбільш репрезентативним і найкраще обладнаними були в 60-х роках літні молодіжні табори в Шонгау (Австрія) та на околиці Штутгарту. Тут строгий військовий порядок. Наймолодші оунівці набували навиків табірного життя, засвоювали програму-мінімум юного сумівця і здавали екзамени. Вища група призначалася для ідеологічного обробітку молодих умів та виховання почуттів ненависті до Радянської України, всього Радянського Союзу, ідей соціалізму та інтернаціоналізму». «Історію України,— свідчить Степан Джугало,— інструктори-викладачі викладали в такому сфальшованому виді, щоб якнайшвидше задурманити молодь націоналістичним чадом, фактичною ворожістю до комуністичних ідеалів життя, до радянської влади».

Так поступово СУМ став референтурою країового зв'язку ЗЧ ОУН. Саме ця референтура засилала на Радянську Україну шпигунів і диверсантів, які безславно провалилися.

Вовченя під впливом виховання своєї матінки-вовчиці в молодіжних таборах почало відточувати ікла. Дресирування, звичайно, мало певну мету.

Тих, хто «серцем і душою» подолав перші ази націоналістичної науки, кому «викладачі» видадуть атестат «щирого українця-самостійника», чекає вищий ступінь навчання у своєрідному оунівському Кембріджі — шпигунській диверсійній школі для майбутніх найманіх убивць і провокаторів. Там «викладають» тільки один предмет, одну дисципліну — шпигунське ремесло.

«Усе і всі старіють на нашому, найкращому із світів, тільки не СУМ», — глибокодумно філософствує Омелян Ко-валь. І починає з року в рік пересувати віковий ценз членства СУМу. «Колись, за часів того ідіота Калинника, — міркує далі бравий Омелян, — по-свинськи ставилися до справжньої молоді: членом спілки могли бути юнаки й дівчата віком до 21 року життя. А я взяв та й наплював на такі порядки. Спершу підніс поперечку віку до 25-ти, згодом до тридцятки, а нині — як хто хоче. Коли ти й дідуган, але чуєшся бадьоро, молодо і хочеш стрельнути собі разочків десять, будь ласка, прошу пана, ворота СУМу відчинені. Наш девіз — без ста-рості бути молодим усе життя. Ми здійснююмо недосяжну досі мрію Фауста...».

«Фаустівські» сумівці — це підстаркуваті парубки-телепні, які мають сумнівну біографію, солідний досвід служби в різних професіональних розвідках, встигли побувати на возі й під возом. Вони і є основним стрижнем СУМу — творять йому стиль, зміст, тон і форму. З цього середовища рекрутуються провідники та інструктори наборів. І, до речі, гвалтівники юних сумівок.

«Командуючий» «армією» ЗЧ ОУН в Австрії Осип Тюшка, — згадує далі Степан Джугало, — якось у хвилину щирості звірився мені, що більше своєї доні до сумівського табору не пошле, хоч би його і з вождя зняли! Я зрозумів з півслова, в чому справа. Адже не раз бачив, які оргії спровокають в цих таборах високопоставлені чини з сумівського проводу. Зокрема, колишній провідник ЗЧ ОУН у Федеративній Республіці Німеччини — затятий гульвіса й діволюб Леник. Багато дівчат згодом гірко оплакували своє перебування у сумівських «відпочинкових таборах».

А ось свідчення іншого колишнього однодумця Омеляна Ковала — Федора Бідняка, який тільки нещодавно залишив крайну «свободи» — Захід і повернувся до рідного краю:

«Вихователями в таборах часто були такі бандерівські боси, як Вітошинський, Кашуба, Попович та інші. Що то була за «виховна робота», кілька разів розповідали мені Кашуба і Вітошинський. Після кожного такого збору вони

хвалилися, скільки їм вдалося за час перебування в таборі — обманом, залякуванням, підкупом — спокусити молодих сумівок. Після цього вони докладали чимало зусиль, щоб видати за кого-небудь цих дівчат заміж».

Яке шляхетство! Що за джентльменський шик!

Прибравши до своїх рук «сумочка», фюрери з ЗЧ ОУН дали малолітньому дитяті суворого опікуна — тітку з вусами — референтуру крайового зв'язку, яка в еміграційній багнюці приховується під маскою-абревіатурою К-З. Керує цим вертепом «стрийко» Степан Костюк — шпигун над шпигунами, диверсант над диверсантами, член центрального проводу ЗЧ ОУН, довголітній і відмінний учень упівської кривавої академії служби безпеки Лебедя-садиста (правда, яке чудове сполучення слів!), а потім пильний студент італійського і західнонімецького розвідувального коледжу. Ні, Костюк не гвалтує молоденьких сумівок, він постійно, акуратно, з премедитацією (це слово дуже полюбляли есбісти — «я його різав з премедитацією», тобто, з повною свідомістю) калічива, нищив душі і вроджені людські добре почуття загнузданої в таборах молоді. З довірливих, сердечних юнаків робив «лісових чортів», шпигунів і провокаторів. Не стверджуємо, що саме Костюк є автором-винахідником 32 способів вбивства людини без застосування будь-якої вогнепальної чи холодної зброї. Але безсумнівним є факт, що саме він ввів цю «дитячу гру» як обов'язкову в усіх літніх «відпочинкових» таборах СУМу. Поряд з такими «мирними забавами», як ходіння по азимуту, збір розвідувальної інформації, двосторонній радіозв'язок, наука шифрування, тайнопису тощо. Бо девізам Костюка, костюків і костюченят було завжди давнє латинське прислів'я: «В здоровому тілі здорована душа». А які ж можуть бути «здорові» тіла й душі в молодих націоналістів без відмінного знання шпигунського ремесла, вміння одним пальцем вбити людину?

«Тепер такий час настав, цього не минути...» — байдорого наспівують ті сумівці й сумівки, які вже скорились супостатам із ЗЧ ОУН — продали їм свої душі й тіла, роз'яли щирість і безпосередність своїх почуттів, убили свою волю, зrekлися честі, знівечили змолоду будь-яке поряднє, статечне майбутнє, все своє життя. Бо хто раз потрапив у тенета на тренованих розвишак з ОУН, той уже вічно змушеній буде жити й вити вовкулаком: звір і нелюд випускає із своїх кігтів тільки мертвє тіло.

Ця безсоромна, цинічна, просто нелюдська торгівля живим товаром триває вже понад чверть віку. Існують табори

СУМу, які працюють цілий рік, і найздібніші «абітурієнти» відразу з рук у руки передаються (чи, вірніше, продаються) штабам різних імперіалістичних розвідок. За старим націоналістичним девізом — хто більше даст.

«Зрозуміло,— визнає у своїх спогадах Федір Бідняк,— торгівці живим товаром з кожної проданої, так би мовиги, одиниці мають чималий прибуток. Саме тому серед бандерівських отаманів існує запекла конкуренція: хто матиме більший вплив на молодь, кому пощастиТЬ більше завербувати охочих здобути шпигунське ремесло». Найбільше «акцій», якщо говорити мовою західних фінансистів, збирає на цьому «пристойному» бізнесі сам керівник так званої світової управи і довголітній співробітник БНД (державної служби інформації, яка є центром розвідувальних сіток у ФРН)—все той же Омелько Коваль. Що ж, так воно й має бути: найвідданішій собаці добрий господар відрізає найбільший шматок.

А за великі гроші й харчі хороші: любо працювати! Що з того, що штовхають вони людей в нещасть, а часто несуть смерть...

Згадаймо окремі факти.

1950-ті роки. Українські буржуазні націоналісти поповзли, як лишай, по капіталістичних країнах, ще дмуться, вередують. Вони все ще сподіваються на близький конфлікт західних держав з Радянським Союзом («цієї весни вже напевнє», «кажу вам цілком секретно: за день-два почнеться з Берліна, знаю точно, тільки ша...»). І абсолютно серйозно готуються в «похід» на... Україну. Плетуть, замилиють очі своїм господарям з іноземних розвідок «достовірними» інформаціями про величезні успіхи націоналістичного підпілля на Радянській Україні, про 50-тисячну армію УПА, яка «отаборилася в Карпатах» і тільки чекає сигналу, щоб підняти загальне повстання. Вже не лише в «інституціях» СУМу, але й у багатьох західноєвропейських розвідницьких школах муштрують молодих, куплених за псячий гріш емігрантів-яничарів, вчати їх «науки» шпигунства й диверсій.

Одна за одною ланки, до яких входять по три лазутчики, відряджаються до Австрії. Їх благословляють на дорогу й на удачу сам Бандера, Стецько, керівники СУМу. Декотрим з цих приречених вдається перейти чехословацький і польський кордони, а окремим «щасливцям» — ступити й на радянську землю. Сьогодні вже можна при слові «щасливці» зняти лапки, над ними справді змилосердилась доля. Вони йшли на рідну землю батьків своїх і дідів з ворожими намі-

рами, пістолетами й гранатами за пазухою. Вони були впевнені, що підніматимуть «самостійну», що народ чекає їх з відкритими обіймами. І вже першого ж дня, зіткнувшись з радянськими людьми, зрозуміли, як жорстоко помилялися, як ганебно обдурили їх керівники ОУН і СУМу.

Побачивши, що навіть натяку на підпілля на Україні немає, що по злочинні УПА й сліду не лишилося, усвідомивши, нарешті, що весь український народ згуртований навколо рідної Комуністичної партії — здійснює покладені нею величні завдання — оновити західноукраїнські землі, піднести до нечуваних висот промисловість, колективне сільське господарство, здійснити розквіт культури й науки,— ці горе-диверсанти повернули оглоблі назад. Або самі зголосилися до органів Радянської влади, або були туди відведені карпатськими пастушками, першим зустрічним «земляком».

Згадаю прізвища тільки двох сумівців, яким усміхнулося щастя,— Юліана Магура з Дрогобиччини й Василя Малисевича, що родом із Стрийщини. Перший був закинutий на Україну 1953 року, другий — чотирма роками пізніше. Надаємо їм слово:

«...Мене просто продали в повному розумінні цього слова англійській розвідці...

...Особисто від Бандери я одержав завдання зв'язатися на Україні з нібито діючим там оунівським підпіллям...

...А завдання, які я отримав від Рочестера («вихователь» однієї англійської розвідницької «школи».— Т. М.) зводились до того, що я повинен був зробити інформацію про розташування військових частин, аеродромів, мостів, про фабрики й заводи, про все, що створено руками українського народу, щоб у разі війни перетворити їх на руїни і попіл. Крім цього, я мав підібрати місця для прийому нових шпигунів».

Це Магур. Пробувши всього кілька днів на рідній землі, він прозрів. Мерзенна полуза націоналізму спала з його очей: «Я побачив таку Україну, про яку довгі віки мріяв український народ». Він не став збирати розвідувальні дані, а з усім своїм шпигунським реманентом подався до органів влади. Нині працює викладачем.

Малисевич. Ми вже згадували про нього, отже обмежимося ще тільки одним абзацом із його «Звернення»:

«Загал нашої української еміграції (як і колись) дійсно переконаний у тому, що СУМ і СУБ (союз українців Британії — одна з найактивніших ланок ЗЧ ОУН.— Т. М.) — це якісь аполітичні організації, що займаються переважно культурно-освітньою чи молодіжно-спортивною роботою.

Нічого подібного. Ці союзи є під беззастережним впливом і під контролем теренового «проводу» ОУН в Англії, який, у свою чергу, підпорядковується проводові ЗЧ ОУН, що його довший час очолював Степан Бандера».

Малисевич, ступивши ворогом на рідну землю, швидко був доставлений «земляками» до органів влади. І це також його життєвий виграш — щастя. Ще кількох інших сумівців-оунівців (їх імена відомі ширшому загалові зі звернень, прес-конференцій тощо) не притягали до судової відповідальності, хоч і ступили вони на нашу землю з ножем у руці, як шпигуни. Радянська влада вчинила дуже гуманно: засліпленим людям було прощено зраду й антинародну діяльність, нелегальний перехід кордону. Всі вони працюють нині за фахом, живуть на Україні, є рівноправними членами радянського суспільства.

Але скільки найманців-шпигунів, проданих СУМом і оунівцями закордонним розвідкам, не дійшло або впало на священних кордонах нашої Батьківщини? Глибоко в землі тліють їх кістки. Хай порахують численні й непотрібні жертви ті, хто посилив цих молодих на загибел, — а саме — керівники СУМу і ОУН. Бо це їх жертви, вони на їх совіті.

Ті ж п'ятдесяті роки. У червні 1950 спалахнула війна в Кореї. У липні того ж року Рада Безпеки приймає незаконне рішення: рекомендує державам-членам ООН надавати військову допомогу агресорові. 15—16 вересня 50-тисячна американо-англійська армія висаджується в районі Інчхона. Закричали-запищали націоналісти всіх мастей: «Почалося, слава богу! Нарешті!» І ОУН, і СУМ оголошують бойовий стан. Шлють одну за одною телеграми, меморандуми, прохання — в ООН, до урядів США й Південної Кореї з пропозицією створити «український» легіон для боротьби з «комуністами». «Україна — член ООН, отже, ми повинні поспішати на допомогу», — гукають збожеволілі від радості націоналістичні маніаки. — «До того ж ми вже маємо досвід боротьби, вже створювали такі легіони».

Що правда, то правда. Оунівці мають у цій справі чималий досвід, уміють «воювати» з мирним населенням, організовувати легіони вбивць. Згадаймо, для прикладу, горе-звісні німецько-фашистські батальйони особливого призначення «Роланд» і «Нахтігаль», які кров'ю залили українські землі 1941 року. Або криваву зграю різунів-братовбивць — так звану УПА.

Головним глашатаем, «фундатором» нового легіону виявився голова теренового відділення СУМу в Англії Ярослав Деременда. Ще одна «світла» сторінка з історії незалежної аполітичної молодіжно-спортивної організації. Що ж, коли юність розуміє спорт як розбій і гвалт, то нічого й дивуватися...

Проте з диких претензій націоналістів представляти в ООН «Україну» сердечно насміялися навіть їх працедавці з найбільш реакційних таборів Заходу, хоч і проти плану створення «легіону» не заперечували. Однак незабаром (27 червня 1953 року) біті агресори були змушені укласти перемир'я, і «українські військові частини» так і не народились на світ.

«Почекайте кращої пори,— втішали недійшлих воїнів їх боси,— певне, ще знадобитеся нам».

Знадобилися. І не один «разочок».

1956. Угорські реакційні угрупування зчиняють антинародний заколот на своїй батьківщині, і українські націоналісти відразу ж починають галасувати: «Допоможемо угорським братам визволитися з-під комуністичного режиму!» І 150 найбільш досвідчених різунів-оунівців та сумівців на чолі з відомим душогубом — шефом служби безпеки ЗЧ ОУН Іваном Кашубою і його заступником Степаном Мудриком (пізніше — ще й головою виховної ради СУМу), озброєні до зубів кількома західноєвропейськими розвідками, перейшли австрійсько-угорський кордон і почали свою звичну справу. Завданням «легіону» було брати безпосередню участь у боях, нещадно знищувати комуністів, мордувати всіх прихильників соціалістичного життя, поширювати серед населення ворожу агітацію, сіяти паніку, потім, після придушення всіх лівих сил в Угорщині, перейти кордон Радянської України й «розпалити» багаття нової інквізиції в Карпатах.

І вони різали, палили, мордували, знищували. До українських Карпат не дійшли, короткі ноги, більш того, багато «легіонерів» не повернулося на свої бази, навіки зариті на угорській землі.

60-ті роки, перша половина. Теплішають міжнародні відносини, ідея мирного співіснування країн з різними суспільними системами, висунута Радянським урядом, здобуває щораз більше прихильників. Відбуваються перші масові туристські подорожі заокеанських українських емігрантів на Радянську Україну, відвідують своїх земляків на чужині радянські туристи, делегації, налагоджується культурний

зв'язок, і вже вся Америка — Північна й Південна — захоплено аплодує танцюристам Державного заслуженого ансамблю танцю УРСР під керівництвом П. Вірського.

Молоді американці та канадці українського походження (в тому числі й окремі члени СУМу), що ніколи не бачили рідної землі батьків своїх, при зустрічі з Україною зазнавали шоку, вони й не мріяли, не сподівалися побачити таку чарівну красу природи, людей — привітних, працьовитих, розумних, величезні досягнення у всіх галузях економічного й культурного життя.

Ось кілька рядків із вражень від подорожі на Україну канадської українки А. Фігус, що були надруковані в торонтському «Вільному слові»:

«Україну варто бачити, переживати й запам'ятати тим, які не хочуть асимілюватися в чужому морі. Бо ніколи ніякі, хоч би найкращі засоби національного виховання не заступлять «дотику» землі, що на ній жили тисячами років наші предки та які залишили на ній все, що вони вложили в культуру».

Ще сквильованішими словами згадує свою зустріч з рідним краєм батьків одна молода «сумівка» з Нью-Йорка:

«Я стояла біля пам'ятника Тарасові Шевченкові, я дивилася на Дніпро, і цей вид зворушив мене до глибини. Мороз пішов мені по тілі, очі зайшли слізьми. Мені відалось, що піднеслась в повітрі, що я в раю. І тоді я майже не крикнула від душі: «Україно моя рідна!»

Таке щире захоплення красою і здобутками Радянської України не могло подобатися ні керівникам СУМу, ні босам з ОУН. Вони ж — провокатори і зрадники — бачать інший образ України — розвихрений війною, спустошений атомними вибухами. І вже навесні 1964 року центральна управа СУМу накладає «вето» на туристські поїздки своїх членів до Радянського Союзу, вдається до випробуваних засобів «впливу» на молодь — до репресій, провокацій, залякувань і шантажу. В комунікаті пленуму ЦК СУМу сказано про це з «хвилюючою відвертістю»:

«Пленум зайняв становище до ворожих спроб втягнути українську молодь студентську у сферу контактів і советофільської (ну, й знайдуть слово вчені «магістри» Коваль та Костюк!) пропаганди, засуджуючи окремі випадки, що мали недавно місце».

Засуджуючи... О, вони б засудили (якби тільки могли...) усіх, хто визнає Радянську Україну, любить рідний край, не поспішає летіти до їх націоналістичного «гніздечка», не ба-

жає бути замкнутим у їх гетто, в їх твердому, з бичачої шкіри, футлярі.

Згодом, через рік чи два, і ОУН, і СУМ (до речі, ці організації щораз більше зливаються в одну, іх програми й завдання часто співпадають) змінять свою «тактику» щодо подорожей емігрантської молоді на Україну. Вони в окремих випадках навіть сприятимуть таким відвідинам. Але тоді на землю батьків своїх поїдуть уже не звичайні туристи, а туристи-шпигуни, туристи-диверсанти, які матимуть наказ виконати спеціальні завдання. Що ж до нав'язування чесних культурних контактів, зокрема, виступів видатних радянських митців, то націоналісти залишилися на давніх позиціях.

— Бойкотуємо всіх! — горляють вони де тільки можна. — Не хочемо ні бацдуристок, ні танцюристок з України, ні Руденківни, ні Стадниківни, ні Гнатюка, ні Криси. Всі вони — комуністичні агітатори і агенти.

— Протестуємо, бойкотуємо, б'ємо, стріля...

Ох, коби ж то свині роги...

1966 рік. Оунівці й сумівці під час гастролей згадуваного вже нами ансамблю танцю УРСР спалили автофургон з костюмами артистів. Раділи націоналісти: «Таки зірвали виступи». Проте найближчий концерт ансамблю відбувся у призначений вечір. Нові костюми й реквізит були терміново доставлені з Києва літаком.

1967. У Канаді націоналістичні посіпаки, виховані поплічником Коваля «доктором» М. Гутою, пильно стежать за групою українських радянських артистів, що прибула в Монреаль на ЕКСПО-67 і дала чудовий концерт у День Української РСР. Завданням молодчиків «доктора» було знищити автобус, що возив по Канаді радянських артистів. Але цього разу в них нічого не вийшло. За такий промах провід СУМу, напевне, не погладив по голівці ні «доктора», ні його паруботу. І недолуги-диверсанти пообіцяли реабілітувати себе. Під час святкування 50-річчя Великого Жовтня вони обстутили будинок посольства СРСР в Оттаві й організували свій «концерт». Диким вигукам, божевільному ревінню не було кінця.

1968. Цього разу «пальму першості» в хуліганських, бандитських вакханаліях запрагнули здобути сумівці вже відомого нам Ярослава Деременди, заступника голови ЦУ й голови крайової управи СУМу у Великобританії. Просто з своєго гадючого гнізда — молодіжного табору — вони, ніби плем'я дикунів, з барабанами й свиставками подалися до Лондона й «продемонстрували» своє високе виховання, культуру

перед будинком дипломатичного представництва СРСР. Ка-
жуть, що статечні англійці зроду такої погані не бачили й
не чули. Що ж, «талантів» серед сумівців не бракує!

Ще того ж року, позаздравивши українським націоналіс-
там з Канади та Англії, вирішили активно проявити свою
діяльність сумівці США, яких опікають і «виховують» аж три
маститі кити — члени центральної управи СУМу: один «док-
тор» (як же інакше?) — М. Кушнір і два «магістри» — Е. Га-
новський та М. Фурна. Скориставшись з того факту, що нью-
йоркський український спортивний клуб виявив бажання
зустрітися з київською футбольною командою «Динамо»,
яка перебувала в США на запрошення каліфорнійських ко-
лег, націоналісти пішли в наступ проти... своїх же (до УСК
належить багато членів СУМу).

І почалося «втирання носа» сумівцям. «Як вони сміли, та
хто їм дозволив?! — розкричались панки й підпанки і в
СУМі, і в УККА (так званому Українському конгресовому
комітеті Америки), яким верховодить ставленик бандерівців
професор «справжній», з американським дипломом! — Лев
Добрянський, і в «партійних» газетах та спеціальних відоз-
вах. Дісталося і київським футболістам з «Динамо». Почався
«спортивний поединок» з... Хмельницьким, Пузачем, Бишов-
цем, Турянчиком, Мунтяном...

О, ці хлопці бувають лютими, затятими, злими (хоч водно-
час і є вони справжніми джентльменами), але в грі, на фут-
больному полі. Київська команда не програла в США жодного
матчу, вона підняла й високо пронесла по всьому новому кон-
тиненту прапор слави українського радянського спорту. Амери-
канські глядачі були захоплені чудовою технічною, коректною
грою наших футболістів, у найбільших газетах Філадельфії
і Нью-Йорка з'явилися схвальні рецензії. «Динамо» відкрило
для США красу футбольної гри, викликало широкий інтерес
до цього виду спорту (футбол у США не користується особ-
ливою популярністю. — Т. М.), — визнавала американська
преса. Тільки «українська» газета «Америка» притримувала
лася іншої думки: приїзд гравців команди «з України до
США є одним із звен у диверсійній роботі Москви серед нас
тут».

Ось до яких абсурдних висновків може довести сліпа й
безглазда ненависть до радянського ладу, до успіхів Радян-
ської України, навіть у галузі спорту.

«І хто тоді справді «лютий»?» — спитаємо тихцем, бо стає
соромно говорити голосно про цілковитий занепад простої
людської порядності, душевну простоту, маразм націоналістів.

Молочне божевілля — та ѹ годі!

Ось і дійшли ми до років 1970—1973, які характерні новим пожавленням розвідницько-шпигунських акцій СУМу. Звичайно, не тим шляхом, не тим методом, що колись. Сьогодні із свічкою у білий день не знайти керівникам еміграційної націоналістичної молоді таких дурнів, щоб погодилися, озброєні пістолетами, гранатами й отрутою, перейти нелегально радянський кордон. Перевелися! Нинішні лазутчики приїжджають до нашої країни «законно», з квитком і візоу в кишені, як добропорядні туристи. Та ще з доларами, дорогоюми подарунками, добре підвішеним до брехні й наклепів язиком. Часом дехто, вже не без риску, приховує десь серед білизни націоналістичну літературу, церковний реквізит, порнографічні фото. «Молитовник», без якого «турист» не може прожити ѹ дня одного, книгу — «Історію України» Дмитра Дорошенка, якої не встиг вивчити сумівець у коледжі, отже, захопив з собою, щоб у вільні хвилини... хіба ви не були студентом, не пам'ятаєте, як то ...

Були, все пам'ятаємо. І ніщо людське не байдуже нам. Ale й уміємо відрізнати справжніх, чесних туристів, що праґнуть побачити, ознайомитися з країною своїх батьків, і тих, хто їде на Україну із спецзаданням, з каменем за пазухою, кого послали зав'язати таємні контакти з тим чи іншим відщепенцем, за юдині тридцять доларів чи за якусь ганчірку отримати потрібну інформацію, а то й рукопис графоманських наклепницьких віршів.

Тільки факти — прізвища, завдання і результати «роботи».

Сестри-туристки Зоряна й Віра Гриценко, обидві вихованки СУМу «перешварчували»¹, як казали колись у Галичині, через кордон пакет брудної антирадянської макулатури й намагалися розповсюджувати її серед знайомих, а то й перших стрічних. Мали нахабність провокувати навіть одного з найстаріших, найзаслуженніших художників у Тернополі. Цього стерпіти вже було не можна, «туристки» — пропагандистки націоналізму були виставлені за межі нашої країни.

Така ж доля спіткала наклепників, які приїхали на Україну в мікроавтобусі «Фольксваген» з метою «читати лекції» — кому попаде — про «обмежене, нужденне життя» радянських народів і справжній «рай та свободу» на Заході. Керував цим «університетом на колесах» касир центральної управи СУМу в Канаді викладач так званого інституту

¹ Перевезли контрабандою.

(«академії») імені Петра Могили в м. Саскатун пан Альберт Качковський, в ролі «професорів» і «лекторів» виступали: його «половина» Ольга — редактор націоналістичного журнальчика «Тема» (звісно, яка!) та друзі по картяному столику («Ми те їх робили лише, що в карти грали», — виправдовувалися наклепники, спіймані на «гарячому»): лікар Дмитро Цілівник та службовець магістрату Стефан Франко (хоч би прізвище змінив перевертень, не паплюжив імені великого Каменяра!), обидва, як і ведеться серед добропорядних, також зі своїми жонами. Так, вони грали в карти, але не в ту гру, що дозволена, грали ризиковано, тож і догралися!

Усього шість днів пробули на Україні «пластуни» (виявляється, не хоче «Пласт» пасти задніх) Борис Губинський, Джордж (яке звучне українське ім'я!) Луцьків і Елізабет Северенко. Сьомого дня цю «чесну» «університетську» компанійку попросили залишити межі нашої країни.

«Вони зганьбили всю нашу групу, — сказав, висловлюючи думку всіх туристів, 72-річний (троє «пластунів-лекторів» мали вкупі 59!) Антон Мостовий, представник старої, трудової еміграції. — Ми всі осуджуємо їх поведінку».

А «поведінка» відома: провокувати радянських людей, паплюжити соціалізм, вишукувати скрізь «діри в мості».

А потім нагрянув член СУМу Богдан Левицький, підданий королеви Великобританії, тихцем, під Новий рік прослизнув Добош, а згодом зробив своє розвідницьке «турне» по Києву і Львову Горбач.

Дорош і Горбач (оборони нас, матінко, від таких туристів-молодчиків) провокували, заманювали в шпигунські сіті окремих нестійких або ж чомусь ображених на Радянську владу людей-індивідів (дехто з них вважав себе індивідуальністю!), вимагали від них потрібних ворожим розвідкам інформацій.

Спрямувавши свої зусилля головно на організацію розвідницької мережі, СУМ та його «опікуни» не забували й інші галузі діяльності. Після зворушливого «братація» з учорашніми ворогами — сіоністами оунівці та сумівці почали все голосніше й частіше бешкетувати й хуліганити перед будинками посольств та інших представництв нашої країни, зривати виступи українських митців, зчиняли рейвах (спасиби новим «друзям», великим майстрам цієї «справи», — на-вчили) з будь-якої причини, а то й без «такої».

Особливо «показали» вони свій «талант» і вміння в бельгійському місті Льежі, де навесні 1971 року відбувалася декада радянської культури в Бельгії. Коли настав «День Ук-

райні», бешкетники із СУМу вирішили влаштувати своєрідний «концерт» на честь свого шефа, голови ЦУ «магістра» Омеляна Коваля (цей «отаман» проживає в Бельгії і є там за «сумісництвом» краївим «провідником» ЗЧ ОУН). Чого тільки не вигукували «ковалеві» яничари в цей світливий день величного тріумфу української радянської пісні й танцю, в цей ганебний день свого повного морального падіння. АРтисти львівського самодіяльного ансамблю «Дружба», які своїм чарівним мистецтвом полонили серця бельгійських слухачів, ще й нині з огидою згадують злісні, мерзенні витівки націоналістів з «команди» Коваля.

— Мені хотілося плакати, коли почула, що ці бандити називають себе також... українцями,— сказала солістка ансамблю Наталка Червінська.

Трохи сумно, пане СУМе! Яким правом ви зловживаєте словами — український, українці? Адже нічого від України, життя нашого народу, його дум, прагнень у вас не залишилося! Погляньте реально на себе, хто ви справді?

Ось результати анкети, яку опрацював 1968 року один із професорів-націоналістів у Едмонтонському університеті. Із опитаних студентів українського походження 53 проценти назвали себе канадцями, 40 — канадськими українцями, 3 — українськими канадцями і тільки 4 (четири!) проценти — українцями. Понад 20 процентів студентів виявилися атеїстами, і це в той час, коли греко-католицька церква, очолювана пихатим кардиналом-дідуганом Сліпим, намагається будь-що втримати молодь у своїх цупких руках, нав'язувати їй свою волю й закони. Через рік інший дослідник проблеми еміграційної молоді відверто заявив, що значна її частина захоплюється марксизмом, а окремі юнаки та дівчата вступають до різних лівацьких та анархістських організацій, що зараз множаться в США й Канаді. Справа в тому, що молоді стало душно й тісно жити в націоналістичному загумінку — гетто, в мурах заіржавленої відокремленості, у фанатичних футлярах СУМу, ЗЧ ОУН, «Пласту». Юнаки й дівчата в них душаться, мліють від отруйного чаду часів «холодної війни», рвуться на волю, повітря, куди-небудь — лиш би в інший світ. З кожним роком, місяцем, тижнем падає число членів СУМу та інших націоналістичних організацій і товариств молоді, як падає раз у раз вартість націоналістичних ідей, як падає все нижче й нижче їх величність усього капіталістичного ладу — долар.

Сумно на душі в усіх реакціонерів, консерваторів, назадників.

Сумно СУМові.

За останні роки відбулися події, які привели до пом'якшення міжнародного становища, закінчення «холодної війни», що її вели реакційні кола на Заході проти Радянського Союзу й країн соціалістичної співдружності. Завдяки миролюбній політиці соціалістичного табору, Комуністичної партії Радянського Союзу на чолі з Генеральним секретарем ЦК КПРС товаришем Л. І. Брежnevим вперше від 1946 року — року войовничої промови Черчілля у Фултоні — над країнами Європи та інших континентів повіяло потеплінням. Цю теплінь радо вітають усюди.

Вітає її з великим захопленням молодь усіх п'яти континентів нашої планети — Землі. Про це переконливо свідчать два грандіозні форуми юнацтва, що відбулися влітку 1973 року — Х Всесвітній фестиваль молоді в столиці НДР Берліні та спортивна Універсіада-73 в столиці нашої Батьківщини — Москві. Вони з новою силою продемонстрували жагуче прагнення юні світу до прогресу, до миру. У «Зверненні до молоді світу» представники 140 країн одностайно заявили про свою рішучість відіграти важливу роль у боротьбі за ліквідацію вогнищ війни й напруженості, не допустити будь-яких спроб реакційних, агресивних сил оживити дух «холодної війни».

Звичайно, серед тих, хто підписав «Звернення», ми не знайдемо «героїв» нашої розповіді. СУМ залишився на давніх, консервативних позиціях «холодної війни». Та хіба його становище має хоч будь-яке значення? Як дірка в бублику.

Іде нещадна ідеологічна боротьба всіх прогресивних сил проти реакційного табору, проти будь-яких витівок націоналістичного охвістя. Ця боротьба дедалі гострішає, але її результат уже незаперечний — на цвінтарищах догнивають усі людиноненависницькі ідеї, туди дорога і всім тим горе-організаціям, які в основу своїх дій поклали зраду народові, ненависть до народу, наклепи проти народу. Осміяний, битий, самотній СУМ, карта якого раз і назавжди бита, крокує до своєї моральної прірви, у свою фізичну могилу.

ІРЖАВИЙ ЦВЯХ

Київський відгук на нью-йоркське видання

Здавна у трударів України існує приповідка: «Коня кують, а жаба ногу підставляє». Вона є, власне, синонімічним варіантом широковживаного вислову про незугарного невдаху Пилипа, який прожогом вистрибує з конопель.

Отаким Пилипом виявився якийсь Михайло Сосновський, автор поважного за зовнішнім виглядом фоліанта, випущеного націоналістичним видавництвом в Америці. Названо цю грубезну книгу «Дмитро Донцов. Політичний портрет».

Дві причини спонукали нас відгукнутися на появу тієї, з дозволу сказати, монографії. По-перше, брак у ній будь-якої науковості. По-друге, що, власне, є основним — дати відкоша оскаженілій антирадянщині, якою начинено кожну сторінку цього видання. Втративши рештки совіті, українські буржуазно-націоналістичні недобитки, які вештаються по капіталістичному закордонню, мають нахабство тлумачити сучасну і минулу історію України. Що ж! Це не дивно. Жалюгідні відщепенці йдуть на все, аби заробити собі кусень хліба у імперіалістичних хазяїв, яким вони продалися душою й тілом.

Ми, радянські українці, з обуренням відкидаємо все надруковане націоналістичними запроданцями. І скільки б не силкувалися вони ліпити книжечки, блузнірські журнальчики та газети, наш народ не сприймав і ніколи не сприйме літературне вариво, виготовлене націоналістичною кухнею.

Радянський Союз, здобувши величезні досягнення в соціально-економічній галузі, зажив слави країни, яка має нечувані успіхи в галузі культури. ЮНЕСКО (спеціалізована установа ООН у справах освіти, науки і культури) визнала, що СРСР посів перше місце серед країн світу по виданню книг. Має величезні досягнення в галузі культури і наша Радянська Україна. Тож нехай не намагаються націоналістичні зрадники тягти і свій жалюгідний глек до нашого культурного обійстя. Ми жили й будемо жити без них.

Книги і журнали, що виходять на Радянській Україні, з задоволенням читають наші зарубіжні друзі. Наведу най-

свіжіший факт. Наприкінці листопада 1974 року Київ відвідав прогресивний письменник із Шрі-Ланка Гунасена Вітана, з яким ми познайомилися в Алма-Аті на 5-й конференції письменників Азії й Африки. Як було приемно почути з його уст, що там далеко, на острові в Індійському океані, регулярно читають київський журнал «Україна». І ще сказав мій колега Вітана, що цікавиться радянською літературою, що неодмінно напише для молодого покоління шрі-ланкців книгу про Тараса Шевченка. «Своїм свободолюбством він близький нашому народові!» — промовив, прощаючись, наш гість.

Це говорять представники прогресивної громадськості планети. Іншої думки про Радянську Україну пани, чи то пак містери націоналісти.

Немає потреби дискутувати з Сосновським з приводу всіх його плутано-провокаційних антирадянських тлумачень. Розглянемо лише деякі «постулати».

Передусім ніхто з людей здорового глузду не повірить в накопичену автором мішанину всіляких безпідставних вигадок. Адже кóжному зрозуміло, що марним є силкування Сосновського довести, ніби нікчемна метушня націоналістичних недобитків за кордоном впливає на життя Радянської України. Воїстину смішні намагання! Хіба може піщинка спинити ходу велетня!

Справді абсурдними є наукоподібні прагнення Сосновського довести, ніби Д. Донцов «у цей... історичний період... відіграв особливу роль...» і впливав, як твердить автор, «на розвиток української суспільно-політичної думки». (Нижче покажемо, як самі ж націоналісти не вірять у це і як товчуть Сосновського за те, що «не підвищив роль» Донцова в націоналістичній каруселі).

Ніякої «особливої» ролі в історії Донцов не відіграв, і широкий загал зовсім не знає його і не чув про нього, та, крім того, як каже народна мудрість, далеко куцому до зайця! І на розвиток суспільно-політичної думки Донцов не вплинув, бо не в ті взувся!

Історія розвитку Української Радянської Республіки зафіксувала багато імен діячів — революціонерів, робітників, колгоспників, представників трудової інтелігенції, які боролись за нове, вільне, радянське життя. Ці люди назавжди посіли почесне місце на сторінках історії нашого народу. А на її скрижалах прізвища Донцова нема й не буде ніколи. Адже особа ця настільки непримітно-дрібненька, що, як казав один гуморист, її навіть крізь скельця найдосконалішого мікроскопа не побачиш, якась невиразна інфузорія та й годі!

А для чого ж тоді оці нотатки, здивується допитливий читач, і запитає, навіщо таку нікчемушню інфузорію згадувати тепер?

Для того, відповімо, щоб розвіяти роздмуханий націоналістами навколо імені Донцова ореол «видатного політичного діяча», щоб забити осиковий кілок на могилі цього упиря, похованого в Баунд Бруку на американській землі.

Мета в нас одна — показати справжнє обличчя Донцова, цього запеклого ворога пролетарської революції, ворога радянського народу, сказати, що ніякими томами, ніякими монографіями націоналістичним літераторам не вдасться возвеличити поліційного філера, пасквілянта, який десятки років майстрував антирадянські наклепи.

Напрошуються порівняння. Жив-був такий собі Керенський. Як і Донцов, жебракував він на заокеанських політичних папертях. «Дайте, не мирайте!» — гугнявив, простягаючи руку. І давали.

Животів на імперіалістичних подачках, але дженджуристом був, випинався, метав громи й блискавки на Радянську країну, передрікав «блізьке» падіння Радянської влади. Слухали його лише пронафтальнені ошмаття колишньої царської імперії. Так він, передрікаючи, і дуба врізав. І що ж? Ніхто й не сумував, ніхто його й не згадує. А Радянський Союз жив, живе і буде здравствувати!

Отак і Донцов. Як і Керенський, швендяв він американською землею, харчувався з того ж корита. Тільки й різниці було, що Керенський свого часу дистувався до посади прем'єра тимчасового буржуазного уряду, а Донцов так і закляк на дрібненькій ролі політичного клерка. Його обов'язком було сичати на Радянську владу замітками, статейками, брошурами. І він сичав. Від першого дня Жовтневої революції, аж поки сконав на дев'яностому році свого зрадницького животіння.

У його писаннях не було нічого наукового, теоретичного, а лише зоологічна, тваринна ненависть до радянського народу, і зокрема до російського і українського народів.

Так, звіряча ненависть! Саме цю огидну рису підкреслював Ярослав Галан. Якось ми йшли з ним львівськими вулицями.

— А ви знаєте,— сказав Галан, показуючи на похмуру будівлю,— в цьому домі колись Донцов виплітав свої антирадянські паплюжницькі пасквілі.

Саме в ті дні Галан писав свою статтю до 800-річчя Москви і коротко виклав мені її зміст. Він картав Донцова за

ворохість до Радянської країни і сказав, що весь ідейний багаж націоналістичного перордяпа — ненависть до революційної Москви...

Ми розуміємо: буржуазно-націоналістичним гендлярам дуже хочеться зробити з Донцова святої своєї розбирацької релігії. Оскільки на буржуазно-націоналістичному торжищі не знайшloся підходящого пророка, то й вирішено було висвятити Донцова на одного з апостолів українського фашизму. Таким він і вважався, бо ніхто інший з націоналістичних ландскнехтів не орудував пером так блискавично і отруйно, як Донцов. Але ж ніяких «америк» у політиці він не відкрив. Найбільша його книжчина під крикливою назвою «Націоналізм» є нічим іншим, як безпardonним епігонством. Так, так, Донцов просто перелицовав дикунське евангеліє Гітлера «Майн кампф».

Хто ж він, цей одіозний Донцов? Син херсонського поміщика, сім'я якого мала півтори тисячі десятин землі. Батько Донцова здавав частину свого маєтку в оренду та, крім того, мав у Мелітополі велику торговельну фірму.

Все життя поміщицького синка — безперервне хамелеонство, безупинна спекуляція політичними поглядами. Будучи студентом Петербурзького університету, він примкнув до есерів. Потім переметнувся до українських есдеків (дрібно-буржуазної націоналістичної партії). Колишні його дружки подейнують, що він, прикриваючись псевдонімом, містив шовіністичні статті в буржуазно-ліберальній газеті «Русские ведомости», і висловлювали підозру, що він був жандармським агентом-донощиком.

Володимир Ілліч Ленін ще до революції розгледів справжнє обличчя цього перекинчика і назвав його націонал-соціалом (як це перегукується з гітлерівським націонал-соціалізмом, чиїм агентом став через двадцять років Донцов!), а також націоналістичним міщанином. З цим незмивним тавром Донцов і ходив шістдесят років...

У 1908 році він перекочував на Західну Україну і там вступив у антинародну «Спілку визволення України», вірно служачи австрійським і німецьким мілітаристам. Коли в 1918 році кайзерівські орди окупували Україну, німецькі генерали в своєму обозі привезли до Києва з Берліна Донцова і наказали йому служити їхній маріонетці — гетьману Скоропадському. Вірний холуй виконав наказ і став одним з підручників гетьмана. Навіть закохався в його твердість і, як свідчить Сосновський, хотів бачити в особі Скоропадського «нашого Бонапарта».

Після того, як гетьмана було виштурнуто, Донцов блискавично «перебудувався» і шугнув під крильце Петлюри, який разом з катом арсенальських робітників кривавим Коновальцем допоміг йому вибратися з Києва в січні 1919 року.

Блукав він по Швейцарії і Австрії, аж поки у січні 1922 року виканючив у Пілсудського візу на переїзд до Львова. Давній приятель, обер-бандит Коновалець поставив йому злоті і влаштував на посаду редактора «Літературно-наукового вісника». Донцов зробив цей орган трибуною знавіснілого націоналізму і вихлюпнув з його сторінок не одну помийницю брудних антирадянських наклепів.

У Львові Донцов на всю широчину показав себе прихильником і пропагатором фашизму. Не тільки переклав українською мовою згадану вище мазанину Гітлера «Майн кампф», а й склепав панегіричні брошурки про італійського дуче Муссоліні й іспанського каудільйо Франко. Зрештою дійшов до ганебного блюznірства, порівнявши героя українського народу Богдана Хмельницького з фашистським отаманом Муссоліні.

У 1939 році, коли були визволені західноукраїнські землі, гітлерівський лизоблюд Донцов дременув до Берліна, де з перервами (виїздив до Праги та інших міст) пробув майже до кінця війни, друкувався у фашистській пресі і, як давній шпигун, співробітничав з фашистськими органами безпеки. Після розгрому гітлерівської Німеччини зумів вислизнути з Праги в американську окупаційну зону, звідти у Францію, потім у США і, нарешті, у Канаду. Навіть однодумці Донцова не приховували його тісного співробітництва з фашистською розвідкою. Донцов був занесений до списків воєнних злочинців, його мав судити міжнародний трибунал, але дбайливі опікуни потурбувалися, щоб захистити досвідченого резидента і переправили його за океан.

А шкода, що не вдалося його скопити!.. Після другої світової війни Донцов ще більше розлютився. Він був невдоволений, що його хазяйнові Гітлеру не вдалося поневолити народи світу, що Гітлера і гітлеризм було успішно розтрощено.

Коли після рішення ЮНЕСКО в країнах, які є членами ООН, відзначали 100-річчя з дня народження Володимира Ілліча Леніна, в цей час уцілілій воєнний злочинець Донцов надрукував у мюнхенській газетці кілька «теоретичних» статейок. Він напосівся на ленінську національну політику, на ленінську дружбу народів. Відкинувши сором, затоптавши елементарну логіку, Донцов почав вихвалюти антинародну Центральну раду, яка продала Україну німецькому імперіа-

лізмові. І навіть заплакав за Центральною радою, розбазікавшись, ніби справедлива боротьба українських трудящих проти Центральної ради була боротьбою «з українським народом». Більшого наклепу на робітників і селян України ніхто не міг вигадати...

До речі, можу розповісти ще про один факт плаzuвання Донцова перед фашистами. Пригадую, як другого дня після визволення Харкова Радянською Армією в лютому 1943 року до мене прийшов робітник друкарні Матвій Іванович Котельников. Він розповів, що в центрі Харкова по вулиці Іванова жив редактор фашистського брудного листка «Нова Україна» Царинник. На квартирі в цього підлого зрадника відбувся банкет на честь прибулого до Харкова гітлерівського рейхсміністра. І на цьому банкеті чаркував «якийсь письменник із Львова Донцов». Тоді я не звернув на це уваги. А тепер, коли прочитав у «монографії» Сосновського, що «з вибухом війни Німеччини з СРСР він (Донцов.— А. Х.)... повернувся до Берліна...»,— я зіставив усі факти і ще раз пересвідчився, що Донцов, цей видресираваний гітлерівський лакей, ізлив з ними, як гайдук, на зап'ятках гебельсівського ридвана.

Але був не звичайним лакеем, а жорстоким катом співвітчизників. І хоч сам не вішав і не мучив людей, та своїми писаннями нацьковував бандерівських горлорізів. Це ж на його совісті кров десятків тисяч жінок, дітей і стариків, замордованих озвірілими вбивцями. Це на його совісті загибель радянського героя-розвідника Миколи Кузнецова, на якого напали бандерівці 8 березня 1944 року в селі Боратин на Львівщині. Про цей напад чорним по білому чітко написав начальник СД Галичини штандартенфюрер Вітіска в донесенні начальнику головного управління імперської безпеки групенфюреру СС Мюллеру. Це на його совісті погром робітничих клубів, вчинений бандерівцями у жовтні 1974 року в канадському місті Вінніпегу. Так зустріли бандерівські недолюдки влаштовані в Канаді концерти народних артистів СРСР Євгенії Мірошниченко і Дмитра Гнатюка.

Хоч між цими подіями пролягло тридцять років, а почерк той самий — фашистсько-гангстерський.

Ми не будемо цитувати уривки з «творів» Донцова, які згадує у своїй «монографії» Сосновський. Забагато честі для гітлерівського прихвосня. Та все ж наведемо кілька прикладів. Про що б не писав Донцов, він неодмінно зводить до одного — вибухає ненавистю до радянського народу. Ця класова ненависть міщанина, поміщицького вигодованця і є,

власне, тим, на чому ґрунтуються так зване теоретичне «підложжя» мракобіса Донцова.

Сосновський твердить, що Донцов ще в передреволюційні роки «прийшов до висновку, що немає ніяких реальних передумов для спільногого шляху українського і російського народів...» Ось що писав Донцов: «Українство потребує нової орієнтації! — розуміючи під цим відрив України від Росії і цілковите підкорення імперіалістичному Заходу. Не випадково Петлюра привітав тоді Донцова за подібну «орієнтацію». Не Україна і не «українство» потрібні були Донцову і К°. Вони плекали надію фабрикантів та поміщиків українського походження на експлуатацію трудящих України. В усіх цих політичних комбінаціях треба шукати класове коріння. До якої національності не належали б капіталісти, вони були і завжди будуть ворогами трудящих.

Донцов, де тільки міг, там і виголошував своє кредо воївничого буржуазного націоналіста. У післяреволюційні роки, силкуючись принизити значення Жовтневої революції, висував брехливу тезу, що, мовляв, більшовизм «явище російське», що боротьба з Росією — «наш колективний ідеал», тобто ідеал націоналістів. Він весь час на замовлення своїх закордонних хазяїв, яким вірно служив, виголошував, що «в політиці внутрішній — плекання всіх зasad західної культури... в політиці зовнішній — повна сепарація від Росії». В одній з брошур він злісно торочив: «За Україну... вільну від всілякої Москви», додаючи далі: «вільну від колгоспів». Бач, чого захотів фашистський поплента! Він розлютився на український трудовий народ, який у дружбі з російським народом пішов шляхом Жовтня і виявив нечуваний героїзм у побудові соціалізму і захисті Радянської влади. Донцов, скинувши українолюбську машкарку, показав своє класове обличчя. Він проклинав трудящих України, називаючи їх «отарою плебеїв», «півскотами». А в останній передсмертній писанині під назвою «Хрестом і мечем», яку так розхвалює Сосновський, Донцов вимагав створити з націоналістів орден «лицарів духа і меча», які б різали й мучили трудящих.

Не один раз удавався Донцов в істерiku (та це й зрозуміло, бо брав уроки у свого наставника Гітлера!) і вимагав пустити «гнилу кров» народу. Така «теоретична» кровожерливість імпонувала бандерівським верховодам. Тож і не дивно, чому вони кілька років тому погнали у В'єтнам сотню шкуродерів з тризубом на стягу, які разом з американськими садистами вбивали невинних в'єтнамців — стариків, жінок і дітей.

Навіть стоячи однією ногою в могилі, Донцов у 1972 році мотнувся у вояж аж до Португалії. Не чарівні краєвиди цієї країни привабили хирлявого політика, а потягло його туди бажання почоломкатися з поплічниками Гітлера — португальськими фашистами-салазарівцями. Навіть хотів лишитися там на постійне проживання, бо йому, як слухняному гітлерчукові, пообіцяно було котедж і чималу пенсію.

На цьому можна поставити крапку, бо, здається, вже все сказано в цій своєрідній епітафії. Та для підкріplення нашої думки про нікчемність донцовських «теорій» наведемо цитати з книги Сосновського. Самі ж націоналісти зізнаються, що від «ідеолога» націоналістів Донцова і його «теорій» лишилися тільки мильні бульбашки. Не був він ученим, а звичайнісінським спекулянтом від публіцистики. Коли зірвали з нього ветху журналістську вдягачку, то виявилось, що цей «король» націоналізму голий-голісінський.

Ось що пише Сосновський: «Донцов не оформив власної філософської системи, не розвинув оригінальної політичної доктрини». Тут, як кажуть, коментарі зайві!

Сосновський вболіває, цідячи крізь зуби, що навіть один із злісих ворогів Радянської України не міг не сказати одверто: «Дмитро Донцов не створив ані «системи», ані «синтези»... ані «ідеології» в стислім значенні цього поняття...»

Хоч провідники бандерівської ОУН надряпали в некролозі про Донцова облудливі слова, назвавши його своїм спільнинком, мислителем, борцем, безкомпромісним діячем,— та ми знаємо, що насправді тісної спільнотості між ними не було, бо вони, як павуки в банці, гризлися між собою за подачки від імперіалістів.

Оунівці нашпигували некролог такими пишнотами з єдиною метою—галіванізувати неповоротне, підняти втрачений бандерівцями та й усіма націоналістичними недобитками престиж серед невеличкої купки іхніх приятелів, щоб виліпити з Донцова якусь подобу оунівського «керманича».

Колись давно, ще тоді, як авантюрист-початківець Митько Донцов накивав п'ятами з есерівського кодла, його ж однодумці дали йому не дуже милозвучну кличуку «Іржавий цвях». Він навіть вихвалявся нею.

Давайте ж заб'ємо в осиковий кіл ще й іржавий цвях, символ цього мерзеного запроданця, щоб і загадка про нього розстанула в тумані забуття.

P. S. Уже тоді, як цей памфлет був написаний, до моїх рук потрапила націоналістична, антирадянська газетка «Го-

мін України», що видається за океаном. Якийсь Анатоль Бедрій опублікував на її шпальтах рецензію на книжку Сосновського. Про рівень «рецензії» можна судити з того, що буквально в перших рядках Бедрій посилається на кримінального злочинця С. Караванського, цитуючи його вислів про «великих людей» і про «серце Прометея». (Чи не Караванського і Донцова хоче Бедрій зачислити до сонму бандерівських «прометеїв»?) Вся «рецензія» пройнята духом сварки всередині націоналістичного охвістя, яке, конаяючи під чужинським порогом, вдається до правил злочинницького світу і галасує: «Хапай злодія!»

Бедрій, невдоволений «монографією» про Донцова, лає і Сосновського, і автора передмови Б. Кравціва за те, що вони, мовляв, не підносять Донцова до рангу «мислителів» і «провідників». Бедрій накидається на Сосновського за те, що той «...відбирає Донцову звання теж і політичного теоретика-мислителя...», за те, що оцінка вчинків Донцова, сформульована Сосновським, «...є наскрізь негативна, в тому зміслі, що мінімалізує історичне значення постаті Донцова...».

Перепадає й запеклому ворогові радянського народу Б. Кравціву. Бедрій шпигає його за те, що він «...недобачає в Донцові визначного політичного філософа..., визначного соціального мислителя, зокрема в ділянці національної еліти...» (Читай: націоналістичної бандерівської зграй! — А. Х.).

Оця буря в націоналістичній склянці, де вони гамселять одне одного, є ще одним підтвердженням думок, висловлених в нашій епітафії. Заокеанські «диспутанти» самі перекреслюють роздмухану ними ж роль Донцова і зlostяться, що їм не щастить начепити на нього звання теоретика, бо він і не був таким. А був звичайнісінським запроданцем, що ретельно служив різним імперіалістичним хазяям.

Ми ж іще раз пересвідчилися, що «монографія» про Донцова є такою ж мильною бульбашкою, як і приписаний йому націоналістами титул політичного мислителя.

КІГТКА НА ЧОРНОМУ РИНКУ

Сьогоднішня дійсність входить в історію як період багатогранної діяльності Комуністичної партії Радянського Союзу щодо успішного втілення в життя Програми Миру, виробленої ХХІV з'їздом КПРС. Миролюбна політика Радянського Союзу, підтримана країнами соціалістичної співдружності, принесла нові знамені успіхи в справі розрядки міжнародної напруженості, в утвердженні ленінських принципів мирного співіснування держав з різним соціальним ладом.

У промові на урочистому засіданні в Алма-Аті, присвяченому 20-річчю освоєння цілинних земель, Генеральний секретар ЦК КПРС тов. Л. І. Брежnev сказав: «За останні роки вдалося здійснити справді велику, величезної ваги справу — добитися повороту в розвитку міжнародних відносин, повороту від «холодної війни» до розрядки міжнародної напруженості і утвердження принципів мирного співіснування між державами з різним соціальним ладом. Це — безсумнівний успіх ленінської зовнішньої політики нашої партії, послідовної боротьби за реалізацію Програми Миру, висунутої ХХІV з'їздом КПРС. Це — результат наших єдиних дій з братніми країнами соціалістичної співдружності, з комуністичними і робітничими партіями, з усіма прогресивними силами світу, і, звичайно,— це результат повного реалізму, виявленого про-відними політичними діячами ряду капіталістичних країн».

«Нинішній період,— говорив далі Л. І. Брежнев,— відзначається складністю і суперечливістю. Реакція скрізь, де їй це вдається, намагається... гальмувати справу розрядки, ускладнювати розв'язання назрілих проблем».

Саме для того, щоб контратаки реакції не заскочили нас зненацька, потрібно постійно загострювати політичну пильність, нищівно викривати піdstупи чорних сил антикомунізму, тим більше, що рецидиви «холодної війни» і в умовах міжнародного потепління трапляються не так уже й рідко.

Так, у березні 1973 року в Мілані розгнуздана банда фашістських молодчиків напала на групу робітників і студен-

тів, обстрілявши їх з пістолетів, а біля приміщення «соціального центру Грамші» й рекламного агентства газети «Кор'єре делла сера» вночі пролунали два сильних вибухи. На місці злочину були розповсюджені листівки ультраправої організації «Чорний порядок». У ФРН громили з неонацистської націонал-демократичної партії (НДП) недалеко від Венцельберга зруйнували пам'ятник жертвам нацистського терору, в Шлезвіг-Гольштейні відбувся з'їзд організації «молоді націонал-демократи», створеної за зразком «гітлерюгенду». На думку прогресивної західнонімецької преси, важливою причиною нинішньої активізації неонацистів є підтримка їх програмної діяльності з боку певних кіл у керівництві опозиційного блоку ХДС/ХСС. Так, газета «Ді тат» повідомила, що у Франкфурті-на-Майні відбулася зустріч між представником близького до ХДС «товариства вивчення державно-політичної роботи з громадськістю» К. Грау і керівними представниками НДП. «Уже відомі факти блокування ХДС і НДП під час президентських виборів у ФРН 1969 року й на виборах у ландтаг Баден-Вюртенберга в 1972 році,— наголошує газета,— доводять, що співробітництво з неофашистами стало тактикою і практикою керівництва опозиції».

Триває кривавий терор фашистської хунти в Чілі, активізуються профашистські елементи в інших країнах Латинської Америки.

Усі підривні дії чорних сил антикомунізму, неофашизму, колоніалізму, расизму, мілітаризму, реваншизму проти миру, демократії і соціалізму завжди мали і мають антирадянське спрямування.

Ревними поклонниками, запобігливими сповідниками злочинних намірів стали ті, хто після закінчення другої світової війни втратив право на батьківщину, а багато хто — й на життя. Йдеться про гітлерівських недобитків та їх різнонаціональніх колабораціоністських прихвоснів фашистської породи, які хотіли б шляхом нової світової різні, ціною нових мільйонів людських жертв, а може, й загибелі цілих народів, повернути право на своє життя, на своє панування. Просто маніяки.

Але хіба Адольф Гітлер не був маніяком?

Для сучасних маніяків — трубадурів нової війни — це їх приклад, і натхнення.

Для миролюбних сил, для людей доброї волі — це пересторога, це урок, це постійне нагадування: люди, будьте пильні!

Люди, будьте пильні! — повторюємо ми, спостерігаючи ось уже тридцять років політичну метушню на емігрантських задвірках, у так званій діаспорі. То нічого, що метушня ця часто виглядає мишаочкою, а численні заходи розмаїтих емігрантських центрів — лиш сміхотворним фарсом. Не можна забувати, що хвороблива порода імперіалізму — фашизм, націоналізм — живиться із сейфів крупних монополій у різних капіталістичних країнах.

А за симптомами завжди треба бачити саму хворобу, жахливу й смертельно небезпечну — люту ненависть імперіалістичної реакції до комунізму, її постійну скильність до воєнних авантюр. Характерними є слова з книги «Командор «холодної війни» французького прогресивного журналіста Алена Герена про те, що емігрантські антикомуністичні організації — це ланки одного ланцюга — єдиної продуманої тактики: всі вони хочуть бути засобом підтримки суспільного ладу в соціалістичних країнах. Він пише, що їхнє головне завдання — дії, які завдають шкоди їх батьківщині, що їм, звичайно, не вдається підірвати соціалістичний лад і порушити політичне життя, але завжди треба пам'ятати, що вони — ударні загони світового антикомунізму.

Звичайно, це не стосується тих емігрантських мас, які через нелегку долю, а хто й силою випадку, опинилися за межами Батьківщини. Тут йдеться про порівняно незначну частину еміграції, яка свідомо порвала зі своїм народом, головне з таких причин: або боячись розплати за свою діяльність на службі в гітлерівців, або виступивши проти будівництва соціалізму в своїх країнах у післявоєнні роки. Йдеться саме про таку еміграцію з країн Східної і Центральної Європи.

Саме антикомунізм і є тим конем, осідлавши якого, різноманітні емігрантські організації, по-перше, хочуть привернути до себе увагу тих імперіалістичних правлячих кіл, що дотримуються курсу «холодної війни» і, таким чином, підняти свої акції, по-друге, вони вперто виношують, галасливо рекламиують свої «програми» переможного повернення на батьківщину, тобто, реставрації капіталізму в соціалістичних країнах шляхом різних авантюр, не виключаючи й термоядерної війни, демонструють свою політичну активність, живучість.

Бо й справді, чи могли б так галасливо вирувати буржуазні націоналісти, якби на чорному ринку імперіалізму високо не цінилися сумнівні вартості антикомунізму, «холодної війни» — отої гнилий отруйний товар, який ще спроможні

продукувати різноманітні емігрантські націоналістичні центри?

Бо де б інакше, як не на цьому дивовижно-злочинному ринку, вони знайшли покупця на свій «товар»?

Цей ганебний ринок — хворобливий витвір найчорнішої імперіалістичної реакції — має свою історію, яка почалася відразу після розгрому в громадянській війні молодою Радянською державою контрреволюційних сил. Ось тільки кілька штрихів з неї.

...У червні 1949 року в Нью-Йорку виникає «Національний американський комітет «Вільна Європа», який згодом дістає назву просто «Комітет «Вільна Європа» (?)».

На підставі ґрунтовного аналізу численних неспростовних фактів Ален Герен доводить, що радіостанція «Вільна Європа» «є пропагандистсько-шпигунською організацією, бастіоном Заходу в «холодній війні», а то й, як дехто її полюбляє називати, «нервовим центром «холодної війни» від початку свого існування і по сьогоднішній день».

У 1953 році в Сполучених Штатах Америки відбулась конференція «Комітету «Вільна Європа», що прийняла так звану «Вільямсбурзьку декларацію». Учасники конференції зобов'язалися до останніх сил боротися за повалення комуністичного ладу в країнах Східної Європи, щоб встановити там політичні режими, вигідні реакціонерам. Незважаючи на те, що відтоді минуло понад 20 років, і на зміну тактиці «визволення» прийшла тактика «розкладу», цілі «Комітету «Вільна Європа» і смисл його існування не змінилися.

Цілі і смисл існування!.. Саме тут, у розгнузданому антикомунізмі, обидві сторони — і імперіалістична реакція, і строката діаспора, так би мовити, знайшли себе, порозумілися.

Апологети імперіалістичних монополій, що наживаються на гонці озброєння, передусім військово-промислового комплексу, добре оволоділи магією перетворення брязкоту зброї навіть у «холодній війні» в дзвін золота. Вони бачать в діаспорі віртуозів роздування воєнної істерії, а знедоленій самою історією діаспорі (що не кажи — все ж таки не вдома, де кажуть, і стіни помагають, а на вигнанні), в свою чергу, сам бог послав золотоносну жилу, яка багатьом авантюристам ніколи й не снилася.

На еміграції виникла категорія людей, яка характеризується своєрідними засобами існування, способом мислення, психологією. Космополітична за своєю сутністю, покликана прислуговувати світовому капіталові,— вона, ця категорія,

зовні за своїм складом нагадує різнобарвний конгломерат війовничих націоналістів, шовіністів, які спритно спекулюють національними вартостями «своєї» країни, хоча давно вже з нею нічого спільногого не мають.

У книзі Алена Герена бачимо яскраві характеристики отої категорії спільноти жильців з діаспори. Щоб познайомитись з ними, перейдемо з території, «яку собі облюбувала «Вільна Європа», на «територію» іншої еміграційної організації — НТС («Народно-трудового союзу») — організації російських білоемігрантів. Якщо перші «займаються» європейськими соціалістичними країнами, то другі, річ ясна, «копікують» Радянський Союз. Кожному на чорному ринку своє, кожен має своє «територіальне представництво»...

Ось, наприклад, слова одного з ватажів НТС Олександра Артемова (він же Зайцев): «Зовсім не важливо, на кого працювати, важливо, щоб тобі було добре. Щоб ти був си-
тий, одягнутий і взутий. Не важливо, що писати і як писати,—
важливо, щоб за це добре платили. Не важливо, що говорити,—
важливо, що ти з цього маєш... Ніколи не говори правду, а го-
вори те, що хочеться почути в дану хвилину тому, хто тобі
платить. Знай, щоби не бути обманутим, обманюй сам...
Перш за все ніякої політичної організації в нас нема, є тіль-
ки дві договірні сторони: одна — американська, друга — ми,
керівники НТС. Вони дають нам гроші, а ми поставляємо
їм потрібні кадри, а також інформацію, що їх цікавить» (із книги колишнього активіста НТС Астемірова, який з
цією організацією порвав і повернувся до Радянського Сою-
зу, — «НТС, якою вона є», виданої в Москві в 1967 році).

Краще й правдивіше важко сказати про громадян «краї-
ни» діаспори, основне заняття яких — ремесло заготівлі й
збутку антикомуністичного краму на відкритому на еміграції
імперіалістичною реакцією чорному ринку.

Як американці дозволяють себе обманювати до такої
міри? — запитує Ален Герен і тут же розкриває один із ме-
тодів «політичної діяльності» емігрантів-антикомуністів: «По-
трібні повідомлення починають фабрикуватися і роздуватися,
починаючи з рапортів про «зустрічі» з окремими радянськими
людьми. Потім кожен такий «добуттій» матеріал перероб-
ляється на чотири різні варіанти: за стилем (як правило,
пишуть різні люди), за кількістю внесеного «фактичного»
матеріалу і за обсягом.

І ось «матеріали» підготовлені. Наступає етап продажу.
Покупці відомі. Всі чотири варіанти продаються одночасно
англійцям, західним німцям, французам і американцям. Ва-

ріант, що продається американцям, включає в себе всі «факти», що містяться в трьох інших. Потім французи, англійці й західні німці, переробивши свої варіанти і не вказавши джерела відомостей або змінивши його, в свою чергу передають окремо «свої» варіанти.

Ален Герен подає багато неспростовних фактів про АБН (Антибільшовицький блок народів), ОУН та інші націоналістичні організації та еміграційні зграї так званих «поневолених народів», які вирішили, так би мовити, забігти вперед раніше всіх і знайшли союзників, про яких раніше й не думали,— ультраправих у Південно-Східній Азії і на Далекому Сході, чанкайшистів, що заховалися на Тайвані, лісінманівців, які не могли заспокоїтися на тому, що війна в Кореї закінчилася, а також деяких офіцерів і політиків із Сайгона, які переживали приблизно такі ж почуття розчарування і гіркоти, як і оунівці у своєму мюнхенському бюро. Вони зустрілися і домовились. Той факт, що в деяких західних столицях багато політичних діячів не терпіли вислову «мирне співіснування», надав їм додаткової сміливості. Емігранти-ультра вирішили перейти до створення організацій, так би мовити, «світового масштабу». Справа була тим більш спокуслива, вважали вони, що фінансові й політичні кола, а також розвідувальні органи на Заході іноді відмовлялися відкрито підтримувати оунівців і усташів, але завжди щедро опікувались «всесвітні організації». Так, після АБН та «Антикомуністичної ліги народів Азії» 30 червня 1967 року в Мюнхені з'явилася на світ ще й «Європейська рада за визволення», а 25 вересня того ж року на Тайвані народилася «Міжнародна антикомуністична ліга».

Симптоматично, що «президентом» АБН став саме Ярослав Стецько, колишній «прем'єр-міністр» кількагодинного бандерівського колаборантського уряду в окупованому гітлерівцями Львові.

Тепер той самий Стецько, обклавшись повноваженнями блазенського президента АБН, подорожує по Європі та Азії в супроводі пані президентової Ярослави Стецько, виливаючи жовч на свою давно зраджену батьківщину, божевільно натякаючи про третю світову війну.

Українські націоналісти гаряче вітали ізраїльських агресорів, влаштовували овації новоспеченному «Наполеонові» Моше Даяну, якого вони назвали ще й «сінайським левом». Не дивує нікого й те, що на так званому «світовому конгресі», який нещодавно націоналістичні верховоди влаштували в Торонто, жодним словом не згадано про трагедію Чілі.

«Та й чому б їм про це говорити,— пише прогресивний еміграційний діяч М. Костів у листі із США «Убивці свободи», опублікованому в газеті «Вільна Україна» 15 січня 1974 року,— адже робітнича кров на вулицях чілійських міст, ув'язнення тисяч справжніх борців за волю, демократію і незалежність Чілі є реалізацією... ідеалів свободи, справедливості, пошанування прав людини в усіх країнах світу, як їх розуміють і чілійські неофашисти, і націоналістичні аранжери торонтського зборища». Натомість оунівські «поборники свободи» поспішили якнайскоріше проголосити, що «Чілі приходить уже до нормального стану» після «повстання проти тиранського (!) уряду Альєнде».

Як бачимо, у націоналістичних охоронців «демократії» конституційне правління виразників волі більшості народу Чілі вважається «тиранським», а розгул кривавого терору «нормальним станом».

Антикомунізм оунівців ототожнюється з їх антиросійським спрямуванням, доведеним до грані крайнього расизму. ОУН зовні конкурює з НТС, бо ж важко, справді, якось поєднати оунівську ідею «самостійної соборної України» з ентесівською — «єдиної неділимої Росії», хоча ця зовнішня конкуренція чи суперечність явно блідне перед тим, що їх внутрішньо об'єднує: лютий антирадянізм, антикомунізм, ненависть до Радянського Союзу і готовність йти на будь-які злочини проти дружби українських і російських трудящих. Ален Герен пише, що коли банди УПА були ліквідовані,— їх залишки заховалися в Західній Німеччині, і українські націоналісти розгорнули там діяльність, дуже подібну на «діяльність «солідаристів».

Ця внутрішня єдність двох непримирених таборів — українських націоналістів і російських білоемігрантів — невипадкова, виникла вона не сьогодні й не вчора, а має у своїй антикомуністичній, антирадянській основі давні, так би мовити, історичні підввалини. «У ході громадянської війни,— читаємо в книзі Д. А. Голінкова «Крах вражеского подполья», що надрукована у видавництві політичної літератури (Москва, 1971),— антирадянські сили в Росії потерпіли поразку як на фронтах, так і в тилу. Частина активних контрреволюціонерів була знешкоджена, а більш значна їх частина залишила країну. Однак на цьому боротьба з ворожим підпіллям не закінчилась...».

Голінков пише, що в еміграції поряд з деякими лівими есерами, а також самостійними, не зв'язаними з основними політичними партіями, антирадянськими групами знайшли

собі пристановище петлюрівський уряд, «Білоруська рада», об'єднання донського, кубанського, терського реакційного козацтва, і заключили угоду про спільні дії.

Це тільки один із багатьох прикладів, як контрреволюція різних, навіть ворогуючих між собою відтінків, виступала єдиним фронтом проти Радянської влади, проти комунізму. Ale приклад цей є виявом загальної закономірності, яка діяла тоді, діє і сьогодні, хоч з тих пір минуло понад 50 років, а Радянський Союз став могутньою державою в світі й утворилася соціалістична співдружність країн. Діаспора, поповнившись новим антинародним припливом із Радянської країни і з країн Східної Європи після другої світової війни, гризучись між собою під ширмою розмайтих лозунгів та «ідеалів» за кинуту їй міжнародним капіталом кістку на чорному ринку, в одному завжди солідарна — в ненависті до Радянського Союзу, до комунізму.

Все залежить від величини кістки — доларових припливів. Такий закон чорного ринку. Більша кістка — більше й галасу. Погляньмо, як функціонував механізм доларових вливань тільки за післявоєнні роки.

З кінця 40-х років потік доларів не припинявся ні на один день, а коли й були припливи й відпливи, то це лише практичні викрутаси, що не впливали на загальну суму грошових надходжень. При найближчому розгляді безперервна і систематична підтримка, яку впливові реакційні особи й організації Сполучених Штатів надають цій політиці, здається просто вражаючо...

«Десятого жовтня 1951 року,— пише Ален Герен,— президент Сполучених Штатів Трумен підписав так званий «Закон про взаємне забезпечення безпеки». Цей закон включив «поправку Керстена» до статті 101, яка передбачала асигнування з бюджету США на суму 100 мільйонів доларів щорічно на фінансування «будь-яких відібраних осіб, які проживають в Радянському Союзі, Польщі, Чехословаччині, Угорщині, Румунії, Болгарії, Албанії... або осіб, які втекли з цих країн, осіб, об'єднаних в підрозділи збройних сил, що підтримують організацію Північноатлантичного договору, або для інших цілей».

У Сполучених Штатах в кожній політичній справі широко використовуються приватний капітал і приватна ініціатива. Це повністю стосується і емігрантів із Східної Європи. Були створені «товариства», «асоціації», «комітети», «фонди» під найрізноманітнішими вивісками. Членами їх стали представники промислових і фінансових монополій. Ale разом із

ними в організації, які опікуються емігрантами, увійшли високопоставлені особи, генерали й реакційні політичні діячі США.

У часи доларових відливів антикомуністичну еміграцію охоплюють паніка й жах, і нею, як у лихоманці, трясе антирадянський сказ, бо хитається основа її буття.

Та для антикомуністичної еміграції в діаспорі є ще жахливіші відливи, аніж доларові. Це відливи напруження в міжнародній політиці, потепління, що діє вбивчо на клімат «холодної війни». Документи про переговори між Радянським урядом і урядом США, ратифікація договорів між Радянським Союзом і ФРН, Польщею і ФРН; договорів між НДР і ФРН, розвиток стосунків між СРСР та Францією й іншими країнами Заходу, припинення війни у В'єтнамі, загальнонародний рух за європейську безпеку, за роззброєння, Нарада в столиці Фінляндії Хельсінкі з питань безпеки і співробітництва в Європі,— всі ці та ряд нових подій в міжнародному житті, що стали можливими внаслідок послідовного і наполегливого здійснення ЦК КПРС і Радянським урядом Програми Миру, накресленої ХХІV з'їздом КПРС, переконливо свідчать про це.

Під весняними подувами вітрів миру блідне термоядерне сонце «холодної війни», хилиться до заходу, а над антикомуністичною діаспорою опускаються сутінки.

ВТЕЧА ІЗ ШПИГУНСЬКИХ ТЕНЕТ

Ах, що то було за весілля! Троїсті музики витинали гопака й «Червону руту», оглядні сільські дядьки і їхні мініатюрні доньки-студентки витанцювали так, що в хаті тривожно дзвеніли шиби і зі столів з утаємниченим докором дивилися мовчазні сором'язливі поросята під хріном. На столах палало й іскрилося буйноцвіття осінніх квітів, салатів і вінегретів, ніби цієї живої картини торкнулася своїм сонячним пензлем сама Тетяна Яблонська.

Весілля пінилося і переливалося, немов радісний водограй, а я ніяк не міг подолати цей потік, аби пробитися до Михайла Васильовича. Лише здаля бачив, як всотував він очима всі події цього барвистого свята. Та й, власне, було на що подивитися.

Як годиться, молода вчителька Оксана й комбайнер Юрко запросили на своє торжество майже все село. І старовинні народні весільні обряди, наповнені новим сучасним змістом, зацвіли чистими й прекрасними тонами і фарбами. Було тут і розплітання коси, й покривання голови молодої (себто, Оксани), був і веселій «викуп» Оксани, і посад, і прощання з рідними, і хор, що супроводжував усе весілля. Було й урочисте поздоровлення депутата сільської Ради, і весільний кортеж легкових автомашин.

Саме тоді, коли Юрко у чорному костюмі з квіткою на грудях і Оксана в білому платті, у фаті, з букетом білих квітів виходили з авто,— я й побачив несподівано Михайла Васильовича. Обличчя у нього було тихе і розчулене. Але урочистий прохід батьків молодих, старостів, бояр, дружків, родичів і знайомих — розділив нас і, як виявилось, надовго. Коли під вечір поважані всіма сільські діди тихо й печально затягли: «Чути кру-кру-кру, в чу-жи-и-ні у-мру...», Михайло Васильович встав і непомітно вийшов на подвір'я. Я—слідом.

Сіли на прильбі. Михайло Васильович раз у раз затягувався цигаркою. Над нами висіли великі, мов яблука, стиглі осінні зорі. І з хати пливла, торкаючи найпотаємніші струни

душі, пісня, од якої хотілося до болю, до щему зробити людям щось добре, обійняти їх і приголубити, прикрити собою, прихистити від негод, прикростей, зла.

— Ось і в мене могла б так починатися доля,— мовив спроквала Михайло Васильович і видихнув з грудей хмаринку диму.— Отой причинний поламав мені життя—Адольф Гітлер... Так, так, не дивуйтесь — коли б війна вибухнула хоч на день пізніше (якщо вже вона мала вибухнути), моя доля склалася б зовсім інакше.

Він повільно загасив недопалок, кинув додолу і старанно затоптав його.

— Не було б у моєму житті ні таємної роботи в «Закордонних частинах організації українських націоналістів», ні непотрібних мені зустрічей із Степаном Бандерою... Ви пропрачте мені,— під час нашої першої зустрічі я не міг усього розповісти. Але нещодавно дізвався, що мої колишні «благодійники» із ОУН знову затівають за кордоном якусь гучну націоналістичну веремію — на захист українців, що, бачте, «живуть під гнітом советів», на захист якогось «письменника Мороза», про котрого у нас ніхто й не чув. І знаєте — така мене злість охопила: хто збирається нас визволяті? Оті інтригани-грошолюбці, оті базарні перекупки, що компрометують саме слово — Україна! Я бачив їх зблизька, і, повірте, знаю їм ціну.

Михайло Васильович вдихнув прохолодне повітря, настояне на осінніх травах, помовчав. Провів рукою по випуклому чолі.

— Так от, 23 червня 1941 року я мав їхати на навчання до Ленінграда. А 22 червня—Гітлер напав на нашу країну.

...З приходом гітлерівців у селі підняли голову члени місцевої організації українських націоналістів. Їхня діяльність була запопадливим акомпанементом до фашістських наказів і вимог. Та 19-літній Михайло мало звертав увагу на всю оту сільську «політичну» колотнечу. Він знав одне — треба допомогти прогодувати їхню велику родину. І узявся за досить «вигідний» за часів окупації бізнес — почав тортувати тютюном.

В цей час націоналісти розпочали несамовиту кампанію за виїзд українців на роботу до фашістської Німеччини. Гітлерчукам була потрібна дармова «робоча худоба» у сільсько-господарському виробництві. Треба сказати, що агітація за поїздку до рейху успіху на Львівщині не мала. Провалилася вона і на Самбірщині. Тоді гітлерівці вдалися до більш «дієвих» заходів — до облав.

Під час одного такого «дієвого» заходу окупанти піймали у селі Викоти дванадцятеро хлопців і без зайвих балачок повезли їх до Самбора. Серед упійманих під час облави був і скромний торговець тютюном—Михайло Яремко.

Впользованих сільських хлопців гітлерівці звезли на збирний пункт, а звідти — на чужину, до Німеччини.

— Поводилися з нами, як з худобою, — продовжував Михайло Васильович Яремко.— Той, хто попав у кабалу на роботу до якогось бауера,— вважався щасливцем: там хоч можна було потай бульби поїсти із свинячого корита. Так от, я опинився серед «щасливців» — попав до бауера в село Гроссрозенбург. Сам бауер здобував собі знеславну долю десь на східному фронті, а господарювала у фільварку його жінка — Хельма Кінне. Ганяла вона мене, як останнього пса. Коли ж я збунтувався і почав щось говорити про свої права, Кінне нацькувала на мене сільського жандаря. Той мені так прифастигував, що я втратив свідомість і три дні відлежувався. Але вже гриміла канонада за Ельбою, і всі ми, батраки, відчували близькі переміні.

...Радянські люди святкували Перемогу над фашизмом, а вчорашній бауерівський наймит опинився в таборі для переміщених осіб, потім його разом з іншими знедоленими англійські окупаційні власті перекинули ще далі — за Ганновер.

У черговому таборі для переміщених люди почали ремстувати,— мовляв, скільки можна нас возити, час і по домівках відправляти. «По домівках? — під'юджували деякі «розумні землячки». — А на Сибір вам не хочеться? Там, де сонце сходить! Ви ж працювали на гітлерівців, отже, проти своїх. То що, думаете, більшовики вам за це спасибі скажуть? Як же — чекайте! У Сибіру зогните, і вовки ваші могили розриють!»

Замислювалися хлопці од таких слів. Справді, працювали на гітлерівців, виходить, треба за це і кару нести. Але ж не з своєї волі заїхали на чужину!

Та звичайну логіку замінювали в тaborах для переміщених хапливі, неперевірені почуття. Коли Михайло Яремко опинився в таборі поблизу Штутгарту, націоналістичні елементи вже вважали його своїм «симпатиком» — десь пронюхали, що брат мав неприємності з радянським правосуддям. Отже, совети твої вороги, а ти — наш! Згодом Михайло Яремко став членом ЗЧ ОУН.

Михайла разом з іншими «довіреними особами» відправили на курси ouнівських функціонерів. Тут виявився у

Михайла справжній талант: він прекрасно підробляв печатки і підписи для документів. Для націоналістичних діячів така людина була справжнім скарбом — адже саме в той час заворушилася на політичній арені післявоєнної Європи компанійка, очолювана Степаном Бандерою. Потрібні були фальшиві документи, багато фальшивих документів!

Спеціаліста підробних печаток і людей, які себе «добре зарекомендували» на цих курсах, відправили на «підвищення кваліфікації» до Мюнхена. Там треба було пройти «університети фальшивих документів».

У голосі Яремка почулося хвилювання.

— Це було націоналістичне кубло, їхня «святая святих», де окрім інших служб розмістився так званий «технічний підрозділ» проводу ЗЧ ОУН. Цей підрозділ готував не тільки фальшиві документи, але й фальшиві гроші — окупаційні марки. Розпорядок там був військовий — кожен знат своє місце, свою ділянку роботи і своїх безпосередніх начальників. Імена і прізвища канули в минуле. Всі, і я в тому числі, мали клички. Мій начальник Григорій Васькович мав псевдо «Гриць»; Мирон Матвійко, якого керівні націоналістичні діячі у 1951 році закинули в Західну Україну, називався «Мирон». Я мав кличуку «Пугач». Свої імена люди почали забувати.

Одного разу до мене підійшов Григорій Васькович («Гриць»):

— Друже Пугач, ви чудово опанували своє нове ремесло. Документи, зроблені вами, виявилися на найвищому рівні. Сам провідник Степан Бандера задоволений вашою роботою і дав їм високу оцінку!

...Хоч і молодий був тоді Михайло Яремко, але збегнув, що просто так, знічев'я, Бандера його роботою і особою цікавитися не буде. Щось за цим ховалося. Але що? Цього «спеціаліст по печатках» зрозуміти не міг. Проте незабаром усе з'ясувалося.

До Михайла підійшов Матвієнко («Мирон») і мовив таке:

— Ми давно спостерігаємо за вами, друже Пугач, і дійшли одностайногого висновку, що ви справжній патріот України. Ви знаєте, як невимовно важко зараз нашій неньці. Там потрібні тверді, перевірені люди, прекрасні спеціалісти... Як ви. Вас перекинуть нелегально через кордон на Україну до генерала Тараса Чупринки, будете у нього працювати за свою спеціальністю. Але для цього необхідно пройти серйозний вишкіл у спеціалістів однієї іноземної розвідки. Ми віримо, що ви справитеся, друже Пугач.

Незабаром Михайла Яремка та ще трьох «спеціалістів» Богдан Підгайний вивіз із Мюнхена у невеличке містечко Бад-Ротенфельд. Вони поселилися в затишному особняку. За вікнами стояла мокра зима 1950 року. А Богдан Підгайний все повторював, що вони мають перейти добрий вишкіл, аби потім змогли принести неньці-Україні якнайбільшу користь.

Навчання до сьомого поту. Та й «вчителі» були, судячи з усього, спеціалістами своєї справи. Мадам Марлен навчала молодих бандерівців техніки шифрування, тайнопису. Джордж Рейді був «професором» радіосправи і вчив водити автомобілі різних марок, у різних умовах, за різних обставин. Усі ювелірні премудрощі, тонкощі шпигунської роботи викладав професіональний шпигун, підполковник за кличкою «Анкл». Був він на вигляд непоказний, непомітний, але «предмет» знав ґрунтовно.

Під час одного візиту до іноземної розвідницької школи, де проходили «курс наук» майбутні шпигуни, Богдан Підгайний запропонував їм підписати документ. Чорним по білому там було написано, що я, український націоналіст такий-то, погоджується добровільно працювати на іноземну розвідку, в школі якої навчаюся. Коли ж я, не дай боже, не виконаю своїх обов'язків, то нехай мене покарає меч правосуддя.

— Нівроку,— мовив один із шпигунів-відмінників.— Ми ж за самостійну, а чому маємо працювати на чужу розвідку?

Та Богдан Підгайний умовляв їх підписати зобов'язання так палко, що ці четверо раптом подумали: їх елементарно продано іноземній розвідці за гроші і незабаром ті гроші треба буде відробляти там, на Україні.

Закінчивши курс навчання у секретній школі, четвірка шпигунів-початківців була перекинута в американську зону. І дуже скоро їх повідомили, що «починається справа». Групу на машинах відвезли за Регенсбург на кордон з Чехословаччиною.

— Зустріли нас неподалік станції керівні функціонери ЗЧ ОУН,—продовжував Михайло Васильович Яремко.— Представив нас Богдан Підгайний. Раптом нахиляється до мене «шеф» Підгайний: «Друже Пугач, з вами хоче поговорити провідник ОУН Степан Бандера». Значить, думаю собі, покладають неабиякі надії на нас, коли Бандера приїхав сказати напутне слово!

Підходить до мене Бандера і каже: «Друже Пугач, як ви свої обов'язки вив'яжете?» — «Коли мені,— відповідаю,—

самостійна Україна доручила таку важливу справу, то постараюся вив'язати добре». — «Ви знаєте, що ми посилаємо вас на совіцьку Україну, то ви повинні показати, на що ви здатні». — «Атож, — кажу, — покажемо». — «Ви призначені політичним керівником переходу, тож на вас особлива надія».

Ми вже стояли на підніжці вагона, а Бандера все мені тлумачив, як він на нас надіється. Видно, припекло йому добряче.

...Темної горобиної ночі кордон Радянської України перешли спеціальні посланці Бандери до «генерала УПА» Чупринки — шпигуни «Дуб», «Гай», «Лешко», «Журба» і «Пугач». Йшли, тримаючи в кишенях пістолети і ціаністий калій, маючи за поясами ножі. Йшли бандити, які мали наказ завдати якнайбільшої шкоди радянським людям.

Перша зустріч із зв'язковим на радянській землі зірвалася — перешкодили прикордонники. На запасних явках, які їм дали за кордоном, жили абсолютно інші люди. Це викликало підозру до тих, хто спорядив їх до Радянського Союзу. Говорилося, що на Україні йде війна, що народ підтримує ОУН і УПА. Насправді ж, поки вони никали по лісах, могли переконатися, що ніякої війни немає, а народ по селах буде колгоспне життя. Про ОУН і УПА говорять з гнівом і презирством.

П'ятеро шпигунів Бандери відчували себе у вакуумі, ніби на якісь безлюдній ворожій планеті. Вірніше, люди були, та вийти до них не можна! П'ятеро бандерівських шпигунів із відразою позирали на ціаністий калій, який їм наказували ковтнути на випадок провалу, а ковтати не хотілося. Хотілося істи.

І тоді «політичний керівник переходу», бандерівський емісар «Пугач» повів своїх підлеглих до батьківської домівки. Шпигуни їли добряче, а вдень з острахом спостерігали через шпарини, як колгоспники готуються до весни. З кожним днем бажання шукати зв'язків з підпіллям в Галичині тануло, як сніг на полях. Врешті, батьки «Пугача» сказали приблизно таке: «Задарма хліб на вас переводити нам набридло. Йдіть і зголошуйтесь. А не підете ви — то підемо ми».

— Ось так зник бандерівський емісар «Пугач», а натомість народився на світ Михайло Яремко, — сказав Михайло Васильович. — Хоч яким ти будь ідейним борцем за самостійну Україну, а життя на Радянській Україні рано чи пізно вибиває з голови оті дурощі. Так що нехай організовують за кордоном збіговиська «по визволенню», нехай стрибають. А ми знаємо своє.

...Нашу розмову перебив дружба молодого, який вискочив із хати з ображеним виглядом: куди ж це годиться, щоб так надовго залишати весілля!

У хаті тим часом усі хори об'єдналися і дружно виводили «Рід-на ма-ти мо-я, ти но-чей не до-спа-ла...» Разом з усіма співав і Михайло Васильович Яремко. Потім ми удвох непомітно роздивлялися окрасу сучасного весілля — гільце, оздоблене яскравими стрічками, колоссям й квітами. Згадували, як гарно відбулося його прикрашання—під акомпанемент дівочих пісень; як мати молодої обдаровувала гостей весільним короваем.

— Подумати тільки,— сказав по хвилі Михайло Васильович,— що ось цих людей якийсь націоналіст з-за кордону збирається визволити... Сміх та й годі.

Співали «Ясени», танцювали летку-енку, і вже стомилися гості, і навіть троїсті музики.

На сільську вулицю виходили всі разом, і знову два чисті й ширі голоси полинули в повітрі:

І на тім рушникові
Оживе все знайоме до болю:
І дитинство, і юність,
І твоя незрадлива любов...

Михайло Васильович був неговіркий, зосереджений. А над нами спливала чарівна осіння ніч, як пісня. Танули високі зорі. Світало...

ПОБАЧЕННЯ З БАТЬКОМ

Ми їхали на побачення з Іваном Михайловичем Фядіним. З Фядіним, який похований у братській могилі в центрі містечка Сколе. Тут виріс недавно величний монумент на честь загиблих на фронтах Великої Вітчизняної війни і тих, хто віддав своє життя в боротьбі за встановлення Радянської влади на Сколівщині. В машині крім мене і водія — син Івана Михайловича — підполковник Володимир Іванович Фядін, його дружина і маленький син. На Львівщині Фядіни недавно. Приїхали сюди з Далекого Сходу, де Володимир Іванович охороняв кордон. Багато років шукав він могилу батька. Писав сотні листів у різні інстанції, та відповіді були невтішними. Хоча й було відомо, що батько служив у колишній Дрогобицькій області, що загинув у нерівному бою з бандою українських буржуазних націоналістів у Сколівському районі, а де похований — цього не знав ніхто. Не знав через непорозуміння. За документами Фядін був молодшим лейтенантом, а на монументі значився як лейтенант. Крім того, в прізвищі, викарбуваному золотими буквами на сірому граніті, з чиєєсь вини вкрадлася помилка: замість Фядіна було — Федін. Це й ускладнило пошук могили чекіста.

Про все це я дізнався вже по дорозі від Володимира Івановича. Він сидів попереду, поруч з водієм, і розповідав про батька. Пам'ятав він, правда, дуже мало, навіть, як батько виглядав, не дуже пригадував. Адже йшов йому тоді тільки п'ятий рік.

Я слухав підполковника Фядіна, а перед очима стояв молодший лейтенант Фядін. Високий, сильний, з вольовим обличчям і світлими, добрими очима. Я створював собі його образ, характер, дізнавався про його думки на основі лаконічних записів в особовій справі, коротких характеристик з місця праці й служби, довідок лікарів, донесень про його подвиг в останні хвилини життя...

Був листопад 1944 року. Європа ще здригалась від вибухів бомб і артилерійських снарядів, на фронтах ще вмирали солдати, а в будинок Фядіних, які жили тоді в місті Куле-

баки Горськовської області, надійшла телеграма від Івана Михайловича: «Збирайтесь в дорогу. Скоро приїду й заберу вас на Україну». Та не судилося Клавдії Микитівні — дружині чекіста і маленькому Володі зустрітися з батьком.

Ось що розповідають скупі рядки донесення: «21 листопада 1944 року оперуповноважений Сколівського РВ НКДБ молодший лейтенант Держбезпеки І. М. Фядін з групою бійців винищувального батальйону виїхав на завдання в села Корчин, Крушельниця, Підгородці, Ямельниця... У групі було шестеро бійців: Щепанський Вячеслав Мечиславович, Онищенко Володимир Павлович, Варивода (ініціали його, на жаль, невідомі.— *I. Л.*), Береза Омелян Юрійович, Ільницький Микола Іванович і Динтер Станіслав Марсійович». З донесення видно, що група була озброєна гвинтівками, за винятком Фядіна, який мав автомат, револьвер і чотири гранати.

Група побувала в Корчині, Ямельниці, Підгородцях і 23 листопада виїхала в напрямку Сколе. Було холодно. Бійці Береза й Ільницький зійшли з підводи, щоб трохи розім'яти замерзлі ноги. І раптом побачили бандитську засаду. З-за дерев та кущів на них націлились 15 гвинтівочних стволів. Вони повідомили про це Фядіну не відразу, а тільки тоді, як підвoda від'їхала від місця засади метрів на 200. Фядін, не роздумуючи, вирішив нав'язати бандитам бій...

Я не буду викладати тут всього донесення, бо воно все одно не дає повної картини нерівного бою, а констатує тільки його трагічні наслідки. Крім того, за архівними документами, що збереглися в особовій справі Фядіна, неважко було зробити висновок, що донесення було написане поспішно, а настирливі нагадування провести додаткове розслідування загибелі молодшого лейтенанта залишились чомусь без відповіді. Була в особовій справі тільки одна відповідь на третій запит. Вона датована 31 грудня 1945 року. В ній говорилось, що із старих працівників, які знали Фядіна, в Сколе вже нема нікого, а матеріал для слідства у справі його загибелі розшукати не вдалося.

І ось ми іхали в Сколе, щоб відвідати могилу Івана Михайловича Фядіна, дізнатись, якщо буде можливість, про те, як він загинув. Була тепла сонячна погода. В Сколе вже зацвіли дерева, біля монумента полум'яніли яскраві весняні квіти. Фядіни поклали вінок до монумента, постояли мовчики кілька хвилин, потім всі ми рушили в Підгородці.

В кабінеті секретаря парткому колгоспу імені Жданова М. Г. Павлишина зібралися старожили села, партійні активісти, колишні бійці винищувального батальйону, на тлі

яких залишили свої страшні сліди бандерівці. Згадували про ті страшні роки, коли в горах і лісах орудували бандити «Чорного», «Кривавого», «Скакуна», «Крука». Від їх рук загинуло понад 150 жителів Підгородців. Вони не щадили нікого. Розстрілювали дітей, вирізали груди в жінок, виколювали очі чоловікам.

Фядіна ніхто з присутніх не пам'ястав. Про бій з бандерівцями, що тривав дві з половиною години, як говорилось у донесенні, також ніхто не знав. Запросили старожилів з хуторів. Ні, говорили вони, великого бою з бандерівцями в 1944 році у нас не було. Були сутички з бандитами в 1946 році, пізніше, але щоб бандерівці відразу вбили шістьох бійців, такого не пам'ятаємо.

— Був великий бій! — вигукнув секретар парткому Павлишин. Він піднявся з місця й схвилювано заходив по кімнаті.— Саме 23 листопада 1944 року. Я добре пам'ятаю. Тільки не біля хутора, а за Сопотом. Мені тоді було вісім років, я саме пас овець у тому місці...

І ось ми в Сопоті. Ходимо від хати до хати. Розмовляємо з старожилами, з колишніми лісорубами, які випадково опинилися в гущі нерівного поєдинку жменьки бійців з великою бандою українських буржуазних націоналістів. Розмовляли і з тими, хто, як твердили місцеві жителі, був у засідці серед бандерівців. Вони вже відбули строк покарання за здійснені злочини, і тепер знову живуть і працюють в рідному селі.

Отже, з розповідей десятків людей та з скупих рядків донесення ми дізналися про те, як загинув Фядін.

...Радянська Армія, звільнивши від гітлерівців Сколівський район, просунулась в глиб Карпат. Банди українських буржуазних націоналістів, виконуючи волю своїх німецьких хазяїв, лютували в тилу радянських військ: підривали мости, лінії зв'язку, знищували окремі групи солдат. У двадцятих числах листопада в Сопоті, біля якого працювали лісоруби, з'явилися радянський офіцер і двоє солдат. Прийшли вони сюди домовитись про поставки лісу для потреб фронту. Поки розмовляли з лісорубами, в ліс непомітно прогляділись бандерівці з великої банди, що базувалась за кілька кілометрів від села. Радянських воїнів схопили, роззброїли. В короткій сутичці офіцер був поранений у ногу. Солдат, як стверджували очевидці, бандити відпустили, а офіцера повели в розташування банди. Супроводжуючих було двоє. Офіцер попросив дозволу спиратися на палку. Один з бандитів виламав палку й подав її полоненому. Той, вибравши вигідний момент, сильно вдарив нею по голові одного з бандитів,

вихопив у нього автомат, застрелив обидвох і побіг, накульгуючи, в бік Підгородців.

Очевидно, десь по дорозі поранений офіцер зустрівся з групою Фядіна, бо колишні лісоруби, що працювали тоді біля Сопота, розповідають, що офіцер і шестero бійців-ястремб'ків на підводі з'явились у лісі буквально через дві години.

— Хто роззброїв радянських солдат? — запитав офіцер.

Перелякані лісоруби мовчали. При обшуку в них знайшли бойові патрони. На запитання, звідки взялися в них патрони до бойової зброї, лісоруби відповідати відмовились. Офіцер вирішив затримати всю групу й доставити її у райвідділ НКДБ. І коли лісоруби, супроводжувані бійцями винищувального батальйону, рушили в путь, оунівські зв'язківці повідомили про це банду...

Так говорилось у донесенні, так твердять свідки. Підвода минула бандитську засідку, від'їхала від неї метрів на двісті і зупинилася. Офіцер, пошептавшись про щось з бійцями, крикнув лісорубам:

— Розбігайтесь хто куди!

Не встиг він домовити, як тишу розкололи кулеметні й автоматні черги: бандити відкрили вогонь першими. Їх не турбувало, що від куль можуть загинути ні в чому не винні жителі. Офіцер подав команду залягти. Лісоруби радили офіцеру ухилитись від бою, говорили, що з бандою йому не справитись. Але він і слухати про це не хотів.

Короткими перебіжками бійці займали вигідні місця і бій з кожною хвилиною наростиав. Багатьом лісорубам вдалося втекти, та дехто не зміг. Втиснувшись в промерзлу землю, вони зі страхом за своє життя чекали кінця поєдинку.

Поранили одного бійця, другого... Застогнав поранений у ногу офіцер. Чи був це Фядін, сказати точно ніхто не міг. Та ось цікаве свідчення шофера Михайла Назара.

— Цього вечора вся наша сім'я третіла зі страху. Бій ішов недалеко від хати, а нам повідомили, що в самому його пеклі наш батько. Запалало кілька хат у селі. Мати впала на підлогу, почала молитись, ми, діти, плакали... Коли вже стемніло, в хаті з'явився батько.

— Мало богові душу не віддав,— сказав він.— Спасиби, офіцер виручив.

І батько розповів: коли почався бій, він опинився поруч з офіцером. Третів від страху й холоду. Офіцер зняв із себе шинель, накрив нею батька, підбадьорив його. Коли стемніло і з'явилась можливість покинути це пекло, батька притримав один з бійців.

— Будемо помирати разом,— сказав він.— Адже це твої односельчани, а, може, й друзі, розстрілюють нас...

Офіцер прикрикнув на бійця, присоромив його.

— Тікай з цього пекла, батьку,— сказав він.— У тебе, напевне, діти є?

— Є.

— Тоді бувай здоров. Рости своїх дітей справжніми людьми...

Офіцер потиснув батькові руку, посміхнувся, і батько побачив, як заблищають його срібні зуби...

Син Фядіна, почувши це, стрепенувся.

— Так, у батька була вставна щелепа з металу,— підтвердив він.

А я, слухаючи розповідь шофера, знову згадував лаконічні рядки з автобіографії Фядіна, з його службових характеристик. Вчився він у школі фабрично-заводського навчання, працював на заводі модельником, машиністом завалочної машини. Був кращим агітатором цеху, членом редколегії стінгазети «Мартеновець», добрим товаришем і зразковим сім'янином. Коли Кулебакському райкому партії доручили підібрати кандидатуру хорошого комуніста для направлення в органи НКДБ, вибір впав на Івана Михайловича Фядіна. І Фядін з честью виправдав високе довір'я.

Так, як поступив тоді чекіст Фядін з батьком Михайла Назара, іншими лісорубами, що потрапили в біду, міг поступити тільки справжній комуніст, який добре знат, хто його друзі, а хто вороги.

А бій біля ріки Стрий тривав і в темноті. Закінчилися у Фядіна і його бійців патрони. Двоє з бійців, побачивши, що їх оточують бандити, не витримали, почали втікати дірогою в бік Сколе. Одного з них скосила бандитська куля, другому все-таки вдалося добрatisя до райцентру.

Поранений у ногу Фядін разом із своїми товаришами зайняв кругову оборону. Бій тривав дві з половиною години...

Допомога зі Сколе надійшла запізно. На березі швидкого гірського Стрия чекісти знайшли трупи п'ятьох бійців і молодшого лейтенанта Фядіна. Бандити довго знущались над мертвим чекістом: викололи очі, перерізали горло...

Жителі Підгородців, дізнавшись, що в село приїхав син чекіста, який загинув тут понад тридцять років тому, захищаючи їх життя і щасливе майбутнє, прийшли потиснути руку Володимира Івановича, висловити йому співчуття, запевнити, що справа, за яку боровся і загинув молодший лейтенант Фядін, у надійних руках.

ХАРАКІРІ ПАНА СИЛЕНКА

Українські буржуазні націоналісти принаймні можуть бути задоволені одним: імперіалістичні хазяї не залишають їх напризволяще. Мовляв, хоч українська націоналістична шакапа вже стара і підтоптана, але таки своя — вимуштрована і випробувана. Знадобиться. Може при нагоді скalamутити воду, коли уолстрітівські можновладці надумають погріти руки в черговій авантюрі. Господарі час від часу кидають до націоналістичного корита чергову порцію доларової подачки, щоб недобите бандерівсько-мельниківське охвістя, бува, не охляло.

Між черговими сеансами погроз і лайки на адресу радианського народу націоналістичні верховоди латають діряву сірячину своєї людиноненависницької ідеології, на засадах якої мав би формуватися і гартуватися новий тип «визволителя» українського народу.

Добре засвоївши філософію Ніцше і маячні ідеї Гітлера, підсилюючи їх сьогодні діями молодчиків-сіоністів із банди рабина Қахане, вони настирливо доводять, що конче хочуть бачити тип українського націоналіста, позбавленого всякої моралі і людської подоби. Це повинна бути істота понаддика, понадлюта, понадкровожерлива. Для неї не повинно існувати ніяких обмежень, ніякої гуманності. Людська кров — вода; безпорадний дитячий лемент про пощаду — пестлива мелодія переможного кличу; гори трупів мирних людей — ще один щабель до досягнення мети, на який, не задумуючись, ступить донцовський «уособлений диявол» із «звірячим інстинктом».

Скажете — не нове. Нашому народові довелося пережити таке лихоліття і бачити вчинки цих «уособлених дияволів». Був нацизм і гітлерівське поневолення, руїни і попелища, Бабин Яр і Янівський «шталаг», мільйони людських жертв і море крові. Були бандерівські «соловейки», висвячені Шептицьким галицькі есесівці, оунівські банди головорізів із УПА, які дійсно нехтували всякою мораллю, безжалісно знищували невинних людей усіма можливими засобами, на які

тільки здатна збочена фантазія бандита і садиста. Але, на думку націоналістичних ідеологів, усе те виглядало, як дитячі забави. Перед їхньою уявою маячить «визволитель», зразком якого повинен стати військовий злочинець лейтенант Коллі.

Людиноненависник Донцов намагався переконати українську еміграцію, що нічого надлюдського він не проповідує, що змальований у його маячній писанині тип українського буржуазного націоналіста склався, мовляв, історично, і його корені сягають у далекі дванадцяті-тринадцяті віки «темного середньовіччя».

Якийсь канадський панок Лев Силенко не те що не погоджувався з такими «переконливими» доводами мракобіса Донцова. Йому б навіть дуже імпонували донцовські «крокодили, що терзають людськість», істоти з «буйволовою шию», у яких «тверде серце», що «не мало ніякого жалю», і в яких, «здавалось, самі фурії вселились». Вони... «хижі, жадні крові, готові хоч чорту запродатись й самому пеклу, коли б прийшов сатана купувати їх».

— Все вірно, пане Донцов,— розмірковував собі містер Силенко, ще і ще раз гортаючи сторінки донцовських «нaukovих трактатів». — Продавались і кайзерові, і Пілсудському, і Гітлерові. А сьогодні вже надто відверто продаемось паліям нової війни, служимо німецьким реваншистам, готові і чортові продатися, але чого ми досягли, чому нас цураються? Переважну більшість української емігрантської молоді чомусь не дуже приваблює перспектива терзати людство. А без кадрів, без молоді, український націоналізм згине «аки тать нічний». Сконають націоналістичні могікани, і не буде кому в майбутньому підштовхувати імперіалістів до хрестових походів проти «большевиків».

Пан Силенко задумався серйозно і не без підстав. Молодь усе більше поповнює прогресивні організації, горнеться до тих, кому дорогий мир, демократія, прогрес. Вона хоче бачити попереду не криваві примари «темного середньовіччя», а світлий, сонячний день свого майбутнього. Все менше в націоналістичних організаціях стає любителів вишукувати «історичні традиції» українського націоналізму, тим паче виходуватися на них, захоплюватися «буйволовими шиями», на яких посаджені голови, напхані маячнею кровожерливих фурій. Поріділи їхні ряди, і то досить відчутно. За прикладами далеко ходити не треба. Варто лише познайомитися з даними анкетного опиту студентів-українців Едмонтонського університету, від яких націоналістичну «еліту» охоплює сум

і розпач. Із 1200 опитаних більш ніж половина визнає себе не українцями, а канадцями, 54 проценти — ніколи не вчили української мови, понад 80 процентів — не належать до жодних політичних організацій, отже, і до націоналістичних, третина — прагне скорішої асиміляції, бо, наслухавшись різних нісенітниць про український народ, які так охоче розповсюджують націоналістичні наклепники, мабуть, стидаються своєї національності, тільки три проценти знає про існування у Канаді націоналістичного КУКу, а деято з них на запитання про відомих і славетних людей, геройв українського народу, назвав... пастернаківського доктора Жеваго.

Від такої статистики у націоналістичних кругах світів рветься серце. Але замість того, щоб збегнути всю свою нікчемність, перестати оббріхувати і очорнювати свій народ, вони ще більше скаженіють і накидаються навіть на своїх колишніх однодумців, що отямились і починають думати тверезо, а деякі, розпізнавши продажність верховодів, кличуть українську еміграцію підтримувати тісніші зв'язки з батьківщиною.

— Треба тікати,— репетують шанувальники «вольного націоналізму»,— тікати подалі від людей, що їздили на Україну, бо, повернувшись, вони своїми правдивими розповідями деморалізують, розкладають і без того нечисленні націоналістичні легіони, особливо молодь.

А куди тікати? Миролюбна політика Радянського уряду, послідовне дотримання ним принципу мирного співіснування держав і народів знаходить усе більше прихильників серед чесних людей світу. Українці з Канади приїжджають на Україну: відвідують своїх рідних та близьких, знайомляться з нашим життям. Радянські люди відвідують Канаду. Врешті-решт побрехеньки націоналістичних наклепників викриваються. Логіка життя, правда — перемагають.

— Плитко копаєте, пане Донцов,— сказав собі містер Силенко.— Не там шукаєте корені українського націоналізму. Від того всі наші невдачі.

Пан Силенко дійшов висновку, що у сьогоднішньому, доволі скрутному становищі, в якому опинилися ідеологи українського буржуазного націоналізму, винуваті не ті, хто його тепер проповідує, а ті, хто в нього напхав різних домішок. Мовляв, забруднили націоналізм, що нині й годі розглядіти, де своє, а де чуже, де, так би мовити, чистий український націоналізм, а де гібрид.

І пан Силенко почав розшукувати тих, хто його так за-паскудив. І докопався. Знайшов! Виявляється... княгиня

Ольга! Вона, бачте, їздила у Візантію, була у Константинополі. Цим фактом скористався підступний Костянтин Багрянородний: понапоказував їй там різної релігійної всячини, і «націоналізм» Ольги дав велику тріщину. Вона перемішала його грецькою вірою. Внук Володимир необачно пішов по стопах бабусі — теж охрестився. Більше того: безоглядно скинув споконвічного слов'янського бога—Дажбога, втопивши його в Дніпрі, охрестив киян, а згодом усіх русичів, в чому допустив невиправну помилку. Бо, мовляв, разом з Дажбогом утопив і самобутній світогляд України, і духовність народу. Ось, виявляється, де собака заритий! А звідси пішло і пішло, бо недаром кажуть: був би початок, а кінець кудись-таки вийде.

Лихий призвід — людям заохота. Мазепа дуже хотів стати кумом королю Швеції Карлу XII, єпископ Йосафат Кунцевич приятелював з Римом, Петлюра родичався з Деникіним і Пілсудським, Коновалець сватав український націоналізм за кого завгодно, а найохочіше за того, хто більше платив; їх преосвященство митрополит Андрей Шептицький твердо йшов стежкою Кунцевича — допомагав і Коновалець, і Бандері, і Мельнику злигатися з Гітлером, Донцов грунтовно напомповував його ніщешанством, Лев Добрянський і вся його компанія сьогодні до націоналізму домішують теоретичні засади товариства Джона Берча і ще, ще...

— Не годиться! — спересердя вигукнув містер Силенко. — З таким націоналізмом нині далеко не задеш. Люди жахаються його і втікають. Нам потрібний чистенький націоналізм, як перша слюза Дажбога.

А де, запитаєте, його взяти?

Така ситуація, звичайно, засмутила би будь-якого націоналістичного ідеолога, але не Силенка. Він, видно, своїх переконань цупко тримається, від задуманого не відступає. Як кажуть: задумано — зроблено. І зробив... самурайське характері всьому українському буржуазному націоналізму — обрізав увесь застарілий уже донцовський «взірцевий» тип разом з його «буйволовими шиями». В ім'я оригінальності новоявлений теоретик Силенко сягнув аж у дев'яте століття.

Правда, залишались ще глибші і темніші середні віки, та це тепер не лякало. Тепер перед ним не було безлічі богів, яким служив український націоналізм, а один — Дажбог, і він сміливо кинувся йому назустріч. Але, оскільки самому таки страшнувато пірнати у перші століття нашої

ери, пан Силенко кинув клич на всю Канаду і Сполучені Штати. Послідовники знайшлися. Не гаючи часу, він вишикував усіх своїх прибічників у похідні дружини і голосом поліського тута восьмого сторіччя проревів:

— Хто ви есте, панове?

— Сини України! — відгукнулась рать.

— Так тому і статися. Хай благословить, поможе і спасе вас Даждьбог. Уперед!

Так на американському континенті виникла ще одна, тепер уже супернаціоналістична течія під вивіскою «Сини України». Тепер, на думку містера Силенка, все о'кей. І треба віддати йому належне за спрітність. Силенківський націоналізм став чистим, як уранішня роса. У ньому і крихи не залишилось від кровожерливої донцовщини, тому ніхто не посміє тепер у пана Силенка каменем кинути за прислужництво новоспеченого націоналізму фашизмові, за всі злодіяння націоналістичних банд на українських землях. Він від усього цього, так би мовити, вмиває руки і надіється, що тепер до його «чистого» націоналізму українська еміграція липнутиме, як мухи до меду.

Силенківський офіціоз «Рідна віра» негайно протрубив про це на всю Америку і на своїх сторінках виклав філософські, політичні, моральні і культурні засади ще одних пустодзвонів. Вони неглибокі і куценькі, як дитячі штанці: геть Візантію, геть Рим, геть усі культурні надбання слов'янських народів, бо від них, мовляв, тхнє «духом чужини».

Панове силенкісти про людське око відкидають навіть усякі релігії, бо вони нібито ґрунтуються на біблії, яка є єврейським витвором.

Вся ця мудрагеля — для легковірних, і нікого не заведе в оману. Покликавши собі на допомогу язичеського ідола, ці панове намагаються Даждьбогом прикрити звірячий оскал супернаціоналізму. А щоб не залишилось з цього приводу ніяких двозначностей або, крий боже, не запідоziрили силенкістів в атеїзмі чи й у більшовизмі, шанувальники Даждьбога з люттю первісних істот усією вовчою зграєю на-кидаються на марксистсько-ленінське вчення.

Імперіалістичним хлібодавцям, звичайно, байдуже, звідки несеться вірнопідданий гавкіт на комуністів, на марксистсько-ленінську ідеологію: чи то із стоянок первісної людини, куди залізли панове силенкісти, чи з африканських джунглів, чи з підворітті хмарочосів,— вони платять гроші і хотуть, щоб він був якнайгучніший.

Звідки знати? Можливо, панове силенкісти разом із своїм «фюрером», щоб ліпше догоditи своїм господарям і надати істеричним антикомуністичним викрикам екзотичного колориту, перекочують у техаські прерії. Там спорудять залізобетонний ідол Дажбога і молитимуться йому сліzно, щоб той спопелив табір соціалізму, який грізною пересторогою стоїть на шляху паліїв нової війни і їх покровителів — монополістичних акул, що марять про загарбання всього світу.

Видно, не від хорошого життя доводиться панові Силенкові і його компанії покидати обжиті сімдесяті роки двадцятого століття і занурюватися в глибину віків, кликати на допомогу українському буржуазному націоналізму старослов'янські часи. Ой, не від хорошого! Хоча пана Силенка можна зрозуміти — хазяї натискають. А що тут не зробиш, куди не кинешся, щоб догоditи. Як кажуть: вижене голод і на холод. І в пекло побіжиш, коли припече.

Можна уявити собі лише, до якого духовного банкрутства дійшли панове націоналісти, як вони втрачають усякий ґрунт під ногами — кидаються з однієї крайності в другу в зневірі і безпорадності. Але не врятають вас, панове, ні середньовічні, ні старослов'янські часи. Ой, не врятають!

ЛЖЕТЕОРЕТИКИ ВІД НАЦІОНАЛІЗМУ

XXIV з'їзд КПРС визначив головні напрямки критики сучасного антикомунізму. З'їзд вважає, вказується в Резолюції XXIV зізду Комуністичної партії Радянського Союзу на Звітну доповідь Центрального Комітету КПРС, що боротьба з антикомунізмом і антирадянчиною, а також проти правого і «лівого» ревізіонізму, націоналізму, як і раніше, залишається важливим, актуальним завданням¹.

Розуміючи, що грубі антирадянські наклепи не дають належного ефекту, буржуазно-націоналістичні ідеологи почали вдаватися до фальсифікації величезних успіхів нашого народу, здобутих у комуністичному будівництві. З цією метою вони використовують економічні концепції буржуазного націоналізму як основну політичну і ідеологічну зброю, якою користується міжнародна реакція в боротьбі проти єдності країн соціалістичної співдружності.

Антирадянщина стала основним змістом антикомунізму, який виступає як в ультраправій неофашістській, так і у поміркованій буржуазно-ліберальній, псевдомарксистській формі. Якщо перші виступають за насильницькі форми боротьби з комунізмом, то другі шукають шляхів мирної еволюції комунізму в бік капіталізму.

Економічні концепції сучасного українського буржуазного націоналізму спрямовані, зокрема, на фальсифікацію закономірностей становлення единого народного господарського комплексу соціалістичної економіки.

Планомірний розвиток соціалістичного розширеного відтворення об'єктивно передбачає правильне поєднання загальнодержавних інтересів з інтересами розвитку союзних республік. Це досягається за допомогою народного господарського плану, врахування рівня економічного розвитку кожної союзної республіки, спеціалізації її виробництва. При цьому об'єктивні економічні закони соціалізму вимагають всебічного

¹ Див.: Матеріали XXIV з'їзду КПРС. К., Політвидав України, 1971, с. 16

розвитку економіки республік в єдиному народногосподарському комплексі з використанням переваг територіального поділу праці.

Проте буржуазно-націоналістичні «теоретики» розглядають народногосподарський комплекс як «фактор» позбавлення Радянської України економічної незалежності і перетворення її в «суверенну колонію». В цих трактуваннях фальсифікується раціональне розміщення матеріального виробництва, поєднання галузевого і територіального планування народного господарства, ефективне використання внутрішніх ресурсів кожної республіки поряд з централізованим розподілом і перерозподілом матеріальних ресурсів.

В основі об'єктивного історичного процесу розвитку єдиного народногосподарського комплексу є зростаюча концентрація і спеціалізація виробництва. Під впливом цього процесу поглибується внутрісюзний поділ праці, здійснюється перехід до більш високих форм організації виробництва, що базується на використанні передової техніки і технології з сучасними формами концентрації. Саме ці моменти ігнорують буржуазно-націоналістичні «радянознавці». Вони, зокрема, недооцінюють планомірний розвиток народного господарства, який завжди відігравав головну роль в житті нашої держави. Не випадково в Директивах ХХIV з'їзду КПРС по п'ятирічному плану розвитку народного господарства СРСР на 1971—1975 роки поставлені завдання про уdosконалення системи планування і підвищення її наукової обґрунтованості.

У комплексному розвитку економіки буржуазно-націоналістичні «дослідники» бачать вигоду лише для Російської Федерації, бо, на їх погляд, «Україна перетворена у дешевого постачальника сировини для промисловості Росії». Насправді ж створення єдиної загальносоюзної економіки обумовлене утвордженням соціалістичної власності на засоби виробництва, спільністю соціально-політичних інтересів і мети народів Союзу РСР.

Розвиток єдиного народногосподарського комплексу був зумовлений об'єктивними закономірностями розвитку соціалістичної економіки, подоланням відсталості і фактичної нерівності націй. У процесі будівництва соціалістичної економіки в кожній республіці було науково обґрунтовано принципи розміщення продуктивних сил, формування територіальних пропорцій і виробничих комплексів. На основі цих принципів у кожній союзній республіці поряд з найважливішими галузями машинної індустрії розвиваються пере-

важко ті галузі народного господарства, які забезпечують найбільшу економічну ефективність. Така спеціалізація дозволяє поєднувати інтереси кожної республіки з інтересами всього Союзу РСР.

У Російській Федерації, наприклад, значно зростає обсяг виробництва машинобудівної, хімічної, газової і нафтової промисловості. В Українській РСР зростають капітальні вкладення в галузі промисловості, які забезпечують впровадження технічного прогресу, що дозволяє комплексно механізувати 204 підприємства, 3773 цехи і дільниці, впровадити 207 автоматизованих систем і підсистем управління і створити 126 обчислювальних центрів.

«Економіка Радянського Союзу,— вказував Л. І. Брежнєв в доповіді «Про п'ятдесятіріччя Союзу Радянських Соціалістичних Республік»,— це не сума економік окремих республік та областей. Це вже давно єдиний господарський організм, що склався на основі спільних економічних цілей та інтересів усіх націй і народностей»¹.

Рациональне розміщення продуктивних сил, прискорений розвиток економіки колишніх національних окраїн сприяли ліквідації однобічного поділу районів країни на аграрні й індустріальні. Внаслідок цього і склався новий поділ між союзними республіками, адекватний системі соціалістичних виробничих відносин, створились умови для кооперування праці людей, що живуть у різних республіках. Підсумком соціально-економічних перетворень, здійснених в усіх республіках, є утвердження соціалістичних виробничих відносин, побудова розвинутого соціалістичного суспільства.

Буржуазно-націоналістичні фальсифікатори в різних антирадянських виданнях навмисно перекручують зміст закономірностей всебічного розвитку соціалістичної економіки. Зокрема, у фальсифікаторському творі І. Коропецького щодо проблем розміщення радянської індустрії на Україні перед другою світовою війною «доводиться», що у всій економічній політиці КПРС і уряду Союзу РСР спостерігається тільки «однобокий розвиток економіки України». В тому, що економіка кожної союзної республіки розвивається пла-номірно, за єдиним народногосподарським планом у загальносоюзній системі народного господарства, українські націоналісти вбачають «закабалення» республік.

Фальсифікуючи закономірності розвитку економіки

¹ Брежнєв Л. І. Про п'ятдесятіріччя Союзу Радянських Соціалістичних Республік. К., Політвидав України, 1972, с. 20.

союзних республік, «експерти» з радянських питань А. Камінський, Д. Соловей протиставляють загальносоюзному народногосподарському комплексу «відособлене господарство республік», проповідують доктрину «опори на власні сили», намагаються обґрунтувати «традиційну» орієнтацію України на «зразок економічного розвитку Західної Європи».

Підмінюючи наукову теорію різними «моделями», буржуазні ідеологи замовчують у своїх «дослідженнях», що соціалістичний поділ праці—на противагу капіталістичному—виключає експлуатацію і пригноблення націй.

Всебічний розвиток економіки нашої країни,ожної радянської республіки на базі соціалістичного поділу праці виключає тенденції до автаркії, до ізоляції господарства однієї республіки від господарства інших республік.

«Українознавець» В. Голубничий у роботі «До питання про економічний колоніалізм на Україні» протиставляє інтереси економічного розвитку Української РСР інтересам Російської Федерації та інших республік, однобічно показує розвиток народного господарстваожної республіки, навмисно ігнорує їх роль у розвитку загальносоюзної економіки, у раціональному використанні досягнень науково-технічної революції в структурі єдиного народногосподарського комплексу країни. Одночасно «дослідник» твердить, нібито дляожної союзної республіки недоцільний міжреспубліканський обмін не лише результатами трудової діяльності, але й кадрами, бо «кожна союзна республіка втрачає свою суверенність...», «стає залежною від Росії» при забезпеченні процесу відтворення.

«Постулат «економічного колоніалізму» В. Голубничого ігнорує значення економічних зв'язків для розвитку народного господарства Української РСР, які з кожним роком створюють умови для інтенсивного обміну матеріальними і духовними багатствами. Про масштаби взаємних поставок і економічних зв'язків свідчать такі дані: близько 86 процентів вантажів, що прибувають залізницею УРСР, надходить з РРФСР,—це, зокрема, нафта, мазут, дизельне паливо, ліс, лісоматеріали, машини, точні прилади, устаткування, тканини. Приблизно 95 процентів льняних, 75 шерстяних і 90 процентів бавовняних тканин загального обсягу споживання завозиться в Українську РСР.

Водночас з Радянської України в Європейську частину СРСР, наприклад, вивозиться залізна руда і вугілля, для Поволжя, Уралу, Ленінграда, Північно-Кавказького району—

чорні метали. За межі республіки вивозяться також різні машини, устаткування, хімічні реактиви, пластмаси, синтетичне волокно, цукор тощо.

Взаємообмін між економічними районами прискорює будівництво матеріально-технічної бази комунізму. Зміцнення і розширення економічних зв'язків Української РСР з усіма братніми республіками нашої країни спрямоване, головним чином, на піднесення соціалістичного суспільного виробництва і загального матеріального добробуту всіх народів СРСР. Багаторічний досвід незаперечно свідчить, що без братерської дружби і співробітництва між соціалістичними націями, без обміну передовим досвідом і без соціалістичного змагання та взаємодопомоги кадрами неможливе раціональне розміщення продуктивних сил, правильне поєднання загальнодержавних інтересів з інтересами окремих республік.

Економічні виробничі зв'язки народного господарства союзних республік є яскравим прикладом економічного співробітництва соціалістичних націй, сприяють швидкому піднесення економіки союзних республік.

Буржуазно-націоналістичні критики соціалізму, фальсифікуючи економічні досягнення Радянської України, використовують доктрину В. Ростоу, згідно з якою в індустріальному розвитку СРСР відбувається «еволюція» економічних виробничих зв'язків у напрямку повернення капіталістичних «побудників до господарської чинності та ініціативи». Досягнуті успіхи в будівництві комунізму в УРСР, на їх думку, залежать виключно від «економічних інтересів Росії». При цьому навмисно замовчується, що досягнуті успіхи в економічному розвитку Радянської України були б неможливими без братерського економічного співробітництва з іншими союзними республіками, без об'єднання господарських і трудових ресурсів в Союзі РСР. Подібні твердження спростовує життя. Порівняно з 1940 роком виробництво електроенергії у 1973 році зросло в 13,8 раза, видобуток вугілля — в 2,5 раза, виплавка чавуну — в 4,5 раза, сталі — в 6,5, нафти — в 4, видобуток природного газу — в 136 разів. У 1975 році буде вироблено 198,5 мільярда кіловат-годин електроенергії, видобуто 217,4 мільйона тонн вугілля, виплавлено 55,6 мільйона тонн сталі. Республіка дає нині близько половини загальносоюзної виплавки чавуну, 40 процентів сталі і прокату, 2/5 металургійного устаткування, третину вугілля, стільки ж тракторів і телевізорів, велику кількість інших важливих промислових виробів, товарів народного споживання.

Про перетворення України за роки Радянської влади в могутню індустріально-колгоспну республіку свідчить те, що її сучасний економічний потенціал в 15 разів перевищує рівень виробництва всієї царської Росії 1913 року. Все це досягнуто значною мірою завдяки братерській допомозі всіх народів СРСР.

«Процвітання України,— вказував Л. І. Брежнєв в доповіді «Про п'ятдесятіріччя Союзу Радянських Соціалістичних Республік»,— залежить не тільки від успішної роботи її трудящих, а й від результатів роботи нафтовиків Татарії і Башкирії, лісової промисловості Комі, машинобудування Москви, Горького і Куйбишева. І таких прикладів можна навести сотні і тисячі. Масштаби наших робіт переростають кордони не тільки економічних районів, але й союзних республік»¹.

Наведені факти спростовують націоналістичні вигадки про так зване перетворення України в «суверенну колонію Росії», «типову колоніальний характер» економіки Української РСР, нерозв'язаність «національного питання».

«Ніякої так званої «національної проблеми», про яку так багато базікають наші вороги за кордоном,— зазначав перший секретар ЦК Компартії України В. В. Щербицький,— у нашій республіці не існує. Національне питання розв'язане у нас найкращим чином, правильно, по Леніну».

Аналіз націоналістичних видань показує, що «експерти з радянських питань» не мають аргументів, щоб заперечити неухильне зростання економічної могутності всіх радянських республік, прогресивність розширення всього суспільного виробництва на основі планомірного розміщення продуктивних сил і встановлення раціональних територіальних пропорцій, що поглиблюють міжреспубліканський поділ праці, підтверджують ефективність единого народногосподарського комплексу.

В економічному розвитку Української РСР все більше проявляється дія двох тенденцій комуністичного будівництва — всебічний розвиток і розквіт соціалістичних націй і поступове зближення їх в процесі створення матеріально-технічної бази комунізму. Україну, її господарський комплекс уже не можна відділити від економічного загальносоюзного комплексу всієї країни, не можна поділити союзні республіки на індустріальні і аграрні.

¹ Брежнєв Л. І. Про п'ятдесятіріччя Союзу Радянських Соціалістичних Республік, с. 20.

Фальсифікуючи зміст єдиного народногосподарського комплексу, буржуазно-націоналістичні радянологи зосереджують свою увагу на «доказах» про «тяжіння економіки України до Західної Європи». Інтеграційні процеси, які властиві економіці радянських республік в дев'ятій п'ятирічці, націоналіст Б. Левицький, наприклад, розглядає як посилення економічної залежності союзних республік від Російської Федерації, як навмисне гальмування розвитку виробництва. Водночас створення єдиної системи нафтогазопостачання всіх республік Союзу РСР зображує як «господарське і політичне підпорядкування неросійських республік інтересам Москви». Але як би не намагались українські націоналісти принизити значення утвердження єдиного народногосподарського комплексу і всебічного розвитку соціалістичних республік, весь хід історії засвідчує протилежне.

У дев'ятій п'ятирічці і подальшій перспективі Українська РСР розвивається як одна з найважливіших паливно-енергетичних, металургійних та машинобудівних баз Радянського Союзу.

Радянські народи, якіувійшли у братерський союз багатонаціональної держави, були зацікавлені в ефективному використанні природних багатств різних районів країни, щоб на базі територіального поділу праці подолати економічну і культурну відсталість національних окраїн і перетворити економіку країни в єдиний народногосподарський комплекс. При цьому важливо зазначити, що єдиний народногосподарський комплекс Союзу РСР виступає не як сума відособлених господарств усіх республік, а як єдина система господарства, що об'єднує республіки, зв'язані між собою внутрісоюзним поділом праці, широким економічним співробітництвом, що базується на принципах соціалістичного інтернаціоналізму і дружньої взаємодопомоги.

Хоч би як шаленіли наші вороги, буржуазні націоналісти, їм не приховати від трудящих світу тих великих прогресивних змін, які відбулися в житті всіх народів Радянського Союзу, в тому числі і українського. Український народ успішно будує комунізм у братній сім'ї народів, і ніщо, і ніхто не зможе затримати цей закономірний процес будівництва комуністичного суспільства.

ВЕРХОВИНО, СМУТКУ ТИ МІЙ

Іуди

В незабутньому 1939 році, як і згодом у 1945-му, Заяння наводнили брудні потоки буржуазно-націоналістичної каламуті: з наближенням Червоної Армії жовто-блакитні за-проданці, боячись народного гніву й кари за свої злодіяння, втікали із західноукраїнських земель.

Гаддя розповзалося по всій Верховині: палали у вогнищах книги, широкими шляхами гітлерівські людолови гнали колони верховинців на рабську працю, в концтабори... На всю Верховину було чути бридкий сморід фашизму. Особливо лютували українські націоналісти після Сталінградської битви. Відчуваючи свою близьку погибель, вони, мов скажені пси, накидалися на волелюбних горян, ще запопадливіше служили гітлерівцям.

Гори були розтерзані фашистськими посіпаками.

Верховина була оповита смутком.

Страшно згадувати ті часи. Але необхідно.

Герасим Громосяк і Ярослав Логаза—селяни з Криниці—часто ходили в гори, на вершину Яворини, й милувалися красою навколоїшніх сіл, що розкинулися по долинах низького Бескиду. Зачудовано дивилися, як ген, біля піdnіжжя гори Лопати, котив свої золотисті води Попрад, обмиваючи оселі Мушини, Милика, Жегестова... Гірські вершини неначе змагалися між собою в красі й величі.

— Які гарні наші околиці і які сумні! Може, і природа відчуває неволю, сумує, як і ми... І Мушина наче принишкла, зажурилась,— з тugoю у голосі мовив Герасим.

— По всій Лемківщині лютують кати, ллеться кров... Шибениці, розстріли, катівні — куди не глянеш. Але скоро цьому настане кінець. За нами стоїть могутня сила, що змете всю нечисть з нашої золотої Верховини. Врятує нас Червона Армія,— твердо сказав Ярослав.

Але що це? Хто змією повзе по землі, ховається за деревами та кущами? Оглянься, волелюбний верховинець! Не виливай свої мрії про близьку волю. Замовкни, бо ти не сам... По твоїх прекрасних горах розповзлось ґадюччя...

Не знали й гадки не мали Герасим і Ярослав, що їхню розмову підслухав жовто-блакитний донощик. Цієї розмови було досить, щоб їх після жорстоких катувань стратили.

Про страшні тортури в новосандецькій в'язниці можуть розказати хіба що її мури.

Був похмурий осінній день. З брами новосандецької в'язниці вивели смертників, закованих в кайдани. Побиті, знівечені, вони ледве волокли ноги. В'язнів вели на так звану Пшетакувку — місце страти.

Мешканці Нового Санча потайки, із-за парканів спостерігали за цим сумним походом.

За паркан впала коробка від сірників. В ній був клаптик паперу з нерозбірливо написаними прізвищами смертників і адресами їх рідних. Між ними були імена й криницьких верховинців. Новосандецькі польські друзі повідомили рідних Герасима і Ярослава про їх трагічну загибель.

Фашистський слуга

Орест Гавrilович Гнатишак, адвокат з Криниці, ще за санаційної Польщі мав серед людей добру славу: підтримував бідняків і словом, і грішми.

Не міг він бути байдужим і до жорстокого фашистського терору, до мерзених дій націоналістичних запроданців. Доля земляків-верховинців завжди хвилювала його.

Одного разу зайшов до Гнатишака Мінко, один із оунівських втікачів з Галичини, які восени 1939 року наводнили Криницю, найнявшись на службу до фашистів.

— Слава Україні! — гаркнув з порога.

«Добра ваша «слава», — подумав Орест Гавrilович. — Вчора оту «славу» бузувіри-поліції вдовблювали людям: грабували збіжжя і худобу для окупантів, на «славу Україні» били, мордували, вибивали зуби...»

— Ви, пане меценасе, маєте шанс вислужитися перед великим фюрером... — говорив улесливо. — Вам народ довіряє... ви повинні до всіх приглядатись, знати, як ставляться люди до «нового порядку», і про все повідомляти нас... Ваші заслуги пани німці оцінять. Гер начальник, який мене послав до вас, говорив: скажи йому, тобто вам, що дамо крупи, борошна, повидла... Фюрер про своїх вірних слуг пам'ятає!

«Невже ж нічого людського не залишилося в цього кретина? — думав Орест. — Невже нічого не зсталося від материнської пісні? Адже ж жодна маті не хоче, щоб її дитина

виросла вбивцею... Але що відповісти цьому фашистському лакею? Скажу те, що думаю про донощиків! Хай знає правду».

— Ніщо не може бути більш гідким, як запродатися ворогу... Ви не в той дім попали,— відповів Орест й відвернувся від зрадника.

...Пізно ввечері Мінко з гестапівцями наскочив на квартиру Ореста... Летіли через вікна журнали, книги, портрети письменників... Цінні речі злодії відкладали окремо...

Коли закутого в кайдани Ореста виводили з дому, над Криницею стояла ніч, високо в небі тремтіли золоті зорі... Місто, сковане фашистською неволею, застигло в болісному чеканні.

Оресту Гнатишаку довелося зазнати найвитонченіших тортур перед тим, як його спалили в крематорії Освенціму.

Похорон на весіллі

В неї було їх четверо. Чотирьох синів викохала вдова. Наймолодшого звали Гаврилом. Любила його і жаліла найбільше, бо був наймолодший, а може, тому, що скривдила хлопця доля,— недочував.

— Мамо,— звернувся одного разу Гаврило,— відпусти мене на заробітки! Он інші хлопці пасуть корови та вівці у криницьких газдів. Вчора бачив Теодора, господар Поглід купив йому вбрання. Пусти, мамо.

І благословила. Така вдовина доля, хочеш не хочеш, мусиш відривати дітей від серця...

Пам'ятають кремезного чорнявого юнака, служив у Григорія Пижка, пас корів і читав. Самоук подружив з книжками: читав навіть тоді, коли гнали корів додому.

Чи заробив Гаврило Вільчацький в Криниці на нове вбрання — не знати. Та й часу не було на той заробіток: фашисти окупували Криниччину. Може, й заробив, бо на своїм весіллі-похороні був у новому вбранні...

Молодята клякнули перед матір'ю. Марійка — кругла сирота, не пам'яタла своїх батьків. Вона вперше в житті відчула серцем материнську любов і ласку, ніжно дивилася в очі прибраної матері... Чисті слози, на які завжди багаті всі бідні, спливали з очей... Молодята цілавали порепані від праці руки матері, тулили голови до її колін і пошепки просили: «Благословіть нас, мамо...»

Благословила. Благословила серцем і слізами, без слів, бо не в силі була вимовити й слова...

На весілля прийшли верховинські юнаки та дівчата, щоб заспівати молодим веселих чи сумних карпатських співанок, у яких повідалося про долю горян. Не знати, чого є більше на весіллях у верховинців: веселості чи смутку...

Ой упали на долину ворота,
Кланяється Маріечка-сирота.
— Кому ж ти ся Маріечко кланяєш,
Коли рідненької мамки не маєш?..

На той час, в 1939—1940 роках, діяли комісії по реєстрації на виїзд до УРСР, і верховинці масово записувалися на виїзд. Гаврило з Марійкою поспішали побратися перед тим, як виїхати.

Його тільки турбувало те, що мати відмовилася їхати з рідного села.

Гості сидять за святковим столом, слухають співаночки... І всі думають-мріють про ту щасливу, оспівану в піснях, Країну Рад, куди мають виїхати молоді...

Гаврило вийшов з-за столу, хотів принести Марійці квіти. Не знав, що ці квіти він не донесе, не подарує.

На дорозі стояло троє.

— Що це за співи? — спитав гестапівець у жовто-блакитних холуйв.

— Весілля справляють. Радіють, що виїжджають до больщевії,— відповів «січовик».

— Радіють? — перепитав фашист.— А ви так зробіть, щоб плакали.

Щоб не обходити подвір'я, Гаврило перестрибнув через паркан і попростував до квітника.

— Стій! — загорлав поліцай, але Гаврило нічого нечув і йшов далі...

Гримнув постріл, і молодий весільний упав серед квітів як підкошений. Із прострілених грудей цебеніла кров, забарвлюючи в червоний колір квіти.

Кати, злодійкувато оглядаючись, подалися геть.

Мати мовчки оглядала кожну рисочку лиця, очі, ніжно гладила рукою голову, цілувала і вмивалася слізами...

І мати, і Марійка благали Гаврила встati, ожити...

Немає цьому ймення

Брати Петро і Володимир Носалі покидали рідну Криницю: дійшли чутки, що десь в Горлицчині діє партизанський загін...

Хлопці вийшли на Паркову гору, присіли під смерекою. Хотілося їм ще оглянутись навколо — попрощатись з рідним селом.

— Дивлюся на рідне село, і на душі чомусь сумно,— тихо обізвався Петро.

Кожен гуцул, бойко чи лемко любить гори, як рідну матір. І сини гір — брати Носалі — не уявляли собі життя без крутых плаїв і верховини.

— Не журись, у горах все нам рідне. Крім того, будемо навідуватись у своє село,— потішив брата Володимир...

Петро і Володимир йшли шукати партизанів, щоб взяти участь у боротьбі з ненависним фашизмом. Вони ще раз окинули прощальним поглядом рідне село. Туман застеляв гори білою пеленою, лавиною котився в долині і яри.

Ішли лісовими стежками в напрямку Тилича, милувалися високими гірськими хребтами, покритими зеленими лісами. На полонини збігали з гір сутінки. Десь недалеко закричав пугач.

— Пугач віщує дощ,— сказав Володимир.

Цей тривожний крик пугача, що сумно стелився по схилах, не давав спокою. Верховинські зірки освітили вершину Кичери. Здавалося, їх хотіть прикріпив над гострим чорним шпилем. Над Карпатами опустилась весняна ніч: тепла, пахуча, чарівна...

У селі Снітниці Горнишкого повіту перестрів подорожніх перебраний у цивільне поліцай Петрушка. Жовтоблакитник улесливо заговорив до хлопців, вдаючи партизанського зв'язкового, викликав на щирість... І ці діти природи, які не знали фальшу, відкрили свої серця перед провокатором, призналися, що хотіли б потрапити до партизанів...

Петрушка казав прийти їм на другий день.

— Он там,— показав рукою,— під розлогим явором чекайте мене. Я прийду й поведу вас до партизанів...

Під розлогим явором хлопців схопили поліцай.

Три дні мучили холуї ні в чому не винних хлопців... Та верховинці ніколи не просили милостині у ворога — краще вмерти, ніж коритися!

На четвертий день фашистські приспішники розіп'яли їх на землі... Важкими кованими чобітьми топтали нескорених.

Але цього було замало садистам. Вони принесли борони, накрили ними свої жертви, зверху поклали двері і, взявшись за руки, танцювали на них гопака, приспівували собі націоналістичні пісні...

Hi! Немає цьому ймення!

ЖИТТЯ КОЛОСИТЬСЯ ЛЮБОВ'Ю

У криївці темно. В могилі ще ніколи не було світла. А тут усе нагадує могилу: і піскувата вогка земля, і слизькі хробаки, і гробова тиша, що час од часу стогне передсмертним хрипінням...

Раптом вгорі брязнула ляда, і чорні тіні заповнили яму. Хтось черкнув сірником — спалахнула свічка.

— Принесли? — прохрипіла пітьма.

Мовчанка.

— Не принесли? Я так і знав. Зрадники! Запроданці! Україну продаєте, мене, отамана свого, Яструба, продаєте. Не продастел! Не вийде. Де бинти, де ліки?

— Відмовила...

— Ха-ха-ха! — божевільний сміх дихає злобою.— То чом не пустили за вітром її комуністичну душу? Чом, питаю?

— Люди не дали...

— Люди? Хто, скажіть, хто? То вже не люди, то мерці. Вбити, спалити, втопити! Мене на москальку проміняли. Де вона?

— Вночі роди в Тарнавиці приймала. Там усі горою стоять за неї.

— Смерть! Вона ніколи не буде мати ні власних дітей, ні чужим уже на світ не поможе з'явитися. Вона приїхала сюди не для життя, а для смерті!

Бандити слухали свого отамана і закипали люттю. Якби швидше ніч. Вирвуть вони сьогодні твоє комсомольське серце, Людмило Незабитовська.

— Чого замовкли? Пишіть рапорт у районний провід — знищили москальку, більшовичку, лікарку з Прилбич. Приїхала чорт знає звідки, записує молодих хлопців і дівчат до комсомолу...

І хижий, вмираючий Яструб, що ненавидів усе живе, повернувся до стіни. Під святим образом плакала свічка. І здалося Яструбу, що бог капає на нього золотими слізами. Він упився в той образ очима, бо дуже любив золото, усі

роки здирав вирвані зуби і весільні персні з убитих, складав у мішечок і носив біля серця. А тепер всевишній посилає йому ще ці золоті кульки. Підставив долоню і ловив гарячі воскові краплини.

«Дорога мамо! Сьогодні я знову перечитувала твого листа. То плакала, то сміялася. Від радості, що скоро побачуся з тобою і з усіма рідними. Я вже так занудьгувалася за вами! Але нічого, ще трошки терпіння, мамочко, і ми будемо разом.

Я вже тобі писала про село, в якому працюю. Люди тут добрі, вони багато пережили.

Мамо! Ти не сердься на мене, що я не послухала і не залишилася в місті. Я знаю, мені там було б набагато легше і спокійніше. Але, мамочко, зрозумій. Коли мені сказали, що в Прилбичах і в усій окрузі ніколи не було акушера, що тут вмирали під час родів жінки і діти, я не могла лишатися в місті. Радянська влада прийшла сюди в кінці 1939 року, потім вдерлася війна. Діти, які тепер народжуються, мають жити для миру, матері їх мають бути здорові. Бо багатьом з них доведеться замінити дітям і батька, і матір. Війна не пощадила сиріт. І я приїхала... Не жаліти людей, а помогати їм...»

Людмила підвела голову, задумалася. Зупинився посередині недописаного аркуша олівець. Вона так нічого й не написала мамі про цю зустріч. Написати тепер? Для чого, щоб журилась? Погляд гасне на чорних, завішених вікнах і осяває на білій скіпочці каганця. На ньому вона спалила той брудний, заляпаний папірець, що знайшла минулого дня біля хати. «Забирайся, звідки приїхала, най і дух твій не пахне. Людям треба про Україну думати, а не про виплоджування дітей. За непослух — смерть! Яструб!»

Вчора вона зустрілася з душогубами віч-на-віч...

...Серед ночі постукали в шибку:

— Дохторко, дохторко, на хуторі жінка вмирає.

Зірвалася з ліжка. Вибігла надвір. Тепло. Червень. Благальний погляд чоловіка. І вже біжать пшеницями росяними аж у сусіднє село Тарнавицю.

Роди були важкі. Цілу ніч у хаті Цімків горіло світло. Над ранок народилася дівчинка. Показала Людмила матері прекрасний витвір любові і муки, посміхнулася, залишила в хаті добро — і вже за порогом.

— А, пташко, попалася. Літаеш і вдень і вночі, поїсти біdnій ніколи. Ходи, черв'яками нагодуємо!

— Не чіпайте її. Ради ваших матерів, ради дітей народжених, вона має жити,— озвалася з ліжка жінка.

Ввалилися в хату.

— Мовчати. Ради ма-атерів, ради ді-тей. Ми кров за вас проливаемо, а ви любов розводите...

— Не за нас кров ваша. А дівчину залиште і ніколи не чіпайте її,— ступило з кутка кілька чоловік.— Вона надто багато подарувала життів, щоб вмирати.

Бандити зиркнули на двері, потім — на Людмилу.

Бліснув ненавистю погляд голубих очей.

— Ти вмреш,— і подалися з хати.

«Ти вмреш». Людмила стрепенулася. Погрози — не новина для неї. Дивилися вони на неї з потертих анонімок людським черепом, а цього разу висічені людськими устами...

«Вчора, мамо, на хуторі народилася дівчинка. Гарнеська. Це так добре, що народжуються діти. Вони примушують забувати про горе, про вбитих на війні... Я поверталася додому вранці через поле. Як там чудово. В таку пору люди не можуть помирати, вони мають думати про життя».

У сусідній кімнаті заплакала дитина. Дівчина положила олівець, злегка причинила двері.

— Вас просить, Людмило.

Взяла малу Олечку на руки, носила по хаті, співала. Господиня Настя Кижечко милувалася дівчиною. Кучері хвилями спадають на плечі, в очах синява, як у літню днину небо, стан стрункий.

— Час уже й своїх діточок пестити.

Дівчина засоромилася.

— Шо, не сподобала ще собі нікого? З такою красою і за князя піти можна.

— Не треба за князя.

— А діти вас люблять, Людмило. Довго, значить, жити будете...

«Мамо, це мій останній лист до тебе. Скоро побачимося. Завтра вранці я тобі допишу. А сьогодні дуже втомлена, ляжу. Портрет Леніна, що ти мені колись подарувала, біля мене, на столі. Його усмішка завжди навчає мене бути оптимістом».

Людмила погасила каганець. За вікном хтось зашептався.

— Лікарко, ви спите? Допоможіть!

Дівчина насторожилася. Коли у людей нещастя, вони ніколи так обережно не стукали до її хати. Відхилила фі-

ранку. Місяць вихопив з темряви схилену постать і розгублене обличчя людини.

— Лікарко, змилуйтеся, поможіть.

«Може й справді лиxo пригнало чоловіка?» Складає інструмент і поспішає надвір. Уже забуває про себе, про криваві погрози, вона думає про життя, яке треба вирвати в смерті.

Незнайомець жадібно вхопив її руку.

— Швидше, швидше,— веде за село.

Ось уже й поминули цвінтар, те ж поле, де вона так милувалася красою вранці.

— Ви вечеряли, чи, може, сьогодні вже черв'ячками не погидуєте? А закусите комсомольським білетом.

Людмила жахнулася. Але відступати пізно. Пастка зкрилася. Чиєсь грубі пальці стискають руки, колючий дріт впивається в тіло. Хтось б'є в обличчя. Хрустять виласані кістки.

Ніжні дівочі руки! Ви вже ніколи не обіймете коханого, не приголубите дитячої голівки, не допоможете матерям у найважчому і найщасливішому мить материнства. І затужать за вами матері сьогоднішні і майбутні, заплачуть діти живі і ненароджені. Вас сплюндровано за дружбу з життям.

О, в неї ще є голубі очі. В них багато добра і любові до людей, в цих російських очах. Най вмирає в темряві. Вибити.

Вона має і красу. Шукала її в зорях п'ятикутних. Най на її лиці будуть зорі, як на небі. Виріжте зорі!

— Тепер ти нам скажеш, кого в комсомол записала?

— Hi,— стогін.

У неї ще є вперте більшовицьке серце. Вирвати! І комсомольський дух у грудях. Випустимо! Написати, за що покарана.

Чорне лезо ножа торкається чистих дівочих грудей і в потоках крові закипає слово «Комсомолка».

Тепер уже в неї нічого немає. Усе вбили... А ім'я? Його забудуть люди. А добра згадка? Час затирає усікі спогади. А діти, яким вона допомогла вперше побачити світ? Вони будуть мати свої клопоти. Ім ніколи думати про неї. Які страшні прогнози! Невже може загубитися слід людини на землі? Ми стерли його...

Слухали колоски цю розмову, схилившись у скорботному мовчанні над замордованою дівчиною. Тихо повнилися кривавими соками їх зерна. Життя продовжувалось. Хто-хто, а вони, колоски, знають ціну кожному здоровому зерняті...

У центрі Яворова розмовляє з людьми Незабитовська. Вона піднялась над землею, хоча її хотіли назавжди затоптати туди. Увечері сюди приходять закохані. І є між ними ті, хто завдячує Люді життям. Вони пошепки говорять про кохання, якого Люда так і не встигла зазнати, про любов, яку вона мала в серці до людей. А на одній із вулиць, що носить ім'я Незабитовської, живуть молоді сім'ї. В них народжуються діти. Дівчаток матері називають Людочками. У Прилічах вчаться піонери-незабитовці. Пишуть вони листи матері Люди — Парасковії Іванівні, дарують свою любов. Серед літа, в день загибелі Люди Незабитовської, до підніжжя її пам'ятника хиляться вінки і квіти...

Шумить житом-пшеницею колгоспне село. Назвали люди свою артіль «Росія». Бо не могли канути в безвість ті чисті краплі крові російської дівчини, що зросили українську землю.

І є на цій землі кілька колосків, яких ніколи не жнути люди, з яких ніколи не печуть хліба. Виросли вони на Людиній могилі. Чи посіяні кимось, чи хтось випадково заніс сюди житнє зернятко? Кожного року осипаються в серпні і розростаються навесні як вічний пам'ятник життю. Родяться діти, родяться зерна, бо вони найкращі творіння людської любові.

МАТЕРИНСЬКЕ ПРОКЛЯТТЯ

«...Наше село майже ніколи не поринає в дрімотливу тишну ночі. Через нього проліг гостинець зі Львова на Самбір, а на такому асфальті завжди рух. Він, цей рух, цей неспокій передається й людям. Здається, що вони не прилягають... А може, це від того, що у Великому Любіні — добра половина чоловіків працює у рибгоспі. Риба ж любить, щоб з нею цяцькалися і пізно звечора, й на світанку. Та й на млині людей хоч відбавляй, товчуться ночами... Хто на чавунці працює, також графіка дотримується, та й спиртзавод у три зміни працює... За два кілометри звідси, в Малому Любіні, недавно відкрили вапновий кар'єр. Всі цукрові заводи України від нас вапняк дістають. Рвуть ту породу, аж дим іде... Словом, у селі круглу добу, як у вулику...

Я люблю своє село й не проміняла б його навіть на Львів. Газ? Електрика? Хідники? Та в нас до всіх цих вигод так позвикали, що вже, здається, так воно має бути, що так було з давніх давен... Оце денне світло провели вздовж головної вулиці, то просто хоч газету читай, не помічаєш, коли й той вечір спускається... А відносно телебачення, то, може, бачили на багатьох хатах антени, такі з викрутасами,— то наші майстрові з допомогою таких антен Варшаву ловити почали. Кажуть, що тільки через Любінь переходить така смуга видіння...

У Великому Любіні,— та хіба тільки в Любіні? — виросло молоде покоління, яке й вірити нè хоче, що тут колись було інакше, зовсім не так... А я добре пам'ятаю те інакше... З темногою минулe мені в'яжеться — в хаті, на вулиці, на душі... I просвітку ніякого не видно було... Хто б міг подумати, що все повернеться на краще, що і в наше — злидарське віконце загляне сонце.

Граф Бруніцький, якому належали й ставки, і млин, і ліс довкола, і спирт завод, і курорт, клято збиткувався над людьми, просто з жиру казився... Кажуть, що перед якимись

високими панами з Krakова хотів похизуватися своїми володіннями, в яких, мовляв, є всього досить, то звелів кільком хлопам ведмедячі шкіри натягнути і в кущах залягти... Щоб, бачите, Krakов'яни могли побавитись — вцілять звіра чи ні...

Курорт, цілющі джерела, сказати б, самою природою призначенні людям... Так ні, й на воді Бруніцький вирішив зиск мати. Та ще й який зиск! Чого тільки не віддасть сердега-хворий, щоб тільки недуги позбутися!.. А граф — хіба це людина? Хіба нормальна людина може значити таким же людям, як і сам, хвороб, болячок, болю?..

Бруніцький — зичив, прямо аж підскакував від радості, як бачив біля брами юрмисько свіжих, щойно прибулих калік... Капітал збивав граф і про славу думав. Іменами синів напрік джерела — «Людвіг», «Адолф», а житлові корпуси називав, як дочок: «Гелена», «Марія», «Софія».

Може, бачили на «Гелені» мармурову дошку? То наш учитель, пенсіонер уже, Олександр Володимирович Малиновський настояв, щоб прибили. Хай нагадує людям той напис на мармурі, що в цьому будинку під прикриттям медицини засідав у 1922 році місцевий осередок підпільної організації Комуністичної партії Східної Галичини. Він, Олександр Володимирович, дуже непосидюча і дуже душевна людина прагне, щоб нікого не забували... У селі, як пройтися, то чи не кожна третя хата взята на помітку: там народився Йосип Григорович Косика — учасник жовтневих подій у Росії, організатор комуністичного підпілля в Любіні; там, у льоху, під хатою Андрія Мрака збиралися делегати від партійних груп Старосамбірського, Комарнівського, Городоцького, Турківського повітів, а в самому центрі села загинув від рук буржуазних націоналістів перший голова Великолюбінської сільради Степан Григорович Борецький.

Це сталося 24 квітня 1945 року...

А через три тижні, точніше — 13 травня 1945 року не стало моого Ромця... Він не був ані великим активістом, ані ще й не колгоспником. Він був сином звичайного радянського міліціонера. Хоч, спасибі моїм землякам-великолюбінцям, його таки зачислили до списку видатних, в усякому разі — помітних у селі людей...

Йому ж не сповнилося ще й шести років...

Певно, як проїжджали біля старої школи, то звернули увагу: стоять мій Ромцьо в одній лише льолі, підперезаний шнурком, в коротеньких штанцях... Погляд оченят — зосере-

джений, уважний. Може, згадує щось, а може, вслухається в веселий гамір, що лине з-за спини, з шкільного подвір'я...

Він дуже тягнувся до гурту, лічив дні, коли вже нарешті його запишуть до школи. Готовався — вмів читати, рахувати до першої сотки. І ото — цілком свідомо, не завчено, бо міг і назад відрахувати від ста. Багато знат напам'ять вірші... То батько його навчив, ще як і літер малий не знат... Бувало, читає батько, а син за малюнками слідкує й, здається, зовсім з уваги випускає те, що написано. Аж ні! Варто тільки батькові щось нехотя чи навмисне, бо вже стомився, пропустити, як син криком кричить, починати вимагає все знову — щоб без ніяких, навіть найменших пропусків...

Любив, як йому співають. Пісню синок вбирав усім своїм єством — вухами, звичайно, очима, всією душою... Аж світився, як чув пісенний мотив. То байдуже, що ні я, ні батько голосами не виділялися...

Батько, якщо вже прийшлося до слова, взагалі ніде й нічим не видіявся. Працював усе життя каторжно, не було такої речі, яка б не надавалася його рукам. Годинники лагодив усіх систем, примуси, м'ясорубки направляв, на паровиках розумівся, ровера розбирав і збирав залюбки. Золоті руки мав Микола. А льосу, долі, сказати б, не мав... Вище сторожа на курорті за польських часів не піднімався. Сторож, правда, також потрібна фігура, але бути при повному здоров'ї, мати в руках діло й бути без діла, то не є файно...

Може, хто й здивується, побачивши Миколу в комісії, що ділила панську землю в тридцять дев'ятому, в президії перших зборів по організації колгоспу... Мовляв, чого йому треба — мав державну посаду, без хліба не сидів; не пхав би носа до чужого проса...

Кажу, може, хто так і думав, бо не знат Миколи зсередини. А я знала... Микола з тих хлопців, що прагнули розігнутися й показати свою силу в роботі. І руки його, як не кажіть, до машин різних були настроєні. Тож був він первішим за колгосп, за машини... За клопоти, що їх приспало оте сторожування.

Лютю полювали за Миколою в роки фашистського розбою... У Німеччину пакували, на млин силували, до риболовного спорядження приставляли — викручувався як міг. А як нагадали йому про надмірну активність при совітах й натякали на кримінал за нехтування новими порядками, що їх впроваджує фюрер на українських землях, Микола май зник, як булька на воді... Появився в Любіні аж тоді, як Радянська Армія принесла визволення. Червона биндочка

була на шапці Миколи, до якої любив шанобливо торкатися Ромцьо, і автомат...

Перші місяці Микола звався «яструбком», організовував місцевих хлопців на самооборону від бандерівських зайд, бо своїх, любінських у бандах таки не було... А невдовзі його призначили дільничним уповноваженим міліції. Чи була ця робота Миколі до душі — не знаю, але ще ніколи за все життя я не бачила його таким гарним в своїх турботах, таким беручким у різних починаннях, таким діловим і непосидющим... Наче крила вирости у чоловіка, наче хто його скупав у живій воді...

Син рідко став бачити батька, а як вони вже зустрічалися, то не відірвеш бувало одного від другого, водою не розіллєш... Вчепиться дитина як реп'ях — я з тобою, тату, все одно куди б ти не ішав.

Так було й того, криваво-пам'ятного дня. Батько приїхав на ровері пообідати, щоб скоріше вернутися до сільради, там на нього чекали люди... А Ромцьо — своєї: візьми мене, візьми мене. Микола на думці не мав відмовити синові, але й везти також не збирався. Хотів з вітерцем прогнати сина до школи й назад — хай, мовляв, знає дорогу, яку скоро прийдеться топтати щоранку самому.

Сам сів за руль, а хлопця посадив на раму...

І поїхали...

Я провела їх за ворота, помахала «на щасливо» рукою й вернулася до хати... І раптом до вух долинула луна від автомобільної черги. Раз, другий... Якась невидима сила жбурнула мною й винесла на гостинець... А недалеко, за кількома хатами — крик, лемент і якесь жахливе завивання вітру... Я бігла, чи то від того завивання, чи йому назустріч, а чорні кола перепиняли шлях... Грудка якоїсь нудоти вкотилася у горло й зупинила дихання... Я впала, кілька метрів проповзла на четвереньках, але липка чорна брила таки притиснула мене до асфальту... Не знаю — годину, дві, а чи добу була я в нестямі, але прийшла до пам'яті таки від розплачливого дитячого крику: а-а-а!..

Так, так, Ромка я народила там-таки, на обочині шляху... Буде до мандрівок охочий... Це другий Ромцьо... А той перший, що разом з батьком став жертвою бандерівських убивць, болем і прокляттям, надію і пам'яттю піднявся на гранітному підмурку...

Ромцьо-другий не забуває свого брата. Щороку провідує його в день свого народження, в той самий день, що для Ромця-першого став початком безсмертя. А оце, як справляв

весілля, то зі Львова приїхала ціла кавалькада машин і зу-
пинилася перед пам'ятником... Мовляв, просили тато, мама,
я прошу... Й гвоздики-квіти жалоби й мужності — поклав до
ніг.

Ромцьо-другий продовжує і батька, і брата... До заліза
потягнувся, машин... І мандрівка йому завжди пахне... За-
кінчив тут-таки, у Любіні, середню школу, у Львові — тех-
нічне училище, а нині працює в депо Львів-Схід. Машиніст
першого класу, водить електропоїзди на Самбір, Ужгород, до
самої Угорщини... І хоч дивуйтесь мені старій, а хоч ні, але,
мабуть, тому, що смерть швидко перейшла в нове життя,
перерви для мене не існує... Росте мій Ромцьо, працює, на-
солоджується долею... І коли я чую, як шумить на захід
електропоїзд, бачу, як колгоспний тракторист Йосип Борець-
кий виводить у поля свою машину або поспішає на будів-
ництво нової школи її головний виконроб голова колгоспу
Дмитро Бризицький, або як довідається, що в нічний дозор
вийшов наш дільничний інспектор Анатолій Андрійченко, то
шаленію від радості, шепчу, як молитву: «В добрий час,
сини мої... Щасливо!..»

Цю розповідь — слово в слово — я записав з уст любін-
ської колгоспниці, тепер уже пенсіонерки Насті Василівни
Таравської. Разом зі мною скорботну матір, здавалося, слу-
хали її земляки: і ті, які полягли в боротьбі за нове життя
на західноукраїнських землях, і ті, хто нині звеличує те
життя.

Мертві й живі...

Слухали, переймалися болем і проклинали жовто-блакит-
них нелюдів обидва брати, обидва Романи. Один — своєю
смертью, другий — натхненою працею.

А Настя Василівна — своєю чорною журбою.

Воно ж, материнське прокляття, віднайде, дожене брато-
вбивців, де б вони не пригрівали нині свої мерзенні душі.

Віднайде — і спопелить!

Дотла...

ПЕРЕВЕРТНІ

У роки Великої Вітчизняної війни пліч-о-пліч з представниками всіх народів і національностей нашої неосяжної Вітчизни мужньо відстоювали завоювання Жовтня і сини українського народу. Два з половиною мільйона воїнів української національності і уродженців УРСР були нагороджені орденами і медалями СРСР.

Любов до Вітчизни, ненависть до ворога, відвага і хоробрість в бою — ці притаманні радянським воїнам якості — в роки війни розкрилися у легендарній величі й красі. Через десятиріччя ми схиляємось перед подвигами героїв. Ми пишаемось їх славними ділами під час виконання військового обов'язку, їх вірністю своєму народові, їх стійкістю, виявленою у час найважчих випробувань.

Дорогою ціною заплачено за нашу Перемогу! І славлячи Вірність, Мужність, Відвагу наших земляків та їх побратимів, ми згадуємо ще одну вагому і суверну фразу, народжену у той важкий час: «Не забудемо, не простимо!»

Зрадництво завжди мерзенне. Як найстрашніше обвинувачення звучить гнівне слово «зрадник»... До відщепенців і виродків, що пішли ганебною стежкою, Вітчизна-мати не знає поблажливості — вони знайшли свій безславний кінець. Але дехто з них, хто вірою і правдою прислужував гітлерівцям, катував невинних людей, творив чорні злодіяння на тимчасово окупованій гітлерівцями території, склався від гніву радянського народу, знайшов притулок у капіталістичних державах.

Плазує перед американськими реакціонерами зрадник В. Доленко, який у роки фашистської окупації Харкова був головою міської управи. Це з його відома вивозилися на каторжні роботи до «третього рейху» десятки тисяч юнаків і дівчат, здійснювався людиноненависницький режим. Нині цей і йому подібні перевертні засідають у так званому «Союзі земель соборної України — селянській партії».

У канадському місті Монреалі під прізвищем Орлов проживає власник ювелірного магазину «Кент» — каратель із

520-го загону таємної польової поліції якийсь І. Полигалін. Там же, в Канаді, розкошує оунівець Гавриляк, що зумів на гроші, пограбовані у народу, придбати готелі і кемпінги. Фірма буржуазного націоналіста М. Чолкана у м. Торонто досягла обороту 30 мільйонів доларів.

Респектабельні громадяни країн капіталістичного світу зовні поводять себе досить пристойно: вони не душать людей спеціальними удавками-«цурками», не катують, не вирізають зірок на тілах своїх жертв. Ставши главами сімейств, вони провадять світський спосіб життя, є членами фешенебельних клубів, обростають знайомствами та зв'язками. У них підростають діти, що обожнюють добрих татусів. Західні дружини вважають, що їм дуже поталанило в житті. Ще б пак — чоловічок робить бізнес, нарощує капітал, є зразком приватного підприємця.

Чи знають ці діти та дружини, що на руках їх батьків і чоловіків кров невинних людей?

Колишні бандерівці, мельниківці, поліцаї, перекладачі гестапо, старости і бургомістри сьогодні із шкіри пнуться, щоб виправдати себе, сховати свої злочини перед людством. У фільмах «Жорстокі світанки» та «Я ніколи не забуду», які недавно вийшли в Канаді, знову зроблено намагання звеличити антинародний рух бандерівських горлорізів під час гітлерівської окупації. Але ми знаємо справжню ціну цим вигадкам. Ми нічого не забули. Ми нічого не збираємося прощати.

Хай знає про це і підданий Канади Микола Єгорович Чепіль. Зрештою, який же він Чепіль? Це ж гітлерівський наглядач і кат Іван Гнатович Шапар! Народився він на початку січня 1922 року у селі Високопілля Валківського району. 7 серпня 1941 року був призваний у Червону Армію, служив в артилерії.

У травні 1942 року на південний схід від Харкова тривали важкі бої. Доблесно билися з ворогом радянські воїни, в тому числі й українці. На харківській землі загинули українець генерал Ф. Я. Костенко, його російський побратим Л. В. Бобкін, син татарського народу З. Ю. Кутлін; волючи краще вмерти, ніж потрапити в полон, покінчив життя останнім патроном батальйонний комісар 79-го прикордонного полку казах Халі Халіулін. У селах Петрівське, Гусарівка Балаклійського району на обелісках десятки прізвищ загиблих солдат.

А рядовий Шапар, кинувши врученню йому зброю, боягузливо зірвав з пілотки червону зірочку, підняв над головою

приховану перепустку для тих, хто добровільно здається у ворожий полон. Вже через місяць — 23 червня 1942 року Шапар улесливо поставить свій підпис під заявою, декларуючи своє арійське (!) походження, повідомить, що він не був ні в партії, ні в комсомолі. Боягузливого перевертня заражували до військ СС.

Зрадник швидко знюхався із своїми новими господарями. З 13 липня він перебуває в учбовому таборі Травники (Польща), де готувалися спеціальні кадри карателів для знищення ув'язнених у тaborах смерті, для охорони концетраційних тaborів та єврейського гетто. Потім — призначення до команди служби СС у місті Люблін. Гітлерівські архівні документи і свідчення колишніх колег новоявленого «арійця» дозволяють простежити його «діяльність». 19 вересня 1942 року його переводять до команди охоронної поліції у Ченстохові. 10 листопада направляють у команду СС Люблінського тaborу військовополонених. 22 березня 1943 року пан Шапар з'являється на службу в табір смерті у місті Треблінка, де бере участь у розстрілі більше 500 ув'язнених. Потім служба у краківських та ченстоховських тaborах знищенні, втеча в Німеччину і вірна служба агонізуючому «рейху» до травня 1945 року.

Цілодобово палили печі крематоріїв. Чорні стовпи диму стояли у повітрі, розповсюджуючи чад спаленого людського м'яса. Виснажених, спухлих від голоду людей вахмани примушували виконувати непосильну роботу, а тих, хто не справлявся, били палицями, зацьковували собаками. Вахмани систематично знищували ув'язнених — скидали з п'ятиметрової вишкі, забивали до смерті кілками, вішали. Сумлінно «вправлявся» у вбивствах і вахман Шапар. Наприкінці липня 1944 року есесівці і охоронники знищили усіх ув'язнених у Треблінському таборі. Свідчення колишніх вахманів Козлова, Дмитренка, Рекала, Кондратенка, Харківського повіністю викривають злочинну діяльність Шапара.

Не відомо, чи розповідав колись Шапар, який втік у Канаду, своїй дружині Марусі, дітям — Ользі, Лізі, Зіні, Любі, як у 1943 році він разом з охоронниками Куліничем, Харківським, Вагнером гнав групу полонених з роботи до табору Треблінка. До натовпу змучених людей, які ледь стояли на ногах, увірвався на коні комендант табору гауптштурмфюрер СС фон Ойпен, а охоронники, розпалені сценою безкарного вбивства, пустили в хід приклади гвинтівок.

Нам все відомо, пане, як вас там тепер називають... Зрист — 167 сантиметрів, волосся світло-русяве. Обличчя

кругле, сірі очі. Особливі прикмети: чорна совість. Руки — по лікоть у крові. Колишній громадянин СРСР, нині — підданий Канади. Не дуже цінний, прямо скажемо, набуток...

Шапар-Чепіль непоодинокий. Покидьки українського народу, поплічники гітлерівців у їх злочинах перед людством, усі ці поліції та охоронники, учасники бандерівських зграй і члени спецкоманд, були набрані на службу «новому порядку» за єдиною ознакою — патологічною ненавистю до Радянської влади. Вони вислужувалися перед гітлерівцями як на території України, Прибалтики, так і у Польщі та в інших країнах, які потрапили під тимчасову окупацію. Людям, які пережили німецько-фашистську окупацію Харкова, ніколи не забути масових тортур, від яких крижаніла кров, облав і розстрілів, шибениць на балконах і стовпах, газвагонів-душогубок, що курсували від Холодної гори до Лісопарку (до речі, на думку деяких суддів ФРН, досить «гуманного» способу знищення противників гітлерівського режиму).

Населення боялося і ненавиділо гітлерівських військово-службовців — відвертих грабіжників і насильників. Жах викликали відгодовані звіropодібні «фельджандарми», які без попередження відкривали вогонь по мирних жителях, що здавалися їм підозрілими. Але ще більшу ненависть і презирство викликали мерзенні українські поліцаї — гітлерівські холуї, мародери і душогуби.

У листопаді 1942 року до села Друга Андріївка Балаклійського району на Харківщині прибув фашистський каральний загін. Офіцер у гітлерівській формі, у синіх окулярах добре володів українською мовою. Не всі одразу пізнали в ньому свого односельчанина Петра Пляку, який незадовго до війни покинув село і війхав на роботу до міста. Фашистський поплічник впевнено повів карателів до хат активістів і комуністів, яких він зінав. Недовго «гостювали» гітлерівський найманець у селі, але багато сімей втратили батьків, чоловіків, братів. Зрадник видав голову колгоспу І. І. Крячка, депутата сільської Ради А. К. Дев'ятника, учасника громадянської війни Т. Г. Пивовара, бригадира колгоспу А. П. Рога. Цвіт села, його кращі люди, чесні трудівники загинули від ворожих куль.

Нині «ширий українець» Пляка проживає недалеко від духовного брата по розбою Шапаря у місті Ріджайна, на вулиці Торонто, 2242. Тепер у нього прізвище жінки — Янковський. Чи знає його Ерна, чому чоловік узяв її прізвище?

Таких, як Пляка-Янковський, Шапар-Чепіль можна ще зустріти сьогодні серед тих, хто дурманить свідомість укра-

інських емігрантів маніяцькими ідеями «самостійної України», вихваляє «борців» типу Мороза і Чорновола, засуджених за антирадянську діяльність, звеличує літературного власовця Солженіцина, лякає українців, які бажають побувати на батьківщині, поширює ганебні наклепи на сучасне життя Радянської України.

Ми знаємо про злодіяння бандерівських вампірів, але не ототожнюємо з ними тих українських емігрантів, які, опинившись за кордоном, жадібно ловлять слова правди про прекрасне життя відродженої Радянської України. Кордони нашої країни відкриті для друзів, які бажають відвідати землю дідів і прадідів. Наш народ добрий і гуманний. Він простить необачність, зрозуміє помилки, допоможе виправити їх. Однак є речі, на які не поширюється теплота душі людської.

Зло не може залишитися без неминучого покарання! І нещадна кара спіткає шапарів і пляків, затаврувавши їх за життя презирством і ганьбою.

ЛЕГЕНДА ЧОРНОГО ЛІСУ

В цей день із завдання не повернувся один чоловік. У прикордонній книзі — три скупі рядки: «Єфрейтор Микола Нілович Шниріков, 1917 року народження, росіянин, уродженець Смоленської області. Поліг смертю хоробрих в бою з бандою українсько-німецьких націоналістів 27 березня 1945 року».

...Підйом на заставі почався, як завжди, опівдні. Така служба: всі люди сплять — прикордонник на посту. Та й час був грізний — весна сорок п'ятого. Десь поблизу Берліна гrimіла канонада — війна наближалась до свого завершення. На відновленому кордоні вона була не менш жорстокою, ніж там, на передовій.

У горах, в прикордонних лісах бродили недобиті фашистські вояки, які знаходили притулок і харчі в націоналістичних бандах. Разом вони нападали на невеликі військові гарнізони, грабували ночами мирних жителів, підпаливали колгоспні будинки, приміщення сільських Рад, по-звірячому розправлялися з активістами, комуністами і комсомольцями.

Прикордонники часто виходили на слід цих банд, і сутички з ними були надзвичайно жорстокими. Бандити були вже приречені, і страх перед майбутньою розплатою гнав їх за кордон, туди, де в передсмертній агонії корчився недобитий фашистський звір. Та пробиратися їм через кордон було не так легко — ніби з-під землі виростали на їх шляху солдати в зелених кашкетах...

А цей день на заставі був тихий, спокійний. Через кілька хвилин після підйому солдати першого відділення бігли вузькою стежкою в гори. Прикордонники знали вже цей маршрут. Знали вони і те, що перед найвищим підйомом Яуров зупиниться на хвильку і крикне: «За мною, хлопці!» І першим побіжить вперед, видираючись крутым схилом. Йому звично, бо ж виріс в горах, на Кавказі. А от Микола з рівнинної Смоленщини мусить «перемагати себе».

Єфрейтор Шниріков — перший в строю: кулеметчик.

Ще ніколи він не долав першим цього крутого схилу. А в цей день він опинився на вершині раніше від інших. Ліг на землю і, важко дихаючи, сказав: «Ну й гора, щоб ти добре!..»

Шниріков і Яуров — однолітки. І на кордон прийшли разом. Яуров, звичайно, розумів, що Шниріков витратив останні сили для цього штурму і хотів підбадьорити товариша: «Сьогодні, Миколо, ти просто молодчина. Я впевнений, що тепер ніде не відстанеш. Врешті, ти ж кулеметник, і твоє місце — завжди попереду».

Після обіду Яуров знову зустрівся з Миколою, який в затишному куточку ленінської кімнати читав отриманого щойно листа:

— Від неї? — коротко запитав Яуров.

— Так, від Марини, — задумливо відповів Микола. — Чекає не дочекається — п'ять років не бачились.

— Нічого, незабаром війна закінчиться, і пойдемо додому, — сказав Яуров. — А Марині передай від мене вітання. І ще напиши, що після війни запрошуєш вас обох до себе в гості. Справжнім шашливком пригощу, і вином найкращим. А ось це поклади в конверт. — Яуров дав Миколі біленьку квітку і додав: — Едельвейс. І в наших горах вона росте, але треба дуже високо забиратись, щоб її зірвати. Такі квіти в нас дарують дівчатам і на весілля приносять.

Від цієї розмови стало хлопцям якось дуже затишно і, водночас, стиснулося серце. Як там у дома?

Довго ще розмовляли друзі. І ось до кімнати заглянув черговий:

— Шниріков, Яуров, в наряд!

Через кілька хвилин, підкріпившись на кухні, узявши зброю і боеприпаси, стояли хлопці перед начальником застави — старшим лейтенантом Варакіним.

Наказ на охорону державного кордону був коротким: пройти ущелиною до сусідньої застави, уважно перевірити місцевість в околицях Чорного лісу.

У лісі, особливо на північних схилах ярів, місцями ще лежав сніг. Але лісові стежки, витоптані солдатськими чоботами, вже висохли. Було прохолодно. Віяло зіпрулим листям, молодою травою і талим снігом. Крізь верхівки дерев припікало весняне сонце. Це була пора, коли хлібороб, узявши до рук грудочку землі, примовляє: «Ще кілька днів — і можна сіяти».

Та солдатам зараз не до цього. В прикарпатських лісах ще багато бандерівців. Лунають постріли — і вмирають

невинні люди. Хлопці йшли лісовими стежками і уважно прислухались до шелесту, старанно оглядали сліди.

Все густішим і мовчазнішим ставав ліс. Він і справді чорний (так його колись охрестили). З ярів, вкритих колючими кущами, віяло прохолодою і гнилим болотом.

Прикордонники зійшли крутим схилом дороги і незабаром опинились на лісовій галівині. Стежка вивела їх до хутора. Біля крайньої хати зупинились і попросили води. Старий селянин з пишними вусами виніс відро води і велике зелене горнятко.

— Чого такі сумні, дідусю? — спитав Шниріков.

— Może, якесь лихо скойлось?

— Нема чого радіти, синку. Вночі люди з лісу приходили. Як вовки, злі та голодні. Забрали всю худобину. Сказали, що як звільнять від більшовиків, то повернуть. Мене від більшовиків нема чого звільняти, бо поганого нічого вони мені не зробили. А ці нелюди прокляті від худобини мене звільнили. Та ще й сказали, щоб мовчав, бо як прийдуть, то поміряють, скільки на мою спину шомполів влізе.

— І багато їх було?

— Та хто їх знає. До хати зайшли двоє та й все короткими автоматами під носом вертіли. А інші від скотини мене звільняли. Щоб їх з цього світу звільнило!

— Чи не бачили ви, в який бік вони подалися?

— Не знаю, навкруги ліс. Та, певно, з Чорного лісу вони, бо болотом гнилим несло від них.

— Ну, дідусю, дякуємо за воду. Лиш нікому не кажіть, що ми були у вас.

— Най щастить вам, синки!

Вже зовсім стемніло, коли ефрейтор Шниріков і Яуров повернулись на заставу. Вони доповіли про виконання наказу, а також про розмову з дідом. Потім вичистили зброю і полягали спати.

Вночі заставу підняли по тривозі. Стало відомо, що в Чорному лісі з'явилася озброєна банда українських націоналістів.

Двадцять п'ять прикордонників на чолі з старшим лейтенантом Варакіним рушили гірськими стежками до Чорного лісу. Вдосвіта, розбившись на три групи, розійшлися в різних напрямках.

Відділення сержанта Коробського, в якому був і Шниріков, вийшло на околицю села Кропивник. Десь через півгодини вони побачили в лісі озброєних людей.

— Лягай! — скомандував сержант.

— Без команди не стріляти,— передали по цепу.

Бандити також помітили прикордонників і здійняли безладну стрілянину.

Коробський вичікував. Бандити наблизялися, намагаючись обійти прикордонників справа. Ось вони вже на відстані ста метрів, вже добре видно їх перекривлені від злости обличчя.

— Вогонь! — скомандував Коробський. І бандерівці злягли. Через кілька хвилин піднялися і з дикими вигуками кинулися в атаку. Микола стріляв без промаху, короткими чергами, зберігаючи патрони.

Атака захлинулась. Але солдати розуміли, що бандити знову почнуть наступати. Шниріков ледве встигав міняти кулеметні диски.

Прикордонники відбили другу атаку, третю...

Та сили були нерівні. Кілька бійців проти трьох сотень озброєних до зубів бандитів. Боєприпаси закінчувались, а двох інших груп не було. Коробський вирішив відійти назад і послати тим часом за підкріплленням.

— Відходьте, я вас прикрию! — крикнув Шниріков.

Ше довго стріляв Микола з свого кулемета. А коли зачінились патрони, поповз через кущі до яру. Раптом щось сильно обпекло голову, потім — плече. Все закрутілось перед очима, і настала темінь. На якийсь момент до нього повернулась свідомість, і він побачив: близько десяти бандитів йшли просто на нього. Микола витягнув з кишені гранату і кинув перед собою. Зібравши останні сили, тамуючи біль, піднявся на повен зріст, схопив кулемет за гарячий ствол і рушив на ворогів. Ніхто не стріляв.

— Взяти живцем! — почув чийсь окриплий голос.

А Микола йшов з кулеметом в руках. Враз замахнувся і опустив важкий приклад на голову найближчого бандита...

Коли Шниріков прийшов до пам'яті, сонце вже стояло високо над лісом. «Де я?» — промайнула думка. Та коли побачив біля себе двох озброєних людей в брудних тілогрійках, зрозумів: в полоні, у бандитів.

Підійшов ще один. Ті двоє виструнчились перед ним. «Вожак».

— Прикордонник?..

Микола мовчав. Перед ним на пеньку сидів чоловік з круглим лицем, одягнутий в шкіряну куртку з блискавкою.

— Прикордонник? — знову повторив своє запитання.

— Прикордонник! — з викликом вигукнув Микола.

— Комуніст?

Тільки на мить замислився, а потім спокійно і твердо відповів:

— Прикордонник — значить комуніст!

Більше Микола не вимовив жодного слова. Його катували: кололи штиками і ножами. Мовчанка прикордонника дратувала бандитів. Розлючений вожак підкликав двох здорованів і показав на полоненого. Микола помітив, що на них фашистська форма і почув кілька фраз, вимовлених по-німецьки. Фашисти топтали його чобітми. Та Микола мовчав.

— Нічого, я щось зараз для нього придумаю, — кричав із злістю вожак. — Він у мене заговорить. Ану кличте всіх сюди! Бандити нагнули два дерева і прив'язали ноги Миколи до двох вершків.

— Ти бачиш, що тебе чекає? — запитує чоловік в шкірянці.

Мовчанка...

— Де знаходиться загін? Скільки солдат у ньому?..

Вожак з червоним від зlostі обличчям підходить до прикордонника. В руках у нього ніж. Він підносить його до очей Миколи. Шниріков плює бандиту в обличчя.

— Закінчуйте! — крикнув оунівець.

І перш ніж дерева випрямилися, побачив Микола на якийсь момент усміхнене обличчя своєї Марини з едельвейсом у волоссі. Потім важкий стогін лісу долинув до нього в цю останню мить.

Це сталося 27 березня 1945 року. Наприкінці дня банда була розбита, частина бандерівців потрапила в полон. Вони й розповіли про те, як був замучений відважний прикордонник.

ЩОБ КОЛОСИЛАСЯ КОЛГОСПНА НИВА

— Так ви кажете, друже станичний, що у Звертові більшість селян радіють поверненню совітів і допомагають їм? — ще раз перепитав главар оунівського «проводу» «Заграва» худорлявого, з почервонілими від безсоння очима бандерівця, який прибув в одну із темних вересневих ночей 1944 року в його лігвище, що сковалося від людських очей в лісовій глухомані, зі звітом про «діяльність» станичної націоналістичної організації.

— Правда, щира правда, друже провідник,— скормовкою стверджував станичний.— Скільки ми не попереджували людей сторонитися москалів, нічим їм не допомагати — не слухають зовсім. Саме тепер збирають гроші на танкову колону, а червоноармійці в селянських хатах — бажані гости. Українському повстанцю (читай: бандерівцю.— I. Г.) шматка хліба не хочуть дати. Все від нас ховають, най їх шляк трафить. Треба б їх добре провчити, особливо отих активістів.

— Згоден, цілком згоден з вами,— виструнчився «Заграва» і, звертаючись до свого бойовика «Ромка», наказав готувати «хlopців» до «акції» для заготівлі продуктів для УПА у Звертові.

— Ми покажемо звертівчанам, як не виконувати наказів проводу,— вигукнув він, оскаливши пожовклі від тютюнового диму зуби і піднявши вгору стиснутий кулак.

Наступної ночі кілька підвід з озброєними бандерівцями з'явилися на околиці Звертова. Розділивши на дві групи, бандити розпочали «акцію» пограбування селян.

Ось як про це пізніше розповідав на допиті у військовому трибуналі бандерівець Степан Кушпіт, який брав участь в цій бандитській «акції».

— Одна з наших груп, в'їхавши в село, напала на господарство Марковського: забрала у нього дві корови, коня і кілька мішків муки. А коли його жінка Паракса почала репетувати, лаяти нас, не давати корів — ми її пристрілили. Після цього банда ~~подалася~~ до хати депутата районної Ради

Марії Гнатишин. Пограбувавши її господарство, бандерівці поїхали далі, при цьому один з них пострілом із «парабелу́ма» важко поранив депутата.

Друга група бандерівців, яку очолював Роман Щепанський, на двох підводах поїхала до Катерини Шевчук, дочка якої працювала фінагентом. Оточивши хату, бандити почали грюкати в двері, заявляючи, що вони працівники Куликівського райвійськомату. Коли Шевчук відмовилася відчинити двері, бандерівці розпочали під вікнами стрілянину, прогомнили двері і ввірвалися до хати. Забравши усі продукти і одяг, вони наказали жінкам лягти на ліжко і не піdnіматися. А тим часом нанесли в хату соломи і підпалили. Маті з дочкою розбили вікно і вискочили надвір. Бандерівці поранили Стефу, та надворі було дуже темно, і жінкам вдалося врятуватись.

Спаливши господарство Шевчук, бандити попрямували до селянина Романа Царика, який не хотів давати продукти для «українських повстанців». Бандерівці били його прикладами, а потім забрали у нього зерно і муку.

Такою страхітливою була оця одна вереснева ніч для трудівників села Звертів. А скільки було таких жахливих ночей, коли націоналістичні банди кулями і ножем, підпалами і брехливою агітацією залякували населення західних областей України, намагалися перешкодити будівництву нового соціалістичного ладу в краї.

Але ворожа терористична «діяльність» українських буржуазних націоналістів не змогла зупинити закономірний процес соціально-політичних перетворень на західноукраїнських землях.

Ще точилися жорстокі бої з гітлерівцями на фронті, а трудящі західних областей УРСР разом з усім радянським народом, незважаючи на підступні дії бандерівців, самовідданою працею вносили свій посильний вклад у справу повного розгрому фашистської Німеччини, у відбудову народного господарства.

Розгорталась активна боротьба проти оунівських банд. З числа активістів створюються спеціальні групи для захисту сільського населення від бандерівських головорізів.

«Ми перемогли німецьких фашистів, завоювали право на мирне життя,— говорив на зборах селян Дмитро Мирославський — селянин села Радодуби на Тернопільщині,— але бандерівці не дають нам мирно жити. Партія закликає всіх нас допомогти Радянській владі в боротьбі з ОУН. Я закликаю всіх селян виступити на боротьбу з бандерівцями: не да-

вати їм хліба, не пускати їх в наші хати, а де бандити появляються — повідомляти про це органи Радянської влади. Тільки так ми зможемо покінчити з бандитами».

Воля народу була одностайною: знищувати оунівських недобитків, не давати їм безкарно розгулювати по селах, навертати до чесної праці тих, хто, засліплений ворожою пропагандою, подався в банди.

Так, після зборів в селі Пікуловичі Новояричівського району на Львівщині селяни спіймали і привели в райвідділ НКВС запеклого бандерівця «Чорного». Коли банда напала на село Великі Підліски цього ж району, селяни організовано виступили проти неї. В результаті запеклої перестрілки було знищено десять бандитів.

Частина селян, яка насильно була втягнена в банди, прозрівала і ставала на чесний шлях. Відомо чимало й таких випадків, коли самі родичі тих, хто не з власного бажання пішов у банди, а був втягнений шляхом погроз і облудної агітації, змушували їх покинути оунівське підпілля. М. Д. Кісіль із села Дідушичі Великі на Дрогобиччині, дізнавшись, що Радянська влада прощає провину тим, хто порве з УПА, привів до відділу НКВС свого сина, що був у банді.

У 1950 році в основному завершився процес колективізації сільського господарства в західних областях України.

На основі колективізації в цих областях було ліквідовано куркульство, завдано нищівного удару недобиткам українських буржуазних націоналістів.

Оунівські банди втратили остаточно основу свого дальнього існування. Кількість безпосередніх учасників банд і підпілля ОУН постійно зменшувалась, а ті, що не прийшли з повинною до органів Радянської влади, були виловлені і знищені самим населенням.

ЛЮДИ, ПАМ'ЯТАЙТЕ!

Проклятье всем, кто, кинув стяг,
Изменит своему народу...

Ш. Петефи

Був сонячний, але ще прохолодний день ранньої весни 1974 року. Іхали ми тоді з Андрієм Отришком — прокурором Сокальського району в колгосп «Більшовик». Іхали, власне, не в правління, а в село Старгород, в бригаду колгоспу.

Село Старгород невелике і налічує щось біля 65 дворів. При в'їзді нашу увагу привернули добротні будинки — великі, цегляні, збудовані зі смаком. На околиці села невелике кладовище. Шумлять від вітру липи, які багато бачили на своєму віку, а в могилах вічним сном сплять односельчани. Серед них багато тих, хто загинув від рук фашистських загарбників і їх посіпак — українських буржуазних націоналістів.

Ми стояли під старими липами і згадували, як після чергової «акції», як тоді любили говорити оунівці, розуміючи під цим страшним словом знищення простих радянських людей, один з односельчан просив Василя Маложенського — станичного ОУН в селі — дозволити поховати на кладовищі вбитого націоналістами Петра Івановича Башука. Він теж був українець, але Україну, свій народ не зрадив. І коли націоналісти запропонували його дочці Стефанії співробітничати з ними, він кинув їм в обличчя:

— Стефанія нічого вам не робитиме!

Через два дні оунівці зайдли ввечері до Башука ніби для того, щоб він показав брід через Західний Буг, забрали його з собою, а за кілька хвилин дружина почула два постріли. Труп Башука кинули в річку. Сім'я довго просила дозволу поховати його на кладовищі. Врешті, оунівці «эмилостивились» і дозволили поховати його без труни в тому місці кладовища, де колись за традицією ховали самогубців.

— То був жахливий час, — розповідає один із старожилів, — чоловік не знав, чого до нього стукають в хату, і не був певен, що, коли він відкриє двері, залишиться живим.

Шумлять на кладовищі липи, і знову в пам'яті оживають останні дні «хазяйнування» гітлерівських загарбників та їх вірних слуг — українсько-буржуазних націоналістів.

Не віриться, що були табори смерті і тортури середньовіччя. Тридцять років мінуло від тієї весни 1944 року, коли в селі Старгород станичний ОУН Маложенський разом з своїми підручними за наказом провідників ОУН знищив українців, поляків, росіян.

Для українських буржуазних націоналістів не має значення, з ким єднатися — з білогвардійцями, польською буржуазією, гітлерівцями чи з ультраправими в США. Вони згодні спілкуватися з чортом, аби тільки він був проти соціалізму. Невипадково теперішні неонаціоналісти називають український народ «народцем». Вони незадоволені тим, що 50-мільйонний народ не підтримував і не підтримує націоналістів.

1941 рік. Радянська війська з жорстокими боями залишили Львівщину. Німці топталися на місці, строки захоплення Львова зривалися, і Гітлер був незадоволений. Лісами і ярами пробиралися на з'єднання з Червоною Армією розрізнені групи солдатів. Ще в лісах за Бугом були підрозділи Червоної Армії, а Маложенський, одягнувши національний костюм, сів на коня і поїхав вітати хлібом і сіллю гітлерівських вояк, які вступали в село.

Гітлерівці швидко помітили запопадливість Маложенського і направили його до школи поліцайв. Наприкінці 1942 року Маложенський знову повернувся в Старгород.

Коли німецькі війська зазнали поразки під Сталінградом, оунівці з відома і за згодою окупантів почали створювати свої загони. Такий загін — «легіон» — був і на Волині. По суті, це був калярний загін. Спочатку Маложенський мав з ним тісний зв'язок як станичний, а згодом, коли Радянська Армія наблизялась до села Старгорода, він пішов служити до цього калярного батальйону. Цікаво, що командували ним старі кадрові офіцери Петлюри та Скоропадського. Кожний з карателів присвоював собі «псевдо»: «Тур», «Троян», «Нечай»... Кожен з них із шкіри пнувся, щоб додогодити окупантам. Постріли в спину, садизм, звірячі катування — ось далеко не повний перелік «діянь» цих перевертнів.

Наближалася весна 1944 року. Люди в селі готувалися до свят. То в одній, то в іншій хаті засвічувалися лампи, каганці. Вже третій рік йшла війна. У церкві задзвонив дзвін. Була п'ятниця. Через два дні — паска. На околиці села загавкав собака, за ним другий, третій. Чорні силуети з автоматами і гвинтівками на плечах ходили від одного будинку до іншого і гукали:

— Відчиняйте, швидше!
— Чого вам, люди добрі? Чого треба?
— Кажуть тобі, відчиняй! Менше патякай!
Потім чути було удари, постріли.

В останні дні окупанти нервували. Дехто вже поспішав дременути якомога далі на захід. Нервували й оунівські головорізі, бо вже тихої ночі чи раннім ранком, в далині, чути було глухі удари далекобійних радянських гармат.

В ці дні оунівці були особливо жорстокими. Вбити людину, кинути її в річку або повісити на вербі — це було для них звичайною справою. Вони не зважали на те, хто це був: дитина чи стара жінка, дідусь чи молодиця. Ім було однаково. Для них не потрібно було ніяких доказів провини людини. Варто лише не погодитися з іх думкою, щоб бути знищеним; не вийхав з фірою — шибениця; не дав цим головорізам хліба — удавка.

У цей страшний час старгородці, які ще вірили у бога, а то й просто за традицією, готувалися до паски.

Увечері, з п'ятниці на суботу, Маложенський з автоматом через плече, а з ним — кілька підручних зайшли до Якова Вавринюка:

— Запрягай коней, поїдеш з нами.

Вавринюк мовчки запріг коней. Не послухатися він не міг. Адже Маложенський — станичний. Автомат, а значить і вся влада — в його руках. Через кілька років Вавринюк розповідав: «Ми приїхали на подвір'я Косюка Мирона, моого сусіда. Маложенський сказав, щоб я тримав коней, бо на фіру кластимуть трупи сім'ї Косюків. За кілька хвилин почали виносити трупи і класти на фіру. Вбитими були Косюк Мирон, його дружина — Марія, дочка — років одинадцять, двоє синів, ще молодших від неї, а також син іхньої родички Федини».

Тієї ж ночі вони розстріляли Петра Пулевського, Петра Башука, сім'ю Петрашевських. Близько двадцяти чоловік втратили старгородці цієї п'ятниці. Очевидці розповідають: оунівці заводили в сарай дітей, стариків, жінок і розстрілювали. Якщо не хотілося вести в сарай, вбивали прямо в хаті. Іван Чабан теж мав стати їх жертвою, але він склався і пересидів цю варфоломіївську ніч, яку влаштували оунівці за участю Маложенського.

Тільки вранці повернувся Маложенський додому. Дружина подивилася на нього і промовила:

— Ти хоча б пішов помолився.

У суботу ввечері, коли знову задзвонив дзвін, Маложен-

ський стояв у церкві. Він читав молитву: «Помилуй мене, боже, по великій милості твоїй і по множеству щедрот твоїх, очисти беззаконіє мое, очисти гріхи мої...»

Вийшовши з церкви, взяв автомат і знову пішов убивати.

Незабаром окупанти та їх прислужники з карального оунівського батальйону були вигнані з української землі. Пішов з ними і Маложенський. Пройшов він багато країн Європи у складі німецького карального легіону «Айзац-31».

Влітку 1944 року біля одного із сіл на території Польщі карателів обстріляли, а один із співробітників СД був убитий. Через кілька годин села не стало. У 1945 році легіон вже на території Югославії бере участь в боях з партизанами. Та наблизався крах гітлерівської Німеччини, і нові хазяї стали керівниками цих убивць. Влітку 1945 року Маложенський опинився в Західній Німеччині, де його хлібодавці, з дозволу американських окупаційних властей, створили так званий «Український центральний комітет». Агенти цього комітету вербували в таборах для переміщених осіб зрадників і відщепенців. Серед «функціонерів», які засилали ворогів до нашої країни, був і Маложенський. Невдовзі він вже з'являється на території нашої країни. Зі страху за свої «подвиги» Маложенський міняє прізвище, живе в різних областях України — на Ровенщині, Вінниччині, Тернопільщині. У 1966 році він з'являється у Бродівському лісгоспі на Львівщині. Та час розплати настав.

Стоймо над Західним Бугом. Вдивляємося в далечінь. Високо в небі летять журавлі і своїм курликанням підтверджують прихід весни. На березі Буга — село Старгород. Люди готуються до весни: на полях кипить робота. Хоча цього року весна і примхлива, нема дощів, але кожний думає, як би краще виконати польові роботи і вибороти добрий врожай. Загоїлися рані, нанесені українсько-буржуазними націоналістами, та люди не забувають.

То був жахливий час, і канув він разом з бандами в пітьму...

Шумлять липи на кладовищі, наспівуючи сумну мелодію про загиблих.

Так, то було лихоліття. І хай ніхто про це не забуває. Хай пам'ятає кожен!

ДОВПРАВЛЯЛИСЯ ДО... ФАШИЗМУ

На сучасному етапі гострої ідеологічної боротьби двох систем — соціалізму і капіталізму — буржуазні «теоретики» антикомунізму особливу надію покладають на молодь. У своїй підлій, підривній діяльності проти багатонаціональної сім'ї народів СРСР іноземна розвідка і їх прислужники — оунівці — використовують і таку форму «роботи», як спортивно-туристичні організації. Вони продовжують заманювати молодь української еміграції у ФРН, Канаді, США, Австралії в націоналістичні гімнастично-спортивні та туристичні товариства «Сокіл», «Пласт» і інші. Верховоди цих «товариств», які існували ще в 20—30-х роках на Західній Україні, зберігаючи вірність свастици і тризубу, і сьогодні прагнуть скерувати молодь «вільного світу» на провокації проти СРСР і країн соціалізму. Направляючи її в СРСР під виглядом туристів, буржуазно-націоналістичне керівництво емігрантським гімнастичним рухом використовує своїх вихованців для націоналістичної пропаганди, підривної ворожої роботи проти Радянської України.

Сотні українців-туристів, що проживають за океаном, в Західній Європі, Австралії щорічно йдуть до краю своїх батьків, милуються його чарівними барвами, пишаються великими перетвореннями в ньому, що сталися за роки Радянської влади. Привітно зустрічають трудящі Радянської України таких гостей.

Однак деякі туристи — вихованці націоналістичних товариств «Сокіл», «Січ», «Пласт» та інших — намагаються посіяти на радянській землі ворожнечу між братніми народами Країни Рад, поширюють націоналістичну літературу, паплюють радянську дійсність. Вони шукають на Радянській Україні «національну проблему», якої в нашій республіці не існує.

Особливо активізувалися члени націоналістичних заокеанських гімнастично-молодіжних організацій напередодні святкування 50-річчя СРСР. Лише сім днів подорожували

влітку 1972 року туристичними маршрутами Львівщини і Чернівецчини канадські туристи, члени націоналістичної спортивно-туристичної організації «Пласт» Б. Губинський, Д. Луцьків та Е. Северенко. Ці молоді люди віком від 19 до 23 років, які знали про Радянську країну лише те, що їм втлумачувала націоналістична буржуазна пропаганда, за проведення антирадянської діяльності були видворені з СРСР. Аналогічну «діяльність» проводив у Чопі, Львові та Києві турист із ФРН 19-річний Марко Горбач. Вихованець націоналістичного товариства «Пласт», син колишнього ідеологічного «працівника» дивізії СС «Галичина», нині «українського ученого» з Мюнхена — Олекси Горбача. За буржуазно-націоналістичну пропаганду, ідеологічні диверсії цьому туристові було запропоновано негайно виїхати з Радянської України.

Таким чином, викриття антінародного, зрадницького обличчя буржуазно-націоналістичних керівників західноукраїнського гімнастично-спортивного руху в період Австро-Угорської монархії, буржуазно-поміщицької Польщі та гітлерівської окупації як попередників сучасних заправил цих «товариств» має актуальне політичне значення і в наш час.

Наприкінці XIX — початку ХХ століття українські буржуазні націоналісти підняли галас про боротьбу за «соборну Україну», де Галичині відводилась роль «українського Г'емонту» — центру об'єднання всіх українських земель під егідою Австро-Угорської імперії. За визначенням Д. З. Мануйльського, ця теорія була «для австро-угорських магнатів важливим засобом наступу на Схід». Буржуазні і дрібно-буржуазні націоналістичні партії в Галичині, боячись революційного піднесення трудящих мас, протягом багатьох років отруювали свідомість молоді націоналізмом і намагалися виховати її в дусі австрійського патріотизму, ненависті до російського народу.

Для буржуазно-націоналістичної обробки молоді лідери українських націоналістичних партій Галичини використовували існуючі тут гімнастичні товариства, організовували нові.

Щоб відвернути робітничо-селянську молодь від соціальної боротьби, буржуазно-націоналістичне керівництво гімнастичним рухом проповідувало ідеї чеського сокільського руху та теорію М. Грушевського, зокрема, його твердження «безкласості», «безбуржуазності» української нації, «аполітичності» спорту. Вступивши в «сокольню» (так називались приміщення, де члени товариств займалися гімнасти-

кою), вони повинні були «залишити за порогом своїй політичні погляди, називати один одного братом, сестрою, звертатися на «ти».

У 1895 році українська дрібна буржуазія створила у Львові гімнастичне товариство «Сокіл», яке започаткувало західноукраїнський гімнастично-спортивний рух.

Прикриваючись лицемірними гаслами національної боротьби, буржуазні лідери гімнастичних товариств затягували в свої тенета недосвідчену робітничо-селянську молодь.

За діяльністю розмаїтих «січей» уважно стежила і уніатська церква. За порадою митрополита А. Шептицького з гімнастичних товариств «Сокіл», «Січ» були сформовані військові частини «Український легіон» («Українські Січові Стрільці»), яких буржуазні націоналісти послали на захист Австро-Угорської імперії. Зрозуміло, що націоналістичне керівництво приділяло фізичному вихованню молоді дуже мало уваги, а натомість віддавало перевагу військовій підготовці та ідеологічній обробці юнаків.

У своїй підступній діяльності воно керувалось рядом інструкцій, «науковими працями» західноукраїнських буржуазних істориків з фізичної культури і спорту. Зокрема, Е. Жарський, один із «теоретиків» українського буржуазного націоналізму, в своїх «дослідженнях» з захопленням рекламиував мілітаристський характер фізичної культури і спорту муссолінівської Італії і гітлерівської Німеччини, проповідував фашистські людиноненависницькі гасла, що «слабий повинен уступити сильному, для чого фізичне виховання повинно досягнути високого рівня». Перевершив Жарського своєю «теорією» «елітаризму», звірячою ненавистю, « духом агресії » до інших народів ще один націоналістичний «вчений» — В. Темляк. У книжці «Завдання нового покоління» він рекомендує використовувати фізичну культуру, окрім виді спорту, спортивні змагання, муштуру для виховання в юнака сліпого автоматичного підкорення.

«Дослідження» буржуазних істориків цілком відповідали тим завданням, які ставило перед спортивним рухом його націоналістичне керівництво. В процесі щоденних двогодинних занять масовими гімнастичними вправами «луговики» і «луговички» (члени товариства «Луг». — Б. Т.) по декілька раз повторювали слова молитви та гімну «луговиків» з явно антирадянським спрямуванням. Все робилось для того, щоб виховувати в членів спортивних товариств ненависть до Радянської України, готовувати їх до майбутньої війни з Радянським Союзом.

До молоді, яка не бажала добровільно вступати в «Лути», націоналістична верхівка застосовувала випробувані в гітлерівській Німеччині фашистські методи.

Активно «опікувався» націоналістичними спортивними організаціями «князь» греко-католицької церкви митрополит А. Шептицький. За його задумом, ці товариства мали стати ядром для створення штурмових загонів, мета яких — «хрестовий похід» на Радянський Союз. Митрополит надавав їм матеріальну допомогу, був присутній на їх зльотах та виступах.

Для здійснення поставленої мети А. Шептицький використовував своїх вірних слуг — вихованців духовної семінарії. Духовний наставник «соколів» отець Гриньох, виступаючи перед членами товариства, поставив їм за взірець діяльність італійської фашистської молоді, вказавши на її клич: «Вірити, слухати, перемагати». Це гасло, за його словами, повинно було стати напрямком діяльності західноукраїнського сокільства. Аналогічну «діяльність» серед членів товариств проводив і отець В. Лаба; активіст спортивного руху на Львівщині, професор богословської академії. Налякані поширенням комуністичних ідей, революційною боротьбою трудящих, служителі греко-католицької церкви не скupилися на лицемірні фрази, закликаючи робітничо-селянську молодь вступати до лав «самостійного» українського спортивного руху. «Організування самостійної робітничої спортивної організації — це найпекучіша справа. Тим більше вона потрібна,— читаємо у відозві клерикалів,— щоби протиставити комуністичним спортивним клубам. Комуністи, організовуючи спортивні товариства, втягують також робітників-українців. В цей час впоюють їм ворожі (українській націоналістичній справі) ідеї». «Всі ми, бідні і багаті,— з'єднаємося в гарячій любові...» — волали ректор Львівської духовної академії І. Сліпий та член ЦК УНДО К. Левицький.

Ганебна, зрадницька роль націоналістичних верховодів західноукраїнського спортивного руху особливо проявилася в роки гітлерівської окупації та в перші післявоєнні роки, зокрема, в справі організації батальйону «особливого призначення» «Нахтігаль», банд УПА та дивізії СС «Галичина».

Колишній керівний діяч з «Українського спортивного союзу», «лицар» ножа і мотузки Р. Шухевич став одним із керівників батальйону «Нахтігаль», якийчинив масові вбивства стариків, жінок і дітей. До складу цієї «спеціаль-групе «Нахтігаль» вищезгаданий «діяч» залучив і значну частину членів спортивних товариств.

«Військову управу» стрілецької дивізії СС «Галичина», сформованої гітлерівцями з оунівських горлорізів у 1943 році, також очолювали колишні керівники «українського соцільства» — М. Хронов'ят та О. Навроцький. А «завідувач душпастирським відділом військової управи» дивізії митрат В. Лаба благословляв цих душоловів на братобивчу війну.

Чимало націоналістичних поспіак за вказівкою фашистського головного командування було залишено на західно-українських землях для боротьби з партизанським рухом. А скільки кривавих злочинів проти Радянської держави та народу вчинили українські буржуазні націоналісти у роки соціалістичних перетворень! Та караюча рука радянського народу винесла усім фашистським поплічникам остаточний вирок.

Частина оунівських недобитків, утікши від справедливого суду радянського народу, звили злочинні кубла в Західній Німеччині, США, Канаді. Одні з них продовжують і далі одурманювати голови української молоді на еміграції, створюючи фашистські спортивні організації, проповідуючи в них старі ідеї «боротьби за Україну», інші подалися в «науковці», видаючи себе за «ідейних борців», «виразників інтересів» українського народу. Вони силкуються опорочити Радянський Союз, Радянську Україну, зводять наклепи на ленінську національну політику, фальсифікують розвиток культури, в тому числі і фізичної культури та спорту на оновленій західноукраїнській землі.

Та шлях їх, забруднений кров'ю невинних людей, завжди був і є чужим українському народові.

ХРЕСТОНОСЦИ ОБЛУДИ

ВОРОГИ ВОЗЗ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Три з половиною десятиліття минуло з того часу, коли в житті українського народу сталася подія, яка навічно увійшла золотою сторінкою в його історію. Разом з складовою частиною Союзу РСР — Українською Радянською Соціалістичною Республікою возз'єдналась Західна Україна. Як сповнення мрій багатьох поколінь, як торжество історичної справедливості сприйняли трудящі України цю подію. Адже за здійснення її боролися країні сини і дочки народу, звершенню її присвячували всю діяльність свого життя, в ім'я возз'єднання йшли не нерівний бій з ворогом, вмирали у застінках тюрем, в концтаборах, на тортурах і шибеницях.

З почуттям патріотичної гордості поділяють трудящі радість возз'єднання.

Боротьба за возз'єднання українського народу була дуже важкою. Іноземні поневолювачі впродовж століть проводили на західноукраїнських землях політику жорстокого соціального і національного гноблення, намагаючись витравити з свідомості місцевого українського населення пам'ять про спільність історичної долі з усім українським та російським народами.

Найлютішим ворогом возз'єднання українського народу була уніатська церква. Ще й сьогодні в заокеанських уніатських парафіях, в релігійних часописах «воздається хвала» уніатській церкві і її служителям, які на протязі 350 років принесли стільки горя українському народові.

Та надамо слово фактам. Народжена з союзу Ватікану і польських феодалів у XVI столітті, з допомогою зрадників українського народу Іпатія Потія і Кирила Терлецького уніатська церква з перших днів свого існування була не тільки знаряддям утворення католицизму на Сході та соціального гноблення трудящих, але й знаряддям загарбання східнослов'янських земель, засобом національного поневолення українського народу.

Під час національно-визвольної війни українського народу в 1648—1654 роках трудящі маси вимагали, «аби унія

всюди знесена була». Лише в результаті насильства і терору польсько-католицькі агресори запровадили унію в Пере-мишльській (1691 р.) і Львівській (1708 р.) епархіях. Віруючі Львова замкнули двері святоюрського собору перед уніатським митрополитом Шумлянським. Він увійшов до нього лише після того, як жовніри гетьмана Яблоновського вибурвали двері.

Виступами проти унії був сповнений гайдамацький рух на Київщині і Брацлавщині, рух опришків в Галичині, Коліївське повстання.

В XIX, на початку ХХ століття уніатська церква перетворюється в капіталістичного власника, а уніатське духовенство стає складовою частиною західноукраїнської буржуазії.

В період розгортання революційної боротьби на західноукраїнських землях керівники уніатської церкви, зокрема священик Августин Волошин, напередодні першої світової війни закликали «любити як свою матір» Австро-Угорську імперію, «любити короля і цісаря нашого». Своїми лакейськими статейками А. Волошин сприяв угорським шовіністам в культівуванні вірнопідданського «рутенізму», ненависті до українського і російського народів.

Не меншим лакеем перед австро-угорською буржуазією і Ватіканом був і львівський митрополит А. Шептицький. В ідеях соціалізму він вбачав смертельного ворога церкви. «Боїмся науки соціалістів,— говорив він,— тих, що... не признають приватної власності, а релігію вважають приватною справоюожної людини зокрема». А. Шептицький активно підтримував загарбницькі плани австро-німецьких імперіалістів щодо України. Своє кредо наймита іноземного імперіалізму він виклав 15 серпня 1914 року у листі імператору Францу Йосифу.

З початку першої світової війни Шептицький звернувся до віруючих з закликом вірно служити Габсбурзькій імперії і урочисто благословив на братовбивство збройні загони з галицької молоді — «Українських січових стрільців».

В той час, коли український народ в запеклих класових битвах ламав шалений опір контрреволюції усяких мастей, А. Шептицький у «цілком таємному» пастирському листі, написаному у грудні 1917 року до священиків, пророкує експансію австро-угорських військ на Україні, і в зв'язку з цим планує «назад повернути для діла святої унії» всі українські землі. Свої розрахунки граф пов'язував з недоцільністю відокремлювати Галичину і Буковину від Австро-Угорської імперії та приєднувати їх до України.

В листі до представника буржуазно-націоналістичного уряду УНР в Парижі графа М. Тишкевича від 25 січня 1918 року А. Шептицький писав: «Палити мости за собою, жадаючи одвертого відділення від Австрії, було б, по-моєму, неосторожне, а в даному случаю небезпечне, а передусім безхосенне».

Революційні настрої народних мас Габсбурзької імперії, які у жовтні 1918 року привели до її розпаду, занепокоїли уніатських душпастирів по один і другий бік Карпат. Вони відверто виступили проти революційного руху. 5 листопада цього ж року каноніки П. Гебей і А. Волошин взяли участь у створенні в Ужгороді буржуазної «Народної ради рутенів Угорщини». Через тиждень після цього єпископ Мукачівської уніатської єпархії звернувся до священиків з таємним циркуляром «організувати боротьбу проти устремлінь трудящих до возз'єднання з Україною». «Мені стало відомо про те,— писав єпископ,— що наші віруючі деяких сіл виявляють бажання приєднатися до Української держави... Підкреслюйте своїм вірникам, ...що незалежна і вільна Угорщина більше поважатиме й любитиме тутешній братній народ і що ця повага буде забезпечена, тобто призначенням із числа місцевих людей наджупанів, урядовців адміністративних та інших установ, створенням і розширенням культурних, моральних, економічних та політичних прав місцевого населення».

Ідучи проти віковічного прагнення українського народу до його возз'єднання, уніатські владики всіляко сприяли поневоленню українських земель іноземними загарбниками. У квітні 1920 року А. Шептицький благословив польсько-венерівський договір. У разом з С. Петлюрою митрополит цинічно говорив: «Ваш договір з Пілсудським є не тільки величчям часу. Ця угода є правомірним актом, обумовленим історичними причинами. Ми потурбуємося, щоб галицькі українці правильно зрозуміли цей акт. Адже Галичина завжди належала Польщі».

Уніатські єпархиї швидко знаходили спільну мову з неволовчачими українського народу на антирадянському і антикомуністичному ґрунті. Ще б! Адже під час військової інтервенції білополяків весною 1920 року проти Радянської Республіки четвертою армією польської шляхти командував брат митрополита уніатської церкви—Станіслав Шептицький.

У 1921 році польська конституція оголосила католицьку релігію державною, а в лютому 1925 року папа Пій XI уклав з президентом буржуазно-поміщицької Польщі

С. Войцеховським конкордат про правове становище католицької церкви в Польщі, згідно з яким католицька церква стала складовою частиною державного буржуазно-поміщицького апарату. Польський уряд брав на своє утримання католицьке духовенство, яке у свою чергу присягало на вірність Речі Посполитій. Духовенство зобов'язувалося вживати заходів для того, щоб віруючі довірених їм парафій були лояльні до панської Польщі. Не шкодував коштів на підкуп уніатського духовенства і уряд буржуазної Чехословаччини. У 1922 році уніатська церква на Закарпатті одержала понад сім мільйонів крон дотації. Чехословацький парламент 25 червня 1926 року прийняв закон, згідно з яким держава взяла все духівництво на своє утримання. Зрозуміло, що уніатське духовенство не залишалося в боргу. Єпископ уніатської Мукачівської єпархії 30 жовтня 1925 року видав розпорядження, яким зобов'язував священиків активно підтримувати урядові партії на виборах до Чехословацького парламенту.

Для посилення боротьби з революційним рухом керівники уніатської церкви заличували і громадськість. «Українська християнська організація», заснована в 1925 році уніатською церквою, мала на меті об'єднати християн-католиків української національності для боротьби з революційними виступами трудящих. Діяльність УХО схвалив Ватікан, а уряд Пілсудського дозволив цій організації відкрити своє видавництво і навіть видавати газету.

Організовані по селах філії УХО були одночасно і опорою партії західноукраїнської буржуазії — Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО), виховуючи населення в дусі покори існуючому режиму: «а ще от бога». «Волю божу,— повчав А. Шептицький,— повинен християнин бачити в справедливих законах владі і піддаватися їм повинен, зі страху, щоб, спротивившись владі, не спробувався волі божій, бо хто противиться владі,— божому повелінню противиться».

Під час підготовки до виборів депутатів польського сейму в 1928 році уніатські священики залякували віруючих божими карами на землі і пекельним вогнем в потойбічному світі, якщо вони не голосуватимуть за кандидатів УНДО. Піп із села Водники Бібрського повіту на Львівщині не сповідав тих, хто не голосував за УНДО. В Городоцькому повіті уніати агітували віруючих віддавати свої голоси націоналістам, погрожуючи всіма смертними і земними гріхами.

З метою підготовки антирадянського походу, Ватікан створив навчальні геологічні заклади, в яких готувались місіонерські кадри. Неабияку роль у підготовці таких кадрів повинна була відіграти уніатська церква. У 1928 році Українська богословська академія почала готувати католицькі кадри для підривної діяльності проти СРСР. Наступного року конгрегація східних церков відкрила у Римі Східний інститут «Руссикум». В Маніфесті папи римського відзначалося, що інститут готуватиме вірних синів церкви для боротьби проти Радянського Союзу. Згодом в Римі був відкритий ще один навчальний заклад для виховання уніатських кадрів — Українська семінарія імені Йосафата Кунцевича.

На початку 1930 року конгрегація східних церков доповідала папі Пію XI про те, що випускники розмаїтих «академій» всебічно підготовлені до боротьби з «большевиками», а через кілька днів папа звернувся до віруючих з закликом взяти участь у «хрестовому поході» проти СРСР. «Вірний католик» Пілсудський, підтримуючи уніатів, розпочав черговий терор під глумливою назвою «пацифікації».

Під час проведення «пацифікації» уніатські священики виправдовували терор буржуазно-поміщицького уряду Польщі. Вони заявляли, що бог покарав українців «пацифікацією» за непослух властям, «обольшевиченнем», намаганням возв'єднатись з Радянською Україною. А. Шептицький навіть відвідав Варшаву з тим, щоб подякувати міністрам за репресії проти комуністів, і запевнити буржуазний уряд, що уніатське духовенство і надалі буде підтримувати політику пацифікації.

Уніатська церква виступала як підступний і лицемірний ворог українського народу, його революційно-демократичних традицій, як жорстокий і цинічний латинізатор і полонізатор. Велику активність, зокрема, проявляв у цьому Станіславський єпископ. В розпорядженні від 11 листопада 1938 року єпископ Г. Хомишин заборонив служителям уніатської церкви під час богослужіння згадувати «український народ».

Г. Хомишин все своє життя виступав проти поширення творів революціонера-демократа Т. Г. Шевченка. У 1914 році Г. Хомишин заборонив відзначати 100-річчя з дня народження Кобзаря в школах єпископства. За настановами Хомишина монахині ордену сестер василіанок зірвали портрет ювіляра в приміщенні Станіславської дівочої семінарії і не допустили до проведення тут урочистого вечора, мотивуючи тим, що Шевченко — «богохульник». У зв'язку з 60-

річчям від дня смерті Т. Г. Шевченка Хомишин з ненавистю писав, що «...право церковне забороняє правити богослужіння за шизматика».

З приводу заборони клерикалами Шевченківського ювілею журнал «Житте» дав належну відповідь. «Не в Римі, і не в Юрі¹, і не в умі Хомишина і хомишинят має рішатися, що і як має святкувати наша школа. Національні святощі повинні належати до нації, а не до клеру, школа — до суспільності, а не до духовенства, коли не мають повторюватися такі огидні факти, як цей, що убогі духом василіанки поздирали наліпки Шевченка з вікон. На станіславські події повинна відповісти молодь ширенням вільнодумних ідей, попереду цього ж пропагуванням бойкоту всіх «наших» василіанських шкіл... Бажаємо нового життя, нехочемо терпіти насильства темноти над людським духом...»

Наприкінці 1926 року перемишльський єпископ Коциловський заборонив підлеглому духовництву брати участь у вшануванні пам'яті Івана Франка.

Всупереч волі і побажанню уніатських владик у 1939 році відбулося возз'єднання Західної України з Радянською Україною. Цю велику історичну подію в житті українського народу уніатське духовенство зустріло вороже. Воно чинило шалений опір соціалістичним перетворенням в західних обlastях України, закликало віруючих саботувати заходи Радянської влади, за завданням гітлерівської розвідки готувало націоналістичне підпілля для бандитизму і диверсій. Уніатські єпархи одноточно намагалися використати возз'єднання для поширення католицизму на території всієї України, Радянського Союзу.

Плекаючи «надію для довго бажаної унії церков», А. Шептицький 9 жовтня 1939 року розподілив територію СРСР на «екзархати апостольської столиці» і на підставі надзвичайних повноважень, наданих йому в 1908 році папою Пієм Х, а згодом підтвердженых Бенедиктом XV і Пієм XI, визначив екзархів: М. Чарнецького на Волинь, Полісся, Холмщину і Підляшшя, К. Шептицького на Росію, Фінляндію і Сибір, Й. Сліпого на Україну, А. Неманцевича на Білорусію і Прибалтійські республіки. Перший Львівський собор уніатських екзархів, який відбувся 18—19 вересня 1940 року, ухвалив сто рішень, спрямованих на здійснення уніатської акції на території СРСР, і переслав їх до Ватікану на затвердження. У листі секретарю Східної конгрегації

¹ Тобто у святоюрському соборі у Львові — резиденції митрополита А. Шептицького.

Ватікану Є. Тіссерану уніатські екзархи писали, що «створення екзархатів є найкращим засобом для того, щоб підготувати і розпочати уніатську акцію в Радянській Росії».

Як тільки гітлерівська Німеччина напала на Радянський Союз, Ватікан відверто заявив, що він «був і є на боці тих держав і народів, які виступали до вирішальної боротьби з ворожим церкві комунізмом і безбожницьким рухом». В унісон цій заяви А. Шептицький 5 липня 1941 року у зверненні до духовенства і віруючих писав: «Побідоносну німецьку армію, що зайняла вже майже цілий край, вітаємо з радістю і вдячністю за освобождення...» Звернення закінчується настановами на те, що кожен душпастир відправить «благодарственную богослужбу, а по пісні «Тебе бога хвалим...» внесе многолітствія побідоносній армії німецькій...»

Загарбавши українські землі, німецькі фашисти і їх сателіти розчленували їх на колоніальні придатки. Західноукраїнські області — Львівську, Станіславську, Дрогобицьку і Тернопільську окупанти приєднали до складу так званого Генерального губернаторства, куди входили і польські землі. Одеську область, південні райони Вінницької і західні райони Миколаївської областей фашисти передали Румунії, решта українських земель була включена до так званого рейхскомісаріату «Україна». Яке блюзірство! У той час, коли фашистські загарбники розпинали Україну, уніатські владики закликали населення коритись катам, постачати їх продовольством, посылати молодь на каторжні роботи до рейху.

«Пам'ятайте,—повчав А. Шептицький, звертаючись до населення,— що кожний непорядок у нашому краю є користю комуністів і може бути викликаний радами чи намовами їх агентів. А все, що зв'язане з користю комуністів, може спричинитися до їх перемоги».

Ретельно і пунктуально виконував А. Шептицький вказівки окупаційних властей. Коли керівники німецької господарської інспекції у Львові запропонували митрополитові підписати в липні 1941 року звернення до українських селян з закликом підтримати фашистську владу, це було здійснено негайно.

Священики уніатської церкви не тільки закликали населення підтримувати гітлерівський режим, але й вербували для фашистів гарматне м'ясо. Церемонії формування есесівської дивізії у 1943 році супроводжувалися антирадянськими проповідями у церквах, богослужіннями на честь гітлерівських вояків, а також організаційними заходами — участю

священиків у вербувальних комісіях, посиленням своїх синів добровольцями до дивізії, відрядженням до неї капеланів.

На богослуженні в церкві Юрія у Львові, присвяченому створенню дивізії СС «Галичина», священик Василь Лаба виголосив 9 травня 1943 року проповідь такого змісту: «Чому маємо радіти в цей, такий важкий воєнний час? Бо за згодою фюрера Великонімеччини ми дістаємо змогу створити стрілецьку дивізію... Ми дістаємо змогу взяти в тій важкій боротьбі безпосередню участь зі зброєю в руці... До цього кличе нас бог так, як колись кликав хрестоносців боротися за визволення святої землі, тих хрестоносців, які йшли на ту боротьбу з гаслом «Бог так хоче!» I сьогодні бог так хоче. А коли бог так хоче, то це божа справа, і за тією божою справою ми підемо».

Активними вербувальними до есесівської дивізії були священики І. Гриньох, М. Демчишин, Є. Кордуба, Г. Мацьків та інші.

Вороже зустріли уніатські ієрархи визволення західноукраїнських земель від фашистських загарбників. Намісник А. Шептицького Й. Сліпий відмовився підписати акт про звірства німецько-фашистських загарбників, пояснюючи тим, що він про це нічого не знає.

Антикомуністичну діяльність після возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною продовжували керівники Мукачівської епархії. Зокрема, український куркуль з Великого Бичкова Ф. Ромжа, одержавши в 1944 році в Будапешті сан єпископа Мукачівської епархії, постійно посылав кардиналові Міндсенті в Будапешт інформацію про настрої населення, давав підлеглим священикам вказівки виступати проти возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною, вести боротьбу проти Радянської влади. Врешті-решт, уніати остаточно скомпрометували себе своєю злочинною діяльністю проти українського народу. Усвідомлюючи це, самі уніатські священики, члени ініціативної групи за ліквідацію унії, у зверненні до греко-католицького духовенства в 1946 році писали: «Унія — це історичний спомин і символ... чужоземного поневолення. Багато крові змушений був наш народ пролити, щоб скинути з себе чуже ярмо».

У 1946 році Львівський церковний собор виніс рішення про ліквідацію Брестської церковної унії та повний розрив з Ватиканом.

ПОЄДНАНІ НЕНАВИСТЮ ДО СВІТЛА

Ідеологічна боротьба двох систем в наші дні охопила весь світ. Звичайно, в умовах позитивних зрушень в міжнародній політичній атмосфері, що відбуваються завдяки втіленню у життя прийнятої XXIV з'їздом КПРС Програми Миру, зброєносцям «холодної війни» не так легко пропагувати стратегію «печерного» антикомунізму. Але сили імперіалістичної реакції не склали зброї.

Для боротьби з комунізмом заличені урядові органи, пропагандистські служби, чимало політичних та ідеологічних установ, сотні спеціальних дослідницьких центрів, реакційні буржуазно-націоналістичні та клерикальні організації.

Провідну роль у цій розкладницькій діяльності антикомуністи відводять буржуазному націоналізму. «Імперіалісти добре розуміють всю силу міжнародної пролетарської солідарності,— говорив тов. Л. І. Брежнєв у виступі на Міжнародній нараді комуністичних і робітничих партій в Москві 7 червня 1969 року.— Саме тому в своїй боротьбі проти сил соціалізму, проти революційного руху вони роблять ставку на націоналізм. Вони розраховують таким шляхом роз'єднати, роздробити комуністичний рух, протиставити революційні загони одні одним.

Буржуазна пропаганда всіляко намагається звести на клепи на принцип пролетарського інтернаціоналізму, штучно протиставити його принципам незалежності, суверенітету і рівноправності національних загонів робітничого і комуністичного руху»¹.

На думку імперіалістів, саме буржуазний націоналізм є тією силою, яка спроможна привести до роз'єднання країн соціалістичної співдружності, світового та робітничого руху. Відверто висловив ці надії в книзі «Погляд з сьомого по-

¹ Брежнєв Л. І. Ленінським курсом. Т. 2. К., Політвидав України, 1971, с. 378.

верху» американський буржуазний соціолог У. Ростоу. «Националізм,— писав Ростоу,— ось засіб для зруйнування єдності та організаційної дисципліни в комуністичному русі... Від нас вимагається закріплення імпульсів націоналізму всередині комуністичного блоку. Ми маємо намір всю вагу і проникливість вжити для заличення нації з комуністичним режимом в лоно вільного світу». Ще категоричніше сформулював свою думку в газеті «Нью-Йорк таймс» запеклий антикомуніст С. Сульцбергер. Він писав: «В таких ворожих районах, як Радянський Союз і його блок — Організація Варшавського Договору, ми захоплено підтримуємо націоналізм». Сульцбергер не збирається приховувати мотивів такої «підтримки». Її мета,— пише він,— полягає в тому, щоб «оживити ворожість між росіянами та їх союзниками».

Виходячи з цих теоретичних постулатів, центри ідеологічної диверсії підтримують різні антикомуністичні групи та організації з числа викинутих за межі соціалістичних країн контрреволюціонерів і зрадників, у тому числі й українських буржуазних націоналістів. Історія їх відома. Прийшовши на Україну у фашистському обозі, націоналісти-оунівці за наказом окупантів сіяли смерть і чинили розправу, а після розгрому гітлерівської Німеччини втекли від народного гніву та знайшли собі нових господарів у розвідувальних та ідеологічних центрах капіталістичних держав.

Ставши оплачуваним агентурним загоном імперіалістичної реакції, буржуазні націоналісти закликають до нових «походів на Схід», до розв'язування імперіалістичної агресії проти Радянського Союзу та інших соціалістичних країн. На позиціях «доцільності» розв'язування нової світової війни з метою «визволення» України від «безбожного більшовизму» стойть і реакційна ієрархія Української католицької (уніатської) та Української православної (автокефальної) церков за кордоном, які вже багато років «духовно наставляють» і активно підтримують українських буржуазних націоналістів.

Наші ідейні вороги — ідеологи буржуазії намагаються використати релігію як легальний засіб проникнення, як своєрідний камуфляж для експорту в нашу країну антисоціалістичних ідей. Досить цинічно висловився з цього приводу один з працівників американської розвідки Аллан Дрейфус: «Нас особливо цікавить церква, тому що через неї ми можемо діяти найефективніше. Це найбільш легкий, надійний і корисний засіб проникнення в країну та пошуку бази для нашої роботи».

Реакціонери з УКЦ—УПЦ користуються підтримкою не лише з боку центрів антикомунізму та імперіалістичних розвідок. Досить чітку позицію щодо церкви у «екзилі» займають ватажки буржуазно-націоналістичних угруповань, які здавна перебувають на службі імперіалістичної реакції та іноземних розвідувальних служб. Вони повністю підтримують реакційне, антикомуністичне спрямування уніатської та автокефальної церков, антирадянські проповіді Сліпого, Скрипника та інших душпастирів.

Керівники зарубіжних ОУН, частина яких — вихідці з священицьких родин, — всіляко заохочують курс реакційної церковної верхівки на розпалювання національної ворожнечі, прищеплення віруючим ненависті до інших національностей, особливо до російського народу.

Націоналістичні «теоретики» шукають (і знаходять!) «спільні риси» буржуазного націоналізму і релігійного мракобісся, націоналістичної і клерикальної ідеології. Дошукуючись цих «спільних рис», один з сучасних «ідеологів» ОУН-мельниківців Ю. Пундик просторікував: «Християнська церква вимагає... від її учасників не тільки віри, але й готовності активно діяти й боротися за здійснення її ідеалів».

Буржуазно-націоналістичні «теоретики» слідом за людиноненависницькими писаннями донцових, маланюків і сіборських прагнуть продовжити культ середньовічного «хрестового ордену», «хрестових походів» та войовничих «хрестових лицарів» — націоналістів, які за задумом оунівських отаманів повинні знову «розв'язати» на Україні «стихію хреста і ножа».

Людиноненависницькі концепції «ордену хрестоносних лицарів» здавна поділяє старий бандерівський ватажок, агент фашистського абверу, італійської ОВРА та ще кількох сучасних капіталістичних розвідок — Ярослав Стецько. У статті «За програмованість Руху» Стецько ще в 1939 році підкреслював, що ОУН має всі «елементарні риси ордену». Визнаючи релігійно-містичний характер своєї організації, Стецько безапеляційно писав: «ОУН належить до типу світоглядovих організацій, в основі яких лежить передусім віра».

Відпрацьовуючи подачки найчорніших сил реакції, Стецько й сьогодні проповідує злобний антикомунізм і відвертій расизм, провокує воєнні авантюри. У своїх виступах він безпardonно робить ставку на термоядерну війну, закликає реакційні кола імперіалістичних держав до її найскорішого розв'язання.

Майже на кожному збіговиську націоналістичних недобитків Стецько не забуває нагадати, що він завжди був і залишається «послушним парафіянином» уніатської церкви, вірним прихильником кардинала Сліпого. Виступаючи на банкеті оуно-уніатів у Хілтон-готелі в Римі, Стецько (в котрий уже раз!) запевнив уніатську єпархію, що бандерівці дуже цінують свій нерозривний зв'язок, політичну та ідеологічну єдність з зарубіжними уламками унії. «Я хочу зложити поклін перед вами,— говорив Стецько, звертаючись до Сліпого,— і запевнити вас, блаженніший, щодо нашої повної підтримки ваших великих починів і задумів!»

Та Стецько, а разом з ним й інші ватажки буржуазно-націоналістичної еміграції, всі оці деградуючі «отамани» без армії, політичні трупи, що животіють лише завдяки подачкам імперіалістичної реакції, не тільки аплодують уніатським ультра. Вони вимагають, щоб «отці»-душпастири ще активніше включилися в антирадянську діяльність, практично поставили весь церковний апарат на службу антикомунізму та українському буржуазному націоналізму. Причому тон практичних рекомендацій, чи пак вказівок, націоналістичних бонз, навчених свого часу у німецьких казармах, «віддає» мовою фашистських фельдфебелів. «Боротьба за Україну (зрозуміло, буржуазно-поміщицьку.— К. Д.) і віру Христову на Рідних землях,— писали в жовтні 1973 року у претензійному «зверненні» Я. Стецько і М. Лівицький¹,— нерозривно поєднана. Українські церкви зобов'язані (так і написано.— К. Д.) спільно стати... в ім'я Христа до спільноти боротьби з безбожницькою Москвою».

Проте Стецько повчає не лише «свою, власну» церковну єпархію і кардинала Сліпого, але... й папу римського. Стецько та його господарі з табору мілітаризму та імперіалістичної реакції обурені, що Ватікан, залишаючись, звичайно, у загальному руслі сучасної антикомуністичної ідеології, після смерті папи Пія XII здійснює більш гнучку політику. Оунівці виводять з рівноваги, зокрема, відомі

¹ М. Лівицький — син петлюрівського «прем'єра» Андрія Лівицького. В буржуазно-націоналістичному емігрантському середовищі виступає в ролі опереткового «президента УНР в екзилі». Його біографія типова для багатьох закордонних націоналістичних ватажків. З 1939 року М. Лівицький як офіційний працівник гітлерівської військової розвідки займався підготовкою агентури з оунівців для заслання в Радянський Союз. В 1941 році переходить на роботу в міністерство пропаганди Геббелльса, де готує ганебні профашистські радіопередачі українською мовою. Після закінчення війни став агентом американської розвідки.

заклики апостольської столиці до мирного співіснування, пошуки шляхів «для діалогу між клерикалами та атеїстами».

І Стецько знову лякає (на цей раз Ватікан і папу) жупелом комунізму, провокує, «попереджає про небезпеку». Без жодних сентиментів, у дусі колишнього фашистського шуцмана Стецько в одному з журналчиків писав: «Адже навіть... коли б цілій вільний світ пішов на «мирне співіснування з комунізмом», — Ватікан не сміє (отак, ваші ексцепленції — не смієте й годі, бо ж Стецько так велить!) йти на таке «мирне змагання» чи «перемир'я з комунізмом...»

Проти «східної політики Ватікану», за посилення ідеологічного наступу на «безбожний комунізм» гарячково виступає й верхівка УКЦ. Уніатські єпископи — учасники другого Ватіканського собору — одностайно приєдналися до війовничої «поправки» ультраконсервативної меншості собору, яка вимагала «засудження комунізму».

З «критикою» політичного курсу Ватікану на мирне співіснування з соціалістичними країнами не раз виступав і Йосиф Сліпий. Більшість таких виступів, особливо у вужчому колі «отців»-уніатів та бандерівської «еліти» має відверто погромний характер. Поборник якнайскорішого наступу на «большевію» кардинал Й. Сліпий називає папу Павла VI і його оточення «млявими лібералами» і «нікчемними пацифістами», які чомусь не бажають вести «наступальну візвольну політику», щоб добитися реставрації на Україні капіталістичних порядків, «навернення Сходу» до католицизму та «настановлення» звичайно його — Сліпого — «Київсько-галицьким патріархом».

Нападаючи на Ватікан за «примиренське наставлення» до країн соціалізму, стецьки та сліпі, звичайно, не можуть не розуміти, що апостольська столиця й гадки не має про якісь принципові зміни клерикальної ідеології або відмову від свого традиційного ставлення до ідей наукового комунізму. Йдеться про інше. Певні зрушення в тактиці Ватікану пояснюються насамперед зміною співвідношення сил на міжнародній арені, зміненням табору миру й соціалізму, переможним поширенням марксистсько-ленінської ідеології. «Новий курс» папи Іоанна XXIII і його наступника — папи Павла VI означає таким чином лише визнання реальної обстановки, що склалася у світі. Навіть реакційний орган єзуїтів журнал «Чи вільта католіка» змушений був нещодавно визнати: «Комунізм не можна знищити з допомогою політичної дубинки...»

У незавидному становищі опинились останнім часом за-

кордонні буржуазно-націоналістичні та реакційні церковні угруповання. В зв'язку із позитивними зрушеннями на міжнародній арені, зміцненням могутності та авторитету Країни Рад, переможним поширенням комуністичної ідеології, уніато-націоналістичні безбатченки остаточно втрачають ґрунт під ногами. Трудящі-емігранти відвертаються від збанкрутілих політиканів у мантіях і сутанах. Молодь, здебільшого, вже не реагує на маніацькі заклики про підготовку «хрестових походів на Схід», які лунають з амвонів «церков у екзилі».

Прогресивні кола еміграції все настійніше вимагають від церковної ієрархії та ватажків буржуазно-націоналістичних організацій врахувати зміни у сучасному світі, припинити, нарешті, ворожу українському народові пропаганду «холодної війни». Таке ставлення віруючих викликає паніку серед войовничих святенників.

Десятки єпископів, сотні священиків і ченців, інша церковна челядь, що роками звикли живитися за рахунок віруючого трударя — емігранта, втрачають чималі прибутки. Зменшується кількість так званих «жертводавців» на «визвольну церковну політику», зменшуються щонедільні побори у церквах, все менше надходить коштів у парафіальні каси за виконання різних релігійних відправ.

Намагаючись будь-що стримати процес відходу віруючих, клерикальні політикані намагаються видавати себе за «виразників національної самосвідомості» та «національних традицій», ототожнювати свої, діаметрально протилежні соціальним і національним прагненням трудящих-емігрантів цілі з «інтересами загалу української еміграції», приховувати за голосними закликами про «національну єдність» та «спільну долю емігрантської громади» класову антинародну суть своєї політики.

Як же втримати «свої позиції» серед віруючих-українців? Яким чином не допустити дальншого відходу від релігії молодих емігрантів? Де шукати виходу із незавидного становища, у якому опинились уніато-націоналістичні верховоди?

Реакціонери у сутанах шукають відповіді в буржуазному націоналізмі, в поєднанні антикомуністичних поглядів святенників і націоналістів, у дальшому зміцненні уніато-націоналістичного гібриду під назвою «християнський націоналізм». З допомогою «християнського націоналізму» клерикали з-під хреста й тризуба хотіли б і надалі утримувати свою паству у покорі, відвернути віруючих від участі в прогресивних організаціях, від громадського життя взагалі.

Недарма війовничі проповідники націоналістично-релігійного дурману дорікають своїм парафіянам, що вони не беруть участі у буржуазно-націоналістичних угрупованнях, відходять від церковних громад, замало «жертвують» на численні націоналістичні й церковні «фонди». Та чи не найбільше лякає священників й націоналістів масовий відхід молоді від релігійних та оунівських організацій.

Нешодавно для «інспекції» молодіжних націоналістичних формувань СУМу з ФРН у Сполучені Штати Америки спеціально виїздили бандерівські емісари, які висловили велике занепокоєння тим, що діти емігрантів не сприймають буржуазно-націоналістичних ідей. «Найбільше вразило нас,— писали вони у своєму звіті,— те, що надмірно великий відсоток юнаків і юначок, які доходять до 18-го року життя, покидають цю молодечу організацію і йдуть своїм шляхом, полонені особистими інтересами».

Таке становище має місце не лише в американських осередках СУМу. Ще 8 травня 1971 року один з уніато-бандерівських ватажків, колишній командир полку есесівської дивізії Є. Побігущий (Євген Рен) на черговому збіговиську націоналістів і клерикалів у Мюнхені із жалем констатував «відхід від української церкви» і нашої «спільноти» (тобто бандерівсько-уніатського лігвища в ФРН.—К. Д.) багатьох юнаків і дівчат.

Відчувши, що молоде покоління зарубіжних українців вже не хоче ходити у клерикально-націоналістичних шорах, уніатські верховоди почали бити на сполох.

Відкинувши свою улюблена казочку про те, що «УКЦ завжди стояла й стоїть поза політикою» (та хіба зараз втримаєшся, коли всяка «церква в екзилі» летить шкере-берть!), уніатські ультра відкрито стають під штандарти буржуазно-націоналістичної контрреволюції, благословляють дітей українців за кордоном наслідувати приклад карателів і вбивць, вірних агентів абверу і гестапо, лютих ворогів українського народу.

Імена Коновалця, Мельника, Бандери, яких уніатські «панотці» хотіли б возвеличити в очах молоді, давно вже стали синонімами слів: кат, злочинець.

Український народ ніколи не забуде кривавих злочинів цих головорізів. Він свято шанує пам'ять київських арсенальців, тисяч робітників і селян, по-звірячому закатованих під час громадянської війни бандитами з петлюрівського Осадного корпусу, очолюваного Коновалцем і Мельником.

Радянські люди не забули й ніколи не забудуть кривавих

злочинів, які вчинила очолювана Бандерою зграя націоналістів у західних областях України під час та після закінчення Великої Вітчизняної війни. Ще й досі тисячі відвідів і сиріт з болем у серці згадують жахливий розгул бандерівщини, жорстокі вбивства радянських патріотів, перших колгоспників, учителів, стариків, дітей і жінок.

Чорний союз українських буржуазних націоналістів та уніатів виявляється також у спільній участі в різних «світських» об'єднаннях УХР. До цього типу організацій належать: товариство католицьких студентів «Обнова», «Братство українців — католиків у Канаді», «Український християнський рух» та інші. Для прикладу зупинимося на одній з найбільш поширених за кордоном націоналістично-клерикальних організацій — так званому «Українському християнському русі» (УХР). Він був створений у травні 1955 року в місті Лювен (Бельгія) за ініціативою архієпископа І. Бучка для об'єднання зусиль буржуазно-націоналістичної еміграції та уніатських реакціонерів. Склікана з цього приводу нарада клерикально-націоналістичних лідерів проголосила створення нової «світської організації українців-католиків», яка поруч із завданням «оновлення української спільноти в Христі» у своєму офіційному статуті взяла на себе зобов'язання «дбати про духовну єдність України з вільним світом» і «брати активну участь у визвольних змаганнях разом з усіма українськими державно-творчими силами» (читайте — з буржуазно-націоналістичними закордонними організаціями зрадників українського народу.— К. Д.).

Прикриваючись «незмінністю засад Христового евангелія і науки церкви» (однією з цих засад є засудження війн — загальновідоме «не убий».— К. Д.), зовні благопристойні верховоди УХР вже з першого дня заснування «руху» виступили в ролі відвертої агентури імперіалістичних сил західних держав, у ролі паліїв нової війни, які своїм головним завданням проголосили не релігійні й церковні справи, а активну участь у збройній боротьбі («визвольних змаганнях») проти українського радянського народу. Що ж, крапки над «ї» поставлені досить чітко й категорично.

Але до основних завдань УХР, записаних у «статуті», потрібні були коментарі та окремі пояснення щодо тактики, форм і методів діяльності «руху» на найближчий час. Їх знаходимо у доповіді «президента» УХР бандерівця В. Яніва. Без жодних сентиментів і посилань на «божественне приречення» руху Янів заявив, що УХР бачить своє завдання у вихованні націоналістично-клерикальних кадрів, «ве-

ликих мужів», «здібних на великі чини», «великих постатей», які «високо стояли б понад небезпеки, мов статуй з граніту». Йдеться, звичайно, про підготовку запеклих антикомуністів, бандерівсько-уніатських бандитів і вбивць, про поповнення для імперіалістичних центрів ідеологічної диверсії, розвідувальних служб, войовничих релігійних орденів.

Та Янів не обмежує роль УХР тільки вихованням кадрів завзятих антикомуністів. Згадавши про «величезне поширення» впливу комуністичної ідеології, «силу комуністичних партій у поодиноких країнах вільного світу» та поширення серед народів надій на тривале мирне співіснування («коекзистенцію»), Янів войовничо закликає до «дії», до зміцнення й озброєння «християнського Заходу».

«Наші дні,— проголошує уніато-бандерівський підголосок,— вимагають мантиль з хрестами, хрестоносних походів з голосним кличем: бог так хоче!.. Люди, які поширювали б святий вогонь (читайте — уніатсько-націоналістичні провокаційні гасла про підготовку нової війни.— К. Д.), мусять вийти з рядів нашого руху, ѿ УХР мусить стати першим звеном діючої церкви».

Керівний склад УХР повністю відбиває злісний антикомуністичний характер «руху». Біля колиски УХР стояли такі націоналістичні бонзи, як колишній капелан гітлерівського «Нахтігалю», відомий агент американської розвідки І. Гриньох, колишній «провідник» фашистського УЦК В. Кубійович, колишній капелан дивізії СС «Галичина» М. Левенець, прибічники Бандери — В. Янів, О. Коваль, П. Мірчук та інші.

Махрові есесівці і поліцаї, агенти абверу і гестапо, шпигуни й націоналісти у сутанах очолюють так звані «крайові об'єднання» УХР в Західній Німеччині, Бельгії, Англії та деяких інших капіталістичних країнах. Наприклад, головою УХР у ФРН у листопаді 1972 року вже вдруге обрано військового злочинця, колишнього штурмбанфюрера СС Е. Побігущого, на руках якого кров тисяч радянських людей.

УХР та інші закордонні уніатські та буржуазно-націоналістичні угруповання потребують, звичайно, чималих грошових «дотацій». Окремі з них, як відомо, фінансуються за рахунок центрів ідеологічної диверсії, спеціальних служб імперіалістичних держав, різних «благодійних» фондів тузів монополістичного капіталу тощо. Широку фінансову «допомогу» уніатам завжди подавав і подає Ватікан. Лише за двадцять років (з 1947 по 1967 рік), за визнанням архієпископа І. Бучка, уніати одержали безпосередньо від римської

курії один мільйон доларів. Крім того, через посередництво конгрегації для східних церков Ватікану уніати отримали чималі гроші від різних міжнародних католицьких організацій.

Значна частина одержаних доларів пішла на утримання уніатського священства за кордоном, на матеріальну підтримку «душпастирів» — прислужників нацистських окупантів, які свого часу в обозі різних поліцайлегіонів і дивізії СС «Галичина» втікали на Захід і за свої «заслуги» перед католицькою вірою вимагали від римської курії все нових і нових подачок. Чимало грошей пішло й на утримання різних «світських» організацій уніатської церкви, на антирадянську пропаганду серед віруючих. Немалі кошти з виділених апостольською столицею грошей були використані уніатськими реакціонерами для матеріальної підтримки гітлерівських недобитків — українських буржуазних націоналітів, для навчання оунівських катів.

Підготовка кадрів уніатського кліру у Ватікані триває й у наші дні. Вона ведеться в дусі махрової антирадянщини й українського націоналізму. З ініціативи єпархії УКЦ в Римі функціонують Український католицький університет, духовна семінарія та Папська мала українська духовна семінарія ім. св. Йосафата. Останню, до речі, в 1965 році закінчив підданий Бельгії бандерівець Я. Добош, який був засланий на Україну для проведення ворожої діяльності і викритий органами державної безпеки. Добош стверджив, що, навчаючись в уніатських закладах, він «виховувався в дусі ненависті до комуністів і комуністичної ідеології».

Чимало буржуазно-націоналістичних «вихованців» уніатських учбових закладів беруть активну участь у відверто фашистських закордонних «об'єднаннях» і «союзах» колишніх есесівців, поліцай, оунівських бандитів. Одне з таких «об'єднань» знайшло приутлок у Клівленді (США), прийнявши назву «братства» колишніх солдатів і офіцерів дивізії СС «Галичина». 6—7 жовтня 1973 року «братство» на «честь тридцятиріччя» «своєї» есесівської дивізії влаштувало чергове збіговисько підтоптаних есесманів і горлорізів з ОУН.

Аналогічне збіговисько під воювничим гаслом «Тільки зброя дасть нам волю» 13 жовтня 1973 року відбулось в Манчестері (Англія) з участю вже згадуваного вище штурмбанфюрера СС Є. Побігущого.

Трудящі-емігранти, молодь відвертаються від буржуазно-націоналістичних провокаторів. Розкриваючи причини слабості церковних та націоналістичних осередків, священики

змушені визнати, що закордонні українці обминають уніатів, не хочуть брати участі в іхній провокаційній роботі. «Багато католицьких організацій,— писав у лютому 1972 року уніатський журнал «Голос спасителя»,— ледве животіє, бо їх члени стали лінівими і недбалими у виповнюванні затягнених обов'язків».

Різними антирадянськими провокаціями та окремими галасливими збіговиськами своєї порідлої паства реакціонери у сутанах хотіли б прикрити свій жах перед незворотним процесом ідейного і організаційного розкладу закордонного націоналістично-церковного середовища, страх перед безрадісним для них завтрашнім днем. Запеклих антикомуністів лякають величні досягнення Радянського Союзу, щире захоплення більшості еміграції історичними звершеннями соціалістичної України у квітучій сім'ї радянських республік-сестер. Іх лякає благотворний процес розрядки напруженості, різкий поворот від конфронтації та конфліктів до взаємовигідного співробітництва між країнами з різним соціальним ладом, який завдяки здійсненню розробленої ХХIV з'їздом КПРС Програми Миру став у наш час важливим фактором міжнародного життя.

Говорячи про ставлення трудящих Радянської України до буржуазно-націоналістичних зрадників, перший секретар ЦК Компартії України В. В. Щербицький у доповіді на спільному урочистому засіданні ЦК Компартії України і Верховної Ради Української РСР, присвяченому 50-річчю утворення Союзу Радянських Соціалістичних Республік, говорив: «Український народ, як і всі радянські люди, з презирством відкидає жалюгідні спроби імперіалістів та їх націоналістичних підспівувачів посіяти недовір'я і ворожнечу між народами нашої країни, підірвати монолітну єдність радянського суспільства.

Для трудящих України найвищою гордістю є належність до великого радянського народу. Як найцінніший свій скарб береже і зміцнює український народ дружбу з усіма радянськими народами, завдяки якій стали можливими всі наші історичні звершення».

Саме життя рішуче розбиває нікчемні зусилля буржуазно-націоналістичних запроданців повернути хід історії назад. Людиноненависницькі марення буржуазно-націоналістичних їх уніатських ватахків, які ніколи не мали і не мають нічого спільногого з народними масами, в тому числі з трудящими-емігрантами, свідчать лише про їх остаточну деградацію і політичне банкротство.

«ЛЕГІОНЕРИ» В РЯСАХ

Останнім часом апологети релігії акцентують увагу вірюючих на тому, що церква завжди об'єднувала людей незалежно від національності чи раси.

Проте історія спростовує такі твердження. Релігія не об'єднує людей, а розділяє їх, сприяє розпалюванню національної та расової ворожнечі. З благословення церкви вірючим прищеплювалась ненависть і презирство до інших націй як до людей нижчих рас і гіршого гатунку. Ще Дені Дідро в свій час підкresлював: «Релігія створила і підтримує найбільш розгнуздану ворожнечу між націями... Вона створила і живить сильну, вперту ворожість у суспільстві...»

Після перемоги Великої Жовтневої соціалістичної революції з небувалим розмахом розгорнувся світовий революційний рух трудящих. Капіталістичний лад охопила загальна криза. Під ударами пролетаріату здригалися бастіони експлуатації. Проте буржуазія робила все можливе, щоб силою придушити зростання революційного руху у всіх країнах.

Неабияку роль в цій ганебній справі відігравала церква. Наприклад, на Буковині, душпастирі православної церкви в роки румунської окупації (1918—1940 роки) намагалися використати свій вплив на вірюючих для зміщення влади окупантів, розірвати віковічні зв'язки трудового населення краю з братніми українським і російським народами, убити прагнення буковинців до возз'єднання з єдинокровними братами. Діяльність православного духовенства на Буковині в цей період нагадує дії чорної сотні в роки розгулу реакції у царській Росії. В. І. Ленін, аналізуючи цей період, підкresлював: «На протиставленні інтересів різних націй, на отруєнні свідомості темних і забитих мас побудовані всі розрахунки чорносотенців¹. Це ленінське положення дає ключ до розуміння процесів і явищ, які були характерні для Північної Буковини часів боярської Румунії.

¹ Ленін В. І. Повн. зібр. тв., т. 25, с. 82.

На посилення революційної боротьби трудящих Буковини за своє соціальне й національне визволення та возз'єднання з Радянською Україною експлуататорські класи відповіли створенням профашистських і фашистських організацій, які підтримувалися і фінансувалися буржуазним урядом, за гітлерівським зразком у Румунії створювалися легіони й штурмові загони.

Характерною особливістю румунського фашизму була його «православність». Використовуючи релігійні настрої і почуття селян та інших верств населення, фашисти намагалися з допомогою духовенства залучити їх до лав «легіонів».

Ідеологи румунського фашизму, водночас, були апологетами православ'я, а богослови православної церкви, в свою чергу, вправлялися в «лакуванні» фашистських теорій. Так, один із керівників фашистського легіону «Залізної гвардії» стверджував, що «дух легіонерства вперше в світі здійснив поєднання політичного руху з релігійною структурою», а богослов Никифор Крайник розробив релігійний аспект фашистської доктрини. Тому демократичний часопис «Күвінтул лібер» («Слово свободи», 1933 рік) справедливо відзначав, що «в фашистській ідеології змішується греко-православний клерикалізм з національним містицизмом, православ'я з «теоретичним» гітлеризмом... Причому всі ці ідеї викладені на богословській і обскурантистській мові найбезстыднішої патріотичної демагогії».

Румунським фашистам був властивий релігійний світогляд, причому ця релігійність була демонстративного характеру, а роль православної церкви в історії ідеалізувалася і підносилася чи не до найпершої підвалини, на якій стоїть і стоятиме «Велика Румунія». Цікавим є і той факт, що фашистська терористична організація «Залізна гвардія» спочатку мала назву «Легіон Архангела Михаїла» — щось на кшталт чорносотенної організації у царській Росії. Кілька разів міняла назву ця фашистська партія, однак улюбленим її прийомом було використання релігійних моментів і постійне нагнітання релігійного буму. Ватажки «залізогвардійців» організовували «хрестові походи», що супроводжувались молитвами й церковними гімнами. Для піднесення релігійного психозу фашистуючі духовники і «православні» фашисти не гребували навіть грубо сфабрикованими чудами. Фашистська преса широко рекламиувала чудо з Маглавіту, а недоумкуватий пастух Петраке Лупу своїми просторікуваннями про бога-отця вів агітацію на користь фашизму,

закликаючи «любити великих людей, які ведуть боротьбу, і короля».

Полюбовний зв'язок церкви і фашизму був взаємовигідним для обох партнерів. Церква мала відігравати найголовнішу роль у вихованні народу на принципах шовінізму, антикомунізму та в дусі фашистського лозунгу «нумерус валахіус» («усе для румунів». — М. Г.), бо мала великі можливості ідейного впливу на розум і почуття віруючих, а фашисти мали сприяти зміцненню православної церкви і зростанню авторитету духовенства.

Православні попи були активними членами фашистських партій, а лідери цих партій були «заступниками і делегатами» церкви на найвищому рівні. Так, наприклад, професор Яського університету завзятий реакціоніст Александр Кузя був обраний в епархіальну делегацію до Національного конгресу православної церкви від Буковинської митрополії. Дійшло до того, що фашистуюча діяльність духовенства почала викликати занепокоєння окремих державних чиновників. Міністр внутрішніх справ Марінеску був змушений констатувати: «Встановлено, що в боротьбі різних політичних партій бере участь і багато духовних осіб, що дає можливість деяким з цих партій створювати собі потрібну атмосферу серед народних мас». Міністр доводив, що церква й православна віра не повинні мати нічого спільного з політичною пропагандою, і закликав доповідати міністерству внутрішніх справ про священиків, які беруть участь у політичних партіях. Представник влади буцімто не хотів бачити об'єктивної закономірності в тому, що духовенство бере активну участь у політичній боротьбі.

В. І. Ленін ще на початку століття підкреслював, що духовенство завжди брало участь у політиці, і вказував, що партія більшовиків повинна роз'яснювати класову роль «церкви і духовенства в підтримці чорносотенного уряду і буржуазії в її боротьбі з робітничим класом»¹.

Страх перед революційною боротьбою трудящих кинув буковинське духовенство в обійми фашистських партій. Церковні амвони стали трибуналами фашизму, з яких «пастирі християнських душ» вели злісну пропаганду. Так, піп з села Бедеуці Жакота був знаний як активний член фашистської партії «Все для батьківщини» («Залізної гвардії». — М. Г.). 29 січня 1938 року він, нехтуючи церковними канонами, провів у церкві партійні збори фашистів. Попи були також

¹ Ленін В. І. Повн. зібр. тв., т. 17, с. 339.

натхненниками й організаторами багатьох погромів. Архівні фонди митрополії Буковини і жива пам'ять сучасників тих чорних днів донесли до нас чимало відомостей про розгнуданий бандитизм «святих отців». Так, у справі під номером 131 з архівних фондів знаходимо таке: «Після приходу партії О. Гога (Октавія Гога — один із лідерів румунського фашизму — очолював деякий час румунський уряд.— М. Г.) до влади в нашому районі сформувалися групи з яничар, які з палицями, із зброєю, з камінням і іншими речами ходять по селах і тероризують народ... У цих партіях беруть участь і духовні особи. Наприклад, священик із Сторожинця Дияконович бере участь в усіх терористичних актах, які проводяться членами фашистської партії. Ними був вбитий недавно, в неділю 30 січня 1938 р., Віктор Глевчук, в якого двоє дітей залишилося сиротами»¹.

Духовенство активно роздмухувало чад антикомуністичної та антидемократичної істерії. Так, глава православної церкви патріарх Мірон Крістя винайшов для румун еталон, який українська націоналістична газета «Рада» настійно рекомендувала й для української пастви. Цим еталоном мав служити Беніто Муссоліні «як глибоко переконаний християнин, який сказав, що народ не може бути сильним, коли не трактує у поважний спосіб релігію», хоч, як відомо, згідно з муссолінівським «трактуванням» загадково пішов із світу сам «намісник бога» римський папа Пій XI, щоб звільнити «престол» більш фашистському «наміснику бога на землі» кардиналові Пачеллі.

Усі румунські фашистські партії проголошували своїм ідеологічним принципом зоологічний шовінізм і антисемітизм, які завуальтовувались серпанком християнства. В інтересах «покровительства» панівній національності планувалося встановити цілу низку обмежень для національних меншин. У всіх лихах і нещастях, які впали на країну внаслідок кризи, звинувачувались національні меншості... Ось що писала в цей період комуністична газета «Скінтея» («Іскра»): «Фашизм приходить до влади, обіцяючи покращити положення всіх суспільних верств, які потерпіли від кризи. Він роздуває агресивний націоналізм, шовінізм, звалюючи відповідальність за кризу на національні меншості, і розв'язує кривавий терор проти трудящих і виразників їх інтересів — комуністів».

¹ Чернівецький обласний державний архів (далі ЧОДА), ф. 320, оп. 1, од. зб. 131, арк. 13.

Фашисти і попи організовували зборища і маніфестації під кличем «Румунія для румунів», «Геть національні меншості», під час яких силкувалися переконати трудящих, що «всі нещастя йдуть від «засилля чужих елементів», які витіснили румунський елемент». Навіть парламент розглядав законопроект про «захист національної праці».

В. І. Ленін писав, що «переслідування» інородців, розпалиювання взаємного недовір'я між російським селянином, російським міщанином, російським ремісником і селянином, міщанином, ремісником єврейським, фінським, польським, грузинським, українським — ось хліб, яким живиться вся чорносотenna banda¹. Саме таким хлібом годувалася і румунська фашистсько-попівська реакція.

У своїй ідеологічній і практичній діяльності фашизм тісно пов'язує свою долю з мілітаризмом. Чорний прапор мілітаризму і війни споконвіку освячувала церква. Вона традиційно ступала за освяченими нею штандартами і брала найширшу участь у пограбуванні та завоюванні інших народів і, спритно орудуючи хрестом і мечем, гріла руки на пожарищі війни.

На ведення війни православна церква виділяла великі кошти у вигляді найрізноманітніших позичок і «подаянь». Так, митрополит Буковини Віссаріон Пую писав: «Митрополія завжди надавала великого значення питанню допомоги армії. Митрополія видала 8 полку 300 тисяч лей для потреб румунських військ, а також багато дерева, вартістю 0,5 мільйона лей»².

Особливо щедро попливли церковні капітали в скарбницю армії під час війни з Радянським Союзом. В офіційній ноті адміністрації релігійного фонду № 008136 від 23. III 1942 року касир фонду повідомляв, що митрополит Буковини підписав військову позику на суму 27 тисяч лей, а інші три достойники на суму 52,5 тисячі лей, а вже 10 квітня 1942 року адміністрація релігійного фонду повідомляла міністра національної культури про підписання воєнної позики на суму 4 мільйони лей.

Крім матеріальної допомоги румунським фашистам, церква провадила шалену релігійно-мілітаристську обробку солдатів і населення. Особливо запопадливо вислужувались попи Андріан Лупештян, Лазар Ботошан, Георг Філієвич та інші.

¹ Ленін В. І. Повн. зібр. тв., т. 25, с. 82—83.

² ЧОДА, ф. 320, оп. 1, од. зб. 3148, арк. 90.

З великим завзяттям заходився коло «впорядкування господарки релігійного фонду і святої православної церкви» новоспечений митрополит Буковини Віссаріон Пую, навчений «богословської і контрреволюційної науки» в Київській духовній академії. За ці старання митрополит Віссаріон був «миlostиво» нагороджений трьома орденами (великим хрестом том «Румунська корона», великим хрестом св. гробу, орденом «Фердинанд I»).

Реакційне офіцерство з військового ліцею Стефана Великого обрало митрополита почесним членом шкільного комітету ліцею. І це не випадково. Ще в жовтні 1936 року Пую благословив тих головорізів, які мали на меті разом з полчищами німецьких фашистів вдертися на радянську землю, потопити в крові революційні перетворення у СРСР, збільшити за рахунок території Радянської України «Велику Румунію» аж до Єлисаветграда (Кіровоград) і задушити революційний рух у середині країни. Війна проти Союзу Радянських Соціалістичних Республік проголошувалася з церковних амвонів священною війною», «війною в ім'я захисту зганьбленої віри і захитаної релігії». Перемога над Країною Рад оцінювалася як перемога над дияволом і підносилася до тріумфу віри й хреста Христового, причому румунський вояк тут порівнювався з апостолом святої православної церкви, який має нести стяг православ'я на Схід.

Правда, таким апостольством православна церква не спокоювалась. Група монахів і «ліцеїстів» богословського факультету організувала в Кишиневі «Товариство друзів місіонерів», головною метою якого було «посилання місіонерів в Радянську Росію» для проповідування гасла «христового походу» проти СРСР. Вінцем ганебного союзу православ'я і фашизму був фарс обрання у 1938 році глави румунської церкви патріарха Мірона Крісті прем'єр-міністром персонального уряду Кароля II. З цього часу почалася в країні жорстока диктатура монарха та патріарха, ставлеників найреакційніших фінансово-монополістичних і поміщицьких кіл, тісно пов'язаних з іноземними монополіями,— Г. Татареску, К. Аржетояну, А. Вайди, Г. Марінеску.

Глава церкви поблагословив фашистську конституцію, яка возвела шовінізм у принцип державної політики. У своїй прокламації патріарх писав, що «нова конституція ставить понад усе румунську націю... її інтереси мусять мати по всій лінії першенство... А під її сильною охороною усі громадяни іншої мови зможуть жити і розвиватися з їх мовою, культурою і вірою — маючи, розуміється, злучува-

тися тілом і душою з життєвими інтересами спільної батьківщини, що як любляча мати навзайм обніме їх у своєму материнському лоні. А я як найвищий єпископ церкви і перший міністр краю прошу небо благословити це велике патріотичне діло».

Попи на Буковині активно пропагували з амвонів поступати конституції фашизму і расизму. Духовенство намагалось вбити соціальну й національну самосвідомість українців і молдаван, доводячи, що «ці божі domi (церкви.—М.Г.) охоронили нас від спокуси і пропасті. Ми лишилися тим, чим були: добрими румунами і добрими християнами». На національні меншості Буковини і Бессарабії, які в окупованих областях становили реальну більшість і які прагнули до возз'єднання з Радянською Вітчизною, церковники дивилися очима фашистських «ідеологів», які галасували про «створення живої фортифікації, духовно-озброєного, цивільного авангарду національної оборони, що має бути в часі війни і в мирний час вогняним оборонним валом на шляху всіх небезпек... а теперішнє населення, яке проживає уздовж кордонів, ненадійне... Відповідальність перед історією вимагає, щоб ми без затримки приступили до румунізації і до духовного озброєння прикордонного населення».

Прагнення трудящих мас до возз'єднання з Радянською країною приводило до біснування апологетів окупації. У без силі злобі окупанти прагнули утримати в своїх руках землі, які їм ніколи не належали. Вони намагалися залякати трудящих краю терором, репресіями, демагогічними прийомами. Так, 19 грудня 1936 року чернівецький адвокат Драгош Вітенку в залі ратуші захлинувся: «Якщо українці... будуть собі думати за право до земель румунських, то Румунія буде гостинна і дасть їм землю, але тільки, скільки будуть потребувати на свій гріб».

Найвищі сановники православної церкви сприяли фашистській кліці і в дипломатичних переговорах. Перестарілий патріарх разом з митрополитом Буковини Віссаріоном Пую здійснив антирадянський вояж у Польщу і домовився там про спільні дії буржуазної Польщі і Румунії проти СРСР у випадку, якщо Червона Армія прийде на допомогу Чехословаччині.

Та марними були потуги румунських фашистів і клерикалів. Народні маси, очолювані Комуністичною партією, вели революційну боротьбу з чорними силами реакції.

Комуністи краю в умовах підпілля і терору вели постійну роз'яснювальну роботу серед трудящих. VII Конгрес Комін-

терну (1935 рік) через комуністичні і робітничі партії попередив народи світу про загрозу й небезпеку фашизму і залишив до створення антифашистського народного фронту. Революційні сили, керуючись положенням В. І. Леніна про те, що комуністи протиставляють діям чорносотенців «спокійну, витриману і терпеливу, чужу всякому розпалюванню другорядних розходжень, проповідь пролетарської солідарності і наукового світогляду»¹, прагнули до об'єднання всіх антиімперіалістичних сил в єдиний антифашистський фронт.

У краю розповсюджувались комуністичні листівки, відбувалися масові антифашистські демонстрації. Комуністичні організації своєю копіткою роботою зуміли звести нанівець вплив реакційної пропаганди на народні маси. Фашизм і в клерикальній формі не зміг запанувати над умами трудящих, які під проводом комуністів вели боротьбу за своє соціальне й національне визволення і возз'єднання з матір'ю — Радянською Україною.

¹ Ленін В. І. Повн. зібр. тв., т. 12, с. 136.

**одного
поля ягоды**

НА ЗАСАДАХ ДУШОГУБСТВА

Боротьба прогресивних сил всього світу за мир і безпеку між народами, за розрядку міжнародної напруженості викликає в реакційних елементів відчайдушний опір. Для досягнення своєї мети вони не гребують наклепами і провокаціями, проводять антирадянську і антикомуністичну пропаганду, використовують у своїй «діяльності» і терористичні методи. На цьому ґрунті знаходять спільну мову найбільш різношерстні партнери — навіть ті, які ще недавно ворогували між собою.

Активну діяльність розгорнули українські буржуазні націоналісти і сіоністи, які створили за рубежем розмаїті центри антирадянської і антикомуністичної пропаганди.

В основі націоналізму будь-якого гатунку лежить пропонування «своєї» нації іншим, проголошення її вищості, претензія на її панівне становище. Націоналісти вважають націю найвищою позаісторичною формою суспільної єдності і не хотять помічати поділу суспільства на класи, протиріччя всередині кожної нації. В їх уявленні всі соціальні прошарки нації буцімто пов'язані гармонійною спільністю інтересів, яка виключає інтернаціональну єдність трудящих.

Виступаючи в газеті «Іскра» з критикою бундівського націоналізму, В. І. Ленін писав: «Хто став на точку зору націоналізму, той, природно, доходить до бажання оточити китайською стіною свою національність, свій національний робітничий рух, того не бентежить навіть і те, що стіни доведеться будувати окремі в кожному місті, містечку, селі, того не бентежить навіть, що своєю тактикою роз'єднання та роздроблення *він перетворює в ніщо* великий заповіт зближення і єднання пролетарів усіх націй, усіх рас, усіх мов»¹.

Прикриваючись базіканням про «добробут народу», буржуазні націоналісти думають тільки про власний добробут, про збільшення своїх капіталів. Вони зацікавлені в розпа-

¹ Ленін В. І. Повн. зібр. тв., т. 7, с. 308.

люванні національної ворожнечі, в розколі небезпечної для них єдності трудящих, і тим самим роблять неоціненну послугу імперіалізму.

Так було, зокрема, в 1919 році, коли в Палестині отаборилися сіоністські колоніатори, що скуповували в арабської знаті землі і виганяли з них селян-орендаторів. Гострі конфлікти супроводжувались розпалюванням національної ворожнечі і кровопролитними сутичками. Наївно сподіваючись, що уряд Великобританії, який отримав мандат Ліги Націй на управління Палестиною, буде справедливим, араби і єврейські переселенці зверталися із скаргами в Лондон. Прем'єр-міністр Великобританії Ллойд Джордж викликав до себе губернатора Єрусалима Рональда Сторрса. Невдаха-губернатор очікував своєї відставки, однак яким було його здивування, коли він дізнався, що уряд задоволений таким станом речей в Єрусалимі. «Вас буде звільнено,— сказав йому прем'єр,— якщо і одні, і другі перестануть скаржитися».

Національна нетерпимість і внутрішні незгоди між націоналістами різних мастей не заважають їм спільно виступати проти марксизму-ленінізму, соціалістичного ладу, проти принципів пролетарського інтернаціоналізму. Яскравим підтвердженням цього є співробітництво українських буржуазних націоналістів і сіоністів в роки громадянської війни і іноземної інтервенції. В єврейських погромах, організованих петлюрівцями, було вбито десятки тисяч єреїв. Як писала в 1921 році французька газета «Тап», петлюрівці «перетворились в звичайних розбійників, які грабують і вбивають... викорінюють нещасне єврейське населення».

Однак це не завадило встановленню дружніх контактів між сіоністами і українськими буржуазними націоналістами — організаторами і натхненниками погромів. В розпалі антисемітської різni, в травні 1920 року, у Львові зібралася сіоністський з'їзд. Вітати його з'явилася і делегація Української національної ради, яка об'єднувала націоналістичні організації Галичини. Подякувавши за привітання, з'їзд, в свою чергу, запевнив раду, що сіоністи «з особливою зацікавленістю стежать за розвитком і діяльністю» українських колег.

Висловленням взаємних симпатій справа не обмежилась. Один із сіоністських лідерів — Володимир Жаботинський — організував для допомоги Петлюрі єврейський легіон, який узяв активну участь в боротьбі проти Радянської влади на Україні. Коли ж недобитки петлюрівських банд і єврейських легіонерів опинилися за кордоном, 15 грудня 1921 року, за

свідченням сіоністської газети «Хвиля», що виходила у Львові, в Нью-Йорку «відбувся мітинг єврейських легіонерів, на якому п. Жаботинський розповів про переговори і угоди з представником уряду Петлюри п. Славинським. Після тривалої дискусії мітинг прийняв резолюцію, яка вітала крок Жаботинського». Блокування сіоністів з петлюрівськими погромниками пояснювалось не тільки спільністю антирадянських цілей. За розрахунками сіоністів, погроми повинні були змусити євреїв уважніше прислухатися до сіоністської пропаганди, яка, зокрема, закликала шукати порятунок на «землі обітованій».

Разом з тим, сіоністи не цурались поповнення свого політичного капіталу шляхом критики своїх націоналістичних партнерів. Коли у 1926 році в Парижі відбувся суд над вбивцею Петлюри євреєм Шварцбардом, внаслідок якого були викриті криваві злочини «головного отамана і його банд, сіоністи — друзі Петлюри, враховуючи обурення світової громадськості, одразу ж перекинулися в протилежний табір. Соратник отамана, палкий прихильник Муссоліні, творець сіоністських штурмових загонів Жаботинський і колишній міністр з єврейських справ Української центральної ради Ревуцький виступали на суді як свідки, звинувачуючи петлюрівців в антисемітизмі. Вони лицемірно оплакували жертви погромників і проклинали вбивць. Та тільки трошки втихло з справою Шварцбарда — і Жаботинський поклав вінок на могилу Петлюри...

Якщо під час хвилі революційного піднесення мас, викликаної Великим Жовтнем, буржуазні націоналісти прагнули посіяти розбрат між трудящими шляхом погромів і взаємної різni, то в час тимчасової стабілізації капіталізму, яка наступила згодом, вони почали видавати себе за «найпристойніших» прибічників буржуазної демократії.

В першотравневій відозві до робітників і селян у 1928 році ЦК КПЗУ розвінчув підступність націоналістів. «Соціал-угода і зрада стараються при помочі нужденної комедії опозиційних жестів і фраз,— говорилося у відозві,— відірвати маси від табору революційної боротьби, щоб зараз їх зрадити і запродати. В рядах робітників не сміє бути місця для впливів УНДО — петлюрівщини... В цих рядах немає і не може бути місця для впливів сіоністських, що є слабо замаскованим фашизмом, немає місця для Бунду і «Послел-Сіону», що відвертають увагу жидівських мас від дійсного ворога — фашизму і на кожному кроці зраджують істотні інтереси працюючих мас».

В міру наростання нової революційної хвилі націоналісти різних мастей знову спрямували свої зусилля на розпалювання національної ворожнечі, на провокування різni і погромів. Велику роль при цьому відіграв прихід гітлерівців до влади в Німеччині. І сіоністи, і українські націоналісти перетворилися в запопадливих апологетів нацистської політики. Одним з перших почав прислужувати гітлерівцям «апостол» українського буржуазного націоналізму Дмитро Донцов. У 1933 році на сторінках журналу «Вісник» він проголосив єреїв винними у всіх лихах, що звалилися на Німеччину, і нарік Гітлера її рятівником. За словами Донцова, «міжнародне єрейство сараною кинулося на повалену країну, щоби на спілку з переможцями визищати її, а в літературі, музиці, театрі захлороформувати ... духом більшовизму».

Чим більш войовничими ставали правителі фашистської Німеччини, тим старанніше вислужувались перед ними українські націоналісти, тим більш енергійно включалися в знущання над єреями. І хоч розгул антисемітизму в Німеччині не залишав місця для сумнівів щодо перспективи, яка очікувала єреїв в цій країні, сіоністські лідери і юдейське духовенство не закликали до боротьби з фашизмом, а твердили про «кару» господню, яку єреї заслужили за участь в революційному русі, про оновлення єрейського народу — як підсумок фашистського гоніння.

У 1933 році в газеті «Черновіцер Альгемайнє Цайтунг»— органі сіоністської організації Буковини — з'явилася стаття лідера румунських сіоністів Манфреда Райфера, в якій він, виправдовуючи гітлерівський антисемітизм, визнавав його закономірним і стверджував, що до виникнення його спричинились самі єреї. Райфер звинувачував єреїв в підтримці німецьких демократичних і ліберальних елементів, у втраті «єрейського духу», в створенні культурних цінностей для німецького народу. «Могильниками єреїв» називав Райфер не фашистів, а революціонерів і всіх тих, хто виступав проти сіонізму, З особливою злістю накинувся він на основоположника наукового комунізму Карла Маркса і діячів міжнародного робітничого руху — Розу Люксембург і Фердинанда Лассала. За «неєрейську» творчість для німців Райфер прокляв поета Гейне, композитора Мендельсона, художника Лібермана. Прокляв він і радянських єреїв як комуністів і учасників будівництва соціалізму. Висловлюючи надію на повалення Радянської влади, він погрожував, що доля радянських єреїв буде ще страшнішою, аніж єреїв

у Німеччині. Наприкінці статті Райфер пропонував німецьким євреям повірити в сіонізм, набратись терпіння і привчити себе до думки, що не всі зможуть врятуватися. «Ми,— писав він,— повинні навчитися розуміти хід історії, навіть якщо шлях її політий єврейською кров'ю». При цьому він давав зрозуміти, що сіоністське керівництво веде переговори з гітлерівцями про можливість виїзду до Палестини частини євреїв разом з їх майном.

Статтю Райфера фашисти оцінили як програмний документ для сіоністського руху. Геббельс назвав її автора «об'єктивним єреєм» і неодноразово цитував її. Під крикливими заголовками цю статтю передрукували майже всі газети і журнали фашистської Німеччини та її сателітів.

У своєму схилянні перед гітлерівцями Райфер знайшов багатьох спільників серед сіоністських вожаків і в інших країнах. Так, ужгородський равин В. Шейц, намагаючись виправдати гітлерівський нацизм, в одному з сіоністських щотижневиків писав: «Євреї нового часу хотіли забути своє минуле, розчинитися серед народів світу. Однак дух Неемії як сила відплати з'явився над євреями ХХ століття..., повертаючи їх до їх власної суті... Расистські закони, які нині застосовуються проти євреїв, можуть виявитися і мученицькими, і пагубними для тисяч і тисяч євреїв, зате все єрейство в цілому вони очистять, розбудять і омолодять».

Подібними були й позиції сіоністських прибічників фашизму в Австрії. У 1933 році віденський равин доктор Вайнберг в газеті «Юдіше пресе» з цинічною відвертістю заявив: «Релігійні євреї знають, що Гітлер заслуговує великої подяки тому, що він енергійно і по-дійовому бореться проти комунізму і атеїзму».

Не залишались в боргу і фашистські ідеологи. З схваленням і симпатією сприймали вони сіоністські ідеї. Переслідуючи і знищуючи євреїв, гітлерівці виходили з ідей, які були близькими до сіоністських,— національної виключності, зневаги до людей інших національностей.

У 1961 році на судовому процесі в Єрусалимі організатор знищення шести мільйонів євреїв Адольф Ейхман у своїх свідченнях сказав: «...прочитав «Єврейську державу» Теодора Герцля, читав дуже інтенсивно, з великою цікавістю, адже до цього чогось подібного я не чув; зміст книжки мені подобався, він якось мені імпонував, був співзвучний моїй власній романтичній натурі... у мене виникло якесь особливе почуття до цієї книжки, я засвоїв її зміст».

Не можна не погодитись з висновком журналіста з ФРН Ганса Хене, який писав у журналі «Шпігель»: «Оскільки сіоністи і націонал-соціалісти підняли расу і націю до масштабів усіх речей, то між ними неминуче повинен був виникнути спільній міст». Цей «міст» сіоністи використали для того, щоб вибрану частину єреїв з Німеччини і Австрії відслати до Палестини; цим же «мостом» мільйони єреїв пройшли в Освенцім і Треблінку, Майданек і Янівський табір, в інші фабрики смерті.

Опинившись на територіях окупованих гітлерівцями, сіоністські лідери шукали і знаходили спільну мову з фашистами, запопадливо служили їм. Зраджуючи єреїв, які повірили їм, віддаючи їх в руки фашистів, сіоністи намагались таким способом зберегти життя крупним єрейським багатіям. В повній мірі це знайшло свій вияв і в західних областях України, де проживала велика кількість єрейського населення. В багатьох місцях тут були створені «юденрати» — єрейські ради, які мали виконувати всі розпорядження окупаційних фашистських властей, що стосувались єрейського населення. Таким чином, «юденрати» стали формою легалізації сіоністських організацій, лідери яких ставали провідниками фашистської політики, катами свого народу.

У Львові — одному з найбільших центрів знищення єрейського населення західних областей України — «юденрат» перетворився в широко розгалужену організацію, за допомогою якої гітлерівці здійснювали грабунок і вбивство єреїв. В апараті «юденрату» працювало близько трьох тисяч чиновників; головою його був член виконкому Краєвої сіоністської організації Західної України Йозеф Парнас. Його заступником, який згодом очолив «юденрат», був доктор Адольф Ротфельд, один із лідерів сіоністського руху Галичини «віце-президент Краєвої сіоністської організації і генеральний секретар Керен Гаесод» — Палестинського установчого фонду, який відав переселенням єреїв до Палестини. Керівними діячами «юденрату» стали також колишні члени виконкому Краєвої сіоністської організації — інженер Нафтула Ландац, доктор Генріх Ландесберг, Симон Улам, Освальд Кімельман і інші.

Про одного з них, який також згодом очолював «юденрат», — Яффе — колишня ув'язнена львівського гетто Ада Кесслер напише в своїх спогадах, що цей «вихованець німецьких університетів» проявляв на службі у гітлерівців особливу старанність і отримав у львівських єреїв кличку «душитель».

Головним відділом «юденрату» став «орднунгсамт» — служба порядку, до складу якого входили спочатку 500, а згодом 750 єврейських поліцай. Їх одягнули в форму старої польської поліції, а на шапках замість польського орла вони носили шестикутну зірку з ініціалами «ЮОЛ» («Юдіше Орднунг Лемберг» — єврейський порядок Львова). На лівому рукаві в кожного з них була жовта пов'язка з цими ж літерами, в руках — гумові палици.

Поліцаї розрізнялися за званнями: аспірант, підофіцер, офіцер і комісар. Всього в місті налічувалось чотири комісаріати, окрім яких діяла ще й служба безпеки в складі шести-десети особливо довірених офіцерів. В їх обов'язки входило завдання виявляти і запобігати будь-яким проявам опору фашистським окупантам з боку єврейського населення.

Особистий склад єврейської поліції складали сіоністські «вихованці» — колишні скаути, члени організації «хашомер гацоїр», з яких набиралися кадри для бойових загонів, що діяли проти палестинських арабів.

«Юденрати» разом із своєю «службою порядку», як і українська допоміжна поліція, брали активну участь у знищенні приречених на смерть людей. Підготовляючи чергову акцію, гестапо повідомляло «юденрат» про необхідну кількість жертв. Керівництво «юденрату» давало завдання єврейській поліції, і незабаром групи в'язнів гетто під охороною поліцай прямували до місць масових розстрілів.

За згодою фашистських властей львівський «юденрат» створював «обмінний фонд» — списки євреїв, які підлягали знищенню в першу чергу. Першими в ці списки вносились безробітні, потім — робітники і, нарешті, ремісники. Називались ці списки «обмінним фондом» тому, що у випадку, коли до рук фашистських вбивць потрапляли багаті євреї або сіоністські лідери, «юденрат» мав право обміняти їх на трудящих євреїв з «обмінного фонду».

Кожній акції передувало дбайливе приготування. Керівництво «юденрату» і єврейської поліції розуміло, що значить вимога гестапо виділити «для переселення» вказане число євреїв, однак навіть і не думало про те, щоб врятувати нещасних. Ось як описує Ада Кесслер підготовку однієї з акцій, проведеної гітлерівцями в березні 1942 року: «В житловому відділі відбулись збори. Доктор Яффе виступив перед своїми працівниками. Говорив про переселення, під час якого відбудуватиметься селекція, про те, що жертвувати треба непродуктивними елементами — каліками, хворими

і тими, хто є тягарем для общини. Орієнтував, знаючи що означає переселення... Забирали немовлят від матерів, хворих з лікарень і тих, хто до війни своєчасно не сплачував общинних податків... Поліція разом з німецькими катами заїжджала на автомашинах, розмахувала палицями... Хапали жінок і дітей за ноги і немов поліна дров кидали в автомашини».

Про цю ж акцію згадує і інша ув'язнена гетто — Левіна. «В перші місяці 1942 року,— пише вона,— почалася акція. Гітлерівці вимагали п'ять чи шість тисяч жертв, і отримали їх. Це була сама бідnota, яка не мала грошей на придбання свідоцтв про працю або на те, щоб відкупитися від поліції... Акцію проводили єврейські поліції».

Про березневу акцію в наступному, 1943 році ув'язнена львівського гетто Рубінштейн записала в своєму щоденнику: «Юденрат повинен був доставити німцям 20 000 єреїв... Оскільки безробітних до встановленої норми не вистачало, брали й ремісників. Вивозили переважно бідняків. Юденрат мав адреси всіх жителів і посылав за ними людей із служби порядку, які притягали свої жертви. З комісаріатів нещасних забирали німці.

Частину затриманих доставляли в одну із школ, де їх переписували чиновники «юденрату», а потім разом із списками передавали фашистам. Автор щоденника Рубінштейн також була затримана єврейськими поліцаями і доставлена в цю школу, але їй вдалося врятуватись. Про робітників «юденрату» вона згадує: «З дивним спокоєм вони виконували свої обов'язки. Були впевнені в собі, спокійні, елегантно одягнуті, ситі, урівноважені... Вони були переконані, що акції стосуватимуться усіх єреїв, але тільки не їх, і вони були байдужі до страждання і відчаю людей».

Єврейська служба порядку разом з українською поліцією під керівництвом есесівців брала участь в облавах на єреїв, які організовувало гестапо. Комісаріати української допоміжної поліції дбайливо підраховували результати облав.

25 березня 1942 року I комісаріат доносив, що в облаві брали участь «шуцполіцайв — 10, українських поліцайв — 20, з єврейської служби порядку — 40. До школи Собеського доставлено 512 єреїв». На території інших комісаріатів «вилов» був дещо меншим. Так, згідно з донесенням VI комісаріату, цього дня «в акції брали участь 22 українські поліцаї, 12 німецьких поліцаїв; 40 — з єврейської служби порядку... Доставлено на збірний пункт на вул. Замарстинівську 11 (тепер — вул. Калініна) 160 осіб».

28 березня IV комісаріат української поліції доповідав, що у виселенні єреїв взяли участь «31 український допоміжний поліцай, 18 вахманів шуцполіції і 38 службовців єрейської служби порядку. Усього за час акції IV комісаріат виловив і вивіз 224 єреї».

Через день, 30 березня, цей же комісаріат повідомив, що в облаві, яка тривала кілька днів, взяли участь «31 український поліцай, 15 німецьких службовців із шупо і 38 членів єрейської служби порядку... в результаті чого доставлено ще 118 осіб».

Таким чином, представники юденратівської служби порядку не тільки брали участь в полюванні на єреїв, але й складали більшість серед «мисливців».

З гнівом пише українка Казимира Порай в своєму щоденнику про облаву у Львові, що відбулась 10 серпня 1942 року: «В третій район не можна заходити, вже біля великого театру треба тримати посвідчення в руці, бо перевіряють на кожному кроці. Вулиці перекриті гестапівцями, українською поліцією і — о іронія — єрейською поліцією... Заходять в кожен дім і забирають усіх з єрейських квартир. Жахливі справи, у матерів відбирають маленьких дітей і вбивають у них на очах».

Під час проведення подібних облав українська поліція настільки старалася, що німецькі власті вважали за потрібне дещо вгамувати азарт своїх найманців. Коли начальнику німецької поліції доповіли, що наприкінці березня 1942 року затримано 2254 єреїв, він суворо наказав своїм підлеглим надалі не забирати єреїв, які працюють на підприємствах чи в установах, що обслуговують німців. Цим особам видавали спеціальні посвідчення, з якими єреї мали право спокійно працювати на благо рейху.

Обман і зрада — найбільш суттєві форми прислужництва сіоністів, з допомогою яких вони намагались паралізувати волю єрейських мас до опору фашистам. Діячі «юденрату» переконували єреїв в тому, що необхідно покірно підкорятися гітлерівцям, підтримували в них віру в якесь переселення їх в майбутньому в спеціально відведені для єреїв райони. З дозволу фашистської адміністрації у Львові видавалась газета «Вісті юденрату Лемберга для єрейської общини», а в Krakovі — столиці генерал-губернаторства — «Єрейська газета». Обидва видання пропагували сіоністські ідеї, вихваляли Теодора Герцля, вміщували статті про зацікавленість гітлерівців в залученні єреїв до продуктивної праці.

1 квітня 1942 року «Єврейська газета» в передовій статті закликала в'язнів гетто і таборів смерті до самовдосконалення, до безперервної праці і обіцяла, що після всіх лих їх чекає торжество справедливості. За словами газети, расистська політика фашистів піде на користь євреям, оскільки завдяки «трудовому вихованню» в концентраційних таборах єврейська нація очиститься і відродиться.

Ще раніше — 16 січня 1942 року — також в передовій статті відзначалось, що «нова Європа стане Європою праці». Газета також запитувала: «Як ми відносимось до нової правди?» І сама відповідала: «Сьогодні на єврейській вулиці відбулася велика зміна, із-за важких обставин, але радісна... В нас відбулася революція, тиха і спокійна». Навіть створені фашистами табори смерті рекламивались як найкращі місця для «перевиховання молоді».

23 червня 1942 року знову ж таки «Єврейська газета» констатувала: «Значна частина єврейського населення, що проживає в Генеральному Губернаторстві, покликана в трудові табори... Ці робітники, переважно молодь, яких вперше закликано до перетворення, навчається нових форм праці і побуту».

І тільки в таборах смерті, гинучі від голоду, холоду, важкої праці, систематичних катувань і вбивств, трудівники-євреї дізнавались, що значать «нові форми праці і побуту». Тільки перед масовими розстрілами обдурені люди зрозуміли, що таке сіоністська «правда».

З гітлерівськими катами активно співробітничали і українські буржуазні націоналісти. Хоча, згідно з планами Гітлера, після знищення євреїв на черзі був український народ, оунівці займали в своїй політиці позицію, яка в принципі нічим не відрізнялася від позиції сіоністів. Те ж посібництво вбивцям, те ж плазування перед ними, те ж обдурення свого народу.

28 листопада 1940 року, в час, коли повним ходом йшла розробка антирадянських замислів, управління расової політики Німеччини затвердило документ, підготовлений якимсь Гросом, в якому передбачалось розпалювання національної ворожнечі на окупованих територіях і поступове винищенння єврейського і слов'янських народів. «На сході,— говорилось в цьому документі,— ми повинні проводити політику, спрямовану на виділення окремих народностей, тобто поряд з поляками і євреями виділяти українців, білорусів, гуралів, лемків і кашубів. Я сподіваюсь, що поняття «єврей» назавжди зникне з пам'яті людей. Трохи згодом ми матимемо можли-

вість стерти з лиця землі українців, гуралів і лемків». Про що йдеться — зрозуміло. Та українських націоналістів «не цікавлять» плани фашистів. Вони й далі продовжують вислужуватись перед гітлерівцями.

У квітні 1941 року, незадовго до нападу Німеччини на СРСР, в Krakowі відбувся «великий збір» оунівців, який проголосив: «Організація українських націоналістів поборює жидів, як підпору більшовицького режиму, усвідомлюючи одночасно, що Москва — це головний ворог».

В своїх програмних документах і пропагандистських виступах оунівці оголосили єврейське населення України ворожим щодо українського народу, визнавали асиміляцією євреїв небажаною і вважали, що її слід припинити.

Зовсім протилежним було відношення до євреїв трудового населення України. Незважаючи на те, що гітлерівці нещадно розправлялись з тими, хто допомагав євреям, трудящі-українці, ризикуючи життям, виявляючи справжній інтернаціоналізм, рятували приречених на смерть людей.

Не сіоністи, які зрадили євреїв і морально роззброювали їх закликами до покори фашистам, а радянські патріоти інших національностей, перш за все — комуністи, що залишились в підпіллі, допомагали євреям на окупованій гітлерівцями території. У Львівській області під керівництвом Василя Яковича Доротко діяла організація українських патріотів «Визволення Вітчизни», яка, зокрема, поставила перед собою завдання «всіляко допомагати євреям, як членам організації, так і всьому населенню, рятувати їх від звірячої розправи фашистів над ними».

Мужні радянські патріоти з партизанської організації «Народна гвардія імені Івана Франка» рятували від смерті в'язнів львівського гетто і Янівського табору. Під керівництвом «Народної гвардії імені Івана Франка» в районі Борислава був створений і діяв партизанський загін під командуванням Давида Ерльбаума, до складу якого входила група євреїв.

Врятовані народогвардійцями в'язні гетто і таборів смерті боролися і в інших партизанських загонах. Член керівництва «Народної гвардії імені Івана Франка» Іван Петрович Вовк у листопаді 1943 року організував втечу групи ув'язнених, серед яких було багато євреїв. Одному з втікачів-євреїв народогвардійці Петро Моравський і Андрій Химчин допомогли включитися в підпільну роботу. Завдяки сприянню українських патріотів на окупованій фашистами території було створено ряд партизанських загонів

і груп, до яких входили євреї — втікачі з гетто і таборів смерті.

Не сіоністи, а комуністи постачали в'язням гетто і таборів смерті зброю, і тим самим допомагали в створенні там руху опору. Робітник Леональд Буженяк тривалий час переховував в каналізаційних каналах одинадцять євреїв. Кількох євреїв врятувала і Казимира Порель.

У Львові живуть і працюють лікар Я. Д. Бляй, адвокат Ф. Я. Вайзер, інженер З. І. Зайдель та інші, які зобов'язані своєму життям простим радянським людям.

Емігрантські кола українських буржуазних націоналістів разом з сіоністами (за активної участі колишнього львівського равина Давида Кагане) фабрикували міф про «захисника євреїв» — уніатського митрополита Андрея Шептицького. Справді, в своїй резиденції він переховував кількох багатих євреїв, в тому числі і Давида Кахане. Однак він навіть не спробував заступитися перед фашистською адміністрацією за дітей тих 150 тисяч євреїв, яких знищили гітлерівці на Львівщині. У своїх зверненнях до віруючих Шептицький закликав їх дотримуватися порядку, встановленого німцями, не порушувати розпоряджень гітлерівських властей.

Зрозуміло, що суть цих закликів одна: не допомагати євреям, не перешкоджати їх знищенню.

У зв'язку з крахом надій на перемогу гітлерівської Німеччини у війні з Радянським Союзом і утворення після війни держави Ізраїль взаємовідносини сіоністів і українських буржуазних націоналістів набрали іншого відтінку. Зникала колишня ворожнеча, сили двох націоналістичних угруповань об'єдналися на антикомуністичному і антирадянському ґрунті. Націоналістична преса закликала забути будь-які образи в минулому, доводячи, що в «політиці почуття не відіграють жодної ролі», що в інтересах створення спільногого фронту слід відкинути все, що могло б цьому завадити. «Апостоли» українського націоналізму обіцяють єврейській буржуазії свободу комерційної діяльності на Україні, засуджують вияви антисемітизму в минулому, захоплюються шовіністичною політикою Тель-Авіва. Лідер націоналістів Кубайович висунув гасло «Євреї і українці — навіки разом проти арабів і комуністів!»

У 1972 році українські буржуазні націоналісти, демонструючи свою прихильність до сіоністів, вдаючись до наклепницьких антирадянських вигадок, організували «симпозіум», присвячений «проблемі» «становища євреїв у Радянському

Союзі». Рука, подана українськими націоналістами, не повисла в повітрі. Незважаючи на те, що на цій руці — сліди крові! Спільність антикомуністичних і антирадянських інтересів поєднала українських буржуазних націоналістів і сіоністів, зблизила гідних партнерів.

Лідер однієї з найбільших сіоністських організацій «Бнай бріт» Йосиф Ліхтен, підхопивши націоналістичну версію, силкувався довести, що єврейські погроми на Україні в часи петлюрівщини відбувалися всупереч наказам Петлюри, з вини окремих отаманів, які порушували його розпорядження. А сам «головний отаман» нібіто засуджував антисемітизм, був другом єреїв (!).

Інший діяч міжнародного сіонізму — Бен Кайфаль палко закликав єреїв не згадувати минуле, а дивитись вперед, де в них є багато спільногого з українськими націоналістами і «існує надія на проведення спільних акцій».

У роботі створеної в США «Української вільної академії», яка підтримує зв'язки з різними націоналістичними організаціями, беруть активну участь лідери сіоністів Ліхтен, Марголін, Фрідман та інші. Марголін навіть очолив сформовану при академії особливу комісію, мета якої полягає у вивченні українсько-єврейських відносин, а також в переписанні їх історії з тим, щоб вилучити з неї і забути сторінки, пов'язані з участю українських буржуазних націоналістів у єврейських погромах та гітлерівських розправах над єреями. На думку організаторів цієї кампанії, очищена і виправлена таким чином історія буде сприяти реабілітації українських націоналістів в очах єреїв і полегшить співробітництво їх з сіоністами.

Ідеологи сіонізму виступають з доповідями і на засіданнях так званого «Світового конгресу вільних українців». Так, сіоністський «теоретик» Гольдман на одному із таких збіговиськ говорив про необхідність спільної антирадянської діяльності, доводив, що інтереси Ізраїлю і України знаходяться «на одній лінії» і вимагають об'єднання сил. Ці заеклики до об'єднання дістають і практичне підтвердження. 24 грудня 1970 року легіонери із «Ліги захисту єреїв» (організація, створена в США Меїром Кахане) разом з українськими націоналістами напали на автомобіль представництва УРСР при Організації Об'єднаних Націй. Протягом наступних днів вони дебоширили перед будинком представництва УРСР.

В ніч на 15 квітня 1971 року сіоністи і націоналісти кинули бомбу в будинок радянського торгового представництва

в Амстердамі. 11 травня 1971 року партнери підпалили при-
міщення лондонського готелю «Нью Ленгхен», в якому зу-
пинився колектив ансамблю пісні і танцю Київського Чер-
вонопрапорного військового округу, що прибув до Англії на
гастролі.

13 травня цього ж року під час бандитського нападу
сіоністів на радянське консульство в Лондоні організатор цієї
«акції» Аллан Фрімен забув у консульстві портфель з доку-
ментами, в одному з яких обґрутовувалась необхідність
ділового співробітництва сіоністів з українськими буржуаз-
ними націоналістами. «Той факт, що вони нас ненавидять,—
не має значення», діти треба спільно,— закликають сіо-
ністські ватажки». Однак, щоб не викликати обурення серед
євреїв, це співробітництво рекомендується зберігати в та-
ємниці.

Контакти і спільні зусилля українських націоналістів
і сіоністів, які встановилися під час «шестиденної війни»
і викликали захоплення серед націоналістів, продовжують
розвиватися й далі. Обидва угруповання ведуть розгнуздану
антирадянську і антикомуністичну кампанію, зводять злісі
наклепи на СРСР і країни соціалістичної співдружності, ор-
ганізовують провокаційні вихватки.

29 червня 1974 року під час виступу в лондонському те-
атрі «Колізеум» балетної трупи Великого театру СРСР
з перших рядів партеру на сцену полетіли різні гострі пред-
мети. Одночасно в зал напустили білих мишей. Однак зірва-
ти спектакль молодчикам з фашистських організацій не вда-
лося: радянські актори, ризикуючи поранити ноги, продов-
жували виступ, викливавши захоплення і овациі глядачів.

Блокування сіоністів з українськими буржуазними націо-
налістами не може не викликати здивування і незадоволення
серед євреїв капіталістичних країн, в тому числі й Ізраїлю.
Коли в ізраїльській газеті «Едіот ахронот» з'явилася стаття
якогось Н. Клігера — «Повага українців до Ізраїлю», на
ней відгукнувся секретар організації антифашистів і інвалі-
дів таборів смерті А. Коген. У статті «Ненависть до радян-
ських порядків зводить їх з розуму», яку опублікувала тель-
авівська газета «Летце наес», він писав:

«Pan Ноех Клігер висловив слое захоплення боротьбою
українських націоналістів, в тому числі одного з їх керівни-
ків — Юліана Заблоцького, якого вони прославляють як ге-
роя в боротьбі з нацистами. Цікаво, що pan Ноех Клігер
схвалює рух українських націоналістів, які співробітничали
з нацистськими злочинцями при знищенні євреїв і часто пере-

важали нацистів у жорстокості. Я як секретар союзу інвалідів, учасників боротьби проти нацистів добре знаю жахливі дні цієї катастрофи і особливо «героїзм» в боротьбі проти нацистів. Я дуже добре знаю (так як це, безумовно, знає і пан Клігер), що українські націоналісти не вбивали німців, а знищували євреїв як у Бабиному Яру, так і в єврейських містечках України, Білорусії і Польщі. Це «славне» й «сміливе» воїнство відзначалось у боротьбі проти партизан, а також вбивствами євреїв. І якщо Юліан Заблоцький говорить про себе, що він очолював якусь військову частину, то це означає, що він зізнається у військових злочинах і повинен бути засуджений згідно з законом як один з тих, хто допомагав нацистам в їх ремеслі ката, а не бути заражованим в ряди героїв і борців проти нацизму... Слід тільки пожалувати, що є люди, яких ненависть до Радянського Союзу зводить з розуму і вони готові поєднатися навіть з дияволом, тільки би, як вони вважають, разом шкодити Радянському Союзу».

Допомагаючи один одному, сіоністи і українські буржуазні націоналісти спекулюють на націоналістичних передсудах, роблять ставку на вишукування в соціалістичних країнах політично і морально нестійких людей, вербуючи їх до своєї агентури.

«Не можна забувати,— говорив у доповіді, присвяченій 50-річчю СРСР, Леонід Ілліч Брежнєв,— що націоналістичні перед суди, перебільшений чи спотворений вияв національних почуттів — явище надзвичайно живуче, яке чіпко тримається в психології людей, не досить зрілих у політичному відношенні. Вони, ці перед суди, продовжують зберігатися в умовах, коли об'єктивні передумови для будь-яких антагонізмів у відносинах між націями давно вже перестали існувати. Не можна не зважати і на ту обставину, що вияви націоналістичних тенденцій нерідко переплітаються з місництвом, яке є спорідненим з націоналізмом.

Ми не маємо права також забувати,— продовжує товариш Л. І. Брежнєв,— що націоналістичні пережитки всіляко підігривають іззовні політики і пропагандисти буржуазного світу. З надзвичайним заповзяттям хапаються наші класові противники за будь-які прояви такого роду, роздуваючи і заохочуючи їх, сподіваючись хоч якоюсь мірою ослабити єдність народів нашої країни».

Та не бути цьому! Радянські люди ведуть безкомпромісну і рішучу боротьбу з будь-якими проявами націоналізму і сіонізму.

ДУШОЛОВИ

З моменту виникнення буржуазно-націоналістичної течії крупного єврейського капіталу, відомої під назвою «сіонізм», його політика спрямовувалась на створення капіталістичної єврейської держави як оплоту свого світового панування. Оскільки після другої світової війни на території арабської країни Палестини проживало близько півмільйона єреїв, сіоністи здійняли лемент про створення на цій території незалежної єврейської держави, бо вона буцімто є «історичною батьківщиною єврейського народу».

Заокеанські монополісти були дуже зацікавлені, щоб у цьому районі Азії утворити єврейську державу, яку очолювали б сіоністи, і яка могла б стати форпостом реакції на Близькому Сході, душителем національно-визвольної боротьби арабських народів. 29 листопада 1947 року ООН прийняла рішення про утворення на території Палестини держави Ізраїль, яка й була проголошена 14 травня 1948 року.

Вже у першому політичному акті уряд нової держави недвозначно підкреслював, що вона є прямим спадкоємцем стародавнього Ізраїлю, а тому, мовляв, може претендувати на всю територію Палестини. Таким чином, сіоністська концепція «історичної батьківщини» була спрямована на вигнання арабів з Палестини. Практичне здійснення агресивних експансіоністських планів по відношенню до сусідніх арабських народів стало основним змістом усієї політики Ізраїлю, нормою діяльності його керівників і лідерів міжнародного сіонізму.

Вони проголосили такі гасла: «єврейська праця, єврейська земля, єврейська оборона». Це означало, насамперед, позбавлення арабських робітників права на працю; по-друге, вигнання арабських селян з землі, яку вони віками обробляли; по-третє, придушення боротьби арабів за соціальні й економічні права.

Для здійснення такої політики потрібні були численні людські ресурси, в першу чергу,— на «гарматне м'ясо». І по-

чалося полювання на єврейські душі, що проживають у різних кутках земної кулі. Сіоністи проголосили, що де б не жили єреї, вони повинні вважати Ізраїль своєю державою і мають право на ізраїльське громадянство. Сіоністи почали розпалювати націоналістичні почуття, сіяти розбрат серед трудящих, протиставляти єреїв іншим народам, зчинили пропагандистський галас про антисемітизм, який, мовляв, подолати не можна доти, доки всі єреї світу не будуть жити у своїй державі, бо кожна людина тієї країни, де проживають єреї зараз — потенційний антисеміт.

Сіоністські крикуні додумалися звинувачувати радянських людей — росіян і українців в антисемітизмі, оскільки вони, мовляв, під час Великої Вітчизняної війни на тимчасово окупованій фашистами території сприяли гітлерівцям у масовому знищенні єврейського населення.

Пани сіоністи добре знають, що тільки ті поодинокі росіяни чи українці, хто зрадив Батьківщину, хто був підручним у фашистських концтаборах і катівнях, розстрілювали з німецьких автоматів невинних радянських людей незалежно від національності. Ці покидьки суспільства, зрадники Батьківщини, затавровані ганьбою, прокляті народом, одержали по заслужі. Що ж до загалу радянських людей, то вони в роки війни, ризикуючи своїм життям, рятували єреїв від рук фашистів. Чудові образи таких людей змалював радянський письменник Борис Горбатов в повісті «Нескорені». Герой твору Тарас Яценко зустрівся на вулиці з лікарем Фішманом і помітив на його рукаві жовту пов'язку з чорною шестикутною зіркою (так фашисти таврували єреїв). Не відвернувся він від давнього знайомого, а низько-низько вклонився йому, засвідчивши свою повагу. Цим поклоном він одночасно виявив зневагу до фашистського антисемітизму. У Тарасовій хаті знайшла притулок дівчинка-єврейка.

В образі лікаря Фішмана письменник підкреслив патріотичні почуття трудящих єреїв. Коли Фішман востаннє йшов вулицями міста, в якому народився і зріс, то до гіркоти дорогими були йому і цей мокрий вітер у чорних тополях, і запах рідної землі, вкритої пожухлим листям, і заплакані дахи, і осінній дощ. Плакала природа, плакав Тарас, дивлячись на приречену юрбу невинних людей.

Добре знали про трагічну долю мільйонів єреїв і сіоністи, та реагували на це по-своєму. Так, певна кількість єреїв наприкінці другої світової війни опинилася у тaborах для так званих «переміщених осіб», створених англо-американськими військами на території Західної Німеччини. Сіо-

ністські організації США заснували там «Розподільний комітет» з штаб-квартирою у Мюнхені і взялися до агітації всіх єреїв за виїзд до Палестини. Найбільше зусиль докладали сіоністи до ідеологічної обробки єреїв радянського громадянства, які опинилися в цих тaborах, не гребуючи найбруднішими методами впливу на людей, прагнучи будь-що спіймати найбільш довірливих на гачок брехливої пропаганди.

Авторові цих рядків як офіцерові непереможної Радянської Армії доводилося бувати у тaborах для переміщених осіб у східній частині Німеччини розмовляти з тими, хто повірив сіоністським байкам і вирушав у чужу незнайому країну. Таких, до речі, було дуже мало, та все ж були. Дорого заплатили вони за довірливість. Проте тяжка доля обдурених людей зовсім не турбувала сіоністських пропагандистів із того «розподільного комітету», бо головне, що було в їх ідеологічному арсеналі,— це шантаж, обман, безсоромна фальсифікація, наклеп на СРСР.

Коли радянські політпрацівники переконливо спростовували сіоністські вигадки, люті сіоністів не було меж. Спекулюючи на національних і релігійних почуттях травмованих війною людей і бажаючи розвіяти їх сумніві, сіоністи вдавалися до різних фальсифікацій і підробок. Вони, наприклад, складали листи, які начебто надходили з Палестини від іммігрантів до їх друзів, що залишились у тaborах, де змальовувалось райське життя на «землі прабатьків». Грубу підробку сіоністів неважко було розпізнати, бо людей, яким адресувалися листи, у тaborах не було. Проте сіоністи, зачитуючи ці «листи», пояснювали відсутність адресатів тим, що останні вже виїхали до «землі обітованої».

Сіоністські ловці душ використовують будь-яку можливість для агітації за переселення єреїв до Ізраїлю. Пригадується липень 1948 року. Курортне місто Карлові Вари в Чехословаччині. У той час йшла перша війна Ізраїлю з арабськими країнами.

Якось до мене, офіцера Радянської Армії, підійшло двоє чоловіків, які, впевнившись в тому, що я єврей, забажали зі мною порозмовляти. Я не відмовився. Вони почали розмову з відверто провокаційного запитання:

— Чому ваш уряд не дозволяє радянським єреям виїжджати до Ізраїлю?

Я в свою чергу запитав:

— Хто вам сказав, що не дозволяє? Але що їм там робити?

— Як що?! Соромно вам, єреєві, та ще й військово-

службовцю, питати таке. Невже ви не знаєте, що роблять на війні?! Адже на нашій з вами батьківщині йде священна війна за життєвий простір для єврейського народу, а ви глузуете!

Після такої тиради я не витримав:

— Ізраїль не моя батьківщина. За свою Батьківщину — Радянський Союз я воював з фашистськими загарбниками, за що й удостоєний честі носити, як бачите, урядові нагороди. Іншої батьківщини я не знаю.

Мої опоненти вміть перевели розмову на іншу тему. Вони, перебиваючи один одного, розповідали, що вдалося за кілька місяців зробити «славному» сіоністському рухові в недавно створеній державі.

Тут я зауважив:

— Ale ж зараз на вашій батьківщині, яку ви так розхвалюєте, йде війна, чого ж ви не на фронти?

— Ми лікуємося, а про батьківщину подбали. Я особисто дав на цю війну 10 тисяч доларів,— сказав один із співрозмовників.

— Значить, ви відкупилися, берете участь у війні грішми, а той, хто їх не має, нехай накладе головою за ваши гроши.

— Що ви кажете?! Наша армія хоробра... Проте нам здається, що ми маємо справу з комуністом. Та не забувайте, пане комуніст, що гроші — це теж матеріал, і весь світ тримається на грошихах.

— Так, я комуніст і горджуся цим. Все, що ви мені розповідали, ваше ставлення до людей, зокрема до арабів, викликає в мене жах. Мені навіть важко уявити, як би я міг жити в Ізраїлі, де людська гідність зведені на нанівець, де все продається і купується за гроши. Ні, в Ізраїлі не знайде себе справжня радянська людина, яка виховувалась при соціалізмі.

Мої співрозмовники зрозуміли, що потрапили не на той «матеріал», і ретирувалися.

Минали роки, переглядалися форми і методи сіоністської агітації, спрямовані на обробку єврейського населення для виїзду в Ізраїль. Включились у цю діяльність і дипломати. Ще в той час, коли СРСР підтримував з Ізраїлем дипломатичні відносини, влітку 1966 року до Одеси на відпочинок приїхав з сім'єю ізраїльський дипломат Іцхок Текал. Та замість того, щоб проводити свій відпочинок на березі моря, він шукав зустрічі з рабином єврейської громади, намагався таємно поширювати антирадянську літературу, за що й був

вісланий з міста. З такою ж метою приїжджав до Одеси інший співробітник ізраїльського посольства Давид Гавіш.

Не дають спокою сіоністські вербувальники і тим радянським громадянам єврейської національності, які виїжджають за кордон у службових справах чи в туристську подорож. Одеський рабин І. Б. Шварцблат у листі до «Літературної газети» розповідав: «Під час однієї з моїх недавніх поїздок за кордон якийсь нахабний тип запропонував мені сісти до нього в машину і поїхати у так званий «вільний світ». Гнів, кажуть, поганий порадник. Але довелося таки сказати кілька міцних слів цьому вилощеному негіднику» («Літературная газета», 1971, 3 марта).

Влітку 1972 року до Одеси прибув корабель під ліберійським прапором. Коли команді дозволили зійти на берег, моряки пішли до міста з тим, щоб опускати у поштові скриньки на адресу громадян єврейської національності антирадянську літературу. Адресами їх було забезпечене за здалегідь. Окремі моряки виступали навіть в ролі агіаторів за переселення до Ізраїлю. Виявилося, що вся команда цього корабля, за винятком капітана, складалася з підданих Ізраїлю. За цю «роботу» їм вдома було обіцяно додаткову платню.

Сіоністи наймають різних авантюристів, маскують їх під вчених і посилають на міжнародні конгреси або симпозіуми, що відбуваються в Радянському Союзі. Основне їх завдання — агітація серед єврейського населення, поширення антирадянської літератури, збирання відповідної інформації для сіоністської пропаганди. У серпні 1971 року в Москві проходив VII Міжнародний конгрес працівників архівів, на який прибуло 1300 вчених з 45 країн. Серед них був підданий Ізраїлю Ісроел Адлер. Однак значну частину свого часу він проводив не в залі засідань, а в московській синагозі. І не тому, що він такий віруючий, який без молитви не може прожити і кількох годин, а тому, що шукав ласих до закордонного шмаття прихожан і роздавав їм «суvenіри», в яких були агітаційні матеріали з закликами до єреїв повернутись обличчям до гори Сіон. Разом з дарунками він звертався з провокаційними запитаннями, сподіваючись зібрати необхідну для сіоністів інформацію.

Така поведінка іноземця викликала обурення більшості прихожан, які з гнівом зажадали, щоб він більше не з'являвся в приміщенні синагоги. Ісроел Адлер подався до Риги. Там він також прийшов до синагоги з «подарунками», а звідти — на квартиру до громадянина Маневича, адресу

якого дістав нібіто у директора Паризької публічної бібліотеки. Та й цього разу йому не пощастило. Маневич з сумнівом поставився до доброзичливості відвідувача і звернувся до місцевих органів влади з проханням захистити його від провокатора з Ізраїлю. Після цього Адлеру було запропоновано покинути Радянський Союз. Як виявилося, Ісроел Адлер зовсім не спеціаліст архівної справи, а емісар сіонізму. Подібних фактів можна навести чимало.

Серед різноманітних форм сіоністської агітації за переселення до Ізраїлю одне з чільних місць займає фальсифіковане листування. На адреси громадян, які проживають у Радянському Союзі, в інших країнах соціалістичної співдружності надходять листи як від справжніх, так і від фіктивних родичів і знайомих. У конверти вкладаються фотографії й інші матеріали про «сіоністський рай» на «землі обітованій». У рожевих фарбах описується життя громадян Ізраїлю, про великі перспективи для іммігрантів. Неважко здогадатися, що переважна більшість таких листів пишеться під диктовку сіоністського пропагандиста.

Спеціальні сіоністські організації Ізраїлю, що займаються вербуванням іммігрантів, виділяють навіть кошти на те, щоб пересилати нібіто від родичів пакунки з ганчір'ям чи іншим мотлохом, який може вплинути на обивателя ізраїльською фірменною маркою. Дехто з радянських громадян, які одержували такі листи і пакунки, піддалися сіоністській пропаганді й виїхали до Ізраїлю. Але як тільки вони опинялися на «землі обітованій», сіоністські агітатори одразу забували про них і залишали їх напризволяще.

Більше уваги приділяється тим іммігрантам, які скойти чи інші злочини в нашій країні і були заслужено покарані радянським судом. Навколо таких осіб сіоністи влаштовують галас про «дискримінацію» єреїв у Радянському Союзі, компонують матеріали для ідеологічної обробки трудящих єреїв, підготовки демонстрацій «на захист невинних жертв державного антисемітизму». Обличчя подібних іммігрантів і практика сіоністських душоловів досить виразно постали перед радянською громадськістю на двох судових процесах: у Ленінграді і Ризі. До карної відповідальності були притягнуті особи, які підтримували зв'язки з закордонними сіоністськими організаціями, виконували різні їх доручення і нарешті вдалися до повітряного піратства.

З приводу цих судових процесів сіоністи підняли неймовірний галас. Вони на всі лади кричали, що нібіто в Радянському Союзі переслідують єреїв лише за те, що вони

хотіли виїхати на свою «справжню батьківщину». Однак сіоністські горлодери пошилися в дурні, бо всі підсудні, яких вони «захищали», повністю визнали свою провину.

«Граючи на національних почуттях, сіоністи заманують нас казками про «великий Ізраїль», який, бач, впливає нині на міжнародну обстановку, на внутрішне життя інших держав світу. Секрет цієї «могутності» розгадати неважко: за спиною Ізраїлю стоять сили світового капіталізму з величими фінансовими можливостями. Іржавою зброєю сіонізму, націоналізму вони хочуть нині опорочити радянський лад, ослабити єдність народів СРСР, нацькувати одну націю на іншу»,— писав до знайомих колишній керівник сектора спеціального конструкторського бюро тресту «Укрхімремонт» Б. Й. Бравштейн, який, наслухавшись пропагандистських передач ізраїльського радіо, виїхав у «країну предків». Повернувшись через рік до Радянського Союзу, він опублікував на сторінках газети «Вечірній Київ» такого листа:

«За цей рік я мав нагоду розібратися, хто саме приїжджає з Радянського Союзу в Ізраїль. Тепер ці люди широко розказуються, пишуть звідси до своїх родичів і знайомих в СРСР, застерігаючи від необачного кроку. Але останні цим листам не завжди вірють. Мені це зрозуміло, бо у свій час я теж не хотів вірити подібним листам. Та сьогодні я від широкого серця заявляю: все, що пишуть у Радянському Союзі про Ізраїль та сіонізм,— все те правда!»

Реальна дійсність вщент розбиває ілюзії прибулих до Ізраїлю. «Ми вважали, що побачимо країну, в якій процвітає дух землепроходців,— сказав один з прибулих кореспондентові газети «Гардіан»,— замість цього зустріли типове буржуазне суспільство. Ми уявляли собі ідеальну демократію, а замість неї побачили засилля бюрократії».

Зіткнувшись із гіркою дійсністю «землі обітованої», відчувши на собі всі «принади» ізраїльського способу життя з його продажністю, визиском і гендлярством, багато з тих, хто повірив сіоністській пропаганді, ціною надзвичайних зусиль втікають з «раю». Але душолови не залишають їх у спокої. Сіоністська організація в справі іммігрантів «Сохнут» переслідує втікачів і нещадно їх тероризує. Особливо жорстоко розправляються агенти «Сохнута» з тими, чиї прізвища згадує іноземна преса.

Так, один з втікачів дав інтерв'ю шведській газеті «Квель-постен», у якому розповів про фальсифікований виклик його до Ізраїлю, зроблений нібито його сестрою. Коли ж він прибув до Ізраїлю, сестра була здивована його появою. Хоча

шведський журналіст не назвав прізвища співрозмовника, а тільки його ініціали,— сохнутівці дізналися хто це і по-звірячому побили його. «Тепер ти на своїй шкірі відчуєш ізраїльські порядки,— цинічно сказав сіоністський агент, кидаючи свою скривавлену жертву на вулиці.— І зрозумієш, що від нас ніде не сковаєшся».

Радянські люди ганьблять сіонізм, його антинародний курс, з презирством ставляться до сіоністських душоловів, вони зневажають і тих, хто зраджує свою батьківщину, піддаючись сіоністській агітації. Справжні радянські патріоти всіх національностей нерозривно з'язали свої долі. Ніколи і нікому не порушити нашу єдність, нашу вірність соціалістичній Радянській Батьківщині, нашу згуртованість навколо КПРС, яка впевнено веде радянський народ до комунізму.

ВІД ТАЙБЕЯ ДО ПЕКІНА

Кожному, хто стикається з фразеологією українських буржуазних націоналістів, впаде у вічі велика їхня любов до слова «орієнтація». Чому ж воно так полюбилося їм? Згідно з авторитетною енциклопедичною довідкою, це слово означає: уміння вибирати напрям, розбиратись в обстановці,— що аж ніяк і ніколи не було притаманне українському націоналізму. І ми не будемо наводити свідчень націоналістів, які самі ж про себе з цього приводу говорять, виходячи з суті приказки, що мудрий Іван по шкоді або ж якби той розум учора, що сьогодні... А от щодо напряму в поглядах, діяльності,— то справді тут стає зрозумілим, що означає «орієнтація» для націоналістів, але не в чистому, так би мовити, вигляді, а з конкретним прикметником, ну, наприклад: австрійська, польська, німецька, американська і т. д. і т. п., тобто з зазначенням тої зовнішньої сили, перед якою вони вислуговувались на дорогах ганьби і зради.

Правда, ще часто фігурує термін «орієнтація на власні сили», але це вже щось з галузі демагогії, бо ж кому-кому, а націоналістам добре відомо, якими успадкованими її на-бутими хворобами він начинений. Тут тобі — ідейне бі-локрів'я, історична сліпота, повний набір усіх маній (від клептоманії до манії величності), виразка совіті, розлад координації рухів (ліва не знає, що робить права), старечий інфантілізм і ослаблення життєвої пульсації... А втім — хай самі в себе вишуковують болячки, бо кінцевий діагноз давно відомий: передагонійний стан.

Але в роздумах над витлумаченням слова «орієнтація» ми поки що пропустили його буквальне значення, тобто «напрям на Схід». А тим часом нам здається, що саме тут і закопаний отої славнозвісній пес, який, коли б був живим, узяв би правильний слід, бо, по суті, усе, що пишеться і говориться нині оунівцями — «орієнталістами», фокусується у китайському аспекті як такому, що, на їх думку, врешті підтверджує пункт перший енциклопедичного визначення,

а саме «уміння вибрати напрям, розібратись в обстановці». Бо ж усі напрями, які обиралися раніше, завели на еміграційні манівці. І хоч кожна «орієнтація» обиралася з задньою думкою як обдурити своє чергове «світило», усе ж з його крахом завжди банкрутували й занадто запопадливі сателіти.

Інколи в націоналістичних виданнях проскакує думка, в якій порівнюються «пекінська» й «берлінська» орієнтація. Недвізнатно про це пише один з лебедівських «теоретиків» А. Камінський, стверджуючи, що «за далекою аналогією, для декого Китай може стати навіть передвоєнною Німеччиною», але «в евентуальному висліді ставка на Китай може виявитися такою ж ілюзорною, як ставка на Гітлера».

До речі, навіть самі націоналісти звернули увагу на той факт, що Гітлер ім ніколи нічого не обіцяв.

Так, у розмові з Розенбергом, який свого часу носився з ідеєю утворення кутоавтономної сателітарної націоналістичної держави-протекторату, Гітлер різко відкинув цей план і назвав його «годівлею українського націоналізму». Мовляв, «попереджую пана перед концепцією загравання з українським націоналізмом. Мене цікавить Україна тільки як резервуар, який нам так само необхідний, як і тим народам, що вже посідають колонії. Національні амбіції можуть тут тільки заважати. Прошу тримати руки здалеку від цих справ...»

Взагалі ж Гітлер патологічно ненавидів усіх слов'ян, у тому числі й українців, бо вважав їх не народом, а позбавленою власної сили народністю, хоча тій самій «народності» не міг пробачити отої сили, яку добре відчули під час першої світової війни кайзерівські полчища і яка, сплавлена в єдиній могутності радянських народів, громила фашизм.

Чи було відоме оунівцям взагалі антиукраїнське наставлення гітлерівців? Без будь-якого сумніву. Адже досить було лише розгорнути талмуд нацизму «Майн кампф», щоб розвіялися усілякі ілюзії щодо «української карти» III рейху: Україна була потрібна фашистам лише як «лібенсраум» — життєвий простір.

Знали про це прекрасно й оунівські верховоди, але засліплі злою і ненавистю проти всього радянського продавалися з усім своїм гнилим нутром нацистам так само, як і іншим ворогам свого народу. Продавались, заховавши в своїй темній душі едину гадку, як би краще обманути в слушний час свого хлібодавця. І обдурювали, коли це вдавалося. І зраджували, коли це було вигідно. Бо ж «союз»

був не з любові взаємної, а з ненависті до світу світла, і з боку хлібодавця він був сповнений презирства до васала, а з боку васала — заздрості і злоби до пана. Так було. І цього не можуть заперечити й ті посивілі від років і лакейства політикані, які нині взялися за мемуари. Нічого не поробиш — потрібні нові хлібодавці.

Шукання собі покровителів серед чужинців було і є основною історичною традицією оунівців. Їхні зв'язки з німецькою, польською, японською, італійською, американською та всілякими іншими розвідками за період існування ОУН загальновідомі, як загальновідоме є те, що оунівці міняли ту ж саму «орієнтацію» на чужі сили згідно з відомою формулою КВД («куди вітер дує...»).

Перепродаж політичних «симпатій» і зв'язків став своєрідною формою існування націоналізму. Правда, були і є деякі більш сталі напрямки, от хоча б традиційне германофільство деякої частини старих політиканів, у генах яких запрограмоване хрунівство часів блаженної пам'яті ціарсько-королівської Австро-Угорщини. Сьогодні, як би воно дивно не звучало, можна говорити про націоналістичне китаєфільство.

Кожний націоналізм, великий чи малий, має одну властивість, яку можна визначити психіатричним терміном «манія величності». Український націоналізм тут не виняток. І, як усі націоналізми, окрім месіанського устремління в глобальному масштабі, має ще й апетити до близьких і далеких територій.

«Імперіальні» апетити завжди були в українських буржуазних націоналістів. Їхня маніакальна загребущість сягала аж... до Тихого океану. На тій підставі, що на Далекому Сході проживає значна кількість українських поселенців, до складу націоналістичної імперії, на думку її «творців», мала б увійти так звана азіатська колонія — «Зелений клин». Цей факт в якійś мірі визначив «східну орієнтацію» українського націоналізму.

Пальма першості в історії запроданства оунівців, без будь-якого сумніву, належить гітлерівським хазяям. Традиційне германофільство націоналістичного болота знайшло свій найогидніший вияв у лакейській службі німецькому фашизмові напередодні та під час другої світової війни.

В чіплянні до «осі Берлін — Рим» була і японська гайка, до якої хотіли пришrubитись націоналісти і про яку сьогодні, у зв'язку з маоїстським фліртом, люблять вони говорити й писати як про своєрідний пролог до китайської орієнтації.

Назвемо хоча б широко рекламиовані серед еміграції спогади старого шпигуна Івана Світа, які нещодавно вийшли з друку.

Десь в альбомах ще зберігаються пожовклі фотографії, на яких за гордовитими самурайськими полковниками проглядаються кримінальні обличчя оунівських емісарів в Маньчжурії, замасковані вусиками а ля Адольф...

Факт проживання деякої кількості українських поселенців на Далекому Сході, а пізніше і в Маньчжурії, видавався оунівцями за «реалістичну основу українських державницьких інтересів» у цьому районі. Ці «державницькі інтереси» зводились до агентурної роботи на користь японської розвідки, диверсійної діяльності на далекосхідних кордонах СРСР, наклепницького галасування на сторінках газет і в ефірі, недолугих спроб організувати в Харбіні щось на зразок «далекосхідної Січі», яка разом з доблесними самураями вирушила б у похід на «большевиків...»

Цікаво нагадати ще й такий факт, що тим нечисленним націоналістам, які проживали в Шанхаї у 1941 році, німецька радіостанція надавала можливість вести своє мовлення. Це було в той час, коли Україну плюндрували фашистські нелюди. А от з «небесного сходу» українські націоналісти складали «представникам Німеччини найширішу подяку за звільнення України», а газетка «Вісник української національної кольонії», що виходила там же, писала: «Надсилаємо телеграму рейхскомісарові України Кохові з подякою за корисну працю по відродженню життя України та запевнення про лояльність до влади на Україні, очікуючи на першу можливість повернутися».

Ось про що вони марили, зрадники й запроданці,— де б, у якому кутку землі не були: повернутися на окуповану рейхом українську землю, приїхати на возі з фашистською віссю, щоб допомагати гітлерівським візникам колесувати непокору українського народу!

Яким патологічним цинізмом треба бути наділеним, щоб дякувати садистові-катюзі Еріхові Коху «за корисну працю по відродженню життя України»!

Що ж, у розумінні пігмея-запроданця «корисна праця» — це вбивства, знущання, плюндрування, кров і пожежі!

«Корисна праця» у розумінні пігмея-запроданця, який на всіх перехрестях кричить про своє українство,— це знищення українського народу, його соціалістичної державності, економіки й культури, повергнення у первісне рабство під п'ятою арійських надлюдів!

«Учені мужі» з націоналістичного табору чомусь не звертаються до недавньої історії, коли їхні однодумці дали світові разючі приклади національного приниження, які не вкладаються в рамки ніяких комплексів...

Тріснула «вісь Берлін—Рим», розпався блок Німеччина—Італія—Японія.

Покотився потрощений віз фашизму в прірву небуття, а разом з ним і старі «німецька», «італійська», «японська» орієнтації українського буржуазного націоналізму!

Довелось оунівцям накивати п'ятами і з Харбіна, і з Шанхая. Довелось знову переорієнтовуватись...

Перемога народної революції відкрила перед китайським народом світлі шляхи незалежності, прогресу, соціалізму.

Перегляньмо оунівське видання того часу й побачимо, якими «епітетами» обсипалися китайські комуністи. Народно-визвольну армію інакше не називали як «комуно-китайськими наїзниками». Термінологію лайок і наклепів, яка прикладалася до Радянського Союзу, була перенесена й на Китай. Не обминала націоналістична преса своєю увагою і особу Мао Цзе-дуна, якого полюбляла іменувати «тираном».

Тоді ж, ще в 50-х роках, зав'язалась дружба оунівських верховодів з Чан Кай-ші. Тайбей став своєрідною Меккою для всіх тих, у кого була ненависть до свого народу, антикомунізм і антирадянщина замінили рештки розуму й совіті.

Бандерівці та й інші націоналісти в ті, тепер уже доволі давні дні ще зализували в європейських і американських підворітнях синці, з якими втікали в обозі гітлерівського вермахту.

Йшла саме чергова «переорієнтація» на нові реакційні сили, серед яких були такі ж, як і оунівці, політичні банкрути. На цей час припадає й особлива активізація так званого «антиболішевицького бльоку народів» (АБН), очолюваного бандерівським провідником Ярославом Стецьком, який уже в 1965 році робить вояж на Тайвань для переговорів з Чан Кай-ші — одним із лідерів «братньої антикомуністичної ліги народів Азії». І як воно годиться у таких випадках, обидві сторони підписали тоді «договір про співпрацю». Намагаючись якось підвищити акції Стецька серед еміграції, бандерівський журналчик «Авангард» запевнив читачів, що оунівським «ідеям, здається, вперше вдалося проникнути в країни таємничого Сходу».

«Таємничий Схід» виявився не таким уже й таємничим навіть для тупоголових бандерівців. На Тайвані вони зустріли добре зрозумілу їм патологічну лють «колишніх людей»

на народ, який викинув їх з континенту, антикомуністичну маячню і відсутність у всьому будь-яких елементарних принципів добroчесності. Все було в них спільним з новими друзями: і аморальність, і нереальність планів, і злоба, і навіть пани з ЦРУ, яким нині служили і биті бандерівці, і биті чанкайшисти. В одному лиш була різниця — бандерівці були викинуті з української землі, на якій десь ще догнивали їх останні «схрони», — чанкайшисти після просторів все ж мали острів і маріонеткову державку на ньому, а раз там є уряд—то біля цього уряду АБН «акредитував свою місію», яка мала б стати центром антикомуністичної пропаганди на Далекому Сході. Тоді ж бандерівський журнал «Визвольний шлях» писав, що «постійне перебування місії АБН на Формозі... робить її важливим опорним пунктом». Що це за «опорний пункт», пояснювати непотрібно. «Опорні пункти» шукали собі оунівсько-абеенівські політикані і в інших реакційних режимах Південно-Східної Азії — зокрема в сеульському і сайгонському, котрий недавно капітулював. Єдиним хором АБН і «Антикомуністичної ліги народів Азії» лунають війовничі спічі на різних зборищах.

Усе робилось у відповідності з їх домовленістю «про співпрацю у боротьбі проти комунізму» і, зокрема, із хвалюватими обіянками абеенівської компанії з метою «розгрому інтернаціонального комуністичного блоку» допомагати вільному Китаєві (читай: чанкайштам.— Р. Б.) у його завданні відзискання китайського суходолу та знищення китайського комуністичного режиму». Бачите, як високо стрибунули захабнілі від чанкайштського «визнання» бандерівці. Відразу вже і в похід зібралися «визволяти» Китайську Народну Республіку!

Бандерівці зустрічають маріонетки на «високому рівні», що особливо лоскоче хворобливe самолюбство «вождів» на вигнанні, яких офіційно ніхто із західних панів не визнавав, хіба приймав на конспіративних квартирах секретних служб. А тут ручкаються, беруть інтерв'ю, фотографуються і садовлять із собою поруч... І дають, бувало, але це не для преси. Хоч заздрісні конкуренти полюбляють заглядати в чужу кишеню, а потім розголошувати це «*urgbi et orgbi*»¹. Так, журнал «Український самостійник» у жовтні 1965 року писав, що Стецько «дістав 30 000 дол. на АБН від Чанг-Хай-Шека». І, мовляв, «щей політичний банкррут зукраїнізувався». Тут же повідомлялось про те, що, як розхвалився

¹ Місту і світові (лат.) — тобто до загального відома.

«вождь», в Австралії на його честь «пані Чанг-Хай-шекова влаштувала обід». Кажуть, що навіть меню з цього обіду пан Ярослав прихопив на доказ «дружби й братерства», щоб оправити його як історичний документ у рамочку й повісити поруч з Бандериним благословенням на одноденне прем'єрство 30 червня 1941 року.

Але гроши й обіди треба відробляти. А Чан Кай-ші краще ніж лайкою на «червоний Китай» ніхто догодити не міг...

У листопаді 1964 року в Тайбеї відбулося чергове збіговисько «антикомууністичної ліги народів Азії», і там на прощальному бенкеті Стецько удостоївся промовляти в присутності Чан Кай-ші.

З притаманним йому нахабством, пан Ярослав повчав господарів, як треба боротися з КНР, позиції якої міцнішають у зв'язку з «випродукованням власної атомної зброї», американці ж бачать у Тайвані лише військову базу, а не «острів свободи», з якого «випромінюють ідеї волі» і якому якщо б дати належний розгін — то «червоному Китаю — кінець»!

«Так довго, доки Формоза не буде мати вільної руки для започаткування висадки та визвольної боротьби на китайському материкові,— давав «лінію» Стецько,— Південний В'єтнам і Південна Корея також не будуть спроможні започаткувати офензиву (наступ.— Р. Б.) в сторону півночі, а намагання усунути червонокитайську небезпеку остануться безуспішні».

Це вже був час, коли Мао скинув свою машкару й показав справжнє обличчя ренегата і зрадника ідей соціалізму. Тоді ж у своїй пресі бандерівці повідомили про закупівлю маоїстами значної кількості їхньої антирадянської макулатури. Всі ж інші націоналістичні угруповання тоді ж вже один перед одним зчинили лемент про «пекінську орієнтацію».

— Досить ставити на банкрутів! — у 1963 році категорично заявляла одна націоналістична газетка. «Таким банкрутом,— писала вона,— була вже гітлерівська Німеччина... Другим яскравим прикладом того, що ми зв'язуємо нашу визвольну політику з банкрутами, є залишення деяких українських еміграційних політичних середовищ до Чан Кай-ші. Краще буде для української справи, коли ми шукатимемо союзу з Мао Цзе-дуном, отже — з червоним Китаєм. Червоний Китай, це, по-перше, потуга, а по-друге, він готується до війни з Москвою».

Війна!.. Криваве марення вовкулаків.

Смерть, покладена в підвалини буття ідеології, на практиці перетворила цю ідеологію з політичного мудрування на мораль убивць, стала немічним виправданням звичайнісін'ого бандитизму.

Антигуманність будь-якої реакційної ідеології насамперед визначається на пробному камені ставлення до людського життя, до війни і насильства як засобів суперменівського утвердження вседозволеності в досягненні мети.

Війна!.. Сльози й прокляття матерів, квіління немовлят! Ale ж і в її апологетів були матері і діти. Багато хто з них ревно б'є поклони перед образом богоматері з малятком!

Цинізм виродків! Йому немає меж. Можна на поясній пряжці виписати «Бог з нами» і, насвистуючи «Лілі Марлен», підпалювати храми, можна почепити на шию хрестик з розп'яттям Христовим і розпинати його служителів, можна на прaporі вишити мадонну, а земних мадонн гвалтувати у вівтарях, а дітей їхніх кидати у вогонь. Можна... Ale чого лише не робилось протягом історії лицемірства!

Скрижалі з десятма заповідями стали звичайнісін'кою ширмою для злодіянь, у яких режисером міг бути тільки диявол. Святі слова про любов до біжнього ставали прокльоном тому ж біжньому...

Війна!.. Несправедлива, в ім'я несправедливості. Та, проти якої наш народ завжди підіймав священну зброю Правди, Справедливості, Дружби. I завжди перемагав.

Першим декретом Радянської влади був Ленінський Декрет про мир. Хіба це не знаменно, що перша в світі влада трудящих, повергнувши в праведній війні світ насильства, проголосила основою свого державного стану миролюбну політику у розв'язанні всіх питань міжнародних взаємин? Ale нам чужий травоїдний пацифізм. I Вітчизна наша, благословляючи кожен мирний світанок оливковою віттю, міцно стискає в другій руці праведний меч перестороги і покари для тих, кого історія ще не навчила поважати її уроки.

Слухайте, недобитки! Невже вам ще мало... Не будемо говорити про якісь сентименти — вам вони чужі. I що там сотні і тисячі життів, ріки сліз і крові, пекло пожеж бездонна прірва людського горя!

Ви вторили біснуватому Адольфу, а тепер підвиваєте Мао, для якого людське життя — все одно, що життя мухи, котрому мариться в атомному котлі бішбармак з половини людства.

Ваша надія надій, виродки роду людського, аби руки свої вовкулачі погріти біля цього котла!

Войовничі «аспірації» оунівської банди давно відомі. Вона завжди жила надіями на війну, яка могла б принести їй панування над українським народом. Згадаймо хоча б похітливе чекання на другу світову війну, її прославлення в слові, і служіння їй на ділі.

А часи «холодної війни» з шаманським викликанням і заклинанням приходу «гарячої». Скільки було сказано, скільки запророковано всіляких лих на голову українського радянського народу, на Радянський Союз.

Дехто й до божевільні потрапляв з атомним психозом просто зі зборищ-демонстрацій на вигнанні, бо ж спробуй бути нормальним, коли від натури грижа робиться — скандуєш, скандуєш: «Атомові бомби на Кремль!», а вони, ці триклятущи бомби, не падають...

Під час одного із своїх вояжів по емігрантських осередках Стецько так виклав «візвольну концепцію»: мовляв, «атомова війна не така страшна», вистачить кілька бомб скинути на Україну і вигине вже комуністична Україна, а «нові кадри» прийдуть з Торонто, Сіднея, Лондона, Мадріда і т. д.

От чого хочеться скретинілому Стецькові: спалити Україну в атомному вогнищі, а на її мертві поля прислати колонізаторів-осадників із закордонних смітників. Бери, пане добродію, земельки української, скільки хочеш! Це ж те, про що ти мариш і наяву й уві сні.

Ну, й подавись, нелюде, своєю хижакькою захланністю, бо української землі не бачити тобі ніколи, на ній навіть місця для твого трупа не знайдеться.

Оунівці із своїх запроданських позицій марять про користь атомної війни для себе.

Марять про атомну війну з своїх людиноненависницьких, гегемоністських великороджавних позицій і маоїсти.

«Великий керманич» Мао так малював світові «райдужні» перспективи на випадок ядерної війни: «Якщо половина людства буде знищена, то ще залишиться половина, зате імперіалізм буде повністю знищений». Трохи пізніше він розвиває цю маніакальну «теорію»: «Якщо під час війни загине половина людства — це не має значення. Не страшно, якщо залишиться і третина населення. Через скільки-то років населення знову збільшиться».

Зникають з маоїстських лозунгів і статей ієрогліфи слова «мир», а його звучання в устах пекінських можновладців стає облудливим прикриттям авантюристичної, антінародної теорії і практики маоїзму.

Нині в КНР «п'ять принципів мирного співіснування»— лише фіговий листок для прикриття убогої суті фанатика, набитого цитатами з Мао й готового не задумуючись кинутися у будь-яку воєнну аферу.

Багато політичних оглядачів і коментаторів неодноразово відзначали, що маоїсти шукають не ідеологічних союзників, а зручних, на їх погляд, партнерів. Звідси і їх нерозбірливість, гідна повії. Старе як світ, визначення політичної аморальності, яке, до речі, завжди було і є кредом націоналізму: ворог нашого ворога є нашим приятелем,— стало ключем до всіх починань маоїстів.

Комунізм — це слово, від якого нема нічого страшнішого для правовірного бандерівця! Навіть коли це слово у лапках, тобто, коли воно профанується антимарксистами як ширма для прикриття облудного обличчя ревізіонізму і ренегатства. Коли до нього чіпляється п'яvка-приставка «націонал», бандерівський екстреміст і тоді не може з ним примиритися.

Історія знає чимало випадків, коли вороги, а особливо перевертні-відступники, намагаючись паплюжити, дискредитувати, знецінити найпередовіші ідеї свого часу, залишали їх назву, щоб прикривати нею свою мерзенну суть. Так, ми знаємо, як простягали і простягають вороги свої брудні руки до найсвітлішої, найчистішої, найвеличнішої ідеї всіх віків і народів — до комунізму. Але нічим не заплямити його гордого звучання. Комунізм не півладний ніяким дрібнополітичним спекуляціям, анархічним викрутасам, кон'юнктурним переодяганням.

Комунізм — це Правда. А її нікому й нічим не вбити, не очорнити, не затъмарити!

Нова тактика антикомунізму робить ставку на витончені ідеологічні диверсії, на політичні провокації різних форм, які мають на меті підрівати соціалізм зсередини. Один з прихильників тактики «наведення мостів» Г. Скіллінг писав, що політика Заходу щодо соціалістичних країн «повинна бути гнучкою і стриманою, уникати гучної пропаганди і погроз інтервенції та заохочувати мирну еволюцію і національний комунізм усередині комуністичного блоку». Ставка відома. І що таке «тиха контрреволюція», добре знаємо.

Скільки їх, аполегетів «еволюції» та «ерозії» соціалістичного ладу, майстрів лжемоделей соціалістичного суспільства «національного», «ліберального», «демократичного» типу, соціалізму «з людським обличчям», які по суті є машкарою для прикриття їх контрреволюційно-буржуазного ества!

Хто лише, палаючи ненавистю і люттю до комунізму, не базікав про нього! Яких лише оборонців він не мав! Від західнонімецьких реваншистів до уолл-стрітівських мільярдерів. І кожен з них хотів би бачити його «поліпшеним» на свій кшталт. Звісно, що й українські буржуазні націоналісти не залишалися остоною. Що вони, гірші від інших «борців за поліпшення ідеї»?! А оскільки на чорній біржі ідеологічних диверсій є добрий попит на антимарксистські концепції «націонал-комунізму», то чому б і не видати себе за найбільших його знавців і шанувальників. Саме в такого «фарбованого лиса» почали рядитися лебедівці і мельниківці. І коли йти далі, то, як твердять вони, маєсті взяли на озброєння «національний комунізм» саме в українських націонал-ухильників. Дотична для націоналістично-маєстського альянсу!

Правда, є ще одна спільність: ідеологічні засади маєстів запрограмовані в цитатнику, а оунівців — у «декалозі» — десяти заповідях українського націоналіста. І ті, і другі на своїх зборищах полюбляють хорове читання цих «молитовників».

Нині бандерівці скромно замовчують ті прокляття, якими вони осипали КНР після встановлення там народної влади. Не шкодували вони повного набору лайок і на адресу Мао Цзе-дуна.

«Визвольний шлях» у 1959 році на своїх сторінках залишив Захід вжити «негайних і рішучих заходів» для ліквідації соціалістичних завоювань китайських трудящих. Він дорікав імперіалістам за те, що ті не використали всіх можливостей, щоб перешкодити переходові влади в Китаї до рук комуністів. Тоді, писав журналчик, найдоцільнішими були земельні реформи.., бо виключно військовий тиск не міг дати політичного ефекту.

Але ні вашінгтонський бос, ні його маріонетка Чан Кай-ші таких реформ не хотіли. А комуністи передали поміщицьку землю селянам. І реакція програла. Тому, щоб знову повернути Китай до експлуататорського устрою, націоналісти радили: «Тепер доцільно тиснути на комуністичний Китай пропагандивно, дипломатично, економічно і військово. Гадаємо, що досить скоро настане слушний час для військової дії військ Чіянг-Кай-шека, звичайно, при повній підтримці з боку вільного світу...» При цьому оунівські верховоди закликали своїх однодумців «вести перед у пропагандивній акції проти Мао-Тсе-тунга...» І навіть тоді, коли оцей самий «Мао-Тсе-тунг» і його кліка виявили своє справжнє

контрреволюційне нутро й відверто стали на шлях ревізіонізму, антирадянщини, великорадянського ханського шовінізму, бандерівці, орієнтуючись на ультраправі імперіалістичні кола, нападали на тих, хто виявляв «симпатії» до «червоного Китаю», оголошуючи «китайський комунізм» антиподом радянського. На думку бандерівців, прихильне ставлення до КНР навіть тоді, коли його диктують тактичні міркування, мало б шкодити «антикомуністичному фронтові», розхитувати його «ідейні» підвалини, бо ж, не дай боже, ще хтось подумає, що «комунізм може бути добрым». А це ж «відступництво», «капітулянтство», «пристосуванство»!

Непорушно впертими в своєму фашистському заціпенінні залишались бандерівці. При цьому вони керувалися настановами Степана Бандери, що «національно-самостійницький рух не може ніколи примиритись з націонал-комунізмом ані піти його шляхом», хоч «толерантно ставиться до таких націонал-комуністичних явищ, які розгортають свої дії у такому середовищі і на такому терені», де «націоналізм не сягає чи не знаходить ґрунту...» Тобто: там, де ніхто не клює на бандерівську вудочку, можна вжити і націонал-комуністичного черв'ячка. Коли ж він почне дригатись не в бандерівський бік, з ним «неминуча рішуча розправа»! Більш відверто «вождь» не міг сказати. Краще перевірений метод «ідейного переконання» — зашморг на шию — і дискусію заінченено!

З чанкайштами легше. Свої люди. Не те, що червоно-го, а навіть рожевого відтінку не мають. Те ж саме з недобитою шантрапою з АБН: біографії такі, що лиш на виставку фашистських злочинців давай — типи, за котрими, як кажуть у народі, давно шибениця плаче...

Усі суперники бандерівців уже кричали про «переорієнтацію» на Пекін і поспішно «переорієнтовувались». Але Стецько все ще тримався. В нього була «висока підтримка» в особі Лева Добрянського із США і його «Українського конгресового комітету Америки» (УККА). Містеру Добрянському теж дуже припали до смаку «дипломатичні місії» з відвіданням маріонеткових режимів Південно-Східної Азії. Та й УККА на своїх «конгресах» приймав чанкайштів. Як не як, а на думку Добрянського,—це щось для престижу значило... І саме УККА на чолі з Добрянським виявився найбільшим серед усіх націоналістичних організацій захисником тайванської орієнтації. Це було не випадково, бо ж саме він завжди плентався у хвості найбільш твердолобих

ультраправих кіл американського політичного світу і був іхнім заповзятым підспівувачем проти нормалізації у відносинах США і КНР.

Добрянський і К⁰ особливо старалися у 1971 році, виступаючи проти відновлення законних прав КНР в ООН.

У середовищах Закордонних частин організації українських націоналістів (ЗЧ ОУН) і АБН назріває незадоволення тупою упертістю Стецька, з якою він відстоював свою «тайванську любов». Прихильники пекінського курсу на чолі з колишнім міністром маріонеткового словацького прогітлерівського уряду Ф. Дюрчанським виходять з абенівського балагану і творять свій власний — так звану студійну спільноту Європа—Азія, з якою, як повідомляла 30 березня 1973 року бейрутська газета «Ад-Дунья», налагодили тісний контакт маоїсти.

Із ЗЧ ОУН виганяється як єретик бандерівський публіцист М. Сосновський, активний «діяч» горе兹вісного СКВУ — так званого «Світового конгресу вільних українців». Бачте, насмілився «вождя» критикувати за нерозуміння факту, що в особі маоїстів «приходить до голосу» новий антирадянський фактор... Сам «вождь» починає відчувати, що може випасті з гри. Він ще клянеться у вірності чанкайшистам, «теоретизує» це в своїх писаннях. А одночасно виступає на різних зборищах і, видно, що не завжди в тверезому стані, бо під час вояжу до США в 1971 році, після якоїсь конфіденціальної наради в Клівленді на гучному бенкеті в приміщенні «Норманд гайскул» проговорився, що китайці посилають своїх представників для організації підривної роботи на Україну та творення там п'ятих колон. Пояснив, що «ці заходи Китаю значно полегшують наші (тобто бандерівців.—Р. Б.) фінансові труднощі».

Повідомлення про Стецькове «одкровення» потрапило на сторінки англомовної газети «Плейн Ділер». Пізніше це бралась «дипломатично» спростовувати його «шановна» дружина. Але факт залишився фактом!

Ось мрія мрій! Стати «п'ятою колоною» на Україні! На цей раз китайською. Вже зовсім недавно бандерівський «Шлях перемоги» з цього приводу розбазікався як би то на випадок нової війни створити на території СРСР щось на зразок новітньої прокитайської УПА (так звана «Українська повстанська армія» — збройні оунівські банди, ліквідовани після війни.—Р. Б.).

На здоровий глузд ця «п'ята колона» нагадує оте саме п'яте колесо, яке бандерівські недобитки хотіли б прицепити

до тріскучого візка маоїстської антирадянщини. Куди заїдуть — відомо. Бо нікому й ніколи не вдалося повернути назад колесо історії. Та не раз у своєму могутньому русі добряче давало воно по зубах тим, хто чіплявся за його шпиці.

А що до такої собі нео-УПА, то більшого ідіотизму не вигадаєш. Український народ показав свое ставлення до «п'ятих колон»: тільки окремим недобиткам вдалось накивати п'ятами!

Довго приглядались один до одного бандерівці та маоїсти, довго принюхувались... Запах обох видає з головою — то антирадянський сморід. Хоч маоїстська верхівка облудно величає себе комуністичною та ще при всякій нагоді і без нагоди класиків марксизму цитує, полюбляє ще й про ленінську національну політику пошуміти — все ж з усього видно, що, як з наївною безпосередністю твердив «Шлях перемоги», вона «діє під фірмою комунізму» як «головний ворог Радянського Союзу»! От із цього треба виходити. Можна ще й повчити фразеологією, ті ж із свого боку десь уболівають, що нема достойного партнера, ну, хоч би паршивенької якоїсь українсько-маоїстської партійки, яку доводиться підміняти міфічно-таємничим «українським національним фронтом» і т. д. Можна й викрутитись із свого затяжного тайбейського флірту, мовляв, це була лише увертюра до серйозного пекінського почуття. Не вірите? Доведеться звернутися до «офіціозу» («Шлях перемоги», кінець 1974 року): «...чинники червоного Китаю... мали дуже чуйне вухо до того змісту нашої акції, коли з Тайбею, Сайгону, чи Сеулю розходилися на етері наші радіомовлення на Сібір і доsovєтських місій на китайському континенті. Отже, з вагою українського (читай бандерівського. — Р. Б.) чинника ознайомився Пекін у немалій мірі через Тайбей. І у тому заслуга Тайбею, що він підняв його як суворений чинник...»

Коли вчитатись у ці слова, виходить, що Тайбей був плацдармом для завоювання Пекіна! Через серце Чан Кай-ші до серця Мао Цзе-дуна! Обидва ж вони проти Москви. А це головне. І хай бандерівське поспільство тільки дивиться державній мудрості та передбачливості своєї еліти. Дивіться, як ми все прозірливо бачили, коли націлювались на китайську орієнтацію в, так би мовити, глобально-історичному масштабі!

Чан Кай-ші відійшов у царство тіней. З політичного трупа став просто трупом. Але ще за його життя почалося загра-

вання маюстів з своїми «непримиренними і найлютішими ворогами» — чанкайшистами. Так звана пінг-понгова дипломатія, прийшла до діла: мовляв, і змагатись нам треба в спорті, і, будь ласка, приїжджайте до нас у гості, до рідні своєї, а чи так, звичайними туристами. А що ми до вас з добрими намірами, то маєте собі назад, приймайте на Тайвані своїх катів-карательів, яких, вибачайтے, колись ми посадили до тюрми як воєнних злочинців, а тепер амністували.

Видно, багато дечого спільногого з'явилось за останній час у колишніх запеклих ворогів, коли Пекін почав прокладати кісточки до Тайбея.

Кажуть, що пані Слава (маємо на увазі Стецючиху, вона ж Муха) свого Славка ще років двадцять тому почала китайськими стравами годувати, проїшовши відповідний куховарський вишкіл у чайнатаунівських ресторанійках Нью-Йорка. До качки по-сечуанськи і самогонки-ханжі Стецько швидко звик, а от коли на сніданок жінка затхлі яйця подає, пручаетесь... Але чого не проковтнеш заради ідеї!..

Українські буржуазні націоналісти всіляко замовчують той факт, що маюсті, виступаючи за ревізію кордонів, установлених після другої світової війни, виступають і проти возз'єднаної України, проти її непорушних кордонів, в яких живе в єдиній радянській сім'ї український народ. Як пояснити, панове націоналісти — «борці за свободу», те, що не так давно біля деяких китайських посольств у «вільному світі» вивішувались карти з пекінськими коректива-ми, на яких територія Західної України була викреслена з УРСР.

Пани націоналісти скромно про це мовчать.

Бо ж чи вперше їм торгувати українською територією, правда, з чужих територій. Факт є фактом, і історії не віділиш.

Що ж, нагадаємо: Директорія без території 24 квітня 1920 року зrekлася Західної України на користь панської Польщі, аби лиш вона воювала проти Країни Рад. Далі: в 1939 році Гітлер віддає ним же інспіровану так звану Карпатську Україну своїм угорським однодумцям — що ж, оунівці й це проковтули, навіть намагалися всіляко виправдати цей вчинок, як раніше їхні петлюрівські попередники зречення від західноукраїнських земель.

30 червня 1941 року Ярослав Стецько з благословення митрополита Шептицького, але без благословення Гітлера

проголошує «самостійну Україну». Що було пізніше — загальновідомо. Довелось давати дулі під полою своїм берлінським «союзникам», які аж ніяк не хотіли бачити в бандерах і стецьках навіть мікроквіслінгів, вважаючи їх лише слугами для брудної роботи.

Від маєтств можна ще дочекатись, що, враховуючи свою дружбу з західнонімецькими реваншистами, вони на якісь з карт «прилучатъ» західноукраїнські землі до ФРН. Тим більше, що з географією у них слабо. Колись же маячив Борман, що «стара австрійська Галіція стане територією рейху», таким собі «дистриктом Галіціен», який хотіли б увічнити гітлерівські зайди і про який націоналісти сміли говорити лише як про «вужчу батьківщину», не згадуючи, що вона є часткою України.

Аматорам ділити українські землі, розмаїтим недолугим «землемірам» і перемальовувачам кордонів України наш народ відповідає: зась!

Є ввоз'єднана Українська Радянська соціалістична держава в сім'ї вольній, новій сестер-республік Радянського Союзу.

Нікому і ніколи не перекраяти того, що завойовано народом у битвах і труді, що є наслідком Великої Жовтневої соціалістичної революції.

У тому велике торжество історичної справедливості.

І скільки б новоявлені пекінські мандарини не намагалися своєю смердючою тушшю, розведеною жовчю антирадянщини, перемальовувати карту світу,— це можна віднести лише до манії бавитись глобусом!

Треба втратити останні залишки національного почуття, яким так хизуються ті, хто має безсоромність називати себе «українськими патріотами», щоб не бачити в особі пекінських великодержавних авантюристів чергового ворога ввоз'єднаної України, який ладен в ім'я провокаційних політичних спекуляцій виступити проти права українського народу жити на своїй землі, в своїй Українській Радянській Соціалістичній Республіці!

Кажуть, що Стецька мало не розбив параліч, коли він дізнався, що в Пекіні нещодавно побував з «державною місією» емісар з середовища польської емігрантської реакції, і йому там було влаштовано помпезну зустріч.

Кинувся на свою Славцю з кулаками: от ба, стара... (далі йшов ряд слів, які колись, коли пан Славцьо ходив до гімназії, називали «сороміцькими», або ж «нецензурними»),— слухався тебе, що прецінь є ще час до Пекінгу

повертати, а проклятуща шляхта вже встигла нас обскакати. Дивись, наговорить китайцям чорт знає чого...

Пані Славця сказали пану Славцеві, щоб він не казився, а, як личить «державному» і її власному мужеві, порадився, де треба, а там уже потурбуються, як поміння наклейки тайванських готелів на пекінські.

Ми погрішили б супроти правди, якби категорично стверджували, що маєсті не матимуть жодної користі з бандерівців. Візьмемо хоча б таку важливу ділянку будівництва, як риття глибоких тунелів маєстами на випадок війни. Сам лідер західнонімецьких християнських демократів Франц-Йозеф Штраус, враховуючи важливість криївки-нори в деякі відомі історичні моменти, під час свого перебування в КНР завзято облазив протиатомні лабіринти під китайською столицею, а недавня перша сесія Всекитайських зборів народних представників КНР четвертого скликання в своєму інформаційному комюніке одним із важливих пунктів визнала риття підземель.

Спітаемо, а при чому тут бандерівці?

Як при чому?! В кого як у кого, а в них чималий досвід риття підземних криївок, які були основним проявом їхньої державності. «Схрон» (або ж, за влучним висловом Остапа Вишні, «самостійна дірка») став символом кротячої втечі від сонця, від реального життя, від людей у світ незрячості, став символом зміїної нори, з якої виповзали її мешканці для вбивства і руйнництва, символом могильної приречності «ідеї і чину» бандерівщини!

Але будьмо об'єктивні: що вміли копати схрони Степанові хлопці, то вміли! У схронобудівництві конденсувалась уся стратегічно-тактична думка УПА. І, враховуючи в даному випадку спільність інтересів щодо риття нір, думаємо, що ті, кому вдалося через запасні виходи вискочити зі схронів за межі України, зможуть поділитися своїм досвідом.

Один із націоналістичних «ідеологів» Зенон Пеленський писав:

«Виникає конечність, щоб українська (націоналістична.—Р. Б.) політична й громадська думка дуже пильно й речово вивчала усю складну проблематику московсько-китайського конфлікту. Зокрема, треба прикладати найпильнішу увагу, щоб ця справа не стала тереном діяльності всякого роду українських політичних і фінансових, як іх називають у Галичині, «махльойкарів», пройдисвітів і спекулянтів». Отож, знаємо себе!

Але чого бідкається пан Пеленський про якусь політичну

й громадську думку? Де вона?.. Невже в головах недорікуватих моральних банкрутів, у яких, окрім лакейства, нічого нема за душою, а чи може її носіями є перепродувані з розвідки в розвідку, з поліції до поліції професійні донощики, що за шмат гнилої ковбаси, а не те що за 30 девальвованих срібників ладні продати рідну мамцю разом з татком. А чи, може, рацію стану оберігають недовчені демагоги, які освоїли лише одне — брехню і наклепи, що готові спаплюжити й оплювати все святе, прикриваючись найсвятішими людськими духовними цінностями. А може, ними мають бути бандерівські вбивці-різуни, начинені донцовською політичною розпустою!?

Коли нема кращих, то, певне, вони стають носіями отої «політичної і громадської думки». Таке є і може бути тільки на смітнику історії, який став останнім притулком отих самих «махльойкарів», пройдисвітів і спекулянтів, які сьогодні один перед одним «переорієнтовуються» на пекінську маоїстичну кліку, шукаючи в ній свого чергового хазяїна-хлібодавця.

«КИТАЙСЬКА КАРТА» УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

У довгому ланцюгу запроданства українських буржуазних націоналістів, здається, немає такого реакційного угрупування в світі, якому б вони не прислуговували.

Чолові діячі всіляких націоналістичних спілок, ліг, комітетів в екзилі, недобитки бундючних «похідних сотень» взялися за свою стару роботу: пошук «орієнтацій». Симпатії жовто-блакитних «визволителів» нестримно перескають то в Африку — до расистів Південно-Африканської Республіки, то в Південну Америку до чілійської хунти, то в Азію, де вони також знаходять ідолів для наслідування.

В колоді заяложених карт спритні ділки від націоналізму знайшли новий козир — «китайську карту».

Донедавна таким ідолом для українських націоналістів був Чан Кай-ші, який царював на Тайвані, не гребуючи найжорстокішими репресіями і терором. Невдалий кандидат в «українські прем'єри», гітлерівський прислужник Ярослав Стецько, вояжуючи по країнах Азії разом із своїми спільнокамі, настирливо торував дорогу до тайванського правителя. «Вони знайшли союзників, про яких і не думали,— зауважує французький журналіст А. Герен,— ультраправих у Південно-Східній Азії і на Далекому Сході».

Дійсно, на іншому кінці землі чанкайшисти, лісінманівці, які не могли заспокоїтись на тому, що війна в Кореї закінчилась, а також офіцери і ділки із Сайгона мали приблизно такі ж почуття розчарування та гіркоти, що й оунівці в своєму мюнхенському бюро. У 1967 році в Тайбейі «союзники» утворили «Антикомуністичну лігу Азії». Ватажок ОУН — бандерівців та горезвісного «Антибільшовицького блоку народів» Я. Стецько систематично хизується на сесіях «ліги» і виступає співавтором багатьох її антирадянських резолюцій та провокаційних звернень. Разом з ним на Тайвань виїздив і лідер іншої оунівської шопки — УККА — Л. Добрянський. Представники цих та інших націоналістичних організацій постійно спілкувалися з різними антикому-

ністичними групами на Філіпінах, у Південному В'єтнамі, Японії тощо.

Ще в 1955 році між АБН і чанкайшистами була підписана «угода про співробітництво». Спільною метою цих двох балаганів, наголошувалось в угоді, є «розгром інтернаціонального комуністичного блоку». А як же! Хапати, так за роги. І тут же АБН зобов'язувався «допомагати вільному Китаю в його завданнях повернення китайської території та знищення китайського комуністичного режиму».

Не встигли українські націоналісти натішитись братанням з тайванським диктатором, своєю спілкою з такими ж банкрутами та «знищити комуністичний режим», як круто повернули на союз з «великим керманичем» Мао Цзе-дуном.

Розкольницькі, антирадянські дії маїстів викликали неприховану радість і всебічну підтримку з боку всіх антикомуністів незалежно від їх національної принадлежності. В обійми пекінських авантюристів поспішили й українські «самостійники» — запеклі вороги миру і дружби народів. Особливу симпатію в них викликали безглазді спроби пекінської пропаганди скомпрометувати миролюбну політику КПРС і Радянської держави, розколоти єдність соціалістичного табору та світового комуністичного руху.

Оунівські продайдуші в захопленні від підступних спроб китайських стратегів перешкодити оздоровленню міжнародної обстановки та припиненню гонки озброєнь, вони висловлюють надії на загострення відносин між СРСР і КНР, бо завжди прагнуть засмажувати свою печень на припічку «холодної війни».

Чорні сотні українського зарубіжжя, як свідчить хоча б декларація «Закордонного представництва Української головної визвольної ради» (ЗП УГВР) «Про становище української справи на початку 1970-х років», хотіли б скористатися великодержавницькою, шовіністичною політикою групи Мао для здійснення маніяцьких планів «визволення» України. Вони зацікавлені у тому, «щоб розуміння цілей їх боротьби існувало у такого старовинного народу, як китайці». Одразу ж з'ясувалася її подібність в оцінці сучасної міжнародної обстановки українськими буржуазними націоналістами і китайськими шовіністами. Маїстська та жовто-блакитна пропаганда в унісон західним ворогам розв'язки напруженості твердять про нібито існуючий «союз двох наддержав», які, мовляв, диктують світові вигідні ім рішення. Але кожній тверезій людині зрозуміло, яке велике значення для зміщення миру має нормалізація відносин між найбільшою

соціалістичною і найбільшою капіталістичною державами. Підписавши «Основи взаємовідносин між СРСР і США», де сказано, що в ядерний вік не існує іншої основи для відносин між ними, крім мирного співіснування, Угоду про відвернення ядерної війни і цілу серію інших важливих договорів і угод, Генеральний секретар ЦК КПРС Л. І. Брежнєв і президент США заклали основу для конструктивного співробітництва між СРСР і США в інтересах миру в усьому світі. Однак таке становище зовсім не задовольняє мракобісів, фашистів і націоналістів всіляких гатунків.

У той час, коли українські націоналісти критикують уряд США, бо він, мовляв, погоджується з таким «двоподілом світу», китайські розкольники виступають з наклепами на Радянський Союз, звинувачуючи його в «змові» з імперіалізмом. Таким чином, оунівці й маоїсти всіляко намагаються зіткнути в ядерному конфлікті Країну Рад і Сполучені Штати. Звідси й спільні наклепи на політику мирного співіснування, безглазді намагання зірвати її, уперта протидія повороту від «холодної війни» до розрядки напруженості.

Такий збіг «теоретичних» позицій і практичних дій українських «візволителів» і китайських шовіністів поряд з відвертим антирадянським курсом групи Мао дав підстави емігрантським гендлярам робити ставку на «китайську карту».

Якщо в деяких спірних питаннях різні націоналістичні кубла ладні перегризти одне одному горло, то в підході до авантюристичного курсу Пекіна «закордонні центри» ОУН поступово досягли єдності, вважаючи, що для їх політики «поглиблення радянсько-китайського конфлікту може бути тільки корисним...» На думку одного із ватажків ЗП УГВР, «Китай віднині буде постійно одним із вирішальних факторів у комбінаціях української (читай — націоналістичної — О. Л.) зовнішньої політики».

Події останніх років — маоїстські провокації на китайсько-радянському кордоні, нападки лідерів КНР на миролюбну політику Радянського Союзу, врешті їх відверте за gravання з американським імперіалізмом та розкольниками в міжнародному робітничому русі — дуже тішать професійних заколотників з табору націоналістичних продайдуш. Адже вони завжди прагнуть до провокацій та ворожнечі між народами. Хочуть бачити світ як непорушну систему беззаконня, розбою, лицемірства. І все ще сподіваються панувати на батьківській землі, уві сні бачать «соборну» Україну з буржуазними порядками, а себе — в ролі її правителів.

Розбійницькі дії мають, їх зазіхання на радянську територію, втручання у внутрішні справи інших країн знайшли схвальний відгук в націоналістичних еміграційних виданнях. «Сміливий наступ», «Китай і національне питання в СРСР», «Пекін і українська проблема», «Китай і українська справа» — ось характерні теми статей. Правда, про справжнє ставлення мають до возз'єднаної Радянської України оунівські часописи сором'яливо замовчують. Натомість в них вміщені заяжені аргументи з арсеналу пекінської пропаганди, дифірамби «культурної революції» в Китаї, хоч шабаш дзяофанів не мав нічого спільногого ні з соціалізмом, ні з культурою. Зате наслідком цього шабашу молодих маютьських докторів є «перемога націоналізму над комунізмом», «подолання інтернаціоналізму».

Оце якраз те, що найдорожче серцю лакузи. Бо інтернаціональне єднання трудящих, згуртованість соціалістичного табору, братерська солідарність народів соціалістичних країн, їх спільна боротьба за змінення своєї економічної і політичної могутності завжди викликають скажену лють у реакційному таборі, в націоналістів будь-якого відтінку.

Сьогодні безбатченки за рубежем пишуть про те, що контрреволюційні інтереси українських націоналістів і мають мають багато спільногого. «Ідеолог» націоналістів Д. Андрієвський наголошує, що «в історію України включається новий чинник, яким є Китай, як колись такими чинниками була далека Швеція чи дещо більші Німеччина». Не так давно, у 1943 році, мельниківський листок «Крем'янецький вісник» лакейських скавучав: «Тільки з Німеччиною ми можемо жити. Без неї ми пропадемо». Тепер — Китай. Саме Мао Цзедуну, як видно, жовтоблакитники надають роль новоспеченого «візволителя» України.

Безбатченки замилувано перераховують своїх хазяїв і однією кричать про потребу «вільної, самостійної» України. Однак самі вони ніколи не знали ні волі, ні самостійності, бо вічно наймитують у чужинців, які тільки й чигають на багатства та простори нашої землі, на робочі руки українського народу. «Тепер логічно постає питання про співпрацю між нами», — відверто говорять жовтоблакитні упірі, маючи на увазі маютьське керівництво.

У метушні навколо «китайського шансу» бандерівсько-мельниківське плем'я вдається до безглупдих аргументів, закликає «вчитися, пізнавати й наслідувати китайців» як представників «найголовнішого народу світу», що завжди «відрежують расову чистоту». Втратив усякий глупзд і оунів-

ський авторитет за рубежем Петро Кашинський, колишній бандит карального батальону «СС-102», що мордував євреїв на Тернопільщині. Цей фашистський прислужник з великим стажем заперечує спільність історичного походження українців і росіян, стверджує, ніби українці належать до цілком осібної групи крові разом з ...китайцями і мають з ними «фізіологічно-біологічну близькість» та спорідненість духовної культури. Правда, знову оунівський графоман неоригінальний. Ставчи ідейними рикшами наших недругів, жовтоблакитні продайдуші вже намагались довести спорідненість українців з арійцями, а потім — з євреями (сіоністами).

Читаючи ці «відкриття» націоналістичних «теоретиків», дізнаючись про факти ганебного загравання перед новими хлібодавцями, природно виникає запитання: що спонукало українських націоналістів до спілкування з китайськими розкольниками?

Тут є кілька причин. Одна з них, як твердять нові партнери Пекіна, криється у спільноті... кордонів «соборної» України і Китаю. Втративши будь-яку міру, В. Кубійович, Е. Жарський, Ю. Артюшенко та інші націоналістичні «колумби» марять категоріями міфічної «соборної» України від Попраду, Сану, Венчу й Біловіжжя на Заході до Прикарпатських пустель і Дону на Сході. А взагалі, — твердять ці графомани, — українські колонії сягають аж до берегів Тихого океану. Ось який апетит в націоналістичної верхівки. Разом з тим оунівське зарубіжжя поділяє необґрунтовані терitorіальні претензії маоїстів до Радянського Союзу, радить світовій реакції сприяти «розвалу СРСР» та передати значні території нашої країни Китаю, а на решті установити «гегемонію нової України», яка стане до послуг імперіалістичної реакції.

По-друге, українські націоналісти, звичайно, помітили перехід лідерів КНР на антисоціалістичні позиції і у внутрішній політиці. Законно вибрані органи влади в Китаї розігнані, життя суспільства воєнізоване, а країна перетворена маоїстами в гіантську казарму. Турбота про добробут громадян байдужа для пекінських правителів. Протести національних меншинств в КНР жорстоко придушує армія. Великодержавний шовінізм став визначальним також у внутрішній політиці пекінських «ультрапреволюціонерів».

Великі випробування, що випали на долю трудящих КНР і які обумовлені зрадою ідеалів соціалізму маоїстами, прагне використати світова реакція. «Розвиток комунізму в самому Китаї, — тішиться націоналістичний журнал, — набрав

куди інший характер, ніж в СРСР». Характер маоїстського «комунізму» припав до смаку відступникам українського народу.

Та головне, що привело до братання китайських шовіністів та українських націоналістів, криється у спільноті їх ідейно-політичних замірів, у двоєдиному прагненні підірвати високий міжнародний авторитет Союзу РСР, кинути тінь на зовнішню і внутрішню політику КПРС і Радянського уряду. «Пекінські керівники,— говорив товариш Л. І. Брежнєв у Ташкенті при врученні ордена Дружби народів Узбецькій РСР,— як і раніше продовжують — розумові всупереч — свою лінію шаленої антирадянщини й опору розрядці міжнародної напруженості... Як і раніше, чути фальшиві розглагольствування щодо «двох наддержав», маячні вигадки щодо нашої країни, нашого соціалістичного суспільства».

Саме антикомунізм та запекла антирадянщина стали визначальними у єднанні пекінських розкольників та українських буржуазних націоналістів.

Звичайно, контрреволюційним емігрантам не подобаються ультраліві гасла, що ними прикривають свій шовінізм маоїсти. Втім, націоналісти серйозно не сприймають ці гасла. Як пише «доктор» В. Федорончук у газеті мельниківців «Українське слово» (Париж), у зазіханнях Пекіна оунівці шукають і свою «національно-державну рацію». А бандерівська рептилька «Шлях перемоги» (Мюнхен) так розвиває ці сподівання: «У нашому інтересі є, щоб Москва мала конфлікт з ким це не було б, щоб їх використовувати для нашої стратегії боротьби».

Особливо сподобались жовтоблакитникам безглазді домагання маоїстів на землі Радянського Союзу. Вони пов'язують свою мрію про розчленування СРСР з китайськими апетитами, цитують слова Мао Цзе-дуна про територіальні претензії, захоплено вітають бандитизм маоїстів на радянсько-китайському кордоні. «Наступаючою стороною є китайці,— милюється оунівець Д. Андрієвський в газеті «Українське слово».— По всьому видно, що вони рішені відібрати території навіть шляхом війни».

Оскільки, як мріють націоналістичні «пророки», претензії маоїстів на радянську територію приведуть до «зудару» (військової сутички.— О. Л.), і цей «зудар» «був би пригою хвилиною для України» (націоналістів.— О. Л.), то оунівці «повинні докласти всіх старань, щоб це сталося чим скоріше».

Не будемо дискутувати про можливість чи неможливість очікуваного націоналістами «зудару». Ми твердо переконані в тому, що маїстам не вдається витравити з свідомості китайського народу глибокі почуття дружби до Радянського Союзу. А націоналістам нагадаємо деякі факти. Свого часу велику радість викликав у них і напад гітлерівської Німеччини на Країну Рад. Тоді вони з нетерпінням чекали «масових повстань проти Москви на Україні». Та Радянська Україна вибухнула всенародним гнівом як проти гітлерівських окупантів, так і проти їх найманців—оунівських бандитів. Це вже історія, яку не слід забувати.

Маїсти рекламиують свій намір «сидіти на горі і спостерігати за боєм двох тигрів», проголошують ядерну війну справжнім благом. Оунівські горлорізи пропагують таку ж антилюдську тезу: «Нехай дві третини української території будуть знищенні атомними бомбами, лишень на одній третині заіснували б українська держава». Воляючи про якусь загрозу «інтернаціонального комунізму», лідерчукі закликають до розв'язання нової світової війни, до інтервенції проти Радянського Союзу. Ось характерна заява Я. Стецька: «Лише легкодухі, які втратили віру в бога, бояться атомної війни».

А поки що латають штані, пошматовані в джунглях, понад дві тисячі оунівських добровольців, що в складі американських військ розбійничали на в'єтнамській землі, у Камбоджі та Лаосі. Один із цих харцизяк—націоналіст О. Яровий не вгаває і досі. В газеті «Українські вісті» кличе «взявши В'єтнами, через Китай аж до Москви іти з боями». Отже, багатьом найманцям полюбилась козирна «китайська карта».

Поступово зав'язався і практичний «українсько-китайський діалог». Спочатку окремі зарубіжні націоналістичні центри надсилали свої антирадянські часописи в різні установи КНР. Мали надію, що на цю наживку клуне велика риба. І клунуло. Далі — більше. Чималу кількість оунівських видань англійською мовою послав, наприклад, ЗП УГВР в місію КНР в ООН.

Реакціонерам в екзилі сподобалося, що пекінська пропаганда, щедро використовуючи емігрантську націоналістичну пресу, почала антикомуністичні радіопередачі на СРСР від імені якогось міфічного «українського національного фронту». В Лондоні, Мюнхені та інших містах маїсти періодично закуповують чималі купи націоналістичних рептильок. В самому Китаї вийшов спеціальний бюллетень українською

мовою, в якому містяться провокаційні заклики до нашого народу. А в деяких буржуазних газетах друкувались «проклямації» маоїстсько-онунівського гатунку. І знову ж стара нота про «визволення українського народу».

У 1970 році під орудою ЗП УГВР у Мюнхені створено облудне «Українське товариство по вивченю проблем Азії» з його канадським відділенням. Один із ватажків цього «товариства» — Роман Паладійчук, колишній бандерівського підпілля на Львівщині та Тернопільщині, нині редактор прокитайського антинародного «Українського бюллетеня». Два роки тому цей Паладійчук став емісаром, відрядженим у саме серце колишньої «небесної імперії» для безпосередніх контактів з пекінськими фахівцями розкольницьких дій.

Разом з тим українські націоналісти створили за рубежем спеціальну групу для регулярного спілкування з представниками КНР в ООН.

Оскільки необхідною умовою досягнення своїх підлих, антинародних цілей націоналісти вважають якщо не ліквідацію, то хоч би послаблення Союзу РСР, їхні симпатії завойовує діяльність будь-якої реакційної сили чи антирадянського угруповання, діяльність якого є найбільш воровничою. Саме такою сильною націоналісти вважають сьогодні маоїзм.

Буржуазний націоналізм приречений. Але, як усе старе, відмираюче, шкідливе, він не зійде з історичної арени з власної волі. Буде чинити опір до останнього.

Запопадлива метушня жовтоблакитників навколо «китайської карти» ще раз викриває справжнє обличчя запеклих антикомуністів, лютих ворогів українського народу, іноземних прислужників, противників миру та дружби народів.

Трудящі Радянської України пильно стежать за ворожими діями українських буржуазних націоналістів, рішуче розвінчувають їх брудний альянс з китайськими шовіністами, сіоністами та реакціонерами всіх мастей і дають їм належну відсіч.

«...Нападки ворогів миру нас не дивують,— говорив Л. І. Брежнєв в Алма-Аті 15 березня 1975 року.— Ми будемо продовжувати йти своїм шляхом. На боці нашої зовнішньої політики весь радянський народ, гіантська більшість населення землі, бо вона служить благородній меті — зміцненню миру і безпеки, забезпеченням умов для вільного розвитку всіх народів, соціального прогресу всіх країн».

«НОВІ» СЛОВА ТА СТАРИЙ ЗМІСТ...

Такі поняття як «науково-технічна революція», «футурологія» в наш час вже стали хрестоматійними. Їх поява по-роджена бурхливим розвитком продуктивних сил, великими змінами в характері духовної культури сучасної людини. Поруч з ними в капіталістичному світі існує поняття «нові ліві».

Філософська суть ідеології так званих «нових лівих» полягає в тому, що їх ідеологи відкрито чи приховано виступають проти марксизму.

Останнє десятиріччя залишилось в історії антикапіталістичної боротьби як період масових рухів протесту проти системи буржуазних соціально-політичних інститутів, як період краху багатьох буржуазних ілюзій, що ще недавно вважалися вічними і непорушними.

До таких ілюзій належали і уявлення інтелігенції в буржуазних країнах про її привілейоване становище, їй здавалось, що ці привілеї будуть існувати вічно.

Справді, ще донедавна інтелігенція капіталістичного суспільства відчувала себе досить «незалежно», бо входила (або мала можливість увійти) в ряди пануючого, експлуататорського класу.

Однак в час бурхливого розвитку науково-технічної революції, ускладнення бюрократичного апарату буржуазної машини, місць на «олімпі» сітої верхівки суспільства значно поменшало. Це приводить до того, що більшість інтелігенції втрачає своє і «незалежне», і «привілейоване» становище, поповнюючи ряди найманых трудівників.

Цю об'єктивну обставину, яка характеризує сучасне становище інтелігенції і студентства в умовах науково-технічної революції в розвинутих капіталістичних країнах, підмітили і ліворадикальні ідеологи, і серед них французький горе-теоретик і ренегат Г. Маркузе. Він прагне знайти зв'язок між вимогами університетських реформ і виходом студентів на вулиці не в самому житті буржуазного суспіль-

ства, а у внутрішніх законах своєї теорії, у «внутрішній динаміці» наукового знання, яке само по собі нібіто вороже всіляким формам пригнічування і утиску.

Та хіба сучасна наука із своїми розвинутими соціальними інститутами залишається нейтральною по відношенню до суспільства і його членів? Від того, що Г. Маркузе свідомо чи несвідомо не бачить соціальної ролі знання в розвинутих капіталістичних країнах, воно не перестає бути одним з елементів прискорення або гальмування суспільного розвитку. Ще В. І. Ленін писав, що «інтелігенція займає особливе становище серед інших класів, схиляючись частково до буржуазії за своїми зв'язками, поглядами і ін., частково до найманіх робітників, по мірі того, як капіталізм все більше відбирає самостійне становище у інтелігента, перетворює його в залежного найманця, загрожує понизити його життєвий рівень»¹.

Безперечно, що таке нестійке становище інтелігента в капіталістичному суспільстві знаходить свій вияв і в його свідомості — двоїстій і нестійкій, що нерідко проявляє себе по-екстремістському.

Сучасний імперіалізм — це епоха бездуховності. Елементи культури тонуть в загальновиправданій і загальнонасаджуваній безкультурності, що проявляється в знеціненні духовного життя особи, зведені його до певної кількості сурогатів духовної культури.

Масові антиімперіалістичні і антимонополістичні виступи останніх років показали, що протест викликають не тільки матеріальні нестатки і голод. Зведення всієї людської діяльності до нестримного накопичення речей або капіталу перетворюється у постійне прагнення вийти за ці рамки «гречового» існування, стає внутрішньою силою відкритого протесту проти існуючого способу життя в капіталістичному світі. Адже бюрократизм, споживацький фетишизм та антигуманізм стали невід'ємною умовою існування сучасного розвинутого буржуазного суспільства.

За висловом К. Маркса, капіталізм обмінює гроші «на весь людський і природний предметний світ», створює «підміну всіх речей» і тим самим створює «світ навиворіт», де все продается і купується.

Абсолютизм товарно-грошових відносин капіталістичного суспільства викликає незадоволення в інтелігенції та молоді, які займають в ньому нестійке становище. Проте,

¹ Ленін В. І. Повн. зібр. тв., т. 4, с. 209.

виступаючи з критикою буржуазних відносин, з критикою дегуманізації суспільства в цілому, «нові ліві» не можуть і, головне, не хочуть піднятися до розуміння капіталізму як цілісної складної суспільної структури з своїм певним економічним базисом, який носить історичний характер. Політична обмеженість «нових лівих» якраз в тому і полягає, що формування «нової людини» з новими потребами, мотивами поведінки і таке інше вони пов'язують не з конкретним соціалістичним суспільством, яке здатне насправді відкрити простір для таких перетворень і формування нової особистості, а скоріше з якимсь абстрактним «вільним» суспільством. Тому об'єктом їхньої критики є не капіталістичне суспільство, а різного роду абстракції на зразок «антигуманного суспільства», «суспільства споживачів», «суспільства гноблення», «технократичного суспільства» і т. п. Інтелектуальну і практичну діяльність «нових лівих», які страждають від духовної невлаштованості в капіталістичному суспільстві, паралізував дух анархізму.

Так, аналіз реального становища особи в нинішньому китайському суспільстві в певній мірі можна розглядати як ключ до розкриття і аналізу його дійсних внутрішніх тенденцій. Ось що пише з цього приводу Е. Я. Баталов у статті «Маоїзм — это антигуманизм»: «Китайські трудячі по суті насильно прикріплені до певних підприємств, які не можуть залишити за власним бажанням, позбавлені свободи вибору сфери діяльності, професії. Величезні маси населення примусово переміщуються з одного району в інший — перш за все з міст в сільські і гірські райони. Так трапилось із значною частиною багатомільйонної армії «червоних охоронців» — хунвейбінів, котрі після того як вони виконали свою «місію» по розгрому партійних і громадських організацій, були за вказівкою Мао Цзе-дуна відправлені на поселення у віддалені «сільські райони, де вони зараз працюють у комунах»¹. Як бачимо, китайські керівники намагаються надати «однакові можливості» для розвитку кожного індивіда, але абстрактна можливість — це ще не дійсність. Від такого вульгаризаторського підходу до питання надання рівних можливостей для розвитку особистостей застерігав ще К. Маркс, який відзначав, що коли випадковість не приймається до уваги взагалі, а необхідність, як «всезагальна випадковість» ще не торжествує, то всезагальне зрівнювання

¹ Баталов Э. Я. Маоїзм — это антигуманизм.— В кн.: Критика теоретических основ маоизма. М., «Наука», 1973, с. 241.

можливостей приводить до того, що розвиток суспільства в цілому не прискорюється, а, навпаки, затримується.

Не важко помітити, що «нова» людина в уяві маїстів — це перш за все індивід — гвинтик, яким легко можна маніпулювати, смисл життя якого зводиться до покірного служіння Мао Цзедуну.

Звірства маїстської кліки по відношенню до свого народу рекламиуються перед усім світом як великі успіхи внутрішньої політики Мао Цзедуна, результатом якої була «культурна революція». У своїй зовнішній політиці китайське керівництво відкрито підтримує найреакційніші ідеї міжнародного імперіалізму, сіє розбрат між народами, веде посилену гонку озброєнь. І звичайно, трубить на весь світ про «творчий» розвиток марксизму. І якщо «нові ліві» в буржуазних країнах покищо лише закликають до знищення «системи», то маїсти на практиці знищили її. Різниця полягає тільки в тому, що «нові ліві» виступають проти капіталістичної «системи», проти буржуазних порядків, а маїсти — проти тих завоювань і соціалістичних перетворень, яких добився китайський народ під керівництвом Комуністичної партії Китаю і при допомозі Радянського Союзу. Якщо «нові ліві» звернули увагу лише на один аспект теорії марксизму (та й то в негативному розумінні), а саме на аспект заперечення, руйнування, то нинішні китайські керівники «заперечення» перенесли в практичну діяльність. Тому вони скрізь і всюди виступають проти миролюбної політики Радянського Союзу, проти політики роззброєння, проти соціалістичних перетворень в таких країнах, як Куба та ін. Китайські керівники на ділі намагаються «руйнувати» навіть саму можливість забезпечення миру на землі, прикриваючись голими фразами про комунізм, про «комуни» і т. д.

Серед ідеологів — виразників ліворадикально настроєних непролетарських мас в країнах «третього світу» — особливе місце займає Франс Фанон. Працюючи лікарем, дипломатом, журналістом, він був тісно зв'язаний з алжирським фронтом національного визволення. Проте, виступаючи з позицій «теорії» про «нації-буржуа» й «нації-пролетарі», Ф. Фанон твердив, що пролетаріат розвинутих капіталістичних країн «обуржуазився» і перестав бути рушійною силою світової революції, а йому на зміну повинні прийти народи «третього світу» і повести за собою західний пролетаріат в боротьбі за повалення фортеці імперіалізму. Намагаючись сприяти зростанню класової свідомості пролетаріату країн «третього світу», Ф. Фанон, в той же час, сіяв розбрат між

пролетарськими масами різних країн, зокрема, між пролетаріатом розвинутих капіталістичних країн і країн «так званого» третього світу. Замість того, щоб вести боротьбу за солідарність пролетарських мас в усьому світі, за відстоювання класових пролетарських інтересів в усіх країнах, незалежно від рівня їхнього розвитку, ліворадикальний ідеолог зосереджує основну увагу на відмінностях і специфічних особливостях робітничого класу країн з різним рівнем соціального розвитку.

Аналіз ідеології «нових лівих» показує, що це досить складне і внутрішньо суперечливе явище в сучасному буржуазному світі. Більше того, як справедливо зазначає Е. Я. Баталов у своїй праці «Філософия бунта» — це «скоріше сукупність ідеологій, які виникли на базі непролетарських (особливо дрібнобуржуазних) соціально-політичних традицій і об'єднані рядом суспільних рис».

Зупинимось більш детально на аналізі «теорії» Г. Маркузе, одного з ліворадикальних ідеологів.

Як відомо, першоджерело формування ідеології «нових лівих» тісно пов'язане з іменем американського ліберально-буржуазного соціолога Райта Міллса, погляди якого багато в чому відрізняються від поглядів Г. Маркузе.

За словами одного з представників ліворадикалів Кон-Бендіта, деякі «люди намагаються нав'язати нам Маркузе як ментора. Це жарт. Ніхто із нас не читав Маркузе. Деякі читали Маркса, можливо, Бакуніна, а із сучасних авторів— Альтюссера, Мао, Гевару, Лефера. Майже всі повстанці... читали Сартра».

Однак Маркузе мав все-таки сильний вплив на ліворадикальну еліту, яка, використовуючи радіо, телебачення і весь арсенал засобів буржуазної реклами, прагнула, перш за все, свідомо дезорієнтувати антикапіталістичний рух. Сам же Маркузе далекий від руху «нових лівих», ніколи не приймав безпосередньої активної участі в їх політичних виступах.

Заслуга Г. Маркузе перед ліворадикалами полягає хіба що в тому, що він підштовхує «нових лівих» на розрив з «традиційною політикою» і «традиційною ідеологією», під якими він розумів політику комуністичних партій і марксистсько-ленінську теорію, всіляко вихваляючи сумнівні сторони політичної практики «нових лівих».

В цілому ж свідомість «нових лівих» формувалася під сильним впливом філософії екзистенціалізму, особливо того крила, на чолі якого стояли Сартр і Камю. В ідеології

та в практичній діяльності ліворадикалів екзистенціалізм сьогодні переживає свою другу молодість, але вже у тій звульніаризованій формі, проти якої виступали його творці.

В числі ідеологів сучасного лівого радикалізму багато осіб, що пройшли екзистенціалістську філософську школу і засвоїли притаманну їй систему понять. До них належить і Маркузе, який в минулому був учнем і послідовником Хайдегера і Дебре.

Сам по собі комплекс ідей, що ввійшов у соціально-політичну літературу і став відомий під назвою «сучасної ліворадикальної ідеології», не мав загального, спільногого для всіх груп, значення. Кожна із груп претендувала на роль власного, лише її притаманного кола ідей. Наявність такої великої кількості «теорій» серед ідеологів ліворадикалів засвідчує відсутність справжньої єдності в оцінці соціальних явищ у буржуазному суспільстві. Ліворадикалізм і сучасна його ідеологія — це різнопорядкові ідейно-культурні явища, які репрезентуються представниками різних філософських напрямків, світоглядів і політичних переконань. Солідарність всіх ідеологів «нових лівих» полягає тільки в «критичному» відношенні до «сучасного» суспільства (читай: буржуазного суспільства.— Г. Ш.): запереченні революційної ролі комуністичних і робітничих партій в розвинутих капіталістичних країнах, марксистсько-ленінської теорії соціалістичної революції, в орієнтації на абсолютне насильство.

Цілком зрозуміло, що такі дрібнобуржуазні «ліві» доктрини не мали і не мають нічого спільногого із справжнім марксистським світоглядом.

ПАМ'ЯТІ ЯРОСЛАВА ГАЛАНА

Коли на землю вечір ляже,
засвітить небо ліхтарі,—
з могил виходить плем'я враже,
снуються потай упирі,
ховають під плащем сокири,
скрадаючись лякливо в смерк:
— Дивися, ми ж його убили,
а він живе... а він не вмер...
А він — усміхнений, в граніті,
іде на площі крізь літа.
Над ним схиляється в привіті
кленова гілка золота.
І голосом живим з ефіру
летять у світ його слова.
Даремно кат гострив сокиру —
сокира слова не вбива.
Живе Галан, як Лорка й Фучік!
Живуть Вапцаров і Джаліль!
І упирів життя те мучить,
пече, неначе в оці сіль.
І в пітьму тіні пелехаті
повзуть, ховаючись у смерк.
В лиці убивць розпізнавати
нас учити Галанова смерть!

ЧОМУ НЕМАЄ НАЗВИ

Зустріч біля кінотеатру

О шістнадцятій годині 8 жовтня 1949 року на залюдненій Академічній алеї Львова — поблизу кінотеатру імені Щорса — зустрілись двоє молодих людей, які ніколи до цього не знали один одного.

У худорлявого, середнього на зріст брюнета з хвилястим, зачесаним назад волоссям, стиснутими губами (оунівське псевдо «Славко») з кишеніки сірого піджака виглядала жовта квітка.

Другий — блондин з видовженим худорлявим обличчям (за кличкою «Ромко») — тримав у руках свіжий номер журналу «Новое время».

Не відриваючи погляду від жовтої квітки, «Ромко» запитав:

- Котра година?
- Четверта.
- Підемо в кіно?

— Нема грошей! — відказав брюнет (Це був відгук). — Підемо на діло! I, як було домовлено, запропонував «Ромкові» йти за ним.

Обидва не спішуючи рушили до Стрийського парку. В цю надвечірню пору тут було багато львів'ян, які повільно крокували алеями і надовго зупинялись біля озера, спостерігаючи за гордими лебедями. Стояла тиша. Це був час, коли вступала в права львівська осінь — починало жовтіти на деревах листя, утворюючи неповторну гаму кольорів.

I мабуть, ніхто з відвідувачів Стрийського парку не міг подумати, що цієї гарної днини в одній з найзатишніших алей двоє молодих людей обговорюють план вбивства Ярослава Галана — людини, яка дуже любила свій народ, своє місто, яка понад усе цінувала мир на землі. Людини, яка мала ніжне і чуйне серце...

Письменник-комуніст Ярослав Галан був палким прихильником Стрийського парку. Він не тільки захоплювався його красою, але й, як дбайливий господар, піклувався його

долею. Коли в 1946 році в парку зрубали кілька дерев, Галан звернувся до громадськості з статтею, в якій закликав стати на захист одного з найкрасивіших парків Європи. Полум'яний публіцист ніколи не залишався остронь розмайтих подій, бо завжди прагнув до того, щоб життя і його сучасників, і майбутніх поколінь було щасливим і осмисленим...

— Необхідно вбити Галана! — прошепотів «Славко». — Так звелів «провідник». Знищити його наказано тобі, а я буду відвертати його увагу...

— Розумію, — пробурчав «Ромко». — «Буй-Тур» наказав те ж саме. Ти будеш з ним розмовляти, а я — сокирою по ший... Оці штуки візьми собі на всякий випадок.

І «Ромко» передав своєму напарникові пістолет і гранату-лімонку. Другий пістолет і одну гранату він, згідно з пріписами начальства, залишив у себе. Далі обидва вийшли стежкою на узвишшя, перетяли колію дитячої залізниці, Стрийське шосе і опинились на Гвардійській.

Ішли мовчки. Від того, як впевнено йшов «Славко», напарник зрозумів, що він уже не раз бував на цій вулиці. Двері високого кам'яного будинку також відкрив упевнено і, не шукаючи потрібної квартири, швидко попростував на четвертий поверх. Настільки швидко, що «Ромко» з сокирою за поясом ледве встигав за ним.

Біля дверей з цифрою «10» «Славко» зупинився і прислухався. В квартирі пролунав телефонний дзвінок, згодом почувся жіночий голос.

— Самого Галана ще немає. Доведеться трохи походити.

Ще добрих півгодини вони бродили вузенькими вуличками, вийшли до колишньої бурси Абрагамовича, звідки в ніч з 3 на 4 липня 1941 року за попередньо складеним націоналістами «чорним списком» гітлерівці виводили на страту велику групу львівських вчених... Потім напарники знову вийшли на четвертий поверх будинку № 10 на вулиці Гвардійській.

«Славко» рішуче натиснув на кнопку дзвінка. Двері відчинила хатня робітниця.

— Письменник Галан вдома? — стишено запитав «Славко».

— Ще немає, але невдовзі буде. Заходьте!

Зайшли до передпокою, мовчки сіли на крісла.

Незабаром повернулася додому дружина Ярослава Галана — Марія Олександровна, молода жінка з русявиим волоссям.

— А-а, це ви? — привітно посміхнулася до хлопців, впіз-наючи в «Славкові» знайомого.— Чого ж ви тут сидите? Заходьте до кімнати!

В цей час вхідні двері відчинились без дзвінка, і до кім-нати увійшла кремезна, міцної будови людина. На поводку в неї була чорно-біла плямиста вівчарка карпатської по-роди.

— Добрий вечір! — привітався «Славко», побачивши гос-подаря.

— Добрий вечір! — відповів Галан.— Що, знову щось сталося?

— Так, зараз розповімо,—схвильовано відповів «Славко».

Галан спустив з повідка вівчарку, і вона, ковзаючи по слизькій, добре натертій підлозі, одразу ж підбігла до «Ром-ка» і почала обнюхувати його кишеню, в якій був захований пістолет.

«Ромко» злякано відсахнувся і запитав у Марії Олек-сандрівни:

— Вона не кусає?

— Ні, це добрий пес,— посміхнулася Марія Олексан-дрівна.— Джім не любить лиш тих людей, хто має зброю.

— Однаково, заберіть її, будь ласка,—попросив «Ромко».

Господиня відвела собаку до кухні.

Розповідь художника Грузберга

Семен Грузберг, котрий у цей день малював портрет Ярослава Галана в його квартирі, розповідав мені, що в роз-мові, яка зав'язалася між ним і Галаном, письменник ви-словив впевненість в тому, що святкування десятирічного ювілею возз'єднання західноукраїнських земель з Радянсь-кою Україною не обійтеться без жертв.

— Націоналісти здатні на все,— мовив Ярослав Галан.

І справді, Ярослав мав рацію. В західних областях Украї-ни в той час лютували банди контрреволюційного націона-лістичного підпілля, які прагнули залякати трудящих, посія-ти зневір'я серед мас до нового, соціалістичного ладу, розра-ховували з допомогою іноземних розвідок реставрувати бур-жуазний лад, створити «незалежну» Україну. Їх основною зброєю були: терор, шантаж, залякування населення. Особ-ливу лють викликали в бандитів соціальні зміни, які від-бувалися на селі. Селяни в повоєнні роки стали на шлях суцільної колективізації. А це, зрозуміло, означало крах націоналістичного підпілля. Тому націоналістичні банди так

«зазвято» боролися з колективізацією, тероризували сільське населення, розстрілювали і вішали сільський актив.

Керівники оунівського підпілля постійно «нагадували» про себе кривавими терористичними актами.

Ім було мало убивств і мордувань невинних жителів, голів колгоспів і голів сільських Рад депутатів трудящих, міліціонерів і вчителів. На думку націоналістичного підпілля,— все це були люди «незначні», яких знали тільки в межах одного-двох районів.

Треба вбити таку людину, яку знали б на Львівщині і в Станіславі (тепер — Івано-Франківськ.—В. Б.), у Ровно і в Києві, а також і за кордоном. Треба було створити ілюзію небезпечної, таємної і грізної сили. Тому вибір оунівців упав на Галана...

Художник Семен Грузберг розповів мені, що коли Ярослав Галан увійшов до кімнати і побачив «Славка» і «Ромка»,— якось насторожився. Можливо, інтуїція йому підказала, що ці люди мають якісь нечесні наміри. Коли Іларій Лукашевич («Славко») сказав йому, що прийшов у справах «свого інституту», Галан запитав у «Ромка»:

— А ви теж студент?

— Так,— відповів «Ромко». І більше в розмову не втручився.

Далі з Галаном продовжував розмовляти сам «Славко», щохвилини потираючи довгий ніс: — Наш директор, Третяков — росіянин. І тому погано відноситься до студентів з місцевого населення. Ви, звичайно, це розумієте, адже ви теж — місцевий письменник...

Галан різко обірвав його:

— Ви, хлопці, щось наплутали. Ким би ви були, якби не росіяни? Серед воїнів Радянської Армії, яка звільнила наші землі, яка дала можливість вчитися дітям трудящих, більшість росіян. Ось ви — студент лісотехнічного факультету. Станете інженером лісу. Це ж прекрасна, тверда професія, про яку тисячі наших земляків тут, в Галичині, могли тільки мріяти. А хто ще вчиться у вашій сім'ї?

— У мене ще два... брати,— повільно, затинаючись, відповів «Славко». — Один навчається в медичному інституті, а другий — зі мною, на лісотехнічному факультеті сільсько-господарського інституту.

— Ось бачите, тільки в одній сім'ї буде незабаром один лікар і два інженери,— пожвавішав Галан.

— Ще невідомо, ким я буду, — дивлячись вбік, мовив «Славко».

— А стипендію ви отримуєте? — поспітав його Грузберг.

— Так. Але що це міняє? Нам і без цього допомагають, — сказав «Славко».

Згодом на суді цей же «Славко» недвозначно заявив: «Грошай у нас вистачало. Керівники підпілля дали наперед двадцять тисяч, щоб ми убили Ярослава Галана».

— Ми були б вам вдячні, якби ви написали про Третякова фейлетон і помістили його в «Перці».

— Ніяких фейлетонів на Третякова я писати не буду. У вас один шлях — добре вчитися, і все буде добре... Марійко, дай хлопцям чаю...

Марія Олександрівна принесла до їdalyni чай і печиво, присіла до столу. Ще зовсім недавно вона теж була студенткою одного з художніх інститутів Москви і добре знала, що значить для студента чашка солодкого чаю і шматок печива в ці важкі повоєнні роки.

Письменник і художник пішли до кабінету. Галан сів у крісло, закурив. Грузберг висвітлив його нахмурене обличчя знизу і взяв до рук вугіль, щоб зробити перший ескіз.

— Що за настирливі хлопці, Ярославе Олександровичу?

— Та хто їх знає? До мене різні люди ходять, я ж депутат міськради і зобов'язаний кожного вислухати. — Задумався на кілька хвилин і запропонував: — Знаєте що, давайте по чарчині вип'ємо, щось сумно мені стало.

— Ні, дякую, під час роботи не п'ю.

— Тоді раджу вам випити міцного чаю — допомагає в натхненні. — І він гукнув в сусідню кімнату: — Стася, принеси й нам чаю! Хатня робітниця Довгун принесла Галанові і художнику по склянці дуже міцного чаю, і Грузберг знову взявся за вугіль.

Із сусідньої кімнати долинув голос «Славка»:

— А що цей пан робить у вас?

— Це художник, він малює портрет моого чоловіка, — відповіла Марія Олександрівна.

— Він якось дивно малює, — зауважив Лукашевич-«Славко».

— А що ж в цьому дивного?

— Я, правда, не знаю, як малюють справжні художники, — відповів «Славко» дружині Галана. — От у нас в інституті є один студент. То він бере фото, робить на ньому клітки, а потім переносить все це на картон з великими клітинами. А як можна дивитись на живу людину і одразу його малювати — не розумію.

— Це називається — малювати з натури, — терпляче пояснила Марія Олександрівна, не здогадуючись, що розмова, розпочата «Славком», була лише приводом для того, щоб потрапити в кабінет.

— А можна мені поглянути, як це робиться? — запитав «Славко» і підморгнув «Ромкові». Той заперечливо похитав головою, мовляв, те, що задумали, не відбудеться.

— Якщо не будете заважати, то, звичайно, можна,— сказала Марія Олександрівна.

Отримавши дозвіл господині, «Славко» навшпиньки увійшов до кабінету і став позаду Грузберга.

— Це вам на пам'ять? — улесливо запитав письменника.

— Ні, це не для мене. Портрет піде на виставку. До речі, як вона називається, ця виставка, Семене Борисовичу?

Продовжуючи малювати обличчя Галана і не відриваючись від полотна, художник відповів:

— У нас готується обласна виставка до десятиріччя возз'єднання Західної України з Радянською Україною.

— А ви не чули про таке свято? — запитав Галан гостя.

— Нам щось не розповідали...

— Ось бачите, скажітесь на Третякова, а самі не знаєте таких важливих речей. Адже це велике свято нашого народу, свято великого звільнення...

«Славко» тихенько вислизнув з кабінету. Поцілувавши руку Марії Олександрівни і подякувавши за частування, гості вийшли на сходову клітку.

Кому стояв на заваді Ярослав Галан!

Так мало не став останнім для Галана цей тривожний вечір восьмого жовтня 1949 року. Та жити залишилось йому недовго — всього шістнадцять днів прекрасної львівської осені...

На вулиці, коли бандити йшли Гвардійською вниз, до трамвайногого парку, «Славко» тихо, із злістю вимовив:

— Що, налякався?

— Бачиш, скільки людей? Іншим разом! — пошепки відповів Тома Чміль («Ромко»), засуваючи глибше за пояс сокиру.

Псевдо «Славко» носив син українського священика — колишнього вихованця Львівської духовної семінарії — Іларій Лукашевич.

У 1946 році сімнадцятирічний попович вступив до організації українських націоналістів. Він зустрівся з «провідним» ОУН, сином греко-католицького священика Романом Щепанським («Буй-Туром») і досвідченім терористом на псевдо «Лебідь». Перше його завдання — поширення антирадянських листівок серед місцевого населення.

Восени 1947 року Іларій вступає до Львівського сільськогосподарського інституту, отримує стипендію. Таким чином, попович вчиться на кошти Радянської влади, яку ненавидить.

Згодом Щепанський доручає йому зібрати необхідні для бандитського підпілля відомості про професорсько-викладацький склад і студентів сільськогосподарського інституту.

Виконував він і інші завдання.

Тисячі юнаків і дівчат приїхали до Львова, щоб вчитися, щоб стати корисними своєму суспільству, а оунівські недобитки, в свою чергу, прагнули дезінформувати молодь, поширювали в листівках наклепи на Радянську владу, намагалися посіяти ворожнечу між представниками різних націй, погрожували їм.

За вказівкою «Буй-Тура», Іларій Лукашевич виписує домашні адреси найбільш активних викладачів і студентів. Оунівське підпілля, розсилаючи їм листівки з погрозами, вимагає, щоб студенти і викладачі припинили будь-яку громадську роботу, шантажує їх.

Чому немає імення

Один з найсильніших памфлетів Ярослава Галана — «Чому немає імення» — починається з такої сцени: «Чотирнадцятирічна дівчинка не може спокійно дивитися на м'ясо. Коли в її присутності збираються смажити котлети, вона блідне і тремтить, як осиковий лист.

Кілька місяців тому в горобину ніч до селянської хати, недалеко від міста Сарни, прийшли озброєні люди і закололи ножами господарів. Дівчинка розширеними від страху очима дивилася на агонію своїх батьків.

Один із бандитів прикладав лезо ножа до горла дитини, але в останню мить у його мозкові народилась нова ідея.

«Живи на славу Степана Бандери! А щоби, чого доброго, не померла з голоду, ми залишимо тобі продукти. Ану, хлопці, нарубайте їй свинини!»

«Хлопцям» ця пропозиція сподобалась. Вони постягали з полиць тарілки і миски, і через кілька хвилин перед заціпенілою від відчаю дівчинкою виросла гора м'яса із стікаючих кров'ю тіл її батька і матері...»

Багато жахіть, які приніс фашизм на радянську землю, бачив я в роки війни: і в блокадному голодному Ленінграді, і на скелях Нової Землі, поблизу якої німецькі підводники розстрілювали в упор радянських моряків з потопленого гітлерівцями гідрографічного судна «Шокальський»... Я бачив жахливий зміст фашизму і протягом кількох місяців 1944—1945 років, коли разом з членами комісії по розслідуванню гітлерівських злочинів ми побували в містах і селах західних областей України, розривали могили, в яких були поховані мирні люди, розстріляні гестапівцями і бандерівцями, складали акти, впізнавали трупи закатованих.

Але коли ранньої весни 1945 року Галан прочитав мені цей свій памфлет, я не повірив описаному.

— Невже могло бути таке, Ярославе Олександровичу? Призначайтесь, що ви згостили фарби. Звідки могли взятися такі виродки?

Завжди лагідні, довірливі очі Галана посмутніли. Він тихо промовив:

— Так було! Мені розповів цю історію в Києві командир партизанської бригади «Грюнвальд» Юзеф Собесяк — «полковник Макс». Він сам розмовляв з цією дівчинкою і бачив пошматовані трупи її батьків. Звідки взялися такі нелюди? Їх виховала організація українських націоналістів і уніатська церква. Бандерівці на Волині спалювали цілі села, вбивали жінок і дітей, садовили їх на палю, а Шептицький в цей час в своїх апартаментах приймав високих гостей з гітлерівського рейху...

Створені керівництвом ОУН загони так званої «Української повстанчої армії» уславились своїми страшними звірствами над мирним українським і польським населенням західних областей України, Польщі, Чехословаччини. А тепер, заховавшись від народного гніву у різних країнах Західної Європи і за океаном, члени кривавої УПА намагаються в багаточисленних виданнях прославити свою «діяльність», називаючи її «лицарською». Про криваві злочини вони мовчать. Особливо прагне виправдати злочинні дії націоналістів проти українського народу доморощений «історик» Петро Мірчук, який видав у Мюнхені монографію «Українська Повстанча Армія 1942—1952».

Навряд чи забув автор цієї «монографії» кредо Степана Бандери:

«Наша влада повинна бути страшною!» Чи «повчань» одного з головних ідеологів українського буржуазного націоналізму — фашиста Дмитра Донцова:

«Треба бути тиранами, від яких стогне земля, треба бути руйнівниками!»

Інші оунівські «пропагандисти» проповідували: «Божі заповіді, створені християнською мораллю, такі, як «не убий», «не укради», не надаються для «рицаря-націоналіста, лицаря-фанатика».

«Український націоналізм не рахується з ніякими загальнолюдськими принципами солідарності, справедливості, милосердя і гуманізму», — проголошувалось в газеті «Український націоналіст».

Зовсім очевидно, що подібні настанови, які буквально наводнили націоналістичні часописи, й підготували психологочно отаких горлорізів з хрестиками на грудях, що змушували тремтячу від страху дівчинку дивитися, як рубають на шматки тіла її батьків.

Я знаю, що і зараз ще знайдуться на Заході люди, які, прочитавши ці рядки, наречуть їх «більшовицькою пропагандою». Ми порадимо їм розкрити 125 сторінку книги Петра Мірчука «Українська Повстанча Армія 1942—1952», де вони можуть прочитати такі рядки:

«5 листопада 1945 року курінь «Смертоносці» під командуванням хорунжого Чорного напав на районний центр Отинія, біля Станіслава... В бою загинуло понад 40 жителів...»

На сторінці 246 ми знову подибуємо слово «Смертоносці», яким колись бандерівці нарекли свій курінь.

А які клички вибирали собі націоналісти! Полковник УПА Микола Андрусяк, що тривалий час діяв у Чорному лісі, називав себе «Грегіта-Різун». У своєму журнальчику «Чорний ліс» цей садист із тваринною втіхою описує, як його підлеглі добивали поранених радянських солдат, що з боями дійшли до Берліна, і звичайно, не сподівалися на рідній землі натрапити на бандитську кулю.

Були в куренях «Вовки» і «Чорні чорти», «Голодомори» і «Змії».

Улюбленою маршовою піснею куреня «Смертоносці» була відома бандитська пісня, перекладена українською мовою:

Я батька зарізав, я неньку убив,
Свою молоденку в криниці втопив...

І коли ватаги п'яних горлорізів з тризубами на «мазепинках» проходили вулицями глухих сіл Прикарпаття, з яких Радянська Армія вибила гітлерівців, селяни, зачувши мелодію цієї пісні, закривали вікна віконницями, дівчата ховалися у сараях, тримали від страху маленькі діти...

На лезі ножа

Іларій Лукашевич мав ще двох братів: Олександра, що вчився в медичному інституті, і Мирона, якого виключили із сільськогосподарського інституту за неуспішність. Олександр і Мирон також були зв'язані з націоналістичним підпіллям. Ще в лютому 1949 року бандити «Орест» (Іван Гринчишин) і «Довбуш» наказують Миронові привезти зі Львова його брата Іларія. Під час їх зустрічі Мирон чув на власні вуха, як вони доручають Іларію зібрати якнайдетальніші відомості про письменника Ярослава Галана.

У першій половині серпня цього ж року Іларій Лукашевич відвідує квартиру Галана. Та письменник в цей час був у відрядженні в Закарпатті. Удома були тільки Марія Олександрівна і хатня робітниця Євстахія Довгун. Побалакавши з ними, Лукашевич пішов.

Наприкінці серпня він знову з'явився в будинку на Гвардійській. Галан уже на той час повернувся з відрядження. Удома, крім нього, була дружина, її сестра і мати, що приїхала в гості з Москви, а також Євстахія Довгун.

Лукашевич знайомиться з Ярославом Галаном і каже юому:

— Мені розповіли, що ви добра людина і допомагаєте всім, хто потрапив у біду. Наш лісотехнічний факультет, на якому я вчуся, збираються закрити, а натомість хочуть створити лісомеліоративний факультет. Студенти дуже цим засмучені. Адже ми й не думали бути меліораторами. Хлопці хочуть перейти в лісотехнічний інститут, що на Пушкінській, але наш ректор — Третяков — нікого туди не відпускає. Допоможіть, нам, Ярославе Олександровичу!

Галан навіть не здогадувався, що це прохання — видумана легенда, схвалена в націоналістичному підпіллі, за якою Лукашевич мав проникнути в будинок письменника і вбити його.

Наступного дня вони зустрічаються біля будинку Львівського обласного комітету партії на Радянській і Галан просить Іларія зачекати кілька хвилин, а сам іде на третій поверх обкому партії.

Лукашевич терпляче чекає письменника на лавці, під зеленими каштанами.

Галан досить швидко виходить з приміщення обкому і йде назустріч Лукашевичу:

— Все буде добре! Вас хтось просто налякав. Будете й надалі вчитися на лісотехнічному факультеті.

— Боже, як я вам вдячний,— каже Лукашевич, тиснучи руку Галанові. Здається, ще хвилина, і він поцілує її.— Не знаю, як мені вам віддячити!

Згодом, після цих відвідин, Ярослав Галан мало не став жертвою іншої групи терористів. Одного вечора письменник вийшов на узвишшя Стрийського парку разом з собакою Джімом. Тут незабаром мав відкритись парк культури і відпочинку імені Богдана Хмельницького, в деяких місцях, звільнених від дерев, вже проводились земляні роботи. Коли Галан наблизився до однієї з траншей, пролунали постріли, і декілька куль просвистіло над головою письменника. Собака заскавучала і припала до землі, а потім рвучко потягнула господаря вперед. Коли стемніло, Галан зателефонував мені і розповів про те, що сталося.

— Треба негайно поставити до відома органи міліції,— сказав я.

Через хвилину Галан відповів:

— Тільки, будь ласка, не розповідайте про цей випадок моїй дружині. Досить з неї і тих телефонних дзвінків з погрозами на мою адресу. Не розповісте? Я сам розберуся в цьому.

Коли відбувся суд над Іларієм Лукашевичем і його спільниками, дружина Ярослава Галана — Марія Олександровна Кроткова — повідомила військовому трибуналу Прикарпатського військового округу: «Тільки після смерті Галана я дізналася, що на нього в Стрийському парку було зроблено замах, і кілька куль просвистіло над його головою. Сам він мені цього не розповідав».

Це було характерним для натури Галана: приховувати від рідних усі ті погрози, які надсилались на його адресу, а також спроби замаху на його життя.

16 жовтня 1949 року, як розповів на суді Іларій Лукашевич, — «Буй-Тур», розгніваний тим, що його напарник «Ромко» налякався і не виконав завдання, викликав Іларія до себе. Тут він познайомив Лукашевича з худорлявим бандитом «Стефком».

— Це свій, надійний хлопець — не те, що той шмаркач «Ромко», — сказав Щепанський.

Під час цієї зустрічі Лукашевич отримав наказ: 24 жовтня Галана треба вбити.

Лукашевич і «Стефко» домовляються про зустріч в будинку № 17 на вулиці Першого травня, в якому нібито мешкає нелегально «Стефкова» сестра.

Вранці 24 жовтня 1949 року «Стефко» приводить Лукашевича в квартиру № 17. Їм відчинила двері жінка років тридцяти, яку «Стефко» відрекомендував як господиню квартири. Незабаром вона кудись зникла, а натомість в квартирі з'явилась середня на зріст брюнетка теж років тридцяти.

— Моя сестра! — представив її «Стефко» Лукашевичу.

Привітавшись, сестра Ксения (як виявилось потім, на прізвище Сушко) пішла на кухню і принесла братові портфель.

«Стефко» взяв його до рук і потягнув Лукашевича за собою. Через спільній коридор вони пройшли до туалету. «Стефко» (Михайло Стакур — мешканець села Ременів) витягнув з портфеля дві гранати-лімонки, два пістолети і невелику сокиру. Одну гранату і пістолет віддав Лукашевичу, решту — взяв собі.

— Куди ви, хлопці? — запитала Ксения Сушко.

— Якщо загинемо, то слава не вмре,— похвалився Лукашевич, і разом з «Стефком» вийшов з кімнати.

24 жовтня 1949 року

Поснідавши разом з дружиною, Ярослав Галан пішов до кімнати, що була поруч з кабінетом, і сів за невеликий столик, а Марія Олександрівна подалася в художню майстерню.

Галан узяв зроблені напередодні чернетки і сів за машинку. Полум'янний публіцист писав статтю «Велич визволеної людини», яка присвячувалася десятиріччу проголошення на західноукраїнських землях Радянської влади.

«По-новому визначилася людська доля,— говорилось в статті.— В 1930 році в луцькій тюрмі лікарні лежала людина, дні якої, здавалося, полічені. Йй довелося пережити всі жахи поліцейських тортур, найвитонченіших, наймерзеніших тортур, що сягають за межі людської витривалості. Катів зовсім не обходила та обставина, що жертвою їх знищань був відомий львівський літератор і публіцист Кузьма Пелехатий. Катований був стійким борцем за справу робітничого класу, а популярність цієї людини і мужність

Її лише посилювала лютъ мучителів. Арештований не піддавався погрозам, катування не зламало його волі, тому арештований повинен був померти.

Але могутня натура перемогла. Кузьма Пелехатий залишився живим. Страждання лише загартували його, і він жодного дня не переставав бути собою: чесним, відважним борцем за визволення свого народу»...

Те, що писав Ярослав Галан про свого товариша — депутата Верховної Ради УРСР Кузьму Пелехатого, якраз співпадало з тим, що можна було б сказати і про самого Галана. І не знав Ярослав Галан в цей останній день свого життя, що прізвище Пелехатого вже було в тих «чорних» списках людей, які підлягали знищенню, в тих списках, які зберігав у своєму підпільному бункері оунівський бандит Роман Щепанський.

За вказівкою з Мюнхена, в цьому списку вже давно було і його — Ярослава Галана — ім'я. І був підібраний терорист для знищенння Пелехатого, як і для вбивства Галана. Тільки випадок врятував Кузьму Пелехатого від смерті. А от на долю Галана...

Писалося легко. Ярослав Галан закінчував останні рядки свого нарису — своеї лебединої пісні:

«...Наслідок битви в західноукраїнських областях забезпечений, але битва продовжується. Цього разу — битва за врожай, за дострокове виконання виробничих планів, за дальнє піднесення культури і науки. Труднощі є, інколи велики: багато всякої погані плутається ще під ногами. Однак життя, чудове радянське життя переможно крокує вперед і народжує нові пісні, нові легенди, в яких і леви, і бойова слава будуть символізувати віднині тільки одне: велич визволеної людини...»

У передпокої задзвонили.

Із кухні до дверей підійшла хатня робітниця Євстахія Довгун і запитала:

— Хто там?

— Ми до письменника. Він у дома?

Зачувши голос Лукашевича, Довгун відчинила двері.

— Письменник у дома? — перепитав Лукашевич.

— У дома, у дома, заходьте! — сказала Довгун, запрошуячи Лукашевича і Стакура до передпокою.

Відчинились двері кімнати, в якій працював письменник, і на порозі з'явився Галан в сірому смугастому халаті і в кімнатних пантופлях. Задоволений тим, що нарис закінчено, Галан привітно посміхнувся:

— А, це ви, хлопці. Заходьте!

Відвідувачі увійшли до кімнати. Лукашевич сів на запропоноване письменником крісло, а Стакур навмисне залишився стояти позаду.

— Знову неприємності в нашому інституті,— поспіхом заговорив Іларій Лукашевич.

— Які саме? — поспітив Галан.

Лукашевич підморгнув Стакуру. Той витягнув сокиру і кілька разів вдарив нею по голові письменника. Галан одразу втратив свідомість і зсунувся з крісла на підлогу.

Ось що розповіла на суді Євстахія Довгун:

— До мене з пістолетом у руках підбіг Лукашевич і, наказавши мовчати, відвів мене від вікна до дивана, що стояв біля печі (Тим часом Стакур, переконавшись, що Галан убитий, кинув на підлогу закривальну сокиру, скинув з себе закривальний плащ, що взяв у сестри Ксені, і також кинув його на підлогу.— В. Б.). Услід за Лукашевичем до кімнати вбіг Стакур. Лукашевич запитав мене, чи немає в будинку мотузка. Я відповіла, що немає. Стакур відрівав від телефонного апарату шнур і разом з Лукашевичем зв'язав мені руки і ноги. Потім Лукашевич знайшов на дивані шкарпетку, запхав її мені до рота і також зав'язав шнурком. Стакур, тримаючи в одній руці пістолет, допомагав йому. Пам'ятаю, що Лукашевич відкрив ящик письмового столу, довго шукав щось в ньому, і нарешті, знайшов. Коли мені зав'язували рот, біля дверей хтось подзвонив. Лукашевич мене строго попередив, щоби я не кричала і протягом години не виходила з квартири, бо інакше мене вб'ють. Як тільки вони пішли, я почала крутитися і рухати ногами. Мені вдалося звільнити від мотузки ноги, зняти з голови шнурок і витягнути з рота шкарпетку. Вибігла я до передпокою, і через відкриті до кабінету двері побачила на підлозі закривального Ярослава Галана. Після того я вибігла в коридор, зійшла вниз по сходах і почала кричати...»

Хто переховував убивця?

Першим до рук правосуддя потрапив Іларій Лукашевич — «Славко». Це була нитка, яка дозволила знайти інших злочинців і їх духовних натхненників.

Як виявилось згодом, бандити, вбивши Галана, подалися в приміське село Грязда, де жив священик Ярослав Левиць-

кий. Його дружина — Галина Левицька — була тіткою Іларія, тобто рідною сестрою його батька — уніатського священика Дениса Лукашевича.

— Левицькі — мої найближчі родичі, і тому я вважав, що вони не видадуть мене і «Стефка» органам Радянської влади, — заявив Іларій Лукашевич під час слідства, а згодом підтверджив це і на суді.

Та не тільки родинні зв'язки були причиною того, що вбивці знайшли сковок саме в домі Левицьких.

— Мені було відомо, що Галина Левицька має націоналістичні погляди. Приїжджуючи до нас, в Сороки Львівські, вона неодноразово твердила, що незабаром розпочнеться війна між США і Радянським Союзом, і навіть називала точну дату. Левицька чекала цієї війни...

І це свідчення Іларія Лукашевича підтверджувало той факт, що середовище, в якому він виховався, яке його оточувало, було настроєне антирадянським, по-націоналістичному.

Ось чому, увійшовши в будинок своєї тітки, Іларій прямо заявив:

— Ми вбили у Львові одного видатного діяча. Чи можна у вас переховатися?

Тітка не налякалась, не вигнала убивць із свого будинку, на стінах якого висіли роз'яття, не прокляла гостей, не пробувала повідомити про злочинців органам Радянської влади.

— Після того, як Іларій розповів мені, що він брав участь у вбивстві письменника, — свідчила Левицька, — я запропонувала йому, щоб він висповідався, але він цього не захотів зробити...

Через деякий час в будинок зайшов священик Ярослав Левицький. Дружина пошепки сповістила йому, що Іларій у Львові вчинив вбивство і прийшов із своїм напарником в Гряду, щоб заночувати і переховатися від переслідування.

— Мій чоловік, священик Ярослав Левицький, — заявила попадя, — сказав, що він не має нічого проти...

25 жовтня 1949 року Іларій відвідав свого батька в селі Сороки Львівські. Поки він розмовляв з родичами, Стакур чекав його в сусідньому лісі. А коли стемніло, обидва пішли на умовлене наперед місце для зустрічі з «Буй-Туром». То була західна околиця лісу, що знаходиться поблизу села Жидятичі колишнього Брюховицького району.

Біля залізничного мосту, недалеко від станції Гамаліївка, з нічної темряви з'явилось двоє людей. З-під мосту через кілька хвилин вийшов третій. Він двічі прокричав вороною,

і тільки тоді всі троє зійшлися. Той, що вийшов з-під мосту,— Роман Щепанський («Буй-Тур») пошепки запитав:

— Ну як?

Іларій доповів:

— Все добре! Галана більше немає... Ще вчора, до позднія...

— Хто вбивав? — по-діловому поспітав Щепанський.

— Почав він! — показуючи на Стакура, мовив Лукашевич.— Як і домовлялися,— із-за спини. Дав так, що кров аж до стелі бризнула...

— А де почували?

— У Левицького,— відповів Стакур.— У Гряді.

— Оце в письменника забрали, в столі.— Лукашевич подав Щепанському загорнуті в хустинку металеві предмети.

— Що це таке? — спітав Щепанський.

— Медалі і орден.

— Добре, хлопці, молодці! — подаючи руку вбивцям, мовив «Буй-Тур».— Я доповім про вас вгорі. Слава до закордону дійде. До Мюнхена і далі. Тебе, «Стефку», я беру в свою «боївку». То було для тебе останнє випробування. А ти, «Славку», віддай мені пістолет і гранату — вони поки що тобі не потрібні... Давайте, сядемо і поговоримо, що будемо робити далі...

Від покарання не втекти

Іларій Лукашевич, переночувавши в Гамаліївці, на другий день з'явився у Львові. На вулиці він зустрів свого брата Мирона.

— Де ти був? — поспітав Іларія старший брат.

— А ти що, газет не читав?

«Я мав на увазі, що із газет брат повинен знати про вбивство Галана,— визнав Іларій Лукашевич під час слідства,— я сказав Мирону, що він повинен бі розуміти, де я був. І я йому розповів, що вбив Галана».

Мирон Лукашевич сприйняв це повідомлення спокійно і запропонував братові «розвіятися». Після гри в карти у свого приятеля брати повернулися додому.

Оскільки тітка Марія знала, що Іларій був причетний до вбивства Ярослава Галана, він звернувся до неї з проханням помістити його в клініку медінституту, де тітка працювала, оформивши, звичайно, документи заднім числом. Марія Лукашевич погодилася влаштувати племіннику фальшиве алібі.

«В обговоренні цього питання,— заявив на суді Іларій,—

взяли участь обидва мої брати — Мирон і Олександр. Вранці 27 жовтня я зустрівся з ними у домовленому місці і ми мішли до тітки Марії — в медичний інститут. Але лікар, який мене оглядав, сказав, що я здоровий і класти мене в клініку немає потреби. Я вийшов з клініки, сів на лавку в саду, що був навпроти, і тут мене заарештували.

До села Сороки Львівські мчить зі Львова хатня робітниця Марії Лукашевич — Анна Майданек, щоб повідомити отця Дениса про те, що слідчі працівники, які проводили обшук у їх квартирі, ретельно оглянули одяг Іларія.

Денис Лукашевич зблід: «Та ж на штанях, які залишив Іларій, можуть бути сліди крові». І він звелів своїй дружині негайно віднести ці штани жінці дяка, щоби вона їх випрала і заховала в себе.

Відплата неминуча

Справу Іларія Лукашевича і його спільників слухав військовий трибунал Прикарпатського військового округу 3—4 січня 1951 року.

На судовому засіданні було зачитано акт, підписаний судово-медичним експертом, доктором медичних наук Василем Цілковським:

«Смерть Ярослава Галана настала від одинадцяти рубаних ран голови, що супроводжувались порушенням цілості костей черепа і пошкодженням правої великої півкулі мозку і мозочка. Пошкодження голови супроводжувалось величими зовнішніми кровотечами».

Обвинувачені повністю визнали свою вину.

Підсудний Іларій Лукашевич заявив:

— Так, я вважаю себе вбивцем Ярослава Галана. Під час розмов зі мною бандити говорили, що Галана треба вбити тому, що він у пресі виступає проти греко-католицької церкви, на Нюрнберзькому процесі вимагав видачі Stepana Bandera і суду над ним, що взагалі оунівське підпілля має давні порахунки з Галаном. В підготовці вбивства брали участь і обидва мої брати — Олександр і Мирон. Вони були згодні з цим рішенням оунівського підпілля...

Подібні покази дали судові Мирон і Олександр Лукашевичі.

Зокрема, Олександр сказав:

— Ще влітку 1948 року через брата Мирона «Буй-Тур» наказав мені зібрати відомості про священика Гавриїла Костельника та інших осіб, які цікавили підпілля. Я пови-

нен був дізнатись їх адреси, спосіб життя. Я зібрав деякі відомості і в письмовій формі передав їх через Іларія «Буй-Туру» ще в серпні цього ж року. Приблизно через два місяці був убитий Гавриїл Костельник. Дізnavши про вбивство Костельника, я зрозумів, що це — справа рук «Буй-Тура» і підпілля. Розумію, що був причетний до цієї справи. Відомості про Галана я збирав через Дучимінську, з якою познайомився ще до того, і яка допомогла мені в цьому питанні».

Свідчить підсудний Мирон Лукашевич:

— У своїй діяльності я, як і інші члени підпілля ОУН, сподіався на майбутню війну, яка допоможе створити нам «самостійну» Україну.

Денис Лукашевич визнав на суді:

— Я, як священик греко-католицької церкви, був настроєний по-націоналістичному, і так виховував своїх синів... Їх націоналістичні переконання і вороже відношення до Радянської влади до певної міри є результатом моого впливу на них.

Священик Лукашевич розповів судові і про своє минуле. Народився він у сім'ї священика — Модеста Лукашевича. 1923—1927 — роки навчання у Львівській духовній академії. У 1928 році митрополит греко-католицької церкви, духовний отець українського буржуазного націоналізму, німецький агент граф Андрей Шептицький висвятив Дениса Лукашевича в сан священика.

У селі Петранка на Станіславщині він познайомився з Степаном Бандeroю, знов і його батька — священика Андрія Бандери.

Одразу ж після приходу Червоної Армії і звільнення Західної України в 1939 році Денис Лукашевич переходить на нелегальне положення, ховаючись на горищі в будинку свого сусіда.

«Так, я був задоволений, що влітку 1941 року німці окупували Західну Україну, і зустрічав їх з квітами в селі Поршна Львівської області,— визнав Денис Лукашевич на суді.— В перші ж дні окупації цього села я разом з колишнім офіцером «Української галицької армії» Галібесем брав участь у створенні місцевої української поліції, начальником якої був призначений член ОУН Степан Панькевич».

Коли Радянська Армія наближалась до Львова, Денис Лукашевич, боячись народної помсти, разом із сім'єю втікає в бік кордону. Однак швидке просування Радянської Армії не дозволило Лукашевичу втекти на Захід.

На суді Денис Лукашевич не заперечував, що його квартиру часто відвідували керівники націоналістичного підпілля, що він матеріально допомагав «смертносцям».

«Від 1945 року і до самого арешту я разом з церковним старостою Дмитром Пясецьким передав для потреб підпілля ОУН 20 тисяч карбованців із церковних коштів. Пясецький вручив їх члену підпілля Івану Гринчишину. Для того, щоб і надалі мати можливість виділяти певні кошти для націоналістичного підпілля, я наказав Пясецькому, щоб він не оприбутоував частину грошей, які надходять у церковну касу. Так ми й робили, внаслідок чого і церковна каса була в порядку, і націоналісти отримували гроші».

Ця розповідь про вбивців Ярослава Галана і їх натхненників була б неповною, якщо не згадати про те, що на лаві підсудних разом з братами Лукашевичами сидів і Тома Чміль («Ромко»), котрий 8 жовтня 1949 року приходив разом з Іларієм до письменника з сокирою в руках. На суді виявилося, що цей злочинець ще до відвідання квартири Галана мав на своїй совісті чимало «мокрих справ».

Вирок

15 березня 1951 року, згідно з вироком військового трибуналу Прикарпатського військового округу, Іларій, Олександр і Мирон Лукашевичі, а також Тома Чміль були розстріляні.

Через деякий час караюча рука закону знайшла і Михайла Стакура («Стєфка»). На відкритому суді над Стакуrom виявились нові подробиці вбивства не тільки Галана, але й ряду інших людей.

«Зустрівшись зі мною,— зізнавався Михайло Стакур,— «Буй-Тур» випитував мене про те, коли я зв'язався з націоналістичним підпіллям і яку роботу проводив. Я розповів йому про свою причетність до вбивства директора школи Ковальова і його дружини, двох пастухів і дільничного міліціонера Єдемського, і про те, що тепер я переховуюсь, щоб не бути заарештованим».

Михайло Стакур так відновив сцену вбивства Галана:

«Для того, щоб відвернути увагу письменника, Іларій Лукашевич почав з ним розмову про навчання в інституті. Коли Галан зосередився на цій розмові і на хвилину замислився, Лукашевич підморгнув мені. За цим сигналом я миттю вихопив сокиру і гострою частиною її наніс кілька ударів по голові. Після першого удара Галан підняв догори

руки і застогнав. В цей момент Лукашевич зіскочив з крісла і побіг в другу кімнату, де була Довгун, а я далі наносив удари сокирою по голові Галана. Нанісши кілька ударів, я ногою перевернув крісло, в якому він сидів, і Галан, обливаючись кров'ю, упав на підлогу, він, звичайно, був уже неживий. Однак, незважаючи на це, я ще декілька разів вдарив уже мертвого Галана по розбитому черепу. Впевнившись, що Галан вбитий, я кинув сокиру, зняв з себе облитий кров'ю плащ і побіг до Лукашевича, щоб допомогти йому зв'язати Довгун. Лукашевич стояв уже навпроти неї і тримав у руках пістолет».

Понад вісімсот жителів Львова і його околиць зібрались 16 жовтня 1951 року в Будинку культури залізничників на відкрите засідання військового трибуналу Прикарпатського військового округу. І кожного, хто дивився на цього націоналістичного годованця, який вбив Ярослава Галана, охоплювало почуття огиди. З обуренням слухали вони зізнання націоналістичного злочинця, який розповідав ще й про вбивство двох пастухів.

Двоє літніх чоловіків, переганяючи худобу через Ременів, зайдли до хати погрітися. На їх нещастя там пиячили бандерівці, і серед них — Михайло Стакур. Пастухи позадкували до дверей.

— Вони видадуть нас! Дожени і вбий їх! — наказав Стакурові один з бандитів. Стакур зарубав їх сокирою, відрубавши в одного з них — вже мертвого — ліву руку...

У переповненому залі Будинку культури залізничників державний обвинувач Роман Руденко закінчив промову вимогою: «Покарати на смерть!».

Робітники заводів і фабрик, колгоспники, письменники, артисти і вчені оплесками схвалили вимогу прокурора.

Убивців Галана було знищено. Але десь в підпіллі, мов зацькований вовк, ще бродив Роман Щепанський («Буй-Тур») — натхненник Лукашевичів і Стакура. І от 22 червня 1953 року його нарешті заарештували.

Тридцять дев'ять товстих томів слідчої справи підсумували кривавий багаторічний шлях цього озвірілого бандита, його найближчого помічника Мацевка та інших вовкулаків з лісових націоналістичних схронів. 5 жовтня 1954 року ці томи лягли на стіл військового трибуналу як логічне завершення розкриття цілої ланки жахливих злочинів.

У вироку військового трибуналу Прикарпатського військового округу говориться: «За час перебування Щепанського в ОУН за його вказівками та з його участю на тери-

торії Львівської області і міста Львова було вчинено ряд терористичних актів над представниками органів Радянської влади і радянськими активістами і ряд злочинів по відношенню до радянських громадян, під час яких **дев'яносто три чоловіки вбито і сімнадцять поранено**, здійснено ряд диверсій...»

Замість епілогу

Слідство по кривавих справах націоналістів ще не завершено. Адже за рубежем ще перебувають на волі натхненники вбивства Галана та інших злочинів націоналістичних різунів.

В Мюнхені і Вінніпегу, в Нью-Йорку і Детройті, в Лондоні і Мадріді з ненавистю згадують «смертоносці» з ОУН-УПА ім'я Галана, а один з них — якийсь Петро Терещук — видав у 1962 році в Канаді книгу, виповнену злісними на клепами на Ярослава Галана.

Чому ж націоналістичні недобитки називають Галана «зрадником»? Тому, що Ярослав Галан був справжнім інтернаціоналістом, справжнім патріотом своєї Батьківщини, мужньо боровся з націоналістами різних мастей, які намагалися повернути назад колесо історії.

Це і сьогодні викликає лють в українських буржуазних націоналістів за кордоном. Вони й тепер не припиняють свою злочинну діяльність: намагаються заборонити українцям які живуть в Канаді і США, спілкуватися з українцями з Радянського Союзу, відвідувати Радянську Україну, пролучатися до культурних досягнень свого народу.

Вони вибивають вікна в Будинках культури прогресивних українців Канади, нещодавно намагались зірвати концерти Дмитра Гнатюка і Євгенії Мірошниченко: переслідували тих, хто хотів купити квитки, кидали на сцену петарди.

Такі факти.

А слово видатного публіциста, полум'яного борця проти українського буржуазного націоналізму і клерикалізму комуніста Ярослава Галана знаходить дорогу до читацьких сердець, закликає бути пильними, непримиреними до ворогів, таврує тих, хто й сьогодні злобно сичить на радянську дійсність.

ЛИСТ У БЕЗСМЕРТЯ

«Є слова, як скрегіт жорстких жорен, поту сіль, смага в устах рабів. Але є слова, слова, як горен полум'я порив, бунтарський гнів...». Можливо, ці слова Василя Бобинського чув Галан із уст свого побратима. Можливо, він повторював їх не раз, не здогадуючись, що вони стануть крилатим поетичним означенням його життя, його полум'яного імені.

Горен полум'я... Порив... Бунтарський гнів...

Так, це Галан. Так, це він — живий, палахотливий смолоскип. Символ і легенда, пісня й геройка. Життя, що продовжується і кличе за собою живих.

Сповнилося 26 літ дітям, які народилися 24 жовтня 1949 року. Вони знають про Ярослава Олександровича Галана з розповідей, книжок, кінофільмів. Кладуть квіти до підніжжя його пам'ятника. Гуляють із маленькими, своїми вже дітьми,— синами й донечками — по алеях Стрийського парку, який так любив Галан. Повертаються додому повз будинок, адреса якого належить безсмертю...

Львів, Гвардійська, 18. У будинку живуть люди, звідкільсь чути музику й дитячий сміх. Між третім і четвертим поверхом на східцях — жмуток осіннього листя. Кленові листки — ніби ковані із золотого жовтогарячого металу, листя дикого винограду — криваво-червоного кольору... Школярі, мабуть, назирали, хтось мимоволі обронив листя на сходах.

Ось і вони, ті двері. Чорний гудзик електричного дзвінка, невелике вічко. Тисячі разів за дверима письменницької квартири озивався дзвінок — спокійний, кличний, веселій, стурбований — залежно від характеру й настрою друзів, знайомих, тих, які шукали тут поради чи допомоги.

24 жовтня 1949 року об одинадцятій ранку дзвінок застав письменника за робочим столом.

Відчинилися двері, двоє переступили поріг.

То була смерть.

...Ти упав від першого ж удару бандерівського сокирника. Кров Твоя чиста, кров Твоя благородна, кров Твоя безсмертна, Галане, червоною повінню залила очі й рядки Твої... Слова набрякли кров'ю, слова захлиналися кров'ю, з кров'ю Твоєю прийшли вони в світ.

Слова бунтували проти того, що діялося тут, слова волали про помсту, про відплату.

А удари падали один за одним... Чи хоч останній, одинадцятий, привів катів до усвідомлення скоєного? Чи відчуття неминучості кари за нечуваний, сатанинський злочин хоч на мить пойняло крижаним холодом гидкий драглистий глей у тісних черепних коробках цих двоногих оскаженілих істот?

Фашизм і його отруйний різновид — націоналізм — позбавлені будь-яких ознак людяності. А ті двоє були всього-навсього виконавцями «акції» — без серця, без душі, без Батьківщини. Такі категорії, як благородність, доброта, гуманність, так само, зрештою, як і певні ідеологічні засади чи власні переконання, недоступні безвідмовним, тупим, запущеним у серййне виробництво механізмам умертвіння. Автоматам гітлерівсько-бандерівського зразка.

Вони залишили біля порога предмети, що за кримінальним лексиконом називаються речовими доказами: залитий кров'ю плащ одного з убивць і закривавлену сокиру... Незмінні зловісні атрибути мерзенної діяльності мракобісів усіх часів! Рівно день у день — за півтисячі років до смерті Галана на голову великого узбецького поета і звіздаря Улугбека впала сокира, приховувана під плащем дервіша. Іспанський поет Федеріко Гарсія Лорка був замордований фашистами під плащем андалузької ночі. Болгарського поета-комуніста Николу Вапцарова фашисти розстріляли у бетонованих стінах офіцерського гарнізонного стрільбища. На шию чеського письменника-антифашиста Юліуса Фучіка потаємо від людських очей було закинуто зашморг. У жахливих підвалах Моабіту гільйотиновано татарського радянського поета Мусу Джаліля... У перший же день Великої Вітчизняної війни найвірніші побратими Галана — Степан Тудор і Олександр Гаврилюк — гинуть від фашистської бомби, що обухом упала на Львів. Перед тим, як убити члійського поета і композитора Віктора Хару, фашисти відрубують йому — сокирою — кисті рук... Цього разу фашисти відмовилися від рятівного бандитського плаща, роль якого в різний час виконували глухі підземелля, горобина ніч, приспана або зацькована громадська

думка. Так, фашизм може собі дозволити інколи таку розкіш — убивати без плаща. А от без сокири ніде й ніколи не може обйтися. Ось його аргумент, логічна фігура, і «умови-від» у будь-якій політичній дискусії, метод переконання і «навернення» інакомислячих.

I тому ти, бандерівська сокиро, пущена в «діло» плюгавим недовченим поповичем, не можеш похвалитися оригінальністю вчиненого. Зате в твоєму «активі» — безсумнівна давність генеалогії і непорушні традиції катівського ремесла. Лиш одне випускають з уваги ті, хто будь-коли вдавався до твоїх послуг: ти, закривалена сокиро, всього-навсього шмат важкого, тупого, пощерблена заліза, і на терезах часу ти втрачаєш будь-яку вагу, коли на другій шальці — дорогоцінний сплав думки, гартована криця переконання, карб вогненного слова, а покинуті біля порога оруддя й докази злочину з неминучою послідовністю кожного разу — рано чи пізніше — повертаються проти своїх хазяїв. I тоді наступає час священної кари й справедливої відплати. I тоді в притихому залі трибуналу лунає дзвінок судді. Історія нещадно вимітає за поріг натхненників і виконавців будь-якого злочину проти людства. А докази, забуті напохваті чи викинуті з переляку, залишаються в сейфах та на музейних вітринах. Для перестороги. Для вічного нагадування. I пам'ять людська, глибоко вражена, незагойна, підносить на своїх змозолених долонях іще одне благословенне ім'я сина народу. Пам'ять, як мати рідна, обціловує руки й очі, гладить пасма волосся на високому порубаному чолі. Пам'ять дарує людині ще одне, більше й коштовніше, ніж попереднє, життя. Це життя називається безсмертям.

Ти завжди й у всьому був комуністом. У переконаннях і вчинках, у всьому сказаному і написаному Тобою.

Нема підстав брати під сумнів грубезні поліцейські й слідчі справи, таємне листування адміністративних органів шляхетської Польщі, пунктуальні реляції недремних шпигів, що стосуються Твоєї особи й Твоєї діяльності. У тих пожовклих паперах Тебе атестують недвозначно: «випробуваний комуністичний діяч», «видатний комуністичний діяч». Так, усе правильно. Так, усе збігається. Так, Ти був комуністом. I як комуніст пройшов крізь тюрми й переслідування, поневіряння й голод.

«Літ 23, студент-українець, бувший член секції КП Австрії, працює від початку 1925 року як секретар сільського партвідділу та ячейки академічної молоді. Совісний, відданий». Так сказано у Твоїй партійній характеристиці за 1926 рік.

Совісний. Відданий.

Ця об'єктивна партійна оцінка може бути застосована до всього життя комуніста Галана. Невисокий, але міцний чоловік із проникливим поглядом, з характерною непокірною шевелюрою у своєму житті змінив чимало професій — від гімназійного вчителя, музиканта-скрипаля в убогому кінотеатрі, безробітного — до видавця комуністичного журналу, від літпрацівника газети «Вільна Україна» — до улюблена радянським народом письменника, видатного політичного діяча. І скрізь, у всьому — був совісним і відданим бійцем партії комуністів.

Таким він і зустрів смерть і безсмертя — віч-на-віч з ворогом, на передовій, на лінії вогню.

Вороги Тебе боялися.

Ти умів одним-єдиним розчерком пера вразити в чорне серце «божого намісника», зірвати облудну маску зі злочинного синкліту святоюрських святенників, затаврувати презирством метких спекулянтів національними святощами. Син українського народу, Ти став караючим мечем правди в його руці, живим втіленням його незаплямованого сумління.

За своє многотрудне життя Ти навчився розпізнавати ворога не тільки перед собою, але й на будь-якій відстані, відмежованій кордонами, лініями фронтів, безконечними просторами ефіру.

І коли в дні Великої Вітчизняної війни по радіо линуло спокійне: «Слухайте. Слухайте. Говорить Радянська Україна. Працює радіостанція імені Тараса Шевченка на хвилі 49,5 метра та радіостанція на хвилі 1209 метрів...», коли починався безпрецедентний в історії двобій із отруйною фашистською пропагандою, люди знали й вірили: Галан скаже правду, Галан переможе. Бо це справді голос Радянської України, голос усього радянського народу. І не випадково у полоненого фашистського авіатора було виявлено карту бомбардувань, де поруч із важливими стратегічними й господарськими об'єктами виразно значилося: «Радіостанція».

Ти любив людей любов'ю великою, неложною. Надто дорогою ціною було здобуте щастя усього народу, щоб Ти міг дозволити будь-кому з доморощених батьковбивців затмарювати радість нового, десятками поколінь вимріяного життя.

Слуги мракобісся мали в своєму арсеналі зброю, над виготовленням якої ламали голови найжорстокіші, найпідступніші серед стовпів католицизму ще в середньовічні часи.

І вбивча отрута націоналізму призбирувалася, апробовувалася не рік і не два. Брехня і підкуп, солодке слівце й пряма провокація діяли часом куди сильніше, ніж вибухівка чи обріз.

Якою ж була Твоя зброя, з якого металу її ковано, звідки воду живу черпано для її загартування,— щоб вірно служила, щоб разючою була, щоб полиском безсмертним сяяла її світла сталь?

З любові і задля любові кувалася вона, пристрастю, ніжністю гартувалася, від самого серця народного брала свою іскрометну ясність. А ще доливано було до вогненого сплаву гнів, що любові дорівнює, слози материнські й сирітські, незламність великих попередників, радість сучасників і нащадків. І карбувалося Твое слово при вогні Шевченковому і Франковому, вливався в нього клекіт безсмертних козацьких послань, була їому до речі пекуча сіль антиклерикальних казань Вишенського, і вогнистий сміх Котляревського, і чеховська мудра сатира, ѹ витончена іронічність Гейне... Сам — розвогнений, полум'яний, Ти запалювався від інших, щоб запалювати самому. Ти мав за кровного побратима украйнця Гаврилюка, але Ти глибоко розумів і шанував поляків Броневського, Бой-Желенського, Василевську. При Твоїй підтримці «Вікна» — пропагували твори революційних поетів Німеччини, Чехословаччини, Болгарії. В евакуації в Казані Тобі потрапила до рук збірка Муси Джаліля «Орденоносні мільйони». Ти виявив зацікавлення нею, вчитувався у слова — Тобі було цікаво, як сумлінний перекладач Шевченка й палкий шанувальник Тичини звучить рідною татарською мовою. В нашій уяві Ти — брат по крові й по духу Вапцарова та Фучіка, Гаврилюка й Джаліля, Хікмета й Неруди... Тобі була рідною і близькою велика російська література, — і в цьому Ти теж — єдинокровний спадкоємець Шевченка й Франка. Тож і сьогодні нехай голосно прозвучать Твої заповітні слова: «Той самий прапор майорить над Києвом і Львовом, Ужгородом, той самий подих волі й твор-

чої праці лине над степами Чорномор'я і долинами карпатських річок.

Ми здобули це дорогою, найдорожчою ціною, ціною крові наших кращих людей. У пролитій крові багато братньої, російської. Вона ясно лилася скрізь, де вирішувалось «бути чи не бути» народам, де смертний бій ішов за їх волю і щастя. Величезні простори між Сталінградом і Берліном усіяні могилами москвичів, туляків, сибіряків, як і грузинів, вірменів, азербайджанців — героїв великої справи. Хай же такою самою буде наша любов до них.

Воїни Радянської Батьківщини йшли зі Сходу, і світло йшло з ними. Де вони підняли прapor Перемоги, там не було більше місця для потоцьких і бобжинських. Воїни України вийшли в їхніх лавах на Ельбу й Дунай, на береги Адріатичного моря. В нашій славі є їх слава, як у їх гордості — наша гордість. Якщо сьогодні незліченні мільйони трудящих зарубіжного світу дивляться на нас, українців, з любов'ю і надією, то в цьому величезна частка заслуги нашого російського брата».

Повторюємо ці слова не тільки як заповіт, а як щоденне, вічно живе кредо.

Доля щедро наділила Ярослава Галана всіма письменницькими обдаруваннями. Він був майстром прози — строго реалістичної, психологічної, романтичної. Він створив талановиті п'єси. Навіть ті, які йому так і не вдалося довершити, вражают гостротою колізій, повновагою насищеністю, опукливістю характерів, брехтівською гротесковістю, неповторним ліризмом. Як і Довженко, Галан теж міг би сказати про себе: «Я належу до табору поетичного». Уся його творчість — від повістей до памфлетів — то поезія любові й ненависті. Його статтями зачитувалася, їх слухаєш зі сцени — як патетичну й стримано-суверу, знищувально-різку й задушевну лірику. А ще Галан був поетом рідного Львова, як ніхто, знов і любив його балади та легенди, його вулиці й майдани. Сьогодні він проходить ними й сам як легенда, як подих безсмертної поезії.

Думаю про Тебе.

Як і мої старші товариші, я міг би цілком випадково зустріти Тебе на вулиці, у книгарні, у бібліотеці, в університетській аудиторії. Подивляв би Твою простоту й стриманість, дивовижне багатство знань... Так, Ти б міг прийти до Франкового університету і в 1959-му, і в 1969-му і в 1979-му...

Велике свято возз'єднання народу, за яке Ти так гаряче боровся, завжди приносило Тобі натхнення, піднесення у творчості додавало нових сил. Зрештою, Ти був би частим і жаданим гостем у студентській аудиторії, як і Петро Козланюк, Ірина Вільде, Василь Глотов, Григорій Тютюнник, Юрій Мельничук, Петро Інгульський, Тарас Мигаль, Дмитро Павличко, Ростислав Братунь... Приходив би на засідання літературної студії, рекомендував би до друку вірші молодих у «Вільній Україні», «Ленінській молоді», «Жовтні». Твої безкомпромісні й щирі відповіді молодим літераторам, як та, що сьогодні лежить під склом музеїної вітрини, могли б спричинитись до формування не одного таланту, не одне обдарування спрямували б на шлях зрілості, творчого зростання. Ти був би оточений гуртом друзів і побратимів, твоя життєва осінь була б відсунута далеко-далеко.

Якби не осінь 1949-го...

Ти міг би написати багато чудових творів. З прем'єри нової вистави ти повертаєшся б схвилюваний і ледь утомлений. Піднявшись на свій четвертий поверх, Ти легко натиснув би на кнопку дзвінка, дружина відчинила б двері і Ти переступив би поріг свого затишного дому.

Якби не той дзвінок, що пролунав 25 років тому, якби нога вбивці не переступила Твого порогу...

Зустріч із Галаном завжди залишає незгладимий слід у душі — коли б вона не відбулась! Відтак приходить відчуття причетності до справи, яку письменники-комуністи так пристрасно відстоюють.

Належу до того покоління, яке зросло й сформувалося в повоєнний час. В час, коли сягнула розквіту творчість Галана, розквіту, до якого неминуче приходить кожен письменник-громадянин. То був час, коли велич Перемоги над фашизмом і щастя мирної праці перемогли на оновленій західноукраїнській землі.

Трагічна смерть Галана сколихнула всіх чесних людей, викликала хвилю справедливого обурення проти кривавих найманців — українських буржуазних націоналістів та клерикалів, які благословили це вбивство. І ті, хто ще вчора, можливо, й не прислуховувалися до голосу Галана, сьогодні ставленням до нього визначили своє місце на барикадах класових батв. Тоді ж на повний зріст постав і перед ними подвиг людини, яка в подальшому стала взірцем для всіх молодих письменників.

Галан супроводить кожного з нас у житті, у творчості. Він присутній у кожній схвильованій розмові про літературу, у кожному громадськи значущому виступі, у досягненнях нашої великої багатонаціональної радянської літератури.

У вересні 1974 року авторові цих рядків випала честь брати участь у складі радянської делегації на міжнародному симпозіумі «Антифашистська література в боротьбі за мир і соціалізм», що відбувся в ЧССР. Майже в кожному виступі звучали імена Горького і Роллана, Фучіка і Вапцарова, Джайлія і Неруди. На повний голос прозвучало там ім'я Ярослава Галана. І в уяві багатьох товаришів постав незабутній квітневий день 1936 року, коли у Львові відбувався Антифашистський конгрес на захист культури, в організації і проведенні якого активну участь брав Ярослав Галан.

Це була незвичайна людина,— говорив Борис Миколайович Полевий у перерві між засіданнями.— Її цільність, благородство, скромність вражали кожного, хто знав Ярослава. Та яким нещадним гнівом спалахували Галанові очі, коли він вів репортажі з Нюрнберга, коли викривав запроцанців — українських буржуазних націоналістів! Ні погрози, ні залякування, ні підступність ворогів не могли змінити тієї лінії боротьби, яку Галан обрав раз назавжди.

Так, це була лінія вогню, боротьби, звитяги, лінія, яка й сьогодні проходить крізь наші серця, кличе до пильності, непримиренності. Найкращим вшануванням пам'яті письменника-комуніста є щоденна — без права на відпочинок — боротьба за наші сонячні комуністичні ідеали.

І на сторінках газетної періодики, в діяльності молодіжних клубів ім. Ярослава Галана, у творчості українських письменників звучить голос Ярослава Олександровича.

Десять років тому на сторінках журналу «Жовтень» з'явилася рубрика «Пост імені Ярослава Галана». Сьогодні цю назву зустрінете на книжкових виданнях, вона ввійшла в активний літературознавчий, публіцистичний обіг.

«Я подав заяву в Армію. Правда, здоров'я вже такого не маю, нога болить щораз більше, але що ж вартуватиме мое життя після Перемоги, якщо я буду користуватися плодами крові і муки інших? Якщо ж доведеться загинути, не загине пам'ять про мене, і в шумі Стрийського парку шумітимуть і мої пісні...»

Шумлять, ронячи золоте листя, столітні дерева, буйна молода паросль тягне до сонця веселе, пружне гілля. Ледве

чутна мелодія торкається серця — може, то мелодія Твоєї скрипки, що мовчки лежить на столі, а вітер, як чутливий смичок, зі Стрийського парку долетівши, торкає струни...

Звучить мелодія!..

Я чую її могутнє хоральне наростання, що зливається з ритмом трудового дня. Мелодія торжествуюча, осяйна, переможна. То вічна, незнищена музика життя, Ярославе Олександровичу!

У ній — Твоє безсмертя.

ЗМІСТ

МЕТУШНЯ ПЕРЕВЕРТНІВ

РОМАН ФЕДОРІВ	
А бубон дірявий... .	6
ТАРАС МИГАЛЬ	
У могилу, кроком руш! .	17
АНТОН ХИЖНЯК	
Іржавий цвях . . .	35
БОГДАН ВАСИЛЕВИЧ	
Кітка на чорному ринку	44
МИКОЛА ТОРОПОВСЬКИЙ	
Втеча із шпигунських тенет .	53
ІВАН ЛЮБАЩЕНКО	
Побачення з батьком .	60
ФЕДІР МАЛАНЧУК	
Харакірі пана Силенка	65
ВЯЧЕСЛАВ ЗАСАНСЬКИЙ	
Лжетеоретики від націоналізму .	71
НЕСТОР ЖИЛИЧ	
Верховино, смутку ти мій	78
ЯРЕМА ГОЯН	
Життя колоситься любов'ю .	83
ПЕТРО ІНГУЛЬСЬКИЙ	
Материнське прокляття .	88
ВОЛОДИМИР КРАВЧЕНКО	
Перевертні	93
ВОЛОДИМИР ОЛЬШАНСЬКИЙ	
Легенда Чорного лісу . . .	98
ІВАН ГОЛУБЕНКО	
Щоб колосилася колгоспна нива	103
БОРИС АНТОНЕНКО	
Люди, пам'ятайте!	106
БОГДАН ТРОФИМ'ЯК	
Довправлялися до... фашизму	110

ХРЕСТОНОСЦІ ОБЛУДИ

ІВАН ПЕТРІВ	
Вороги возз'єднання українського народу	116
КЛИМ ДМИТРУК	
Поєднані ненавистю до світла	124
МИХАЙЛО ГАЙКОВСЬКИЙ	
«Легіонери» в рясах	135
ОДНОГО ПОЛЯ ЯГОДИ	
РОМАН БРОДСЬКИЙ, ЮЛІЯ ШУЛЬМЕЙСТЕР	
На засадах душогубства	144
МОЙСЕЙ ГОФМАН	
Душолови	159
РОСТИСЛАВ БРАТУНЬ	
Від Тайбей до Пекіна	167
ОЛЕКСАНДР ЛЕВЧЕНКО	
«Китайська карта» українських націоналістів	185
ГАННА ШЕПІТЬКО	
«Нові» слова та старий зміст	193
НА ЛІНІЇ ВОГНЮ	
ВОЛОДИМИР ЛУЧУК	
Пам'яті Ярослава Галана	200
ВОЛОДИМИР БЄЛЯЄВ	
Чому немає назви	201
РОМАН ЛУБКІВСЬКИЙ	
Лист у безсмертя	222

Редактор Б. Залізняк. Художник М. Заєць. Художній редактор Л. Прийма. Технічний редактор Ц. Бурката товська. Коректор Є. Амброз

ПОСТ ИМЕНИ ЯРОСЛАВА ГАЛАНА. Сборник публицистических статей, памфлетов, очерков (На украинском языке).

Здано до набору 6. VIII. 1975 р. Підписано до друку 22. X. 1975 р. Формат 60×84 $\frac{1}{16}$. Папер. арк. 7,25. Друк. арк. фіз. 14,5. Друк. арк. привед. 13,49. Авт. арк. 13,06. Видавн. арк. 13,49. Тираж 25 000. БГ 00327. Зам. 1028. Папір друк. № 1. Ціна 50 коп.

Видавництво «Каменяр», Львів, Підвальна, 3.
Книжкова фабрика «Атлас» республіканського виробничого об'єднання «Поліграфніга» Держкомвидаву УРСР, Львів,
Зелена, 20.

ПОДАЧА ГАЛАВИ ЯРОДЕМІЧЕСЬ

50 коп.

